

เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ๒๕๕๔

แผนฯ ๑๑ ...สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วันพฤหัสบดีที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๔ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี

(ร่าง) ทิศทางการพัฒนาภาค ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญในการจัดทำแผน มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันและ การขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนทั้งในระดับประเทศและพื้นที่ ในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ สศช.ได้จัดทำทิศทางการพัฒนาภาคในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เพื่อเป็นเครื่องมือในการแปลงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ ทิศทางการพัฒนาภาค ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามศักยภาพภูมิสังคมของแต่ละภาคที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ โดยการจัดทำ ได้ยึดแนวคิดการพัฒนาตามหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกัน ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ ควบคู่กับ “การพัฒนาอย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม ที่เชื่อมโยงการพัฒนาทุกมิติ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและความมั่นคง” และ “การพัฒนาให้สอดคล้องกับภูมิสังคม” ที่แต่ละพื้นที่มีความต่างของศักยภาพ วิถีชีวิต วัฒนธรรม อัตลักษณ์ธรรมชาติ รวมทั้ง “ความเชื่อมโยงสอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑” ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกฝ่าย

ทิศทางการพัฒนาภาคที่จัดทำขึ้นนี้ มุ่งหวังให้ จังหวัด กลุ่มจังหวัด ใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด และแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัด แผนปฏิบัติราชการประจำปีของกลุ่มจังหวัด รวมทั้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการระดับต่างๆ ตลอดจนมุ่งหวังให้เกิดการประสานการดำเนินงานและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกัน และแนวทางการพัฒนาดังกล่าวมีผลปฏิบัติจริงในพื้นที่ต่อไป เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาคและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

มิถุนายน ๒๕๕๔

ส่วนที่ ๑

ภาพรวมทิศทางการพัฒนาภาค ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑

๑. วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

การจัดทำกรอบทิศทางการพัฒนาภาคของประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามศักยภาพและภูมิสังคมของแต่ละภาคที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) สำหรับเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่รวมทั้งจังหวัดและกลุ่มจังหวัดใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติราชการประจำปีเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ตลอดจนหน่วยงานและภาคีการพัฒนาทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาคและท้องถิ่น ใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนและโครงการให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาภาค โดยมีเป้าหมายให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลในระดับพื้นที่ สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และชุมชนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของโลก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ ของโลก และในภูมิภาคเอเชีย การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ภาวะโลกร้อน วิกฤตความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ภาคต่างๆ ของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทและทิศทางการพัฒนาภาคให้สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น และยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ประกอบด้วย การสร้างความเป็นธรรมในสังคม การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน การสร้างความสมดุลและมั่นคงของอาหารและพลังงาน การสร้างเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพบนฐานความรู้ การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในภูมิภาค และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๒. สถานการณ์การพัฒนาภาค

การพัฒนาเศรษฐกิจในสาขาอุตสาหกรรม บริการและการค้า ภาคกลางยังคงมีมูลค่าการผลิตที่สูงกว่าทุกภาค ขณะที่ภาคใต้มีมูลค่าการผลิตในด้านการเกษตรและการค้าชายแดนมากที่สุด สำหรับด้านสังคมพบว่าทุกภาคมีประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและขยายตัวเข้าในเขตเมืองเพิ่มขึ้น แรงงานขาดแคลนและมีปัญหาด้านคุณภาพ การเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขยังมีจำกัด ปัญหายาเสพติดและความปลอดภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มความเสื่อมโทรมที่รุนแรงขึ้นในทุกภาค โดยเฉพาะการพังทลายของดินที่เกิดขึ้นในทุกภาค การรุกรานที่ดินที่มีศักยภาพด้านการเกษตรซึ่งเกิดขึ้นในภาคกลางมากที่สุด มลพิษทางอากาศที่รุนแรงมากในภาคกลางและภาคเหนือ ปัญหาขยะที่เพิ่มขึ้นในทุกภาค ภัยแล้งและอุทกภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้นในทุกภาค รวมทั้ง ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในภาคกลางและภาคใต้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ภาคกลางมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดและแตกต่างจากภาคอื่นค่อนข้างมาก โดยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๔๗.๗ รองลงมาคือ กรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนร้อยละ ๒๔.๙ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือมีสัดส่วนไม่แตกต่างกันมากนัก โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๔ ในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ ๘.๘ ในภาคใต้ และร้อยละ ๘.๒ ในภาคเหนือ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปี ๒๕๕๒ สูงที่สุดร้อยละ ๓.๗ ขณะที่ภาพรวมเศรษฐกิจของประเทศ ภาคใต้ ภาคเหนือ กรุงเทพฯ และภาคกลาง หดตัวร้อยละ ๒.๓ ๐.๑ ๐.๕ ๑.๑ และ ๔.๘ ตามลำดับ สำหรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศยังคงพึ่งพิงสาขาอุตสาหกรรมมากที่สุดถึงร้อยละ ๓๘.๖ ของ GDP รองลงมา คือ การค้า การขนส่ง และภาคเกษตร มีสัดส่วนร้อยละ ๑๔.๐ ๙.๗ และ ๙.๒ ตามลำดับ

๒.๑.๒ ภาคอุตสาหกรรมมีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดในภาคกลาง โดยปี ๒๕๕๒ มีมูลค่าการผลิตภาคอุตสาหกรรม(รวมสาขาเหมืองแร่และสาขาอุตสาหกรรม) ๑,๕๒๔,๖๖๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๘๗.๖ ของมูลค่าการผลิตภาคอุตสาหกรรมในประเทศ และเป็นภาคที่พึ่งพิงสาขาอุตสาหกรรมสูงเกินกว่าครึ่งหนึ่งของมูลค่าการผลิตทั้งหมดของภาค โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๖๐.๙ ของ GRP อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องจักรสำนักงาน ยานยนต์ อุปกรณ์และเครื่องมือทางวิทยุโทรทัศนและการสื่อสาร เครื่องจักรและอุปกรณ์ และอาหาร ฯลฯ ขณะที่ภาคอื่นๆ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีสัดส่วนภาคอุตสาหกรรมต่อประเทศค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ ๔.๙ ๔.๔ และ ๓.๑ ตามลำดับ

๒.๑.๓ สัดส่วนการผลิตภาคบริการของภาคกลางสูงเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพฯ โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๒๙.๑ รองจากร้อยละ ๓๙.๓ ของกรุงเทพฯ ส่วนภาคอื่นๆ มีสัดส่วนการผลิตต่อประเทศค่อนข้างต่ำเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๙-๑๓ เท่านั้น **สำหรับด้านการท่องเที่ยวภาคกลางมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุด** โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยว ๔๔.๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๘ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วประเทศ รองลงมาคือ กรุงเทพฯ ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนร้อยละ ๒๘.๙, ๑๓.๖, ๑๑.๙ และ ๙.๘ ตามลำดับ โดยภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเฉลี่ยประมาณร้อยละ ๗๕-๙๐ ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ส่วนภาคใต้เป็นภาคเดียวที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศ มีสัดส่วนร้อยละ ๕๑.๐ ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด ทั้งนี้แต่ละภาคมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เช่น ภาคใต้ เป็นการท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงระดับโลก ที่จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ และเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาคกลางมีการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ได้แก่ การท่องเที่ยวทางทะเลบริเวณกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ชะอำและหัวหิน การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งกระจายอยู่ในทุกจังหวัดของภาค ส่วนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน ส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติตามอุทยาน ป่า ภูเขาสูงและการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม สำหรับรายได้จากบริการด้านการท่องเที่ยว ภาคใต้เป็นแหล่งสร้างรายได้สูงเป็นอันดับ ๒ ของประเทศรองจากกรุงเทพฯ โดยปี ๒๕๕๒ มีรายได้ ๑๘๒,๒๐๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔ ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั่วประเทศ เทียบกับกรุงเทพฯ ที่มีรายได้ ๓๓๑,๔๕๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๓ ส่วนภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนร้อยละ ๑๖.๒ ๘.๓ และ ๓.๘ ตามลำดับ

๒.๑.๔ ภาคการค้ามีส่วนค่อนข้างสูงในกรุงเทพฯ และภาคกลาง โดยกรุงเทพฯ มีสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ ๔๔ ภาคกลางร้อยละ ๒๒.๗ ส่วนภาคอื่นๆ มีสัดส่วนต่ำกว่าร้อยละ ๒๐.๐ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส่วนร้อยละ ๑๖.๓ รองลงมาคือภาคเหนือและภาคใต้ร้อยละ ๙.๖ และ ๗.๓ ตามลำดับ สำหรับการค้าชายแดน ภาคใต้นับเป็นภาคที่มีบทบาทและความสำคัญสูงที่สุด โดยมีมูลค่าการค้ารวม ๓๘๐,๓๔๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๖๐.๘ ของมูลค่าการค้าชายแดนรวมทั้งประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการส่งออกยางธรรมชาติ ยางผสมสำเร็จ และไม้ยางแปรรูป รองลงมาคือภาคกลาง มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๒ เป็นการส่งออกน้ำมันเชื้อเพลิง ยานพาหนะเก่า น้ำตาลทราย และปูนซีเมนต์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ ๑๑.๗ เป็นการส่งออก น้ำมัน ยานยนต์ สินค้าทุน และภาคเหนือร้อยละ ๖.๓ เป็นการส่งออก น้ำมันเชื้อเพลิง ยางแผ่นรมควัน และสินค้าอุปโภคบริโภค

๒.๑.๕ ภาคการเกษตรมีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดในภาคใต้ โดยมีมูลค่า ๑๒๘,๔๕๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๒.๙ ของการผลิตภาคการเกษตรของประเทศ และเป็นภาคที่ยังคงพึ่งพาภาคการเกษตรเป็นหลัก โดยมีสัดส่วนการผลิตภาคการเกษตรของภาคสูงถึงร้อยละ ๓๔.๑ ของ GRP ส่วนใหญ่เป็นการผลิตยางพารา รองลงมาคือ ปาล์มน้ำมัน และประมง ส่วนภาคอื่นๆ คือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ มีสัดส่วนร้อยละ ๒๗.๙ ร้อยละ ๒๑.๘ และ ๑๗.๔ ตามลำดับ ซึ่งทั้ง ๓ ภาค มีโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรต่างจากภาคใต้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตข้าว พืชผัก ไม้ผล พืชไร่ และปศุสัตว์

ตารางที่ ๑ : สรุปภาพรวมเศรษฐกิจ

รายการ	ระดับประเทศ	ระดับภาค				กทม.
		ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้	
• GDP/GRP ปี ๒๕๕๒ ราคาคงที่ (ล้านบาท)	๔,๒๖๓,๑๓๙	๓๕๐,๖๓๐	๔๔๓,๒๑๑	๒,๐๓๓,๓๖๘	๓๗๖,๕๐๓	๑,๐๕๙,๔๒๖
• GDP/GRP เฉลี่ยต่อหัวปี ๒๕๕๒	๑๓๕,๑๔๕	๗๐,๑๐๕	๔๕,๗๖๖	๒๔๘,๕๒๓	๙๓,๖๑๖	๓๔๐,๔๑๒
• โครงสร้างเศรษฐกิจ ปี ๒๕๕๒ (ร้อยละ)						
- ภาคเกษตร	๙.๒	๑๙.๓	๑๙.๒	๕.๓	๓๔.๑	๐.๑
- เกษตร ลำสัตว์ ป่าไม้	๗.๖	๑๘.๗	๑๘.๕	๔.๑	๒๔.๐	๐.๑
- ประมง	๑.๖	๐.๖	๐.๗	๑.๒	๑๐.๑	๐.๐
- ภาคอุตสาหกรรม	๔๐.๘	๒๔.๓	๑๗.๓	๖๔.๒	๑๔.๕	๒๐.๘
- เหมืองแร่	๒.๓	๔.๖	๑.๑	๓.๓	๒.๓	๐.๐
- อุตสาหกรรม	๓๘.๖	๑๙.๖	๑๖.๒	๖๐.๙	๑๒.๒	๒๐.๘
- ภาคบริการ	๕๐.๐	๕๖.๔	๖๓.๕	๓๐.๕	๕๑.๔	๗๙.๑
- การค้า	๑๔.๐	๑๖.๓	๒๑.๙	๖.๗	๑๑.๖	๒๔.๗
- การขนส่งฯ	๙.๗	๗.๐	๗.๘	๘.๗	๗.๘	๑๔.๐
- อื่นๆ	๒๖.๓	๓๓.๐	๓๓.๗	๑๕.๒	๓๒.๐	๔๐.๔
• รายได้จากการท่องเที่ยว ปี ๒๕๕๒ (ล้านบาท)	๗๑๕,๙๘๕	๕๘,๘๓๗	๒๗,๒๑๓	๑๑๖,๒๗๑	๑๘๒,๒๐๙	๓๓๑,๔๕๕
• จำนวนนักท่องเที่ยวปี ๒๕๕๒ (พันคน)	๑๒๔,๘๔๑	๑๔,๘๕๕	๑๒,๑๙๕	๔๔,๖๘๗	๑๗,๐๐๙	๓๖,๐๙๕
• มูลค่าการค้าผ่านด่านศุลกากรชายแดน (ล้านบาท)	๖๒๕,๕๔๕	๓๙,๖๑๗	๗๒,๙๒๐	๑๓๒,๖๖๔	๓๘๐,๓๔๔	-
• อัตราเงินเฟ้อ	-๐.๙	-๑.๑	-๐.๖	-๐.๖	๐.๑	-๑.๑

๒.๒ ด้านสังคม

๒.๒.๑ โครงสร้างประชากรทุกภาคเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และมีอัตราการขยายตัวของประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้น โดยภาคเหนือเป็นภาคที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุมากที่สุด ที่ร้อยละ ๑๒.๘ รองลงมา ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ร้อยละ ๑๑.๗ ๑๐.๙ และ ๑๐.๖ ตามลำดับ ทำให้ชุมชนมีบทบาทในด้านสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น จากการขยายตัวเขตเมืองทำให้ประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นเป็นผลให้รัฐสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตเมืองมากขึ้นทั้งด้านระบบคมนาคมขนส่ง ที่อยู่อาศัย ระบบสาธารณสุขูปโภค สาธารณูปการและพื้นที่สวนสาธารณะ โดยเฉพาะในเมืองศูนย์กลางความเจริญของภูมิภาคต่างๆ

ตารางที่ ๒ สัดส่วนโครงสร้างประชากร ปี ๒๕๔๙ และ ๒๕๕๒

หน่วย: ร้อยละ

ภาค/ประเทศ	๒๕๔๙			๒๕๕๒		
	อายุ ๐-๑๔ปี	อายุ ๑๕-๕๙ปี	อายุ ๖๐ +	อายุ ๐-๑๔ปี	อายุ ๑๕-๕๙ปี	อายุ ๖๐+
ภาคเหนือ	๒๐.๓	๖๗.๘	๑๑.๙	๑๗.๑	๗๐.๑	๑๒.๘
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒๑.๙	๖๘.๑	๑๐.๐	๒๐.๖	๖๘.๕	๑๐.๙
ภาคกลาง	๒๐.๙	๖๗.๔	๑๑.๗	๒๐.๒	๖๘.๐	๑๑.๗
ภาคใต้	๒๕.๘	๖๔.๑	๑๐.๑	๒๔.๔	๖๕.๐	๑๐.๖
ประเทศ	๒๒.๔	๖๗.๐	๑๐.๖	๒๑.๐	๖๗.๕	๑๑.๕

ที่มา : กรมการปกครอง

๒.๒.๒ แรงงานมีข้อจำกัดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในทุกภาค ส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมและเป็นแรงงานนอกระบบ โดยปี ๒๕๕๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนร้อยละ ๖๑.๖ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลางมีสัดส่วนร้อยละ ๕๒.๓ ร้อยละ ๕๒.๐ และ ๕๑.๑ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการอพยพแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่ถูกและผิดกฎหมายในทุกภาค โดยเฉพาะในภาคเหนือ ภาคกลางมีแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายจำนวนมาก

๒.๒.๓ ประชาชนมีโอกาสดำเนินการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่คุณภาพการศึกษาดำเนินการศึกษาเฉลี่ยของประเทศเพิ่มจาก ๘.๘ ในปี ๒๕๕๑ เป็น ๘.๙ ในปี ๒๕๕๒ ซึ่งแต่ละภาคมีจำนวนปีการศึกษาแตกต่างกัน โดยภาคกลางมีปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ๙.๐ ปี รองลงมาคือภาคใต้ ตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ๘.๙ ๘.๗ และ ๘.๔ ปี ตามลำดับ ในส่วนของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษานั้นมีแนวโน้มต่ำกว่าเกณฑ์ทุกภาค จากการประเมินผลการเรียนรายวิชาของนักเรียนทั้งประเทศระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลการสอบ O-net ในวิชาสำคัญๆ คือ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐

๒.๒.๔ อัตราการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคยังคงเป็นปัญหาสำคัญในทุกภาค โดยสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกภาค ยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีทิศทางดีขึ้น แต่ยังมีสัดส่วนที่สูงกว่าทุกภาค โดยปี ๒๕๕๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๔,๘๕๔ คน เทียบกับภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ที่มีสัดส่วนแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๔,๒๔๐ ๓,๘๑๕ และ ๓,๑๔๕ คน ตามลำดับ สำหรับปัญหาการเจ็บป่วยโรคเอดส์ยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญในทุกภาคแต่มีแนวโน้มลดลง โดยภาคกลางมีสัดส่วนผู้ป่วยเอดส์สูงที่สุด ๔๕.๓ ต่อประชากรแสนคน ขณะที่ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนเป็น ๑๔.๓ ๘.๙ และ ๘.๗ ต่อประชากรแสนคนตามลำดับ และโรคธาลัสซีเมียมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกภาค แต่มีความรุนแรงในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้โรคซิคุนคุนยาและอัตราการตายของมารดาและทารก ยังเป็นปัญหาสำคัญของภาคใต้

๒.๒.๕ ปัญหายาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินยังคงเป็นปัญหาสำคัญของทุกภาค คดียาเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องค่อนข้างสูงในทุกภาค โดยภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนสูงถึง ๖๑.๓ และ ๖๐.๕.๑ ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ รวมทั้งปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินยังเป็นปัญหาที่ภาครัฐต้องให้ความสำคัญและเร่งแก้ไขในทุกภาค

๒.๒.๖ ความอบอุ่นของครอบครัวมีแนวโน้มลดลง โดยอัตราการหย่าร้างในภาพรวมของประเทศเพิ่มขึ้นจาก ๔.๗ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๕.๒ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๕๒ โดยในภาคเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ มีแนวโน้มอัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น ยกเว้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มอัตราการหย่าร้างลดลงเล็กน้อย

๒.๒.๗ สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลงในทุกภาค แต่การกระจายรายได้มีทิศทางดีขึ้น โดยสัดส่วนคนยากจนโดยรวมของประเทศลดลงจากร้อยละ ๘.๙ ในปี ๒๕๕๑ เป็น ๘.๑๒ ในปี ๒๕๕๒ แต่ความยากจนยังคงเป็นปัญหาสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ซึ่งมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๑๓.๖ และ ๑๑.๑ ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนความยากจนของประเทศ ส่วนการกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้น

ตารางที่ ๓ ข้อมูลด้านสังคมที่สำคัญ

ด้านสังคม	ปี ๒๕๕๑					ปี ๒๕๕๒				
	เหนือ	กลาง	อีสาน	ใต้	ประเทศ	เหนือ	กลาง	อีสาน	ใต้	ประเทศ
แรงงานระดับประณม (ร้อยละ)	๕๕.๓ (ปี ๔๙)	๕๒.๑ (ปี ๔๙)	๖๘.๐ (ปี ๔๙)	๕๗.๓ (ปี ๔๙)		๕๒.๓	๕๑.๑	๖๑.๖	๕๒.๐	
ปีการศึกษาเฉลี่ย	๘.๓	๘.๘	๘.๖	๘.๘	๘.๘	๘.๔	๙.๐	๘.๗	๘.๙	๘.๙
สัดส่วนผู้ป่วยธาลัสซีเมียต่อประชากรแสนคน	๑๕๐.๐	๗๓.๒	๑๐๗.๖	๘๖.๒	๑๐๓.๙	๑๖๐.๗๔	๘๑.๒๕	๑๑๓.๖๗	๙๒.๖๙	๑๑๑.๓๒
สัดส่วนผู้ป่วยเอดส์ต่อประชากรแสนคน	๒๗.๖๗	๖๒.๐๐	๑๖.๘๕	๑๒.๑๔	๒๐.๘๔	๑๔.๓๓	๔๕.๓๐	๘.๗๑	๘.๙๐	๑๓.๑๗
แพทย์ต่อประชากรแสนคน	๓,๓๘๖	๒,๘๓๙ (ไม่รวม กทม.)	๕,๐๒๘	๓,๖๙๔	๒,๙๓๑	๔,๒๔๐	๓,๑๔๕ (ไม่รวม กทม.)	๔,๘๕๔	๓,๘๑๕	๓,๓๒๔
สัดส่วนคดียาเสพติดต่อประชากรแสนคน	๑๓๔.๓ (ปี ๔๙)	๑๔๑.๒ (ปี ๔๙)	๒๖๘.๙ (ปี ๔๙)	๒๑๐.๐ (ปี ๔๙)	๑๗๖.๒ (ปี ๔๙)	๒๑๖.๗	๖๑๔.๓	๖๐๕.๑	๔๒๐.๐	๓๗๑.๖
สัดส่วนคดีอาชญากรรมต่อประชากรแสนคน	๔๐๐ (ปี ๔๙)	๘๖.๓ (ปี ๔๙)	๘๑.๘ (ปี ๔๙)	๒๐๒.๕ (ปี ๔๙)	๓๐๕ (ปี ๔๙)	๕๐๘	๕๘.๓	๒๓๗.๒	๑๘๓.๙	๒๓๐
อัตราการหย่าร้าง (คู่ต่อพันครัวเรือน)	๔.๘๑ (ปี ๔๙)	๕.๒๙ (ปี ๔๙)	๔.๗๖ (ปี ๔๙)	๓.๕๒ (ปี ๔๙)	๔.๖๕ (ปี ๔๙)	๔.๙๓	๕.๘๒	๔.๗๔	๓.๗๕	๕.๑๗
สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	๑๓.๒๖	๔.๘๕	๑๔.๖๒	๔.๔๐	๘.๙๕	๑๑.๐๘	๓.๔๐	๑๓.๖๗	๔.๗๒	๘.๑๒
สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้	๐.๔๖๙ (ปี ๕๐)	๐.๔๒๒ (ปี ๕๐)	๐.๔๖๘ (ปี ๕๐)	๐.๔๖๐ (ปี ๕๐)	๐.๔๙๗ (ปี ๕๐)	๐.๔๔๖	๐.๔๑๔	๐.๔๖๓	๐.๔๗๗	๐.๔๘๕

หมายเหตุ : สัดส่วนผู้ป่วยต่อประชากรแสนคน

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(๑) พื้นที่ป่าไม่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและมากกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในภาคเหนือ พื้นที่ป่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งพื้นที่ป่าบกและป่าชายเลน โดยในปี ๒๕๕๒ มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มจาก ๙๙.๑๖ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๑๐๗.๖๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕๖ ของพื้นที่ทั้งประเทศ โดยภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้และสัดส่วนต่อพื้นที่ภาคมากที่สุดถึง ๕๙.๔๗ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๙ ของพื้นที่ภาค ซึ่งเป็นภาคเดียวที่มีสัดส่วนสูงกว่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ ส่วนภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนร้อยละ ๒๙.๕๐ ร้อยละ ๒๗.๐๗ และ ๑๖.๔๑ ของพื้นที่ภาคตามลำดับ

ตารางที่ ๔ : พื้นที่ป่าไม้

ภาค	พื้นที่ป่าไม้ (ไร่)			การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ (ไร่)	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ของภาค/พื้นที่ภาค (ร้อยละ)	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้/พื้นที่ทั้งประเทศ
	๒๕๔๙	๒๕๕๑	๒๕๕๒			
กทม.	๑,๙๓๑	๔๓๘	๔๖๓	-๑,๔๖๙	๐.๐๕	๐.๐๐
เหนือ	๕๕,๒๓๐,๐๖๙	๕๙,๔๒๑,๗๑๕	๕๙,๔๗๑,๓๑๓	๔,๒๔๑,๒๔๔	๕๖.๐๙	๕๕.๒๖
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๕,๓๔๓,๖๗๕	๑๗,๒๒๒,๒๑๔	๑๗,๓๑๕,๘๙๘	๑,๙๗๒,๒๒๓	๑๖.๔๑	๑๖.๐๙
กลาง	๑๗,๗๗๒,๒๕๐	๑๘,๙๑๒,๖๖๗	๑๘,๘๖๖,๕๘๘	๑,๐๙๔,๓๓๘	๒๙.๕๐	๑๗.๕๓
ใต้	๑๐,๘๐๙,๙๔๔	๑๑,๖๘๓,๙๙๖	๑๑,๙๖๐,๙๐๘	๑,๑๕๐,๙๖๕	๒๗.๐๗	๑๑.๑๑
รวมทั้งประเทศ	๙๙,๑๕๗,๘๗๕	๑๐๗,๒๔๑,๐๓๐	๑๐๗,๖๑๕,๑๘๐	๘,๔๕๗,๓๐๕	๓๓.๕๖	๑๐๐.๐๐

ที่มา: กรมป่าไม้, กรมอุทยานธรรมชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

(๒) ปัญหาการใช้ประโยชน์และการชะล้างพังทลายของดินมีแนวโน้มนรุนแรงมากขึ้น โดยภาคกลางมีปัญหาที่ดินที่มีศักยภาพทางการเกษตรถูกรุกกล้ำจากการขยายตัวของชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งปัญหาดินเปรี้ยวในบริเวณจังหวัดนครนายก และฉะเชิงเทรา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาการเสื่อมคุณภาพของดินจากการใช้สารเคมีและปัญหาดินเค็ม ภาคใต้มีปัญหาดินเปรี้ยว ดินเค็ม และดินพรุ ส่วนปัญหาการชะล้างพังทลายของดินมีความรุนแรงมากขึ้นในภาคเหนือและภาคใต้

๒.๓.๒ สถานการณ์สิ่งแวดล้อมและภัยธรรมชาติ

(๑) มลพิษทางสิ่งแวดล้อม

มลพิษทางอากาศทวีความรุนแรงมากขึ้นในพื้นที่ภาคกลางและภาคเหนือ โดยภาคกลางประสบปัญหาจากสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย ในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ส่งผลต่อปัญหาสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ทำให้รัฐบาลประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษ ส่วนปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กที่มีค่าเกินมาตรฐาน ในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดสระบุรี ราชบุรี อโยธยา และสมุทรปราการ สำหรับภาคเหนือโดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนประสบปัญหาเรื่องหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก ที่เกิดจากการเผาในที่โล่ง ไฟป่า และการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

แหล่งน้ำมีแนวโน้มเสื่อมโทรมมากขึ้นในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยแหล่งน้ำที่มีปัญหาการเสื่อมโทรมในภาคเหนือ ได้แก่ แม่น้ำกว๊นา และกว๊นาพะเยา ภาคใต้ ได้แก่ ทะเลสาบสงขลา แม่น้ำปากพนัง และแม่น้ำปัตตานี และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ แม่น้ำสงคราม แม่น้ำลำตะคองตอนล่าง แม่น้ำเลย และแม่น้ำอูน ส่วนภาคกลางเป็นภาคเดียวที่ไม่ประสบปัญหาแหล่งน้ำเสื่อมโทรม

ปริมาณขยะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกภาค โดยเฉพาะในเมืองใหญ่และแหล่งท่องเที่ยว โดยภาคกลางมีปัญหาปริมาณกากของเสียอันตรายจากเขตอุตสาหกรรม และปัญหาขยะในจังหวัดชลบุรี ระยอง ออยุธยา นนทบุรี ภาคเหนือมีปัญหาในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พิชญ์โลก นครสวรรค์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในจังหวัดขอนแก่น และนครราชสีมา และภาคใต้ในจังหวัดภูเก็ต เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เกาะพีพี จังหวัดกระบี่

(๒) สถานการณ์ภัยธรรมชาติ

ภัยแล้งและอุทกภัยเกิดขึ้นบ่อยครั้งในทุกภาคและมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น พื้นที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำมีแนวโน้มขยายวงมากขึ้น โดยในปี ๒๕๕๒ มีพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้งมากกว่าครึ่งหนึ่งของหมู่บ้านทั่วประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่อีสานตอนล่าง และภาคเหนือตอนล่าง สำหรับปัญหาอุทกภัยทุกภาคประสบปัญหาบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น โดยภาคเหนือและภาคกลางประสบปัญหาในบริเวณลุ่มน้ำภาคเหนือและภาคกลาง โดยเฉพาะลุ่มน้ำน่าน ยม และเจ้าพระยา ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือพื้นที่มีปัญหารุนแรงเป็นพื้นที่หมู่บ้านในลุ่มน้ำชี และภาคใต้ในจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช ชุมพร สงขลา นราธิวาส ปัตตานี พังงา และตรัง ซึ่งเป็นอุทกภัยที่เกิดจากน้ำท่วมฉับพลันและน้ำป่าไหลหลากจากการที่ฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานาน

ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งมีแนวโน้มความรุนแรงเพิ่มขึ้นในภาคกลางและภาคใต้ โดยภาคกลางมีปัญหาการกัดเซาะในฝั่งอ่าวไทยเป็นระยะทาง ๒๐๑.๘ กิโลเมตร เป็นการกัดเซาะที่มีความรุนแรงระยะทาง ๖๗.๒ กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ๕ จังหวัดประกอบด้วยจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรปราการมีการกัดเซาะที่รุนแรงมากที่สุดถึง ๓๐ กิโลเมตร หรือมีอัตราการกัดเซาะชายฝั่งมากกว่า ๒๕ เมตรต่อปี ภาคใต้มีปัญหาการกัดเซาะรุนแรงทั้งฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน โดยมีพื้นที่การกัดเซาะรวมกันเป็นระยะทาง ๓๔๔.๐ กิโลเมตร เป็นพื้นที่มีการกัดเซาะรุนแรง ๙๖ กิโลเมตร โดยฝั่งอ่าวไทยมีปัญหาการกัดเซาะบริเวณตั้งแต่ปลายแหลมตะลุมพุกจังหวัดนครศรีธรรมราชถึงจังหวัดนราธิวาส ระยะทาง ๒๓๗ กิโลเมตร ฝั่งอันดามันบริเวณจังหวัดภูเก็ต พังงา ระนอง และกระบี่ ระยะทาง ๑๐๗ กิโลเมตร

๓. ทิศทางการพัฒนาภาคในภาพรวม

๓.๑ ทิศทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับโลกและในประเทศ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องอาศัยความได้เปรียบด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและศักยภาพของภูมิภาคต่างๆ โดยกำหนดบทบาทและทิศทางการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับศักยภาพ โอกาส ภูมิเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละภาค เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน การพัฒนาพื้นที่ชายแดนและชุมชนศูนย์กลางในแต่ละภาคให้มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดังนี้

๓.๑.๑ บทบาทการพัฒนาเชิงพื้นที่ระดับภาค จากศักยภาพ โอกาสของแต่ละภูมิภาคซึ่งมีความแตกต่างกันจึงได้กำหนดบทบาทการพัฒนาของแต่ละภาคไว้ดังนี้

ภาคเหนือ เป็นฐานทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำของประเทศ เป็นประตูเชื่อมโยงการค้าและบริการสู่กลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงตอนบนและเอเชียใต้ ตามแนวเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (NSEC) และแนวเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) เป็นฐานการผลิตพืชผัก ไม้ผล ธัญพืช อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ธรรมชาติและศูนย์หัตถกรรม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นฐานการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานทดแทนของประเทศ ฐานการผลิตอุตสาหกรรมแปรรูป เป็นประตูการค้าสู่อินโดจีน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ อารยธรรมขอม วัฒนธรรมประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เป็นฐานเศรษฐกิจหลักของประเทศ

ภาคกลาง เป็นฐานเศรษฐกิจหลักของประเทศด้านอุตสาหกรรม การผลิตการเกษตร แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ และศูนย์กลางการค้าและขนส่งเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และ เป็นประตูสู่เศรษฐกิจโลกและศูนย์กลางการบริการ ธุรกิจและการพาณิชย์นานาชาติ

ภาคใต้ เป็นฐานการผลิตยางพารา ปาล์มน้ำมันครบวงจร เป็นฐานการผลิตอาหารทะเลแปรรูป เป็นฐานการท่องเที่ยวทางทะเลชั้นนำระดับโลก เป็นประตูการค้าและการขนส่งเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านด้านใต้และนานาชาติ

๓.๑.๒ บทบาทการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมอาเซียน จากลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและศักยภาพของแต่ละภาค จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน และกรอบความร่วมมือเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน ดังนี้

ภาคเหนือ พัฒนาเชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน (GMS) และกลุ่มเอเชียใต้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจตามแนวเหนือ-ใต้ และแนวตะวันออก-ตะวันตก รวมทั้งเชื่อมโยงสู่เมียนมาร์และเอเชียใต้ผ่านทางพรมแดนตะวันตกของภาคเหนือ (WEST GATE) โดยเร่งพัฒนาระบบโลจิสติกส์ โครงสร้างพื้นฐานการขนส่ง สร้างความเข้มแข็งของผู้ประกอบการขนาดกลางขนาดเล็ก รวมทั้งกำหนดมาตรการในการป้องกันและลดผลกระทบเชิงลบจากการเปิดเสรีทางการค้า

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เร่งต่อยอดและใช้ประโยชน์จากความตกลงต่างๆ ในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพัฒนาเมืองชายแดนและด่านชายแดนได้แก่ มุกดาหาร หนองคาย นครพนมและอุบลราชธานี ให้เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง และพัฒนาอุดรธานีและสกลนครให้เป็นเมืองสนับสนุน การเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงและเอเชียตะวันออก พร้อมทั้งพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานรองรับสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ ๓ ที่จังหวัดนครพนม อาทิ คลังสินค้า สถานที่จอดรถสินค้า

ภาคกลาง เป็นประตูการค้า และการขนส่งเชื่อมโยงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการและอำนวยความสะดวกบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดนเมืองชายแดนใช้เชื่อมโยงการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยสนับสนุนโครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกและเขตนิคมอุตสาหกรรมทวายผ่านจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นโครงการร่วมมือระหว่างไทยกับสหภาพพม่า โดยพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือน้ำลึกทวาย ท่าเรือแหลมฉบังและประเทศอื่นในภูมิภาค

ภาคใต้ พัฒนาโดยใช้กรอบความร่วมมือระหว่างไทย-มาเลเซีย (JDS) และกรอบความร่วมมือเขตเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดจีน-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT) โดยพัฒนาเมืองชายแดนและเขตเศรษฐกิจชายแดนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพัฒนาด้านในจังหวัดสงขลา สตูล ยะลาและนราธิวาส เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวและขนส่งกับมาเลเซียและสิงคโปร์ พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน สะเดา บุกิตกายูอิติม เชื่อมโยงกับเขตการพัฒนาเศรษฐกิจของมาเลเซีย พัฒนาทางหลวงพิเศษ(Motor Way) สายหาดใหญ่-ชายแดนมาเลเซีย รวมทั้งพัฒนาทักษะด้านภาษาและฝีมือแรงงานให้พร้อมรองรับการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุนและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

๓.๒ ทิศทางการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓.๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ เสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตร และสร้างความมั่นคงให้ภาคเกษตรกรรม สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ปรับปรุงกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมให้สะอาดปลอดภัย พัฒนาระดับศักยภาพการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานความรู้ การมีส่วนร่วม และเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่

ภาคเหนือ พัฒนาปัจจัยการผลิตและคุณภาพสินค้าทางการเกษตร เร่งพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเป็นระบบเครือข่าย สนับสนุนการพัฒนาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่มูลค่าเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป สนับสนุนการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม พัฒนาหัตถอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาด้าน Digital Content อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ และจัดการพื้นที่อุตสาหกรรมในจังหวัดลำพูน ชายแดนแม่สอดและเชียงของ สนับสนุนการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชนมุ่งสู่การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECO-City/ECO-Town) ที่ผสมผสานวัฒนธรรม สังคมและระบบนิเวศน์ ด้านการท่องเที่ยว เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางบริการท่องเที่ยวของภาค พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชิงสุขภาพ ท่องเที่ยวชุมชน ธุรกิจ MICE เปิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ในกลุ่มประเทศ GMS กลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัยและศรีสัชนาลัย เชื่อมต่อพิชณูโลก-กำแพงเพชร กลุ่มวัฒนธรรมล้านนาในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพิ่มศักยภาพการผลิตทางการเกษตรทั้งในและนอกเขตชลประทาน เพิ่มความมั่นคงของอาชีพเกษตรโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ขยายฐานการผลิตพืชพลังงานไปยังประเทศเพื่อนบ้าน สนับสนุนการเกษตรแบบข้อตกลง(Contact Farming) ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ส่งเสริมภาคเอกชนให้มีบทบาทการพัฒนาอุตสาหกรรมในลักษณะคลัสเตอร์ โดยนครราชสีมา ขอนแก่น กาฬสินธุ์เป็นเขตอุตสาหกรรมอาหารและพลังงาน นครราชสีมา ขอนแก่น ชัยภูมิ เป็นเขตอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องแต่งกาย นครราชสีมา ขอนแก่น เป็นอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการท่องเที่ยวใช้จุดแข็งด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และประเพณีดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่นมาสร้างนวัตกรรมด้านการท่องเที่ยว และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย

ภาคกลาง รักษาพื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ให้เป็นแหล่งผลิตอาหารและพลังงานทดแทน พัฒนาระบบการผลิตภาคการเกษตรไปสู่การผลิตการเกษตรสมัยใหม่ ส่งเสริมการทำเกษตรแบบยั่งยืน สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการผลิตพืชพลังงาน สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมการปรับปรุงกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรมให้สะอาดปลอดภัย ตลอดจนการสร้างนวัตกรรมเพื่อมุ่งสู่การเป็นอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ สนับสนุนการยกระดับการบริหารจัดการแหล่งผลิตให้เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตของภูมิภาค (Supply chain Headquarters) ด้านการท่องเที่ยว

พัฒนาและยกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับตลาดและชุมชน พัฒนาองค์ความรู้และทักษะของผู้ประกอบการและชุมชนให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นในการประกอบธุรกิจบริการที่เชื่อมโยงกับบริการท่องเที่ยว โดยเน้นท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงเกษตร และ เชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและแพทย์แผนไทย

ภาคใต้ มุ่งเน้นพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม สร้างความมั่นคงด้านอาชีพการเกษตรแก่เกษตรกรรายย่อย และพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร พัฒนาและส่งเสริมการผลิตและแปรรูปพืชและสัตว์เศรษฐกิจชนิดใหม่ของภาค ส่งเสริมการผลิตพืชพลังงาน พัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปยางและไม้ยางพารา ปาล์มน้ำมัน แปรรูปอาหารทะเล ด้านการท่องเที่ยว รักษาแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีคุณภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวชั้นนำให้เป็นแหล่งสร้างรายได้ที่มีความยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางทะเลฝั่งอันดามันกับเกาะสมุย-เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และพัฒนา MICE และ Marina ในพื้นที่ภูเก็ต-พังงา-กระบี่ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางทะเลฝั่งอ่าวไทยในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช กับหัวหิน และชะอำ

๓.๒.๒ ด้านสังคม พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความรู้คู่คุณธรรมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพแรงงานบนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม ลดปัญหาอาชญากรรมและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง เท่าเทียมและเป็นธรรม

ภาคเหนือ พัฒนาคุณภาพคนทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ดูแลปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาการเจ็บป่วยโรคธาลัสซีเมียในพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ปัญหาสุขภาพจิตในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและลำพูน ปัญหาโรคเอดส์ในจังหวัดพะเยา อุทัยธานีและนครสวรรค์ เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในการดูแลสมาชิกให้มีคุณภาพ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยขยายเครือข่ายการเรียนรู้ และพัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิต เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึงเป็นธรรมโดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส สนับสนุนบทบาทภาคีการพัฒนาให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและจัดการบริการสังคมแก่คนทุกกลุ่ม ปรับระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมทั่วถึง เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พร้อมทั้งอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีงาม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พัฒนาค้นให้มีคุณภาพภายใต้แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดย ปรับปรุงคุณภาพคนให้พร้อมรองรับโอกาสด้านอาชีพ เพิ่มผลิตภาพแรงงานเกษตร โดยส่งเสริมการเกษตรแบบประณีต เกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การผลิตเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร สนับสนุนการใช้มิติทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความมั่นคงของภาคเกษตร ส่งเสริมสุขภาวะของประชาชนโดยเน้นทั้งทางด้านการรักษาและการป้องกันโดยเร่งสร้างระบบป้องกันและรักษา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน พร้อมทั้งสร้างความเป็นธรรมในสังคมและความเข้มแข็งให้ชุมชน รื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้เป็นทุนทางสังคม พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย สร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาเมืองและชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่ พร้อมทั้งสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ภาคกลาง พัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีสุขภาพแข็งแรงและสามารถช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้พึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยส่งเสริมให้สถาบันการศึกษา ปรับปรุงหลักสูตร คุณภาพอาจารย์ผู้สอน และกระบวนการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของภาค กระจายบริการสาธารณสุขชุมชนให้ครอบคลุมอย่างจริงจัง โดยการยกระดับคุณภาพและปริมาณด้านบุคลากรทางการแพทย์ เวชภัณฑ์ และสถานพยาบาลและพัฒนา

ขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทจัดหาสวัสดิการ และบริการเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ รวมถึงการสร้างกิจกรรมให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบเฝ้าระวัง การแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหายาเสพติดในชุมชน ในพื้นที่เมืองใหญ่และพื้นที่ที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรม รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับเยาวชน เพื่อสร้างให้เกิดภูมิคุ้มกันให้สามารถจัดการกับปัญหาสังคมที่กำลังจะทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต

ภาคใต้ พัฒนาคณะและชุมชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และเป็นธรรม สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้คู่คุณธรรม โดยพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูผู้สอน สื่อการเรียนการสอน และหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต พัฒนาศักยภาพและคุณภาพกำลังแรงงาน สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในทุกระดับ ผ่านกลไกการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมไทย ส่งเสริมการสร้างสุขภาพและลดความเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ และ ศึกษา รวบรวม และจัดระบบองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและท้องถิ่นที่เข้าถึงได้ง่าย สร้างความมั่นคงและความเป็นธรรมในสังคม โดย เสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง โดยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ สร้างสัมพันธภาพที่ดีของคนในครอบครัว ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและท้องถิ่น พัฒนาและส่งเสริมการสืบสานวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเพื่อเป็นพลังยึดเหนี่ยวของครอบครัวและชุมชน เสริมสร้างบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชน การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนให้มีความแข็งแกร่ง โดยเน้นการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผลิตสินค้า OTOP และการรวมกลุ่มอาชีพของคนในชุมชน พร้อมทั้งเร่งแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตามแนวทางสันติวิธีและการตระหนักในคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๓.๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ทั้งป่าไม้ แหล่งน้ำ และที่ดิน เน้นการอนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและสมดุลเร่งแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมของเมืองและชุมชน เตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ

ภาคเหนือ สนับสนุนการบริหารจัดการน้ำในลักษณะนิเวศลุ่มน้ำ ลดปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมืองและชุมชน พัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพโดยการจัดการองค์ความรู้ผสมผสานต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการคุ้มครองใช้ประโยชน์และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนนำหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมการต่อยอดองค์ความรู้สมุนไพรสู่การเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพ สนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่น สนับสนุนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการการใช้ที่ดินและแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและภูมิสารสนเทศทางท้องถิ่นและชุมชน การพัฒนาระบบส่งและกระจายน้ำจากลำน้ำธรรมชาติ กำหนดแผนการใช้ที่ดินและมาตรการทางผังเมืองให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ยกย่องขีดความสามารถในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โดยการจัดทำแผนป้องกันและระบบเตือนภัย การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนและ อบต.ให้เข้มแข็งในการจัดการภัยพิบัติได้อย่างทันสถานการณ์ การเสริมสร้างความรู้ในการป้องกันและแนวทางปฏิบัติแก่ประชาชน รวมทั้งกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Zoning) และแผนการอพยพเคลื่อนย้าย (Relocation) ชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัยแผ่นดินไหว โคลนถล่มและอุทกภัย ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคารใหม่ให้รองรับแผ่นดินไหวอย่างเข้มงวด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นฟูและปรับปรุงพื้นที่ป่าไม้ โดยการอนุรักษ์พื้นที่ป่าเดิม พื้นฟูสภาพป่าเสื่อม สร้างความสมดุลของการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงาน ส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการเพิ่มพื้นที่ป่าดูแลรักษาและป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและการป้องกันไฟไหม้ป่า และสนับสนุนการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้เหมาะสม ทัวถึง และเป็นธรรม พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กให้เหมาะสมกับภูมิสังคมและสภาพทางกายภาพของพื้นที่ และพัฒนาระบบชลประทาน ควบคุมกำกับ ดูแล คุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับมาตรฐานโดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทในการดูแล รักษา ควบคุมคุณภาพดิน น้ำ อากาศ พัฒนาระบบเฝ้าระวังและเตือนภัยที่เกิดจากความแปรปรวนของธรรมชาติ โดยเฉพาะจากน้ำป่าไหลหลาก ดินถล่ม และความแห้งแล้ง พร้อมกับวางแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่เสี่ยงครอบคลุมทั้งภาค และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะ น้ำเสียมลพิษทางอากาศ และฝุ่นละออง รวมทั้งการส่งเสริมให้ท้องถิ่นเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

ภาคกลาง บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างบูรณาการ ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดย พื้นฟู และปรับปรุงดินที่มีปัญหา พัฒนา และปรับปรุงพื้นที่แหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดเล็ก เพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรน้ำในพื้นที่ประสบภัยแล้งให้มีน้ำใช้ประโยชน์ในปริมาณที่เพียงพอเร่งบูรณะฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร คุ้มครอง และฟื้นฟูป่าชายเลน ปะการัง และหญ้าทะเล ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ป้องกันและควบคุมมลพิษที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดย กำหนดมาตรการควบคุม และมาตรการจูงใจในการป้องกัน และควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศในเขตชุมชนและเขตอุตสาหกรรมให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชน รวมทั้งการจัดการน้ำทิ้งจากครัวเรือน ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน พื้นฟูสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุตสาหกรรมหลักของประเทศและ เตรียมการป้องกันและควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมในแหล่งอุตสาหกรรมให้เป็นที่ยอมรับและไม่เป็นข้อกีดกันทางการค้าในระดับสากล ปรับปรุงกระบวนการรวบรวม ขนย้าย กำจัดขยะ และของเสียอันตรายให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น รวมทั้งเตรียมการป้องกันและควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชนเมือง

ภาคใต้ คุ้มครองพื้นที่ป่า พื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่ชายฝั่งทะเล พื้นฟูและจัดระเบียบการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเลให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying capacity) เร่งแก้ไขปัญห และเพิ่มประสิทธิภาพการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมในแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร พัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการต้องการในพื้นที่ขาดแคลน แก้ไขปัญหาขยะและน้ำเสียในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาค เช่น เกาะภูเก็ต เกาะพีพี เกาะหลีเป๊ะ เกาะสมุย เมืองหาดใหญ่ เมืองสุราษฎร์ธานี สนับสนุนการวางแผนป้องกันและจัดให้มีระบบเตือนภัยพิบัติจากธรรมชาติทุกประเภท โดยสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขภัยพิบัติ เร่งแก้ไขปัญหาคาราคอคร่งที่ดิน รวมทั้งปัญหาการถือครองที่ดินโดยชาวต่างชาติที่ขยายตัวมากขึ้น เร่งพัฒนาระบบชลประทานขนาดเล็กอย่างทั่วถึง โดยเน้นการบูรณาการร่วมกันระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาและการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในท้องถิ่น/ชุมชน เพื่อลดปัญหาสิ่งแวดล้อมและเพิ่มศักยภาพความมั่นคงด้านพลังงานให้ยั่งยืน

บทที่ ๑

ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์

๑.๑.๑ ที่ตั้ง

พื้นที่ภาคเหนือตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๔°๕๖' ถึง ๒๐°๒๘' เหนือ และเส้นแวงที่ ๙๗°๒๓' ถึง ๑๐๑°๔๗' ตะวันออก โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทิศใต้ ติดต่อกับภาคกลาง

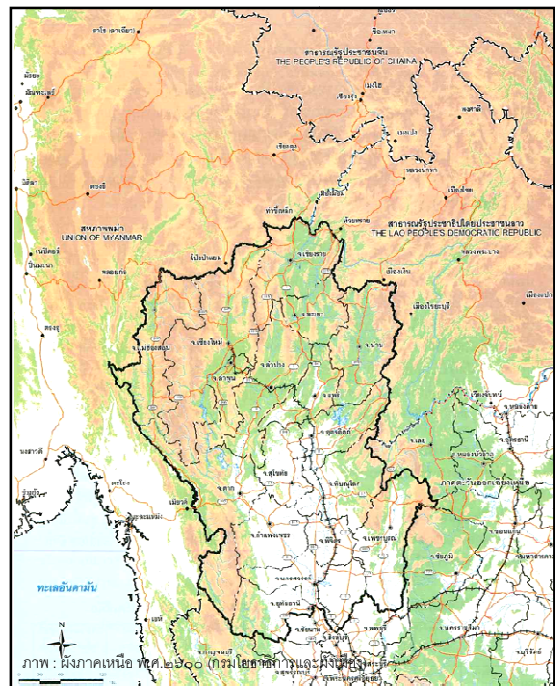
ทิศตะวันตก ติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนมาร์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๑.๒ ลักษณะภูมิประเทศ

ภาคเหนือ ประกอบด้วย ๑๗ จังหวัด มีพื้นที่รวม ๑๐๖,๐๒๗,๖๘๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ทั้งประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของภาคเหนือมีความแตกต่าง โดยพื้นที่ตอนบนส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ ส่วนพื้นที่ตอนล่าง ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ

ภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย ๘ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน พื้นที่รวม ๕๓.๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๑ ของพื้นที่ภาคเหนือสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สูง ประกอบด้วยทิวเขา ป่าไม้ และแหล่งต้นน้ำลำธาร

ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย ๙ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก อุตรดิตถ์ สุโขทัย ตาก กำแพงเพชร พิจิตร นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี มีพื้นที่รวม ๕๒.๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๙ ของพื้นที่ภาคเหนือ สภาพพื้นที่ทั่วไป เป็นภูเขาสูงทางด้านทิศตะวันตก และทิศตะวันออก ตอนกลางเป็นพื้นที่ราบลุ่มของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก ซึ่งเป็นแหล่งทำการเกษตรที่สำคัญ

๑.๑.๓ ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของภาคเหนือ จัดอยู่ในเขตโซนร้อนแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดูกาล ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ๒ ชนิด คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงกลางเดือนตุลาคม ไปจนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ และบางปีอาจเลยไปถึงกลางเดือนมีนาคม พัดเอาความหนาวเย็นจากประเทศจีนเข้าสู่ประเทศไทย ทำให้อุณหภูมิลดต่ำลง โดยทั่วไปจัดเป็นช่วงฤดูหนาว มีอากาศแห้งแล้ง และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม จนถึงปลายเดือนกันยายน พัดพาเอาความชื้นจากบริเวณเส้นศูนย์สูตร ซึ่งความแรงของลมมีความสัมพันธ์กับความแรงของความกดอากาศสูงจากซีกโลกใต้ ในบริเวณมหาสมุทรอินเดียและทวีปออสเตรเลีย เมื่อพัดเข้าสู่ประเทศไทยทำให้มีฝนและเมฆมาก โดยทั่วไปจัดเป็นช่วงฤดูฝน

อุณหภูมิโดยเฉลี่ยของภาคเหนือประมาณ ๒๖.๖ องศาเซลเซียส เฉลี่ยสูงสุด ๔๒.๓ องศาเซลเซียสที่จังหวัดลำปาง และต่ำสุด ๖.๗ องศาเซลเซียสที่จังหวัดน่าน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๑๑๒.๖ มิลลิเมตร/ปี โดยมีวันที่ฝนตกประมาณ ๑๑๔ วัน/ปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ

๑.๑.๔ แหล่งน้ำ

ภาคเหนือมีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ๘ ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำวัง ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำแม่กก ลุ่มน้ำป่าสัก และลุ่มน้ำสะแกกรัง ครอบคลุมพื้นที่รวม ๖๔.๑๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๖๐.๕ ของพื้นที่ภาค ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อปีประมาณ ๒๖,๐๑๓ ล้านลูกบาศก์เมตร

แหล่งน้ำบาดาลในภาคเหนือแบ่งตามลักษณะภูมิประเทศ กล่าวคือ ภาคเหนือตอนบนมีแหล่งน้ำบาดาลเฉพาะในบริเวณที่เป็นแอ่งหรือที่ราบระหว่างภูเขา แหล่งที่สำคัญ ได้แก่ แอ่งเชียงใหม่และลำพูน มีทั้งในระดับพื้นที่อยู่ลึกไม่เกิน ๘๐ เมตร ปริมาณน้ำประมาณ ๓๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ส่วนในระดับลึกมีปริมาณเฉลี่ย ๑๐๐-๒๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง และแอ่งแม่จัน แม่สาย กับพื้นที่ลุ่มน้ำหลากของน้ำแม่กก และแม่น้ำโขงให้น้ำมากกว่า ๑๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง แอ่งอื่นๆ นั้นมีน้ำเฉลี่ยประมาณ ๒๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ส่วนพื้นที่ที่เป็นที่สูงหรือภูเขา มีน้ำบาดาลน้อยมาก

สำหรับภาคเหนือตอนล่าง แหล่งน้ำบาดาลขนาดใหญ่อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มเหนือนครสวรรค์ขึ้นไปจนถึงอุตรดิตถ์ ในระดับตื้นจะอยู่ลึกไม่เกิน ๒๕ เมตร มีปริมาณน้ำเฉลี่ย ๒๕-๓๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ส่วนในระดับลึก ๑๘๐-๒๕๐ เมตร มีเฉพาะพื้นที่ที่เป็นลุ่มน้ำหลากของแม่น้ำยมและน่าน ปริมาณน้ำ ๑๕๐-๒๕๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ส่วนพื้นที่ที่เป็นเนินสูงขึ้นไป รวมทั้งในทุ่งกำแพงเพชรได้น้ำในเกณฑ์ ๑๐๐-๑๕๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ทางด้านตะวันออกของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นภูเขาหินทรายส่วนใหญ่ มีน้ำบาดาลน้อยพอใช้สำหรับการบริโภค ส่วนทางด้านตะวันตกในท้องที่จังหวัดตาก กำแพงเพชร และอุทัยธานี พื้นที่ส่วนใหญ่รองรับด้วยหินแกรนิต มีน้ำอยู่ตามหุบเขาและทุ่งราบหรือลุ่มน้ำหลากเป็นแห่งๆ

๑.๑.๕ สภาพดิน ป่าไม้ และทรัพยากรแร่

ดิน ลักษณะดินในภาคเหนือ ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนดินเหนียว ซึ่งเกิดจากตะกอนลำน้ำเก่า มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำต่างๆ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับทำนาประมาณ ๑๖.๔ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๕.๕ ของพื้นที่ภาค เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ประมาณ ๒๐.๐ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๘.๙ ของพื้นที่ภาค

ป่าไม้ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดของประเทศ ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่า ๕๙.๔๗ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๖.๑๐ ของพื้นที่ภาค ลักษณะเป็นป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง โดยเฉพาะ จังหวัดในภาคเหนือตอนบน เช่น เชียงใหม่ ตาก และแม่ฮ่องสอน

ทรัพยากรแร่ ภาคเหนือมีทรัพยากรแร่มากกว่า ๒๐ ชนิด แร่ที่สำคัญได้แก่ ลิทไนต์ สังกะสี ดินขาว ยิปซัม เฟลสปาร์ หินอ่อน และแมงกานีส โดยผลิตแร่เกือบทั้งหมดกระจายอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน เช่น จังหวัดลำปาง และตาก

๑.๑.๖ การใช้ประโยชน์ที่ดิน

พื้นที่ของภาคเหนือ ๑๐๖.๐๒๗ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๑ มีลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน แบ่งเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๕๙.๔ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๕๖.๐ ของพื้นที่ภาค พื้นที่ถือครองทางการเกษตร ๒๘.๓๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๖.๘ ของพื้นที่ภาค และพื้นที่นอกภาคเกษตร ๑๘.๒๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๗.๒ ของพื้นที่ภาค สำหรับพื้นที่ชลประทานที่สร้างเสร็จแล้วในปี ๒๕๕๑ ครอบคลุมพื้นที่รวม ๔.๕๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๗ ของพื้นที่ภาค และเป็นร้อยละ ๑๖.๐ ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรของภาค

๑.๒ การปกครอง

โครงสร้างการบริหารราชการของภาคเหนือ ณ วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๓ ได้แก่

๑.๒.๑ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย ๑๗ จังหวัด ๑๙๖ อำเภอ ๑,๕๕๖ ตำบล ๑๖,๔๕๔ หมู่บ้าน

๑.๒.๒ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย เทศบาลนคร ๖ แห่ง คือ นครเชียงใหม่ นครลำปาง นครเชียงราย นครตาก นครพิษณุโลก และนครนครสวรรค์ เทศบาลเมือง ๒๒ แห่ง เทศบาลตำบล ๔๕๒ แห่ง อบต. ๑,๑๙๖ แห่ง

๑.๓ ประชากร

ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีประชากร จำนวน ๑๑.๗๗ ล้านคน จำแนกเป็นชาย ๕.๘๑ ล้านคน และหญิง ๕.๙๖ ล้านคน ประชากรตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๕.๖๖ ล้านคน ภาคเหนือตอนล่าง ๖.๑๑ ล้านคน โดยเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองรวม ๓.๑๒ ล้านคน ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย ๖๙ คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร สำหรับจังหวัดที่มีประชากรเกิน ๑ ล้านคน มีจำนวน ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และนครสวรรค์ โดยจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดจำนวน ๑.๖๓ ล้านคน และแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีประชากรน้อยที่สุด ๐.๒๔ ล้านคน อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงร้อยละ ๐.๙๑

๑.๔ โครงสร้างพื้นฐานและการบริการสาธารณะ

ภาคเหนือมีระบบการคมนาคมขนส่งที่สำคัญดังนี้ **ทางบก** มีโครงข่ายถนนครอบคลุมในทุกพื้นที่ของภาค ซึ่งสามารถเชื่อมโยงลงสู่ด้านใต้ของประเทศไทยได้อย่างสะดวกและรวดเร็วตามเส้นทางถนนพหลโยธิน (หมายเลข ๑) และเชื่อมต่อถนนสุขุมวิท (หมายเลข ๓) อีกทั้งยังมีรถไฟในการขนส่งสินค้าและการเดินทางของประชาชน จากกรุงเทพฯ สิ้นสุดระยะทางที่จังหวัดเชียงใหม่ **ทางน้ำ** ในประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยวระยะสั้นๆ ที่จังหวัดนครสวรรค์ พิชณุโลก เชียงใหม่ และเชียงราย ส่วนความเชื่อมโยงกับต่างประเทศนั้น มีการขนส่งและการเดินทางท่องเที่ยวในลำน้ำนานาชาติ โดยเฉพาะแม่น้ำโขงที่จังหวัดเชียงราย จากท่าเรือเชียงแสน และเชียงของ ไปจนถึงท่าเรือซือเหมาประเทศจีนตอนใต้

ทางอากาศ มีสนามบินทั้งหมด ๑๐ แห่ง เป็นท่าอากาศยานนานาชาติ ๒ แห่ง คือ ท่าอากาศยานเชียงใหม่ และเชียงราย ส่วนท่าอากาศยานภายในประเทศ ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง แพร่ น่าน พิชณุโลก แม่สอด สุโขทัย และเพชรบูรณ์

บริการสาธารณะ ไฟฟ้า เชื้อเพลิงที่ใช้ผลิตไฟฟ้าที่สำคัญ คือ เชื้อถ่านหิน (ตาก) เชื้อถ่านหิน (อุตรดิตถ์) เชื้อถ่านหิน (ลำปาง) และ เชื้อถ่านหิน (เชียงใหม่) โดยมีการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทั้งหมด ๓ เขต **ประปา** การประปาส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานระดับเขตคือ สำนักงานประปาเขต ๙ (เชียงใหม่) และสำนักงานประปาเขต ๑๐ (นครสวรรค์)

๒. สถานการณ์การพัฒนาภาค

การพัฒนาภาคเหนือตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเหนือในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจภาคเหนือโดยรวมมีการขยายตัวเป็นลำดับ แม้ว่าขนาดเศรษฐกิจค่อนข้างเล็กแต่มีการกระจายตัวอย่างสมดุลระหว่างสาขาเศรษฐกิจหลักทั้งอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการค้า จึงมีเสถียรภาพพอสมควร ประชากรเกือบครึ่งหนึ่งของภาคยังพึ่งพาสาขาเกษตรกรรมซึ่งมีข้อจำกัดด้านปัจจัยการผลิตไม่เพียงพอ ขณะที่สาขาอุตสาหกรรมมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยยังคงใช้ฐานทรัพยากรและความได้เปรียบด้านแรงงานแต่มีแนวโน้มปรับตัวสู่อุตสาหกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น การค้าชายแดนเติบโตได้ดีและคาดว่าจะมีบทบาทมากขึ้นจากปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน สำหรับการท่องเที่ยวค่อนข้างชะลอตัวตามปัจจัยลบทั้งภายในและภายนอกประเทศ รายได้จากการท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวเฉพาะจังหวัดใหญ่ และส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย สถานการณ์การพัฒนาสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญมีดังนี้

๒.๑.๑ เศรษฐกิจภาคเหนือเติบโตขึ้นแต่ยังคงเป็นภาคที่มีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุดของประเทศ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเหนือราคาประจำปี ๒๕๕๒ เท่ากับ ๘๕๐,๕๓๐ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๙.๔ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจากสัดส่วนร้อยละ ๘.๘๖ ในปี ๒๕๔๙ เศรษฐกิจภาคเหนือชะลอตัวอย่างต่อเนื่องในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๕.๑๖ ร้อยละ ๔.๙ ร้อยละ ๐.๕๘ ในปี ๒๕๔๙-๒๕๕๑ ตามลำดับ

และในปี ๒๕๕๒ เศรษฐกิจหดตัวร้อยละ ๐.๔๙ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับเศรษฐกิจของประเทศเนื่องจากได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัวลงอย่างมากช่วงปี ๒๕๕๑-๒๕๕๒ ทำให้ความต้องการสินค้าในตลาดโลกลดลงโดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรม ในปี ๒๕๕๒ สาขาเศรษฐกิจของภาคเหนือที่หดตัวมาก ได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม โรงแรม ภัตตาคาร บริการชุมชน และอสังหาริมทรัพย์ฯ ขณะที่สาขาเกษตรยังคงขยายตัว เมื่อพิจารณารายกลุ่มจังหวัด เศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ และตอนล่าง ๑ มีการขยายตัวได้ดี เป็นผลจากการขยายตัวของภาคเกษตรเป็นสำคัญ ขณะที่กลุ่มจังหวัดตอนบน ๑ และตอนล่าง ๒ เศรษฐกิจหดตัว เนื่องจากสาขาอุตสาหกรรมซึ่งเป็นสาขาเศรษฐกิจหลักของสองกลุ่มจังหวัดนี้หดตัวลงมาก

รายได้ต่อหัวของประชากรในภาคเหนือเพิ่มขึ้น แต่ยังน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ
 โดยในปี ๒๕๕๒ ผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยต่อหัวของประชากรภาคเหนือเท่ากับ ๗๐,๑๐๕ บาทต่อปี เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากปี ๒๕๔๙ แต่ยังคงน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งเท่ากับ ๑๓๕,๑๔๕ บาท และเป็นภาคที่มีรายได้ต่อหัวประชากรน้อยที่สุดเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีรายได้ต่อหัวสูงที่สุดของภาค ๘๓,๒๓๙ บาท รองลงมาเป็นกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ เท่ากับ ๗๘,๐๙๕ บาท เนื่องจากทั้ง ๒ กลุ่มจังหวัดนี้มีสัดส่วนสาขาอุตสาหกรรมสูง ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ และตอนบน ๒ เท่ากับ ๖๗,๖๑๘ และ ๕๐,๔๔๐ บาท ตามลำดับ ซึ่งน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของภาค ทั้งนี้ จังหวัดลำพูนมีรายได้ต่อหัวประชากรสูงสุด ๑๔๖,๖๕๘ บาท รองลงมาคือจังหวัดกำแพงเพชร ๑๐๖,๕๓๗ บาท จังหวัดที่มีรายได้ต่อหัวน้อยที่สุดคือจังหวัดแม่ฮ่องสอน ๔๖,๒๑๕ บาท และจังหวัดแพร่ ๔๕,๒๗๘ บาท

อัตราเงินเฟ้อของภาคเหนือเปลี่ยนแปลงในระดับใกล้เคียงกับประเทศ โดยอัตราการเปลี่ยนแปลงดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปของภาคเหนือค่อนข้างกว้างตัว ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ จนถึงปี ๒๕๕๒ มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๗ ร้อยละ ๒.๔ ร้อยละ ๖.๖ และลดลงร้อยละ ๑.๑ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับใกล้เคียงกับประเทศ ทั้งนี้ ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่ออัตราเงินเฟ้อ ได้แก่ ราคาสินค้ากลุ่มน้ำมันเชื้อเพลิงและอาหารสด ส่วนที่ติดลบในปี ๒๕๕๒ นั้น เป็นผลจากมาตรการบรรเทาค่าครองชีพและการเคลื่อนไหวของราคาน้ำมันที่ปรับลดลงจากปี ๒๕๕๑ มาก โดยอัตราการเปลี่ยนแปลงดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปในรายการน้ำมันเชื้อเพลิงเทียบระหว่างปี ๒๕๕๒ กับปี ๒๕๕๑ พบว่าติดลบมากถึงร้อยละ ๑๓.๙

ตารางที่ ๑-๑ : มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ ณ ราคาประจำปี และ GRP Per Capita

หน่วย : ล้านบาท /บาท

พื้นที่	GRP / GDP (ราคาประจำปี) (ล้านบาท)				GRP Per capita (บาท)			
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
เหนือบน ๑	๒๒๒,๑๘๙	๒๓๗,๒๘๗	๒๔๙,๗๐๔	๒๕๖,๔๓๑	๗๒,๙๑๓	๗๗,๕๖๙	๘๑,๓๓๔	๘๓,๒๓๙
เหนือบน ๒	๑๐๗,๕๑๕	๑๒๒,๗๔๔	๑๓๖,๑๖๘	๑๓๘,๓๗๖	๓๙,๖๓๘	๔๕,๐๗๙	๔๙,๘๑๘	๕๐,๔๔๐
เหนือล่าง ๑	๑๘๗,๖๑๒	๒๐๓,๔๕๑	๒๓๑,๕๖๕	๒๓๘,๒๒๙	๕๕,๐๐๕	๕๘,๒๘๒	๖๖,๐๒๓	๖๗,๖๑๘
เหนือล่าง ๒	๑๗๘,๐๓๙	๑๙๒,๓๓๙	๒๑๕,๙๖๓	๒๑๗,๔๙๔	๖๔,๖๔๗	๖๙,๕๗๗	๗๗,๘๒๙	๗๘,๐๙๕
ภาคเหนือ	๖๙๕,๓๕๕	๗๕๕,๘๒๑	๘๓๓,๓๙๙	๘๕๐,๕๓๐	๕๕,๐๐๖	๖๒,๗๙๑	๖๘,๙๕๘	๗๐,๑๐๕
ประเทศ	๗,๘๔๔,๙๓๙	๘,๕๒๕,๑๙๗	๙,๐๘๐,๔๖๖	๙,๐๔๑,๕๕๑	๑๑๙,๖๓๔	๑๒๙,๐๘๙	๑๓๖,๕๘๖	๑๓๕,๑๔๕

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ จากข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช

ตารางที่ ๑-๒ : มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑ และอัตราการขยายตัว

หน่วย : ล้านบาท

พื้นที่	๒๕๔๙		๒๕๕๐		๒๕๕๑		๒๕๕๒	
	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%
เหนือบน ๑	๑๑๔,๘๒๙	๕.๘๑	๑๑๙,๐๖๑	๓.๖๙	๑๑๘,๔๗๔	(-๐.๔๙)	๑๑๔,๖๖๓	(-๓.๒๒)
เหนือบน ๒	๔๙,๖๖๔	๒.๔๒	๕๓,๐๓๑	๖.๗๘	๕๓,๗๓๖	๑.๓๓	๕๔,๔๔๒	๑.๓๑
เหนือล่าง ๑	๘๐,๗๗๖	๕.๒๕	๘๕,๐๓๒	๕.๒๗	๘๖,๘๒๗	๒.๑๑	๙๐,๓๑๘	๔.๐๒
เหนือล่าง ๒	๘๘,๖๗๕	๕.๘๓	๙๓,๑๘๒	๕.๐๘	๙๓,๓๑๕	๐.๑๔	๙๑,๒๐๗	(-๒.๒๖)
ภาคเหนือ	๓๓๓,๙๔๕	๕.๑๖	๓๕๐,๓๐๔	๕.๙๐	๓๕๒,๓๕๒	๐.๕๘	๓๕๐,๖๓๐	(-๐.๔๙)
ประเทศ	๔,๐๕๔,๕๐๔	๕.๐๙	๔,๒๕๙,๐๒๖	๕.๐๔	๔,๓๖๔,๘๓๓	๒.๔๘	๔,๒๖๓,๑๓๙	(-๒.๓๓)

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ จากข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช

๒.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคเหนือกระจายตัวอย่างสมดุลระหว่างสาขาการผลิตหลัก

โดยสาขาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการค้าส่งค้าปลีก มีสัดส่วนค่อนข้างใกล้เคียงกัน และในช่วงปี ๒๕๔๙ ถึงปี ๒๕๕๒ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก แต่แนวโน้มสาขาอุตสาหกรรมมีสัดส่วนลดลง ในปี ๒๕๕๒ แม้ว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม(ไม่รวมเหมืองแร่) ยังมีสัดส่วนมากที่สุดร้อยละ ๑๙.๖๒ แต่ลดลงมาใกล้เคียงภาคเกษตรที่มีสัดส่วนร้อยละ ๑๙.๓๓ สำหรับสาขาการค้าส่งค้าปลีก สัดส่วนค่อนข้างคงที่ ร้อยละ ๑๖.๓๓

การผลิตสาขาอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกษตร โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ดังนั้น มูลค่าการผลิตภาคเกษตรเมื่อรวมกับมูลค่าอุตสาหกรรมเกษตรจึงมีสัดส่วนประมาณร้อยละ ๓๐ ของผลิตภัณฑ์ภาค และสัดส่วนไม่เปลี่ยนแปลงมากนักตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ จนถึงปี ๒๕๕๒ ทั้งนี้ สัดส่วนการผลิตภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรของภาคเหนือสูงกว่าเป้าหมายของประเทศในแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ ๑๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ

เมื่อพิจารณาโครงสร้างเศรษฐกิจรายกลุ่มจังหวัดในปี ๒๕๕๒ พบว่า กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีสัดส่วนสาขาอุตสาหกรรม ร้อยละ ๒๘.๔ สูงกว่าภาคเกษตร ที่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๙.๒ ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ และตอนล่าง ๑ ภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ ๒๐.๖ และร้อยละ ๒๖.๒ ซึ่งสูงกว่าอุตสาหกรรมมาก ส่วนกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีสัดส่วนสาขาอุตสาหกรรมและเกษตรใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ ๒๔ สำหรับขนาดเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดมีสัดส่วนในเศรษฐกิจภาคเหนือตามลำดับดังนี้ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ร้อยละ ๓๒.๗ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ ร้อยละ ๒๖.๐๑ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ ร้อยละ ๒๕.๗๖ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ร้อยละ ๑๕.๕๓

ตารางที่ ๑-๓ : โครงสร้างผลิตภัณฑ์ภาคเหนือและกลุ่มจังหวัด ปี ๒๕๕๒ ณ ราคาंकที่ ปี ๒๕๓๑

หน่วย : ล้านบาท / ร้อยละ

สาขาการผลิต	เหนือบน ๑		เหนือบน ๒		เหนือล่าง ๑		เหนือล่าง ๒		ภาคเหนือ	
	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ
เกษตร	๑๐,๕๗๕	๙.๒๒	๑๑,๒๑๒	๒๐.๕๙	๒๓,๖๓๔	๒๖.๑๗	๒๒,๓๕๘	๒๔.๕๑	๖๗,๗๗๙	๑๙.๓๓
เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ป่าไม้	๑๐,๒๔๓	๘.๙๓	๑๐,๗๒๕	๑๙.๗๐	๒๓,๐๑๒	๒๕.๔๘	๒๑,๖๖๔	๒๓.๗๕	๖๕,๖๔๓	๑๘.๗๒
ประมง	๓๓๒	๐.๒๙	๔๘๗	๐.๘๙	๖๒๒	๐.๖๙	๖๙๔	๐.๗๖	๒,๑๓๕	๐.๖๑
อุตสาหกรรม	๔๐,๕๙๙	๓๕.๔๑	๔,๘๖๖	๘.๙๔	๑๓,๑๗๔	๑๔.๕๙	๒๖,๔๓๐	๒๘.๙๘	๘๕,๐๖๙	๒๔.๒๖
เหมืองแร่/หิน	๗,๙๙๑	๖.๙๗	๕๘๕	๑.๐๗	๓,๑๐๖	๓.๔๔	๔,๕๙๙	๕.๐๔	๑๖,๒๘๑	๔.๖๔
อุตสาหกรรม	๓๒,๖๐๘	๒๘.๔๔	๔,๒๘๑	๗.๘๖	๑๐,๐๖๘	๑๑.๑๕	๒๑,๘๓๑	๒๓.๙๔	๖๘,๗๘๘	๑๙.๖๒
บริการ	๖๓,๔๘๙	๕๕.๓๗	๓๘,๓๖๔	๗๐.๔๗	๕๓,๕๑๐	๕๙.๒๕	๕๒,๔๑๙	๕๖.๕๑	๑๙๗,๗๘๒	๕๖.๔๑
ค้าส่งค้าปลีก	๑๕,๓๗๔	๑๓.๔๑	๑๐,๖๐๕	๑๙.๔๘	๑๖,๖๒๘	๑๘.๔๑	๑๔,๖๓๖	๑๖.๐๕	๕๗,๒๓๓	๑๖.๓๓
ขนส่ง	๘,๙๔๒	๗.๘๐	๔,๘๖๕	๘.๙๔	๕,๙๐๔	๖.๕๔	๔,๙๕๐	๕.๔๓	๒๔,๖๖๑	๗.๐๓
อื่นๆ	๓๙,๑๑๓	๓๔.๑๖	๒๒,๘๙๔	๔๒.๐๕	๓๐,๙๗๘	๓๔.๓๐	๒๒,๘๓๓	๒๕.๐๓	๑๑๕,๘๗๘	๓๓.๐๕
ผลิตภัณฑ์รวม	๑๑๔,๖๖๓	๑๐๐.๐๐	๕๔,๔๕๒	๑๐๐.๐๐	๙๐,๓๑๘	๑๐๐.๐๐	๙๑,๒๐๗	๑๐๐.๐๐	๓๕๐,๖๓๐	๑๐๐.๐๐
ผลิตภัณฑ์รวม	๑๑๔,๖๖๓	๓๒.๗๐	๕๔,๔๕๒	๑๕.๕๓	๙๐,๓๑๘	๒๕.๗๖	๙๑,๒๐๗	๒๖.๐๑	๓๕๐,๖๓๐	๑๐๐.๐๐

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ จากข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช

๒.๑.๓ ภาคการเกษตรมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นแต่ยังคงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านปัจจัยการผลิต ทั้งพื้นที่ทำการเกษตร แหล่งน้ำ และแรงงานเกษตร ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรในปี ๒๕๕๒ มีมูลค่ารวม ๖๗,๗๗๙ ล้านบาท (ราคาंकที่ ปี ๒๕๓๑) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๙.๓ ของมูลค่าเศรษฐกิจภาค โดยสัดส่วนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๑๘.๙ ในปี ๒๕๔๙ และมีการเติบโตทุกปี ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ ขยายตัวในอัตรา ร้อยละ ๕.๐๗ ร้อยละ ๒.๒๑ ร้อยละ ๓.๒๔ และร้อยละ ๑.๖๘ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การเกษตรภาคเหนือมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรมีขนาดน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ โดยมีพื้นที่เพียง ๒๘.๓๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๗๓ ของพื้นที่ภาค และขนาดการถือครองที่ดินของเกษตรกรเฉลี่ย ๒๑.๐๕ ไร่ต่อครัวเรือน โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรน้อยที่สุด ๒.๘๗ ล้านไร่ และขนาดการถือครองของเกษตรกรเล็กที่สุดเพียง ๘.๑๖ ไร่ต่อครัวเรือน ประกอบกับราคาที่ดินปรับตัวสูงขึ้นจูงใจให้เกษตรกรบางส่วนขายที่ดินทำกินส่งผลให้พื้นที่เกษตรโดยรวมลดลง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรน้ำฝน มีพื้นที่ชลประทานเพียง ๕.๒๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๙ ของพื้นที่เกษตร ประกอบกับการมีพื้นที่ขนาดเล็กทำให้ไม่สามารถพัฒนาแหล่งเก็บน้ำในพื้นที่เกษตรได้

ผลผลิตเกษตรของภาคเหนือกระจายหลายชนิด ในปี ๒๕๕๒ มูลค่าผลผลิตสาขาเกษตรกรรมและประมง ๖๗,๙๖๕ ล้านบาท (ราคาंकที่) ข้าวมีส่วนแบ่งมูลค่าการผลิตมากที่สุดร้อยละ ๓๑.๔ รองลงมาเป็นผลไม้ร้อยละ ๑๔.๕ พืชผักร้อยละ ๑๒.๖ อ้อยร้อยละ ๗.๒ ปศุสัตว์ร้อยละ ๕.๐ และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ร้อยละ ๔.๑ โดยมีแหล่งผลิตหลักอยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่ได้รับการพัฒนาระบบชลประทาน คิดเป็นสัดส่วนรวมร้อยละ ๖๖.๒ ของมูลค่าผลผลิตเกษตรภาคเหนือ สำหรับกลุ่มภาคเหนือตอนบนมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๓๓.๘ เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขามีพื้นที่เกษตรขนาดเล็ก เมื่อพิจารณาโครงสร้างการเกษตรของกลุ่มจังหวัดพบว่ากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีโครงสร้างเกษตรแตกต่างจากกลุ่มจังหวัดอื่น เนื่องจากมีสัดส่วนของข้าว พืชผัก และผลไม้ใกล้เคียงกันประมาณ ร้อยละ ๑๘ ขณะที่อีก ๓ กลุ่มจังหวัดมีสัดส่วนของข้าวสูงกว่าร้อยละ ๓๐ โดยเฉพาะกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง ๒ สัดส่วนของผลผลิตข้าวสูงกว่าร้อยละ ๕๐

ปัจจัยด้านแรงงานเกษตรมีแนวโน้มขาดแคลนมากขึ้น แม้ว่าแรงงานของภาคส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๗ ยังคงทำงานอยู่ในภาคเกษตร และพบว่า ในชุมชนเกษตรมีปัญหาขาดแคลนแรงงานทำให้เปลี่ยนระบบการผลิตไปสู่การจ้างเหมาเครื่องจักร หรือบางพื้นที่อาศัยแรงงานต่างด้าว เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่สืบทอดอาชีพเกษตร เมื่อเรียนจบก็มักทำงานภาคเศรษฐกิจอื่นๆ ไม่กลับสู่ภูมิลำเนาของตนเอง

๒.๑.๔ ภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจภาคเหนือ เป็นภาคการผลิตที่มีสัดส่วนในผลิตภัณฑ์ภาคมากที่สุด ในปี ๒๕๕๒ ผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม (ไม่รวมเหมืองแร่เหมืองหิน) มีมูลค่า ๖๘,๗๘๘ ล้านบาท (ราคาคงที่) คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๖๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบกับประเทศยังมีบทบาทจำกัดเพียงร้อยละ ๔.๒ ของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของประเทศ และมีอัตราการขยายตัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ และชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ โดยในปี ๒๕๕๒ หดตัวร้อยละ ๑๑.๖ (ประเทศหดตัวร้อยละ ๖.๐๗) ลดลงจากอัตราขยายตัวที่ร้อยละ ๒.๖๗ ในปี ๒๕๕๑ ร้อยละ ๘.๗๕ ในปี ๒๕๕๐ และร้อยละ ๑๑.๓๕ ในปี ๒๕๔๙ ซึ่งหดตัวลงเกือบทุกกลุ่มผลิตภัณฑ์ ยกเว้นกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารและกลุ่มเครื่องมือ/อุปกรณ์สำนักงานที่ยังขยายตัวได้ดี

อุตสาหกรรมในภาคเหนือยังคงเป็นประเภทที่พึ่งพาฐานทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานเป็นหลัก จำแนกตามสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมปี ๒๕๕๒ ตามลำดับดังนี้ ผลิตภัณฑ์อาหารร้อยละ ๒๔.๕ เครื่องดื่มร้อยละ ๑๙.๔ เครื่องเรือน/เครื่องแต่งบ้าน ร้อยละ ๑๒.๘ เครื่องจักร/อุปกรณ์สำนักงานร้อยละ ๑๑.๓ อุปกรณ์การแพทย์/นาฬิการ้อยละ ๖.๕ เครื่องแต่งกายร้อยละ ๕.๘ วิทยุ/โทรทัศน์/อุปกรณ์สื่อสาร ร้อยละ ๕.๘ และโลหะ/เซรามิก ร้อยละ ๕.๖ **ฐานการผลิตอุตสาหกรรมยังกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เดิมซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑** คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๕ ในบริเวณพื้นที่จังหวัดลำพูน-เชียงใหม่-ลำปาง โดยมีนิคมอุตสาหกรรมลำพูนเป็นฐานการผลิตหลัก ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร และในจังหวัดลำปางเป็นผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ นอกจากนี้กลุ่มจังหวัดนี้ยังคงความโดดเด่นในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์และใช้ฝีมือประณีต นับว่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมที่สำคัญของประเทศ แหล่งอุตสาหกรรมรองลงมาเป็นกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๙ ในจังหวัดกำแพงเพชร-พิจิตร-นครสวรรค์ ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม โรงสีข้าว และโรงงานน้ำตาล รวมทั้งอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน เช่น โรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้าจากชีวมวล และชีวมวล ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ และภาคเหนือตอนล่าง ๑ ยังมีบทบาทต่ออุตสาหกรรมของภาคไม่มากนัก โดยมีแหล่งอุตสาหกรรมตามพื้นที่ชายแดนจังหวัดตากและเชียงราย ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่ม และโรงงานเกษตรแปรรูปขั้นต้น รวมทั้งในจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปรายใหญ่

อุตสาหกรรมภาคเหนือมีแนวโน้มปรับตัวสู่อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มและใช้องค์ความรู้มากขึ้น สามารถเป็นฐานรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระยะต่อไป อาทิ อุตสาหกรรม Software/Digital Content อาหารเสริมสุขภาพ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่างๆ โดยมีการวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมด้านอุตสาหกรรม การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาบุคลากรให้สนองตอบความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ซึ่งในช่วงแผนฯ ๑๐ การพัฒนาเหล่านี้มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องมีการพัฒนาระดับอย่างต่อเนื่อง

๒.๑.๕ การค้าส่งค้าปลีกมีสัดส่วนค่อนข้างคงที่ประมาณร้อยละ ๑๕-๑๖ ของเศรษฐกิจภาคมา โดยตลอด มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาค้าส่งค้าปลีกฯ ในปี ๒๕๕๒ เท่ากับ ๕๗,๒๔๓ ล้านบาท (ราคาคงที่) โดยขยายตัวค่อนข้างดีร้อยละ ๗.๘๕ จากที่หดตัวร้อยละ ๐.๙๔ ในปี ๒๕๔๙ กลุ่มจังหวัดทุกกลุ่มมีบทบาทต่อการค้าของภาคในสัดส่วนใกล้เคียงกันประมาณร้อยละ ๒๗ ยกเว้นกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ มีสัดส่วนค่อนข้างน้อยประมาณร้อยละ ๑๘ ของภาค สำหรับจังหวัดที่มีมูลค่าการค้าสูงได้แก่ เชียงใหม่ นครสวรรค์ พิษณุโลก และเชียงราย ตามลำดับ **ในด้านการค้าต่างประเทศ** มูลค่าการค้าในปี ๒๕๕๒ เท่ากับ ๓๙,๘๗๓ ล้านบาท กว่าร้อยละ ๙๕ มาจากโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูน ในกลุ่มสินค้าจำพวกอุปกรณ์ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เป็นสำคัญ นอกจากนี้ เป็นสินค้าในกลุ่มอัญมณี เครื่องประดับ และสินค้าเกษตรแปรรูป มูลค่าการค้าเฉพาะที่ผ่านด่านศุลกากรท่าอากาศยานเชียงใหม่ ในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ ลดลงโดยตลอด สาเหตุหลักจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกที่ส่งผลโดยตรงต่อความต้องการสินค้าอุตสาหกรรมโดยเฉพาะกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ อย่างไรก็ตาม การส่งออกมีสัญญาณปรับตัวดีขึ้นเป็นลำดับตั้งแต่ช่วงกลางปี ๒๕๕๒

๒.๑.๖ การค้าชายแดนยังมีบทบาทเพียงร้อยละ ๕ ของประเทศ แต่ขยายตัวต่อเนื่อง และมีแนวโน้มที่ดีจากศักยภาพการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศในกลุ่ม GMS ในปี ๒๕๕๒ การค้าชายแดนผ่านด่านศุลกากร ๘ แห่งในภาคเหนือมีมูลค่ารวม ๓๙,๖๑๗ ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ ๑๓.๒ ดุลการค้าเกินดุลถึง ๓๐,๘๒๖ ล้านบาท ด่านชายแดนที่มีสัดส่วนการค้าสูงที่สุด ได้แก่ ด่านแม่สอด จังหวัดตาก ในปี ๒๕๕๒ มีมูลค่าการค้า ๒๔,๔๕๐ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖๑.๗ ของภาค รองลงมาเป็นด่านชายแดนด้านจังหวัดเชียงราย ได้แก่ เชียงแสน ร้อยละ ๑๖.๐ แม่สาย ร้อยละ ๑๒.๒ และเชียงของ ร้อยละ ๘.๑ สำหรับประเทศคู่ค้าชายแดน เมียนม่ายังคงเป็นประเทศที่มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๗ รองลงมาเป็นจีนตอนใต้ ร้อยละ ๑๕.๖ และ สปป.ลาว ร้อยละ ๙.๖ สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ เพอร์นิเจอร์ สิ่งประดิษฐ์ทำจากไม้ อาหารทะเล ผักสดและผลไม้ ส่วนสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันปาล์ม ยางแผ่นรมควัน น้ำมันพืช และสินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันมูลค่าการค้าชายแดนกับจีนยังไม่สูงมากแต่มีศักยภาพที่จะขยายตัวสูงขึ้น โดยเฉพาะเมื่อถนนสาย Rma (สายห้วยทราย-หลวงน้ำทา-บ่อเต็น) และสะพานข้ามแม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงของซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการก่อสร้างแล้วเสร็จ จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งทางบกระหว่าง ไทย-ลาว-จีน ที่สะดวกรวดเร็ว รวมทั้ง โครงการก่อสร้างท่าเรือแห่งที่ ๒ ที่อำเภอเชียงแสน จะอำนวยความสะดวกการค้าทางเส้นทางแม่น้ำโขง จึงคาดการณ์ได้ว่ามูลค่าการค้าชายแดนทางด่านจังหวัดเชียงรายจะขยายตัวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สำหรับการเดินทางขนส่งทางแม่น้ำโขงในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมาประสบปัญหาระดับน้ำในแม่น้ำลดต่ำลงมากจนไม่สามารถเดินเรือได้ ส่งผลกระทบต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว

สำหรับการค้าชายแดนทางด่านแม่สอดมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากความก้าวหน้าของนโยบายการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดนแม่สอด และการจัดตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษนครแม่สอด ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการเตรียมระบบบริหารจัดการ ระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ เพื่อรองรับการขยายตัวด้านการค้าการลงทุน การพัฒนาเมือง ชุมชน และพื้นที่อุตสาหกรรมอย่างเป็นระบบและเกิดความสมดุลยั่งยืนในอนาคต โดยขณะนี้ คณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและคณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบในหลักการของร่างพระราชบัญญัติบริหารราชการนครแม่สอด พ.ศ.... แล้ว และเสนอให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาต่อไป

นอกจากนี้ จุดผ่อนปรนการค้าชายแดนหลายจุดที่มีศักยภาพ มีแนวโน้มที่จะพัฒนาเป็นด้านการค้าชายแดนถาวรเพื่อรองรับการเชื่อมโยงการขยายตัวทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจุดผ่อนปรนทางการค้าห้วยต้นนุ่น อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีเส้นทางถนนเชื่อมตรงไปยังเมืองปิ่นมามา เมืองหลวงของสหภาพเมียนมาร์ และเมืองสำคัญทางเศรษฐกิจอื่นๆ อาทิ มัณฑะเลย์ พุกาม ชันดเว รวมทั้งจุดผ่อนปรนทางการค้ากุด อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี ที่เชื่อมต่อไปยังเมืองปากลาย แขวงไชยบุรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตารางที่ ๑-๔ : มูลค่าการค้าผ่านด่านศุลกากรชายแดนในภาคเหนือ ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒

การค้า	มูลค่า (ล้านบาท)				อัตราเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)		
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
ส่งออก	๑๙,๗๐๙.๑๓	๒๑,๙๙๖.๓๒	๓๐,๗๗๕.๗๒	๓๕,๒๒๑.๕๑	๑๑.๖๐	๓๙.๙๑	๑๔.๔๕
นำเข้า	๓,๗๖๕.๖๒	๓,๗๒๒.๖๖	๔,๒๒๐.๗๒	๔,๓๙๕.๖๐	-๑.๑๔	๑๓.๓๘	๔.๑๔
ดุลการค้า	๑๕,๙๔๓.๕๐	๑๘,๒๗๓.๖๖	๒๖,๕๕๕.๐๐	๓๐,๘๒๕.๙๑	๑๔.๖๒	๔๕.๓๒	๑๖.๐๘
มูลค่ารวม	๒๓,๔๗๔.๗๕	๒๕,๗๑๘.๙๗	๓๔,๙๙๖.๔๔	๓๙,๖๑๗.๑๑	๙.๕๖	๓๖.๐๗	๑๓.๒๐

ที่มา : สำนักงานศุลกากรภาคที่ ๓

๒.๑.๗ การท่องเที่ยวภาคเหนือในช่วงปี ๒๕๕๒ มีการขยายตัวต่ำและหดตัวมาก จากเหตุความไม่สงบทางการเมือง ปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๕๘,๘๓๗ ล้านบาท เป็นอันดับ ๔ รองจาก กทม. ภาคใต้ และภาคตะวันออก มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของรายได้จากการท่องเที่ยวช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นเล็กน้อยร้อยละ ๑.๙ เนื่องจากในปี ๒๕๕๒ เกิดเหตุความไม่สงบทางการเมืองเป็นเวลาหลายเดือน รวมถึงการปิดสนามบินสุวรรณภูมิ และสนามบินเชียงใหม่ ทำให้มีการท่องเที่ยวน้อยลงหรือยกเลิกการเดินทาง รายได้จากการท่องเที่ยวหดตัวมากถึงร้อยละ -๑๖.๖ โดยเฉพาะในพื้นที่กลุ่มจังหวัด ภาคเหนือตอนบน ๑ และภาคเหนือตอนล่าง ๑ หดตัวร้อยละ -๑๙.๓ ภาคเหนือตอนบน ๒ หดตัวร้อยละ -๑๖.๐ จังหวัดที่รายได้จากการท่องเที่ยวหดตัวมากกว่าร้อยละ -๕๐ ได้แก่ ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีการขยายตัวของรายได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อยร้อยละ ๒.๕ จังหวัดท่องเที่ยวหลักที่มีสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวสูงของภาค ได้แก่ เชียงใหม่ ร้อยละ ๕๕ เชียงราย ร้อยละ ๑๖

นักท่องเที่ยวที่มาจากเหนือกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๕๒ นักท่องเที่ยวมีจำนวน ๑๔.๘ ล้านคน ลดลงจากปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๑ ซึ่งมี ๑๖.๓ ล้านคน ๑๖.๙ ล้านคน และ ๑๙.๓ ล้านคนตามลำดับ เฉลี่ยปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ มีอัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวร้อยละ ๓.๑ โดยสัดส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๗๙ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๘๕ ในปี ๒๕๕๒ ขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๒๑ เป็นร้อยละ ๑๕ แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การท่องเที่ยวภาคเหนือพึ่งพานักท่องเที่ยวชาวไทยมากขึ้น และการขยายตัวมาจากนักท่องเที่ยวภายในประเทศ จึงเป็นการเติบโตแบบพึ่งพาตนเอง อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวต่างประเทศซึ่งเป็นกลุ่มตลาดที่สร้างรายได้มูลค่าสูงยังคงมีความสำคัญและจำเป็นต้องสร้างแรงดึงดูดให้เข้ามาเที่ยวอย่างมีคุณภาพในพื้นที่มากขึ้น

ระยะเวลาพำนักรถและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันมีแนวโน้มลดลง ปี ๒๕๕๒ ระยะเวลาพำนักรถของนักท่องเที่ยวภาคเหนืออยู่ที่ ๒.๓ วัน ลดลงจากปี ๒๕๕๑ ที่ใช้เวลา ๒.๗ วัน ขณะที่ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันของภาคเหนือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยปี ๒๕๕๒ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของ นักท่องเที่ยวภาคเหนืออยู่ที่ ๑,๑๙๒ บาท ลดลงจากปี ๒๕๕๑ ซึ่งอยู่ที่ ๑,๓๓๓ บาท การที่นักท่องเที่ยวใช้จ่าย น้อยลงส่วนหนึ่งเกิดจากการระมัดระวังการใช้จ่ายในช่วงที่เหตุการณ์บ้านเมืองไม่สงบ ประกอบกับภาวะ เศรษฐกิจยังไม่ฟื้นตัวมากนัก

โครงสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ๑ ใน ๔ เป็นการซื้อสินค้าและของที่ระลึกแต่มี แนวโน้มลดลงต่อเนื่อง สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของ นักท่องเที่ยวยังมีน้อย ส่งผลกระทบต่อการผลิตสินค้าหัตถกรรมซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนต่างๆ ส่วนรายได้จากค่าที่พัก ค่าอาหารเครื่องดื่ม และค่าบริการเดินทางท่องเที่ยว ภายในจังหวัดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๑ การท่องเที่ยวภาคเหนือมีแนวโน้มขยายตัวขึ้น แต่ชะงักใน ปี ๒๕๕๒ จากเหตุความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศ แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายเร่งด่วนเพื่อบรรเทา ปัญหาเฉพาะหน้า โดยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบจากเหตุความไม่ สงบทางการเมืองหลายมาตรการก็ตาม แต่เนื่องด้วยสภาพโดยรวมของทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรมซึ่งเป็นตัวดึงดูดการท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคเหนือ มีความเสื่อมโทรมลงมาก ทั้งในเชิงกายภาพและ การบริหารจัดการของหน่วยงานที่รับผิดชอบ กล่าวคือ อุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี นักท่องเที่ยวเข้าชมมากบางแห่งเกินขีดความสามารถในการรองรับได้ โบราณสถานหลายแห่งถูกทำลายหรือ ได้รับการบูรณะในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม สภาพเมืองเก่าถูกบุกรุกทำลาย ความไม่เป็นระเบียบของป้ายโฆษณา รูปแบบอาคารสมัยใหม่ที่ไม่กลมกลืนกับสภาพเมืองเก่า ระบบการเดินทางขนส่งและการเชื่อมต่อการเดินทางยัง ไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองในบางฤดูกาลที่มีความรุนแรงขึ้นในแต่ละปี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวภาคเหนือมีจุดขายอยู่ที่ลักษณะภูมิสังคมที่มีภูเขาสูง ป่าไม้เขียวชอุ่ม อากาศเย็น สบาย ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมที่งดงาม ผู้คนมีความเป็นมิตร รวมทั้งเป็นประตูเชื่อมโยงสู่ ประเทศเพื่อนบ้าน ได้ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การรักษาฟื้นฟูภาพลักษณ์ซึ่งเป็น ศักยภาพดั้งเดิมของการท่องเที่ยวภาคเหนือเป็นสิ่งจำเป็นและมีลำดับความสำคัญสูงสุด โดยเฉพาะการฟื้นฟูวิถี ชีวิตและคุณภาพชีวิตของเมืองและชุมชนในภาคเหนือไปอย่างควบคู่กัน อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมาได้มีความ พยายามจากทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และชุมชนในการพัฒนาแหล่ง/กิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ เพื่อกระตุ้น การท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยมีทิศทางการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่มีคุณภาพมากขึ้น เช่น กลุ่ม MICE โดยผลักดันโครงการก่อสร้างศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ การสนับสนุนการเป็นแหล่งถ่าย ทำภาพยนตร์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว การส่งเสริมธุรกิจสุขภาพ การท่องเที่ยวชุมชน และการพำนักระยะยาว รวมถึงสนับสนุนการท่องเที่ยวในกลุ่มวัฒนธรรมล้านนาและไทใหญ่ กลุ่มมรดกโลกเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิง นิเวศ การท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศ GMS และการจัดอีเวนท์ขนาดใหญ่

ตารางที่ ๑-๕ : จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในภาคเหนือ ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒

หน่วย : คน / ล้านบาท / (ร้อยละ)

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	นักท่องเที่ยว	รายได้	นักท่องเที่ยว	รายได้	นักท่องเที่ยว	รายได้	นักท่องเที่ยว	รายได้
เหนือบน ๑	๗,๔๗๗,๔๐๗ (๔๕.๗%)	๔๔,๔๐๘ (๖๕.๖%)	๗,๓๑๒,๐๓๘ (๔๓.๐%)	๔๓,๖๗๐ (๖๓.๖%)	๗,๙๑๘,๒๐๙ (๔๐.๙%)	๔๓,๒๙๘ (๖๑.๔%)	๕,๗๕๙,๗๖๐ (๓๘.๘%)	๓๖,๓๘๕ (๖๑.๘%)
เหนือบน ๒	๒,๙๐๐,๔๑๗ (๑๗.๗%)	๑๒,๑๒๓ (๑๗.๙%)	๒,๙๔๓,๓๐๘ (๑๗.๓%)	๑๒,๔๗๙ (๑๘.๒%)	๓,๑๙๐,๕๗๔ (๑๖.๕%)	๑๓,๔๖๔ (๑๙.๑%)	๒,๕๗๘,๔๗๓ (๑๗.๔%)	๑๐,๘๕๙ (๑๘.๕%)
เหนือล่าง ๑	๔,๓๕๙,๒๘๙ (๒๖.๖%)	๙,๓๐๘ (๑๓.๗%)	๔,๙๑๙,๔๒๗ (๒๙.๐%)	๑๐,๔๖๗ (๑๕.๒%)	๕,๙๖๓,๓๒๘ (๓๐.๘%)	๑๑,๔๕๕ (๑๖.๒%)	๔,๖๓๖,๙๔๔ (๓๑.๒%)	๙,๒๔๓ (๑๕.๗%)
เหนือล่าง ๒	๑,๖๒๖,๐๘๖ (๙.๙%)	๑,๙๐๔ (๒.๘%)	๑,๘๑๔,๓๙๘ (๑๐.๗%)	๒,๐๙๙ (๓.๑%)	๒,๒๗๖,๗๑๗ (๑๑.๘%)	๒,๒๙๓ (๓.๓%)	๑,๘๗๙,๕๕๓ (๑๒.๗%)	๒,๓๕๐ (๔.๐%)
ภาคเหนือ	๑๖,๓๖๓,๑๙๙ (๑๐๐.๐%)	๖๗,๗๔๒ (๑๐๐.๐%)	๑๖,๙๘๙,๑๗๑ (๑๐๐.๐%)	๖๘,๗๑๕ (๑๐๐.๐%)	๑๙,๓๔๘,๘๒๘ (๑๐๐.๐%)	๗๐,๕๑๐ (๑๐๐.๐%)	๑๔,๘๕๔,๗๓๐ (๑๐๐.๐%)	๕๘,๘๓๗ (๑๐๐.๐%)

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ โดย ปี ๒๕๔๙-๕๐ จากข้อมูลสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี ๒๕๕๑-๕๒ จากข้อมูลสถิติของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว โดยข้อมูลปี ๒๕๕๒ ในบางพื้นที่เป็นข้อมูลประมาณการเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้

๒.๑.๘ แรงงานของภาคเหนือมีแนวโน้มเคลื่อนจากภาคเกษตรไปสู่ภาคบริการมากขึ้น แม้ว่าแรงงานส่วนใหญ่ยังเป็นแรงงานในภาคการเกษตรแต่มีแนวโน้มลดลงทุกปี จากสัดส่วนร้อยละ ๔๙.๖ ของผู้มีงานทำทั้งหมดในปี ๒๕๔๙ ลดลงเหลือร้อยละ ๔๗.๔ ในปี ๒๕๕๒ สัดส่วนแรงงานภาคอุตสาหกรรมค่อนข้างคงที่ประมาณร้อยละ ๑๐ ขณะที่แรงงานภาคบริการมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากร้อยละ ๓๙.๘ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๔๒.๕ ในปี ๒๕๕๒ สำหรับอัตราการว่างงานอยู่ในระดับต่ำเพียงร้อยละ ๑.๒

ตารางที่ ๑-๖ : การจ้างแรงงานรายสาขา

หน่วย : พันคน / (ร้อยละ)

การจ้างงาน	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒
กำลังแรงงานรวม	๖,๖๔๐	๖,๖๕๘	๖,๘๖๕	๗,๑๖๔
ผู้มีงานทำ	๖,๔๙๖ (๑๐๐%)	๖,๕๓๗ (๑๐๐%)	๖,๗๕๐ (๑๐๐%)	๗,๐๕๓ (๑๐๐%)
- ภาคเกษตร	๓,๒๒๑ (๔๙.๖%)	๓,๒๒๕ (๔๙.๓%)	๓,๒๗๔ (๔๘.๕%)	๓,๓๔๑ (๔๗.๔%)
- อุตสาหกรรม	๖๙๓ (๑๐.๗%)	๗๐๕ (๑๐.๘%)	๖๗๓ (๑๐.๐%)	๗๑๖ (๑๐.๑%)
- บริการและอื่นๆ	๒,๕๘๒ (๓๙.๘%)	๒,๖๐๗ (๓๙.๙%)	๒,๘๐๓ (๔๑.๕%)	๒,๙๙๖ (๔๒.๕%)
อัตราการว่างงาน	๑.๔%	๑.๔%	๑.๒%	๑.๒%

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

๒.๒ ด้านสังคม

ประชากรโดยรวมของภาคเหนือลดลง ขณะที่โครงสร้างประชากรของภาคเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ภาระพึ่งพิงของประชากรสูงขึ้น ขณะเดียวกันสถาบันครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น แรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในภาคเกษตร ขาดการศึกษาและทักษะฝีมือ และอยู่นอกระบบประกันสังคม นอกจากนี้ ยังมีการอพยพเข้ามาหางานทำอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าวอย่างต่อเนื่อง ประชากรมีระดับการศึกษาสูงขึ้น แต่มีปัญหาด้านคุณภาพคะแนนเฉลี่ยวิชาสำคัญต่ำกว่าเกณฑ์ ภาวะการเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจมีอัตราเพิ่มขึ้น รวมทั้ง ยังมีปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คดีอาชญากรรมและคดียาเสพติดเพิ่มขึ้น สัดส่วนคนยากจนของภาคลดลง แต่ยังสูงเป็นอันดับสองของประเทศ

๒.๒.๑ ประชากร แรงงาน และการมีงานทำ

ประชากรภาคเหนือโดยรวมลดลง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของภาคเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่เร็วกว่าระดับประเทศ ถึง ๕ ปี อย่างไรก็ตาม สัดส่วนประชากรเมืองของภาคเหนือกลับมีแนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้แรงงานของภาคเหนือมีข้อจำกัดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ และมีการอพยพเข้ามาหางานทำของแรงงานต่างด้าวอย่างผิดกฎหมาย โดยมีข้อบ่งชี้ดังนี้

(๑) ประชากรโดยรวมของภาคเหนือลดลงในอัตราร้อยละ ๐.๙๑ โดยลดลงในทุกกลุ่มจังหวัด ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีประชากรจำนวนทั้งสิ้น ๑๑.๗๗ ล้านคน แบ่งเป็นประชากรชาย ๕.๘๑ ล้านคน ประชากรหญิง ๕.๙๖ ล้านคน ซึ่งลดลงจาก ๑๑.๘๙ ล้านคนในปี ๒๕๔๙ โดยการกระจายตัวของประชากรตามกลุ่มจังหวัดปี ๒๕๕๒ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีจำนวน ๓.๐๔ ล้านคน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ จำนวน ๒.๖๒ ล้านคน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ จำนวน ๓.๔๓ ล้านคน และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ จำนวน ๒.๖๘ ล้านคน สำหรับอัตราการเพิ่มประชากรรวมของภาคลดลงเป็นร้อยละ ๐.๙๑ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีอัตราการเพิ่มประชากรลดลงสูงสุดที่ร้อยละ ๑.๖๘ รองลงมาได้แก่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ มีอัตราการเพิ่มประชากรลดลงเป็นร้อยละ ๑.๐๓ และ ๐.๕๙ ตามลำดับ ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีอัตราการเพิ่มประชากรลดลงต่ำที่สุด โดยลดลงเป็นร้อยละ ๐.๐๕

ตารางที่ ๑-๗ : จำนวนประชากรภาคเหนือ

หน่วย : คน

ภาค/ กลุ่ม จังหวัด	ปี ๒๕๔๙			ปี ๒๕๕๐			ปี ๒๕๕๑			ปี ๒๕๕๒		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
เหนือบน ๑	๑,๕๒๗,๒๙๐	๑,๕๖๕,๕๓๖	๓,๐๙๒,๘๒๖	๑,๕๒๗,๒๗๑	๑,๕๖๗,๗๐๒	๓,๐๙๔,๙๗๓	๑,๕๒๖,๖๐๒	๑,๕๖๙,๑๔๗	๓,๐๙๕,๗๔๙	๑,๕๓๕,๙๐๒	๑,๕๕๗,๖๘๔	๓,๐๙๓,๕๘๖
เหนือบน ๒	๑,๓๑๕,๙๕๔	๑,๓๔๒,๐๑๓	๒,๖๕๗,๙๖๗	๑,๓๑๓,๕๒๘	๑,๓๔๐,๙๒๑	๒,๖๕๔,๔๔๙	๑,๓๑๒,๙๒๒	๑,๓๔๑,๑๗๒	๒,๖๕๔,๑๖๔	๑,๒๙๗,๒๒๙	๑,๓๒๖,๕๒๘	๒,๖๒๓,๗๕๗
เหนือล่าง ๑	๑,๓๑๑,๙๓๗	๑,๓๓๘,๘๖๗	๒,๖๕๐,๘๐๔	๑,๓๐๖,๗๘๒	๑,๓๓๓,๙๓๘	๒,๖๔๐,๗๒๐	๑,๓๐๙,๔๘๕	๑,๓๓๗,๐๙๓	๒,๖๔๖,๕๗๘	๑,๖๙๗,๑๐๔	๑,๓๒๙,๐๐๘	๓,๐๒๖,๑๑๒
เหนือล่าง ๒	๑,๓๒๔,๑๐๓	๑,๓๖๕,๐๕๒	๒,๖๘๙,๑๕๕	๑,๓๒๑,๐๔๑	๑,๓๖๐,๙๕๑	๒,๖๘๑,๙๙๒	๑,๓๒๐,๑๖๑	๑,๓๖๐,๘๐๙	๒,๖๘๑,๑๕๐	๑,๓๒๐,๓๑๕	๑,๓๖๐,๔๖๓	๒,๖๘๐,๗๗๘
ภาคเหนือ	๕,๘๗๗,๒๘๔	๖,๐๑๑,๔๖๘	๑๑,๘๘๘,๗๕๒	๕,๘๖๙,๐๒๒	๖,๐๐๘,๙๒๒	๑๑,๘๗๗,๙๔๔	๕,๘๗๐,๒๔๐	๖,๐๐๘,๒๒๒	๑๑,๘๗๘,๔๖๒	๕,๘๐๖,๕๕๐	๕,๘๖๖,๖๘๓	๑๑,๖๗๓,๒๓๓

ที่มา : กรมการปกครอง

(๒) สัดส่วนประชากรวัยแรงงานเริ่มชะลอตัวและคาดว่าจะลดลงในปี ๒๕๕๕ ส่งผลให้อัตราพึ่งพิงสูงขึ้น ขณะที่รายได้ต่อครัวเรือนต่ำเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีประชากร ทั้งสิ้น ๑๑.๗ ล้านคน จำแนกสัดส่วนออกเป็นวัยเด็ก วัยแรงงาน และวัยสูงอายุ ร้อยละ ๑๗.๑ ๗๐.๑ และ ๑๒.๘ ของประชากรภาค ตามลำดับ โดยมีอัตราเกิดลดลงเหลือร้อยละ ๑.๒๑ ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๒๔ ของค่าเฉลี่ยทั้งประเทศ สัดส่วนประชากรวัยแรงงานคาดว่าจะลดลงจากร้อยละ ๗๐.๑ ในปี ๒๕๕๒ เป็นร้อยละ ๖๘.๙ ในปี ๒๕๕๕ ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิง เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๒.๖ ในปี ๒๕๕๒ เป็น ร้อยละ ๔๕.๑ ในปี ๒๕๕๕ โดยเป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของอัตราพึ่งพิงของประชากรสูงอายุ ดังนั้นต้องเพิ่มผลิตภาพและทักษะฝีมือแรงงานให้สูงขึ้นเพื่อสร้างรายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

ตารางที่ ๑-๘ : โครงสร้างประชากรภาคเหนือ

โครงสร้างประชากร		๒๕๔๙			๒๕๕๐			๒๕๕๑			๒๕๕๒			๒๕๕๕		
		๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+
เหนือบน ๑	ล้านคน	๐.๖	๒.๑	๐.๔	๐.๖	๒.๑	๐.๔	๐.๕	๒.๑	๐.๔	๐.๕	๒.๑	๐.๔	๐.๕	๒.๑	๐.๔
	ร้อยละ	๒๕.๐	๒๖.๒	๒๘.๖	๒๖.๑	๒๕.๙	๒๘.๖	๒๒.๗	๒๕.๙	๒๖.๗	๒๕.๐	๒๕.๖	๒๖.๗	๒๓.๘	๒๕.๐	๒๓.๕
เหนือบน ๒	ล้านคน	๐.๕	๑.๘	๐.๓	๐.๕	๑.๘	๐.๓	๐.๕	๑.๘	๐.๓	๐.๕	๑.๘	๐.๓	๐.๕	๑.๘	๐.๔
	ร้อยละ	๒๐.๘	๒๒.๕	๒๑.๔	๒๑.๗	๒๓.๕	๒๑.๔	๒๒.๗	๒๓.๕	๑๙.๙	๒๕.๐	๒๓.๒	๑๙.๙	๒๓.๘	๒๒.๖	๒๓.๕
เหนือล่าง ๑	ล้านคน	๐.๗	๒.๓	๐.๔	๐.๗	๒.๓	๐.๔	๐.๗	๒.๓	๐.๔	๐.๖	๒.๔	๐.๔	๐.๖	๒.๔	๐.๕
	ร้อยละ	๒๙.๒	๒๘.๘	๒๘.๖	๓๐.๕	๒๘.๔	๒๘.๖	๓๑.๘	๒๘.๔	๒๖.๗	๓๐.๐	๒๙.๓	๒๖.๗	๒๘.๖	๒๘.๖	๒๙.๔
เหนือล่าง ๒	ล้านคน	๐.๖	๑.๘	๐.๓	๐.๕	๑.๘	๐.๓	๐.๕	๑.๘	๐.๔	๐.๔	๑.๘	๐.๔	๐.๕	๑.๘	๐.๔
	ร้อยละ	๒๕.๐	๒๒.๕	๒๑.๔	๒๑.๗	๒๒.๒	๒๑.๔	๒๒.๗	๒๒.๒	๒๖.๗	๒๐.๐	๒๑.๙	๒๖.๗	๒๓.๘	๒๒.๖	๒๓.๕
ภาคเหนือ	ล้านคน	๒.๔	๘.๐	๑.๔	๒.๓	๘.๑	๑.๔	๒.๒	๘.๑	๑.๕	๒.๐	๘.๒	๑.๕	๒.๑	๘.๔	๑.๗
	ร้อยละ	๒๐.๓	๖๗.๘	๑๑.๙	๑๙.๕	๖๘.๖	๑๑.๙	๑๘.๗	๖๘.๖	๑๒.๗	๑๗.๑	๗๐.๑	๑๒.๘	๑๗.๒	๖๘.๙	๑๓.๙
ประเทศ	ล้านคน	๑๓.๑	๔๑.๗	๖.๕	๑๒.๙	๔๑.๙	๖.๗	๑๒.๗	๔๒.๑	๖.๙	๑๒.๖	๔๓.๕	๗.๓	๑๓.๔	๔๕.๙	๘.๖
	ร้อยละ	๒๑.๔	๖๘.๐	๑๐.๖	๒๑.๐	๖๘.๑	๑๐.๙	๒๐.๖	๖๘.๒	๑๑.๒	๑๙.๘	๖๘.๕	๑๑.๕	๑๙.๗	๖๗.๖	๑๒.๗
อัตราการเกิด (คน)		๑๑๖,๘๐๕			๑๑๖,๖๗๙			๑๑๕,๐๑๐			๑๑๔,๕๒๐			-		
อัตราพึ่งพิง (ร้อยละ)		๔๗.๕			๔๕.๘			๔๕.๗			๔๒.๖			๔๕.๑		
อัตราการอพยพออก (ล้านคน)		๐.๕๖			๐.๕๙			๐.๕๙			๐.๕๖			-		
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท)		๑๓,๑๔๖			๑๓,๕๖๘			-			๑๕,๗๒๗			-		

ที่มา : ประมวลจากตัวเลขกรมการปกครอง และ การคาดประมาณประชากรประเทศไทย ปี ๒๕๔๓ - ๒๕๖๘ สศช.
การสำรวจการเปลี่ยนแปลงประชากร ,การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ

(๓) ประชากรเมืองของภาคเหนือมีการขยายตัวต่อเนื่อง ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีประชากรเมือง จำนวนทั้งสิ้น ๓.๑๒ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕ ของจำนวนประชากรรวมของภาค ซึ่งเพิ่มจาก ๒.๓๒ ล้านคน หรือร้อยละ ๑๙.๕ ในปี ๒๕๔๙ โดยการกระจายตัวของประชากรเมืองตามกลุ่มจังหวัดปี ๒๕๕๒ พบว่า กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีจำนวนประชากรเมืองสูงที่สุดจำนวน ๑.๐๕ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖ ของประชากรในกลุ่มจังหวัด รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ จำนวน ๐.๗๐ ล้านคน และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ จำนวน ๐.๕๙ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๘ และ ๒๒.๔ ตามลำดับ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ มีสัดส่วนของประชากรเมืองต่ำที่สุดเท่ากับร้อยละ ๒๒.๓

ตารางที่ ๑-๙ : จำนวนประชากรเมืองภาคเหนือ

กลุ่มจังหวัด	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	จำนวนประชากร	ร้อยละ	จำนวนประชากร	ร้อยละ	จำนวนประชากร	ร้อยละ	จำนวนประชากร	ร้อยละ
เหนือบน ๑	๗๔๕,๐๙๒	๒๔.๑	๗๔๓,๓๒๐	๒๔.๐	๘๕๑,๗๒๗	๒๗.๕	๑,๐๕๓,๓๘๘	๓๔.๖
เหนือบน ๒	๔๘๖,๖๖๕	๑๘.๓	๔๙๘,๙๘๕	๑๘.๘	๔๙๙,๒๔๗	๑๘.๘	๗๐๓,๑๑๔	๒๖.๘
เหนือล่าง ๑	๖๐๙,๓๑๖	๑๗.๗	๖๔๖,๖๗๕	๑๘.๘	๗๐๑,๑๔๕	๒๐.๓๐	๗๖๕,๐๒๓	๒๖.๓
เหนือล่าง ๒	๔๘๐,๖๗๒	๑๗.๙	๕๓๑,๙๖๔	๑๙.๘	๕๓๘,๐๑๗	๒๐.๑	๕๙๙,๕๘๗	๒๒.๔
ภาคเหนือ	๒,๓๒๑,๗๔๕	๑๙.๕	๒,๔๒๐,๙๔๔	๒๐.๔	๒,๕๙๐,๑๓๖	๒๑.๘	๓,๑๒๑,๑๑๒	๒๖.๕

ที่มา : กรมการปกครอง

(๔) ภาคเหนือกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้ภาระพึ่งพิงสูงขึ้น ความสำเร็จของการวางแผนครอบครัวและการพัฒนาด้านสาธารณสุข ส่งผลให้สัดส่วนของประชากรสูงอายุ (อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป) ของภาคเหนือ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๒ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๑๓.๐ ในปี ๒๕๕๒ และประมาณการว่าจะเท่ากับร้อยละ ๒๐.๒ ในปี ๒๕๖๓ อัตราการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของภาคเหนือเร็วกว่าอัตราของประเทศ (สัดส่วนประชากรสูงอายุของประเทศในปี ๒๕๔๙ เท่ากับร้อยละ ๑๐.๕ เพิ่มเป็นร้อยละ ๑๑.๔๘ ในปี ๒๕๕๒ และ ๑๗.๕๑ ในปี ๒๕๖๓) ส่งผลกระทบต่อภาระพึ่งพิงของประชากร โดยในปี ๒๕๔๙ ประชากรวัยแรงงาน ๕.๕ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๒ ลดลงเป็น ๕.๒ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน และในปี ๒๕๖๓ ประชากรวัยแรงงาน ๓.๒ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน โดยในปี ๒๕๕๒ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีสัดส่วนของประชากรสูงอายุสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๕ ของประชากรในกลุ่มจังหวัด รองลงมาได้แก่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ร้อยละ ๑๓.๑ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ร้อยละ ๑๓.๐ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ ร้อยละ ๑๒.๕

ตารางที่ ๑-๑๐ : สัดส่วนประชากรสูงอายุภาคเหนือ

หน่วย : ร้อยละ

ภาค/กลุ่มจังหวัด	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๖๓
เหนือบน ๑	๑๒.๓	๑๒.๕	๑๒.๗	๑๓.๐	๒๐.๓
เหนือบน ๒	๑๒.๒	๑๒.๔	๑๒.๗	๑๓.๑	๒๐.๒
เหนือล่าง ๑	๑๑.๖	๑๑.๘	๑๒.๑	๑๒.๕	๑๙.๗
เหนือล่าง ๒	๑๒.๗	๑๒.๙	๑๓.๒	๑๓.๕	๒๐.๕
ภาคเหนือ	๑๒.๒	๑๒.๔	๑๒.๖	๑๓.๐	๒๐.๒

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(๕) ชุมชนมีบทบาทในด้านสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น แม้ว่าครอบครัวจะยังคงมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ แต่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัวที่มีขนาดเล็กลงเป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยว ประกอบกับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุ ทำให้การดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวมีข้อจำกัด อย่างไรก็ตามปัจจุบันชุมชนมีความตื่นตัวและเข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในรูปของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งภาคเหนือมีจำนวนชมรมผู้สูงอายุในปี ๒๕๔๙ จำนวน ๕,๑๔๓ ชมรม เพิ่มขึ้นเป็น ๗,๐๒๙ ชมรม ในปี ๒๕๕๒ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ และ ๒

(๖) ผู้มีงานทำส่วนใหญ่ในภาคเหนือเป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีกำลังแรงงาน ๗.๑๖ ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้มีงานทำ ๗.๐๕ ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๙๘ ของกำลังแรงงานรวม ซึ่งเพิ่มจาก ๖.๖๔ ล้านคน ในปี ๒๕๔๙ โดยผู้มีงานทำส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๗.๔ อยู่ในภาคเกษตรกรรม รองลงมาร้อยละ ๔๒.๕ อยู่ในภาคบริการ และร้อยละ ๑๐.๐ อยู่ในภาคอุตสาหกรรม โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีสัดส่วนของแรงงานในภาคเกษตรกรรมสูงที่สุด คือ ร้อยละ ๕๖.๑๙ รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ ร้อยละ ๕๐.๗๘ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ร้อยละ ๕๐.๗๘ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ร้อยละ ๓๖.๔๒

(๗) ภาคเหนือประสบข้อจำกัดด้านแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของภาคเหนือ ส่งผลให้อัตราการเพิ่มของประชากรวัยแรงงานเริ่มชะลอตัวลงตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ นอกจากนี้ แรงงานส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษา/ทักษะฝีมือ แม้ว่าปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ สัดส่วนแรงงานที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะเพิ่มสูงขึ้น และสัดส่วนผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และไม่ได้รับการศึกษาจะลดลง กล่าวคือ ในปี ๒๕๔๙ แรงงานภาคเหนือร้อยละ ๕๕.๓๑ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๒๕.๘๒ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ ๘.๔๑ จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา และร้อยละ ๑๐.๒๗ ไม่ได้รับการศึกษา ในขณะที่ ปี ๒๕๕๒ แรงงานภาคเหนือร้อยละ ๕๒.๓๓ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๒๘.๙๔ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ ๑๐.๔๘ จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา และร้อยละ ๘.๐๘ ไม่ได้รับการศึกษา โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ เป็นกลุ่มจังหวัดที่แรงงานมีการศึกษา/ทักษะฝีมือ ต่ำกว่าทุกกลุ่มจังหวัด รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ เป็นกลุ่มจังหวัดที่แรงงานมีการศึกษา/ทักษะฝีมือ สูงที่สุดของภาคเหนือ

อย่างไรก็ดี กำลังแรงงานระดับกลางที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้นขึ้นไปของภาคเหนือมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี ๒๕๔๙ มีสัดส่วนร้อยละ ๓๔.๒ และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๔๐.๓ ในปี ๒๕๕๒

(๘) แรงงานส่วนใหญ่ของภาคเหนือยังอยู่นอกระบบประกันสังคม จำนวนแรงงานของภาคเหนือที่ได้รับการคุ้มครองตามระบบประกันสังคม ในปี ๒๕๕๒ มีจำนวน ๐.๖๙ ล้านคน หรือร้อยละ ๙.๖ ของกำลังแรงงานรวมของภาค โดยเพิ่มจาก ๐.๖๓ ล้านคน ในปี ๒๕๔๙ ซึ่งกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีแรงงานที่อยู่ในระบบประกันสังคมสูงที่สุด จำนวน ๐.๓๔ ล้านคน รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ จำนวน ๐.๑๓ ล้านคน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ จำนวน ๐.๑๐๖ ล้านคน และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ จำนวน ๐.๑๐๔ ล้านคน

(๙) การอพยพเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายของแรงงานต่างด้าวยังมีอย่างต่อเนื่อง จากการที่ภาคเหนือมีชายแดนติดกับประเทศเมียนมาร์และลาวและมีประชากรวัยแรงงานที่จำกัด ทำให้มีแรงงานต่างด้าวอพยพเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๕๒ มีแรงงานต่างด้าวที่จดทะเบียนทำงานในพื้นที่ภาคเหนือคงเหลือจำนวนทั้งสิ้น ๑๗๑,๑๘๒ คน เพิ่มจาก ๑๔๓,๑๑๙ คน ในปี ๒๕๔๙ โดยส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ จำนวน ๘๔,๕๔๖ คน รองลงมาได้แก่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ จำนวน ๕๑,๑๖๓ คน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ จำนวน ๒๐,๙๑๓ คน และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ จำนวน ๑๔,๕๖๐ คน สำหรับจังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวสูงได้แก่ เชียงใหม่ ตาก เชียงราย ซึ่งการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวอย่างผิดกฎหมาย ส่งผลกระทบทางด้านลบต่อปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การค้ามนุษย์ และการกลับมาระบาดของโรคดั้งเดิม อาทิ โรคเท้าช้าง มาเลเรีย และวัณโรค เป็นต้น

ตารางที่ ๑-๑๑ : จำนวนแรงงานต่างด้าวของภาคเหนือ

หน่วย : คน

ภาค/กลุ่มจังหวัด	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒
เหนือบน ๑	๗๖,๙๕๙	๖๙,๙๒๒	๗๒,๗๖๑	๘๔,๕๔๖
เหนือบน ๒	๑๗,๒๓๙	๑๔,๕๕๑	๑๔,๕๙๗	๒๐,๙๑๓
เหนือล่าง ๑	๔๑,๕๕๕	๒๙,๘๖๖	๒๙,๖๐๔	๕๑,๑๖๓
เหนือล่าง ๒	๗,๓๖๖	๔,๔๙๙	๓,๗๐๓	๑๔,๕๖๐
ภาคเหนือ	๑๔๓,๑๑๙	๑๑๘,๘๓๘	๑๒๐,๖๖๕	๑๗๑,๑๘๒

ที่มา : กรมการจัดหางาน

๒.๒.๒ คุณภาพชีวิต

ประชากรภาคเหนือมีระดับการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น แต่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ขณะที่สุขภาพยังมีอัตราการเจ็บป่วยสูงสุดของประเทศ รวมทั้งความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนลดลง โดยมีข้อบ่งชี้ดังนี้

(๑) ประชากรภาคเหนือมีระดับการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น กล่าวคือ ปีเฉลี่ยการศึกษาของประชากรภาคเหนือวัย ๑๕-๕๙ ปี ในปี ๒๕๕๒ เป็น ๘.๔ ปี ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก ๘.๒ ปี ในปี ๒๕๕๐ และ ๘.๓ ปี ในปี ๒๕๕๑ โดยจังหวัดที่มีปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ เชียงใหม่ ๙.๓๗ ปี น่าน ๘.๐๗ ปี และพิษณุโลก ๗.๔๖ ปี

(๒) คุณภาพการศึกษาของภาคเหนือยังคงมีปัญหาค่อนข้างมาก ผลการทดสอบในปี ๒๕๕๒ มีระดับคะแนนในวิชาสำคัญๆ ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ในเกือบทุกวิชา จากการประเมินผลการเรียนรายวิชาของนักเรียนทั้งประเทศระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ ๓ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลการสอบ O-net ในวิชาสำคัญๆ คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ทุกวิชาต่ำกว่าเกณฑ์ผ่านร้อยละ ๕๐ ในทุกกลุ่มจังหวัด โดยเฉพาะภาษาอังกฤษมีคะแนนต่ำสุด

(๓) ภาวะการเจ็บป่วยของประชากรภาคเหนือมีอัตราเพิ่มขึ้น โดยอัตราการป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ โรคธาลัสซีเมีย และการเจ็บป่วยจากสารเคมีสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ประชากรภาคเหนือมีอัตราการเจ็บป่วยร้อยละ ๓๔.๒ ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๑.๕ ในปี ๒๕๕๐ โรคระบบทางเดินหายใจ และโรคธาลัสซีเมีย มีอัตราการป่วยสูงสุดของประเทศ โดยในปี ๒๕๕๒ โรคระบบทางเดินหายใจ มีอัตราการป่วยต่อประชากรพันคนเท่ากับ ๕๔๖ โรคธาลัสซีเมีย มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนเท่ากับ ๑๖๐.๗ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ มีอัตราการป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมียสูงกว่าทุกกลุ่มจังหวัดคิดเป็น ๓๑๖.๔ รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ เท่ากับ ๑๙๘.๘ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ เท่ากับ ๑๒๓.๕ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ เท่ากับ ๑๑๔.๗ โดยจังหวัดที่มีอัตราป่วยโรคธาลัสซีเมียสูงสุด ได้แก่ แพร่ และน่าน สำหรับการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ ๕ อันดับแรก (โรคมาเลเรีย เบาหวาน ความดันโลหิตสูง หัวใจขาดเลือด และหลอดเลือดสมอง) ภาคเหนือมีอัตราการเจ็บป่วยต่อประชากรแสนคนคิดเป็น ๒,๗๒๙.๗ ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นจาก ๑,๘๘๖.๗ ในปี ๒๕๔๙

ภาคเหนือได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควัน และฝุ่นละอองรุนแรงขึ้น มีผู้ป่วยจากปัญหาหมอกควันและฝุ่นละออง ณ เดือนมีนาคม ๒๕๕๒ จำนวน ๙๖,๐๔๐ ราย ในพื้นที่ ๘ จังหวัด ภาคเหนือตอนบน โดยจังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนผู้ป่วยสูงสุด สำหรับปัญหาเอดส์ การติดเชื้อเอดส์รายใหม่มี

แนวโน้มลดลงและอยู่ในลำดับที่ ๒ ของประเทศ โดยมีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนเท่ากับ ๑๗.๕๕ ในปี ๒๕๕๒ ลดลงจาก ๔๗.๑๗ ในปี ๒๕๔๙ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนเท่ากับ ๒๗.๑๘ สูงกว่าทุกกลุ่มจังหวัด รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ เท่ากับ ๑๖.๓๘ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ เท่ากับ ๑๕.๐๗ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ เท่ากับ ๑๒.๙๘ โดยจังหวัดที่มีอัตราผู้ติดเชื้อรายใหม่ต่อประชากรแสนคนสูงสุด ได้แก่ พะเยา อุทัยธานี และนครสวรรค์ นอกจากนี้การเจ็บป่วยจากสารเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ในปี ๒๕๕๒ เท่ากับ ๖.๘๗ เพิ่มขึ้นจาก ๔.๗๖ ในปี ๒๕๔๙ จังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุดได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี และเชียงราย

ตารางที่ ๑-๑๒ : อัตราป่วยและจำนวนผู้ป่วยโรคธาลัสซีเมีย ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราป่วยต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)
เหนือบน ๑	๑๓๕.๑๓	๓,๒๖๐	๑๖๖.๐๒	๔,๓๐๔	๑๙๒.๔๗	๔,๕๔๗	๑๙๘.๘๒	๔,๕๖๔
เหนือบน ๒	๒๒๘.๕๐	๕,๘๙๒	๒๒๗.๗๗	๒,๗๙๗	๒๖๔.๒๔	๖,๖๑๘	๓๑๖.๓๘	๗,๗๑๐
เหนือล่าง ๑	๙๒.๙๑	๓,๐๗๖	๑๐๔.๗๖	๓,๗๔๗	๑๒๓.๙๗	๔,๓๑๗	๑๒๓.๕๐	๔,๐๕๖
เหนือล่าง ๒	๘๒.๖๙	๑,๙๕๐	๙๕.๕๘	๒,๒๕๗	๙๙.๗๐	๒,๓๓๐	๑๑๔.๗๒	๒,๗๗๗
ภาคเหนือ	๑๑๙.๒๗	๑๔,๑๗๘	๑๔๑.๑๓	๑๖,๘๐๔	๑๔๙.๙๙	๑๗,๘๑๒	๑๖๐.๗๔	๑๙,๐๐๗

ที่มา : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข

(๔) ปัญหาสุขภาพจิตยังคงเป็นปัญหาสำคัญของภาคเหนือ ภาคเหนือมีปัญหาการฆ่าตัวตายสูงที่สุดของประเทศ โดยมีอัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคนคิดเป็น ๑๐.๕๐ ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นจาก ๑๐.๒๐ ในปี ๒๕๔๙ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีอัตราฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคนสูงกว่าทุกกลุ่มจังหวัด เท่ากับ ๑๒.๕๙ รองลงมาคือ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ เท่ากับ ๑๒.๑๘ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ เท่ากับ ๗.๖๑ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ เท่ากับ ๖.๕๔ โดยจังหวัดที่มีอัตราฆ่าตัวตายสูงสุดได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และลำพูน

ตารางที่ ๑-๑๓ : อัตราและจำนวนการฆ่าตัวตาย ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)	อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน	จำนวน (คน)
เหนือบน ๑	๑๓.๔๑	๔๒๒	๑๒.๓๔	๓๘๐	๑๓.๙๐	๔๒๔	๑๒.๕๙	๓๘๙
เหนือบน ๒	๑๑.๕๓	๓๒๑	๑๐.๒๖	๒๗๗	๑๒.๑๕	๓๒๓	๑๒.๑๘	๓๒๕
เหนือล่าง ๑	๘.๒๐	๒๘๓	๘.๒๐	๒๔๘	๘.๓๐	๑๘๘	๖.๕๔	๒๒๖
เหนือล่าง ๒	๖.๘๘	๑๘๕	๕.๘๑	๑๗๐	๖.๙๐	๑๘๖	๗.๖๑	๒๐๔
ภาคเหนือ	๑๐.๒๐	๑,๒๑๑	๙.๗๐	๑,๑๕๘	๑๐.๑๙	๑,๒๑๓	๑๐.๕๐	๑,๑๔๔

ที่มา : กรมสุขภาพจิต

(๕) สถาบันครอบครัวลดความเข้มแข็ง โครงสร้างของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว โดยมีขนาดเล็กลงจาก ๕.๕ คน ในปี ๒๕๑๓ เหลือเพียง ๓.๐ คน ในปี ๒๕๕๐ ขณะเดียวกันอัตราการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้นจาก ๔.๘๑ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๙ เพิ่มเป็น ๔.๙๓ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๕๒ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีอัตราการหย่าร้างสูงกว่าทุกกลุ่มจังหวัด คิดเป็น ๕.๒๔ คู่ต่อพันครัวเรือน รองลงมาคือ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ คิดเป็น ๕.๐๕ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ คิดเป็น ๔.๘๓ และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ คิดเป็น ๔.๕๒ โดยจังหวัดที่มีอัตราการหย่าร้างสูงได้แก่ จังหวัดลำพูน และพิษณุโลก ขณะเดียวกัน จากข้อมูล จปฐ.ปี ๒๕๕๒ สัดส่วนครัวเรือนอบอุ่นที่ไม่ผ่านเกณฑ์ มีจำนวน ๕,๐๗๖ ครัวเรือน (ร้อยละ ๐.๓) ลดลงจาก ๓๖,๗๗๔ ครัวเรือน (ร้อยละ ๑.๙) ในปี ๒๕๔๙ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสถาบันครอบครัวจะส่งผลกระทบต่อบทบาทของสถาบันครอบครัวในการปลูกฝังจริยธรรม และการให้การดูแลด้านสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุและเด็ก

ตารางที่ ๑-๑๔ : อัตราการหย่าร้างและจำนวนการหย่าร้าง ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	อัตราการหย่าร้าง (คู่ต่อพันครัวเรือน)	จำนวน (คู่)	อัตราการหย่าร้าง (คู่ต่อพันครัวเรือน)	จำนวน (คู่)	อัตราการหย่าร้าง (คู่ต่อพันครัวเรือน)	จำนวน (คู่)	อัตราการหย่าร้าง (คู่ต่อพันครัวเรือน)	จำนวน (คู่)
เหนือบน ๑	๕.๓๖	๕,๘๖๕	๕.๓๓	๕,๙๓๒	๕.๕๐	๖,๒๖๙	๕.๒๔	๖,๐๘๐
เหนือบน ๒	๔.๗๐	๔,๑๗๖	๕.๐๔	๔,๕๕๑	๕.๒๙	๔,๘๓๘	๕.๐๕	๔,๖๙๐
เหนือล่าง ๑	๔.๕๘	๔,๗๙๙	๔.๖๗	๔,๙๗๗	๔.๗๖	๕,๑๖๑	๔.๘๓	๕,๓๔๖
เหนือล่าง ๒	๔.๕๐	๓,๖๘๔	๔.๖๒	๓,๘๔๑	๔.๖๕	๓,๙๒๙	๔.๕๒	๓,๘๙๘
ภาคเหนือ	๔.๘๑	๑๘,๕๒๔	๔.๙๓	๑๙,๓๐๑	๕.๐๗	๒๐,๑๙๗	๔.๙๓	๒๐,๐๑๔

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

(๖) ภาคเหนือยังมีปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า จำนวนคดีอาชญากรรมเพิ่มขึ้นจาก ๔๐๐ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๕๐๘ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๒ และมีการจับกุมคดียาเสพติดจำนวน ๒๕,๕๐๖ ราย ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มจาก ๑๕,๙๖๖ ราย ในปี ๒๕๔๙ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีการจับกุมสูงสุด จำนวน ๗,๓๐๑ ราย รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ มี ๗,๑๕๓ ราย กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ มี ๕,๙๗๑ ราย และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ มี ๕,๐๘๑ ราย สำหรับคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน มีแนวโน้มลดลงจาก ๘,๘๒๔ คดี ในปี ๒๕๔๙ เหลือ ๖,๗๒๗ คดี ในปี ๒๕๕๒ ขณะเดียวกัน ข้อมูล จปฐ. ระบุว่าจำนวนครัวเรือนของภาคเหนือที่ไม่ผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลงเพียงเล็กน้อยจาก ๑๗,๓๑๒ ครัวเรือน (ร้อยละ ๐.๙) ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑๖,๔๘๓ ครัวเรือน (ร้อยละ ๐.๙) ในปี ๒๕๕๒

๒.๒.๓ ความยากจน

ความยากจนยังเป็นปัญหาสำคัญของภาค แม้ว่าสัดส่วนคนยากจนของภาคเหนือจะมีแนวโน้มลดลง แต่ยังคงสูงเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวคือ

(1) สัดส่วนคนจนของภาคเหนือลดลง สัดส่วนคนยากจนของภาคเหนือสูงเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสัดส่วนคนจนของภาคเหนือลดลงจากร้อยละ ๑๒.๐ ในปี ๒๕๔๔ เป็นร้อยละ ๑๑.๐๘ ในปี ๒๕๕๒ แต่ยังคงสูงกว่าในระดับประเทศที่เท่ากับร้อยละ ๘.๑๒ โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ มีสัดส่วนคนยากจนเท่ากับร้อยละ ๒๓.๖๗ ซึ่งสูงกว่าทุกกลุ่มจังหวัดในภาคเหนือ รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ (ร้อยละ ๑๔.๓๕) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ (ร้อยละ ๑๐.๐๑) และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ (ร้อยละ ๓.๘๗) โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสัดส่วนคนยากจนเท่ากับร้อยละ ๖๔.๙๔ ซึ่งสูงที่สุดของภาคเหนือและประเทศ รองลงมาคือ จังหวัดตาก (ร้อยละ ๒๐.๖๘) และจังหวัดลำปาง (ร้อยละ ๑๘.๓๕)

ตารางที่ ๑-๑๕ : จำนวนและสัดส่วนคนยากจน ภาคเหนือ

หน่วย: พันคน

กลุ่มจังหวัด/ภาค	ปี ๒๕๔๔		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	จำนวน	สัดส่วน%	จำนวน	สัดส่วน%	จำนวน	สัดส่วน%	จำนวน	สัดส่วน%
เหนือบน ๑	๓๙๒.๑	๑๘.๘๖	๔๗๔.๓	๒๓.๑๙	๔๑๒.๐	๒๒.๕๖	๔๓๒.๑	๒๓.๖๗
เหนือบน ๒	๓๘๔.๕	๑๓.๕๗	๓๕๒.๓	๑๒.๔๑	๔๒๖.๖	๑๓.๒๒	๒๘๓.๑	๑๐.๐๑
เหนือล่าง ๑	๔๗๔.๒	๑๒.๗๓	๔๗๒.๒	๑๓.๖๔	๕๕๗.๑	๑๕.๒๖	๕๒๕.๘	๑๔.๓๕
เหนือล่าง ๒	๑๕๙.๔	๖.๔๑	๒๑๙.๓	๘.๘๗	๒๐๙.๗	๘.๒๔	๑๐๙.๒	๓.๘๗
ภาคเหนือ	๑,๔๑๐.๒	๑๒.๐๐	๑,๕๑๘.๑	๑๒.๙๓	๑,๖๐๕.๕	๑๓.๒๖	๑,๓๕๐.๓	๑๑.๐๘

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(2) จำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินและจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของภาคเหนือเพิ่มขึ้น ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินจำนวน ๒.๔๒ ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๗ ของจำนวนครัวเรือนรวมของภาค เพิ่มขึ้นจาก ๒.๔๑ ล้านครัวเรือนในปี ๒๕๔๔ โดยร้อยละ ๙๖.๑ เป็นหนี้นอก ระบบและจำนวนหนี้สินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก ๑๑๔,๒๐๑ บาทในปี ๒๕๔๔ เป็น ๑๑๙,๗๒๖ บาทในปี ๒๕๕๒

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคเหนือโดยรวมประสบภาวะการเสื่อมโทรมลง แม้ว่าพื้นที่ป่าไม้ เริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นหลังจากเคยลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาการพังทลายของดิน โคลนถล่มและอุทกภัยยังเกิดขึ้นบ่อยครั้งและมีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ลาดชันสูง ประกอบกับการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก การกักเก็บน้ำในเขื่อนขนาดใหญ่มีแนวโน้มลดลง ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานในทุกจังหวัดประสบภัยแล้งเป็นประจำทุกปี การเกิดไฟไหม้ป่า การเผาป่าและเผาในที่โล่ง ยังคงมีอยู่ ปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและภาวะเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในเขตเมืองใหญ่ โดยเฉพาะเทศบาลนครเชียงใหม่ เชียงราย พิชญ์โลกและนครสวรรค์ มีการผลิตขยะเกินค่ามาตรฐาน

๒.๓.๑ สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(๑) **ทรัพยากรป่าไม้** ของภาคเหนือเริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นหลังจากเคยลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปีเฉลี่ยปีละกว่า ๑ ล้านไร่จนถึงปี ๒๕๔๘ เหลือเพียง ๓๙,๓๘๐.๙ ตร.กม.(ร้อยละ ๔๗.๓๑ ของพื้นที่ภาคเหนือ) ส่วนในปี ๒๕๔๙ กรมป่าไม้ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการคำนวณพื้นที่ป่าจากเดิมที่เคยคำนวณจากการสำรวจโดยใช้แผนที่ภูมิประเทศ มาตราส่วน ๑:๕๐,๐๐๐ ของกรมแผนที่ทหาร เป็นการคำนวณโดยการแปลภาพถ่ายทางอากาศ ประกอบกับภาครัฐได้จัดสรรงบประมาณทั้งงบปกติและงบกลางเพื่อปลูกป่า และมอบพื้นที่ป่าใกล้ชุมชนให้กับชุมชนช่วยดูแลรักษาจำนวน ๒,๒๐๔ หมู่บ้าน พื้นที่รวม ๔.๒๑ ล้านไร่ ทำให้พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นเป็น ๕๕.๒๓ ล้านไร่ (ร้อยละ ๕๒.๑ ของพื้นที่ภาคเหนือ) และในปี ๒๕๕๑ พื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นเป็น ๕๙.๔๒ ล้านไร่ (ร้อยละ ๕๖.๐) และในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นเป็น ๕๙.๔๗ ล้านไร่ (ร้อยละ ๕๖.๑ ของพื้นที่ภาคเหนือ) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕๕.๙๘ ของพื้นที่ป่าทั้งประเทศ

ตารางที่ ๑-๑๖ : เนื้อที่ป่าไม้ภาคเหนือ ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

จังหวัด	เนื้อที่จังหวัด (ไร่)	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒		
		เนื้อที่ป่า (ไร่)	ร้อยละ ของพื้นที่	เนื้อที่ป่า (ไร่)	ร้อยละ ของพื้นที่	เนื้อที่ป่า (ไร่)	ร้อยละ ของพื้นที่	ร้อยละของเนื้อที่ป่า ของภาค/ประเทศ
เหนือบน ๑	๓๑,๑๔๒,๕๙๙.๓๘	๒๒,๗๔๒,๙๖๒.๕๐	๗๓.๐๓	๒๕,๐๐๙,๕๕๕.๒๐	๘๐.๓๑	๒๕,๐๐๑,๔๑๘.๗๕	๘๐.๒๘	๔๒.๐๔ ของภาค
เหนือบน ๒	๒๒,๕๑๕,๐๖๑.๘๘	๑๒,๕๗๕,๖๕๖.๒๕	๕๕.๘๕	๑๒,๙๕๘,๑๙๗.๕๗	๕๗.๕๕	๑๓,๐๓๔,๔๑๘.๗๕	๕๗.๘๙	๒๑.๙๒ ของภาค
เหนือล่าง ๑	๓๓,๙๕๓,๕๐๒.๕๐	๑๖,๒๕๗,๙๓๑.๒๕	๔๗.๘๘	๑๗,๔๕๗,๗๖๗.๔๔	๕๑.๔๒	๑๗,๓๙๒,๖๘๑.๒๕	๕๑.๒๒	๒๙.๒๕ ของภาค
เหนือล่าง ๒	๑๘,๔๑๖,๕๑๖.๒๕	๓,๖๕๓,๕๑๘.๗๕	๑๙.๘๔	๓,๙๙๖,๑๙๕.๑๒	๒๑.๗๐	๔,๐๔๒,๗๙๓.๗๕	๒๑.๙๕	๖.๘๐ ของภาค
ภาคเหนือ	๑๐๖,๐๒๗,๖๘๐.๐๐	๕๕,๒๓๐,๐๖๘.๗๕	๕๒.๐๙	๕๙,๔๒๑,๗๑๕.๓๓	๕๖.๐๔	๕๙,๔๗๑,๓๑๒.๕๐	๕๖.๐๙	๕๕.๒๖ ของประเทศ
ประเทศ	๓๒๐,๖๙๖,๘๘๗.๕๐	๙๙,๑๕๗,๘๖๘.๗๕	๓๐.๙๒	๑๐๗,๒๔๑,๐๓๑.๒๕	๓๓.๔๔	๑๐๗,๖๑๕,๑๘๑.๒๕	๓๓.๕๖	

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ จากข้อมูลรายจังหวัดของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

(๒) **ทรัพยากรดิน** จากข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดินปี ๒๕๔๖ ซึ่งเป็นปีล่าสุดที่มีการสำรวจและรายงานพบว่า ภาคเหนือมีปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน ๕๓.๙๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๕๖ ของพื้นที่ที่มีปัญหาการพังทลายของดินทั้งประเทศที่มีจำนวน ๑๐๘.๘๗ ล้านไร่ สูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีความลาดชันสูง ขณะที่พื้นที่ป่าไม้ที่ถูกบุกรุกยังคงดำเนินกิจกรรมการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกข้าวโพด และการถางป่าเพื่อปลูกยางพารา

(๓) **ทรัพยากรน้ำ** ปริมาณน้ำท่าภาคเหนือมีค่าเฉลี่ยต่อปี ๒๖,๐๑๓ ล้าน ลบ.ม. โดยมีเขื่อนขนาดใหญ่ ๗ เขื่อน คือ เขื่อนภูมิพล สิริกิติ์ แม่จัต กว๊ม แม่กวง กว๊มคอง และแควน้อย ประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ ๒๔,๕๕๑ ล้าน ลบ.ม. แต่ในความเป็นจริง การกักเก็บในแต่ละปีมีความผันแปร และมีแนวโน้มลดลง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระหว่างปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ เพียง ร้อยละ ๕๒.๑๘ ของระดับน้ำเก็บกัก (รณก.) จากข้อมูลของศูนย์เฉพาะกิจช่วยเหลือเกษตรกรในฤดูแล้ง กรมชลประทาน ณ วันที่ ๙ ธันวาคมของปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ พบว่า ปี ๒๕๕๐ มีปริมาณน้ำกักเก็บรวมทุกเขื่อนของภาคเหนือ ๑๘,๙๘๙ ล้าน ลบ.ม. คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๕ รณก. ส่วนปี ๒๕๕๑ ลดลงเหลือ ๑๘,๖๗๐ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๗๖.๐๕ รณก. และ ปี ๒๕๕๒ สามารถกักเก็บได้ลดลงเหลือเพียง ๑๖,๐๔๐ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๖๕.๓๓ รณก. ส่วนในปี ๒๕๕๓ น้ำกักเก็บได้เพิ่มขึ้นเป็น ๑๗,๙๒๒ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๗๓.๐๐ มากกว่าการกักเก็บในปี ๒๕๕๒ ทั้งนี้เป็นเพราะช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๕๓ มีฝนตกหนักและยาวนาน

ตารางที่ ๑-๑๗ : ปริมาณน้ำเก็บกักและระดับน้ำของแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในภาคเหนือ (๙ ธันวาคม ๒๕๕๐ - ๒๕๕๓)

เขื่อน	ความจุรณก. (ล้าน ม. ^๓)	๙ ธันวาคม ๒๕๕๐		๙ ธันวาคม ๒๕๕๑		๙ ธันวาคม ๒๕๕๒		๙ ธันวาคม ๒๕๕๓	
		ปริมาณน้ำ (ล้าน ม. ^๓)	%เทียบ รณก.	ปริมาณน้ำ (ล้านม. ^๓)	% เทียบ รณก.	ปริมาณน้ำ (ล้านม. ^๓)	% เทียบ รณก.	ปริมาณน้ำ (ล้านม. ^๓)	% เทียบ รณก.
ภูมิพล สิริภักดิ์	๑๓,๔๖๒	๑๑,๔๐๓	๘๔.๗๑	๙,๙๕๓	๗๓.๙๓	๙,๑๘๐	๖๘.๑๙	๘,๗๓๕	๖๔.๘๙
แม่งัด	๙,๕๑๐	๗,๑๖๘	๗๕.๓๗	๘,๒๒๙	๘๖.๕๓	๕,๗๕๐	๖๐.๔๖	๗,๗๔๖	๘๑.๔๕
แม่งัด	๒๖๕	๒๓๖	๘๙.๐๖	๒๗๖	๑๐๔.๑๕	๒๓๓	๘๗.๙๒	๒๗๓	๑๐๓.๐๒
กิ่วลม	๑๑๒	๑๐๕	๙๓.๗๕	๑๐๔	๙๒.๘๖	๙๒	๘๒.๑๔	๑๐๔	๙๒.๘๖
แม่งาว	๒๖๓	๗๗	๒๙.๒๘	๑๐๘	๔๑.๐๖	๗๖	๒๘.๙๐	๑๕๖	๕๙.๓๒
กิ่วคอหมา	๑๗๐	ก.า.	ก.า.	ก.า.	ก.า.	๑๒๗	๗๔.๗๑	๑๗๗	๑๐๔.๑๒
แควน้อย	๗๖๙	ก.า.	ก.า.	ก.า.	ก.า.	๕๘๒	๗๕.๖๘	๗๓๑	๙๕.๐๖
รวม	๒๔,๕๕๑	๑๘,๙๘๙	๗๗.๓๕	๑๘,๖๗๐	๗๖.๐๕	๑๖,๐๔๐	๖๕.๓๓	๑๗,๙๒๒	๗๓.๐๐

ที่มา : ศูนย์เฉพาะกิจช่วยเหลือเกษตรกรในฤดูแล้ง กรมชลประทาน

๒.๓.๒ สถานการณ์สิ่งแวดล้อม

(๑) มลพิษทางอากาศ ภาคเหนือตอนบนประสบกับปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก ในช่วง ๓-๔ เดือนแรกของทุกปีซึ่งเป็นผลมาจากการเผาป่า การเผาในที่โล่ง และการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของเกษตรกรภาคเหนือโดยทั่วไป การกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน รวมทั้งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ จากการตรวจวัดคุณภาพอากาศของกรมควบคุมมลพิษในจังหวัดที่มีสถานีตรวจวัดพบว่า ปริมาณฝุ่นขนาดเล็ก (Particulate Matter ๑๐:PM_{๑๐}) เฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมง ช่วงเดือนมีนาคมของปี ๒๕๕๒ ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบนมีค่าเกินค่ามาตรฐานในหลายจังหวัด โดยจังหวัดลำปางมีค่าสูงสุดถึง ๒๙๒.๘ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (ค่ามาตรฐานที่ไม่ควรเกิน ๑๒๐) นอกจากนี้ยังมีจำนวนวันที่มีค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐาน โดยเฉพาะแม่ฮ่องสอนเกินมาตรฐาน ๓๑ วัน ลำปาง ๒๘ วัน เชียงราย ๒๗ วัน และเชียงใหม่ ๒๒ วัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทุกภาคส่วนได้มีความพยายามในการรณรงค์และดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ปัญหาทุเลาเบาบางลง แต่ปัญหาก็กลับทวีความรุนแรงมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากสถิติของกรมควบคุมมลพิษ ในปี ๒๕๕๓ ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีความรุนแรงมากกว่าปี ๒๕๕๒ โดยจังหวัดที่มีลำดับ PM_{๑๐} สูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ แม่ฮ่องสอน ๕๐๕.๕ ลำพูน ๓๔๓.๐ และเชียงใหม่ ๒๙๑.๑ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีความต่อเนื่องของวันที่มีค่าฝุ่น PM_{๑๐} สูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ แม่ฮ่องสอน ๒๖ วัน เชียงราย ๒๓ วัน และลำพูน ๑๗ วัน

ตารางที่ ๑-๑๘ : คุณภาพอากาศของฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า ๑๐ ไมครอน (PM_{๑๐})

ภาค / จังหวัด		ค่าเฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมง (ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร)					
		ค่าสูงสุด			จำนวนวันที่มีค่าเกินมาตรฐาน		
		ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓*	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓*
ภาคเหนือตอนบน	จ.เชียงราย	๗๘	๒๘๖.๔	๒๖๗.๑	-	๒๗	๒๓
	จ. เชียงใหม่	๑๗๘.๙	๒๑๙.๐	๒๙๑.๑	๘	๒๒	๑๒
	จ.ลำพูน	-	๙๐.๐	๓๔๓.๐	-	-	๑๗
	จ. ลำปาง	๑๙๖.๒	๒๙๒.๘	๑๙๐.๑	๑๗	๒๘	๑๒
	จ.แม่ฮ่องสอน	๔๕.๗	๒๖๔.๙	๕๐๕.๕	-	๓๑	๒๖
ภาคเหนือตอนล่าง	จ. นครสวรรค์	๑๒๒.๒	๙๘.๑	๑๐๗.๙	๑	-	-

หมายเหตุ : * ข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง พฤศจิกายน ๒๕๕๓ / ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ

(๒) คุณภาพของแหล่งน้ำ ปี ๒๕๕๒ แหล่งน้ำภาคเหนือส่วนใหญ่ยังอยู่ในเกณฑ์พอใช้ แต่ก็มีมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางที่ดีขึ้นและด้อยลงเมื่อเทียบกับ ปี ๒๕๔๙ ตามผลการตรวจสอบความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ของแม่น้ำสายหลักภาคเหนือ ๙ สาย และแหล่งน้ำนิ่ง ๒ แห่ง โดยสำนักจัดการคุณภาพน้ำ กรมควบคุมมลพิษซึ่งสามารถสรุปได้ว่า แหล่งน้ำที่มีคุณภาพดี ๔ สายได้แก่ แม่น้ำอิง น้ำแม่จาง แม่น้ำปิงและแม่น้ำวัง (ปรับจากเกณฑ์พอใช้ในปี ๒๕๔๙) ส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพพอใช้ซึ่งยังคงเป็นเช่นเดียวกันกับปี ๒๕๔๙ คือ แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน แม่น้ำลี้และแม่น้ำกก โดยปีงบประมาณได้ปรับระดับจากเสื่อมโทรมเป็นระดับพอใช้ ส่วนแหล่งน้ำที่ยังมีคุณภาพเสื่อมโทรมคงเดิม คือ แม่น้ำกวัง และกว๊านพะเยา

(๓) ความหลากหลายทางชีวภาพ จากการที่ภาคเหนือประสบกับปัญหาทั้งอุทกภัยแล้ง หมอกควัน และอากาศแปรปรวน ซึ่งล้วนเป็นผลจากการรุกรานพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก รวมทั้งมีการเผาป่าและพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้ระบบนิเวศของภาคเหนือไม่เป็นปกติ ขาดความสมดุล โดยเฉพาะมีอากาศแปรปรวนบ่อย อุณหภูมิสูงผิดปกติ รวมทั้งมีฤดูหนาวยาวนานกว่าเดิม ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของภาค อีกทั้งยังเกิดปรากฏการณ์หรือสิ่งบ่งชี้ที่ผิดปกติ อาทิ ดอกเอื้องคำและว่านสีทศ ผลิดอกก่อนฤดูกาล ๑ เดือน (ปกติจะผลิดอกประมาณกลางเดือนเมษายน) รวมทั้งการเกิดเกิดพายุลูกเห็บในหลายพื้นที่ของภาคเหนือตอนบนในระยะเวลาใกล้เคียงกันซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน สิ่งเหล่านี้เป็นสัญญาณเตือนว่าควรจะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ นอกจากนี้แม่น้ำโขงซึ่งไหลผ่านพรมแดนตอนบนของภาคมีระดับต่ำอย่างมากจนอยู่ในภาวะวิกฤต ซึ่งเป็นประเด็นทางวิชาการที่จะทำการศึกษาค้นคว้าหาสาเหตุที่แท้จริงว่าสาเหตุมาจากการสร้างเขื่อนของจีน ประกอบกับผลของการระเบิดเกาะแก่งเพื่อปรับปรุงเส้นทางเดินเรือหรือไม่อย่างไร อย่างไรก็ตาม ภาวการณ์เช่นนี้ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนที่พึ่งพาแม่น้ำโขง ทั้งวิถีชีวิต การสัญจรทางน้ำ ปริมาณน้ำใช้ประโยชน์ลดลง และความเสื่อมโทรมของความหลากหลายทางชีวภาพ อาทิ สาหร่ายไก่อในแม่น้ำโขงที่เป็นอาหารของปลาบึกถูกทำลาย ปลาบึกที่จับได้มีน้ำหนักเพียง ๑๒๐ กิโลกรัม ซึ่งในอดีตเคยจับได้น้ำหนักตัวสูงถึง ๓๐๐ กิโลกรัม รวมทั้งการสูญพันธุ์ปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ อีกกว่า ๔๐ ชนิด

(๔) ขยะ จากข้อมูลปี ๒๕๔๙ ของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระบุว่า พื้นที่ภาคเหนือมีค่าเฉลี่ยปริมาณมูลฝอยที่ประชาชน ๑ คน ทำให้เกิดขึ้นใน ๑ วัน โดยนับรวมขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมด ยกเว้นของเสียติดเชื้อ ของเสียอันตรายและของเสียอุตสาหกรรม ประมาณ ๖,๕๕๓ ตัน เฉลี่ย ๐.๕๕ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน (เกณฑ์มาตรฐานไม่ควรเกิน ๑.๑ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน) ทั้งนี้จังหวัดในกลุ่มภาคเหนือตอนบน ๑ มีค่าเฉลี่ยทั้งจังหวัดสูงสุด คือ ๐.๖๐ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน รองลงมาคือภาคเหนือตอนบน ๒ เฉลี่ย ๐.๖๐ กิโลกรัมต่อคนต่อวัน โดยประชาชนจังหวัดลำปางก่อให้เกิดขยะมูลฝอยสูงสุด คือ ๐.๖๓ กก./คน/วัน รองลงมาคือ เชียงใหม่ ๐.๖๑ และ ลำพูน ๐.๖๐ ตามลำดับ

สำหรับในเขตเมืองใหญ่หรือเขตเทศบาลนครของภาคเหนือ ๔ เทศบาลนคร คือ เชียงใหม่ เชียงราย พิชณุโลก และนครสวรรค์ มีค่าเฉลี่ยการผลิตขยะเกิน ๑.๑ กก./คน/วัน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ นครเชียงใหม่ ๒.๐๙ กก./คน/วัน นครนครสวรรค์ ๑.๓๙ กก./คน/วัน นครเชียงราย ๑.๑๕ กก./คน/วัน ส่วน นครพิษณุโลก เกือบเกินเกณฑ์มาตรฐาน (๑.๐๖ กก./คน/วัน) ทั้งนี้ทุกเทศบาลนครได้ใช้วิธีการกำจัดโดยการฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะในบ่อขยะที่ห่างไกลจากชุมชน

๒.๓.๓ สถานการณ์ภัยธรรมชาติ

(1) ไฟไหม้ป่า พื้นที่ภาคเหนือประสบปัญหาไฟไหม้ป่าในหลายพื้นที่เป็นประจำทุกปี สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการหาของป่า เผาไร่ ล่าสัตว์ เลี้ยงสัตว์ จากสถิติการเกิดไฟไหม้ป่าของกรมป่าไม้ พบว่า ช่วงปี ๒๕๕๑-๒๕๕๓ ยังคงมีไฟไหม้ป่าทุกปีแต่แนวโน้มเริ่มลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการรณรงค์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหลายแห่งถึงพิษภัยและผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ผลต่อสุขภาพ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของจังหวัด รวมทั้งมาตรการในการขอความร่วมมือและลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน โดยปี ๒๕๕๑ เกิดไฟไหม้ป่าจำนวน ๓,๖๒๘ ครั้ง พื้นที่ถูกไฟไหม้ ๒๘,๙๙๙ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๙๕ ของพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้ทั้งประเทศ ทั้งนี้ จังหวัดมีพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้มากที่สุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ (๑,๔๐๓ ครั้ง จำนวน ๙,๔๙๑ ไร่) อุทัยธานี (๕๒ ครั้ง จำนวน ๒,๙๑๓ ไร่) และลำพูน (๓๑๔ ครั้ง จำนวน ๒,๖๕๗ ไร่) ปี ๒๕๕๒ มีไฟไหม้ป่าลดลงเหลือ ๓,๔๗๒ ครั้ง พื้นที่ ๒๖,๙๑๕ ไร่ และปี ๒๕๕๓ (ข้อมูลถึงวันที่ ๑๘ มีนาคม) มีไฟไหม้ป่า ๒,๘๖๑ ครั้ง พื้นที่ ๒๒,๓๑๕ ไร่ โดยจังหวัดที่เกิดไฟป่าสูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ เชียงใหม่ (๑,๑๗๔ ครั้ง พื้นที่ ๗,๕๙๒ ไร่) ลำพูน (๔๒๒ ครั้ง พื้นที่ ๓,๓๙๗ ไร่) และพิษณุโลก (๑๖๓ ครั้ง พื้นที่ ๑,๕๓๑ ไร่) ถ้าสรุปปี ๒๕๕๓ เพิ่มขึ้นเป็น ๓๒,๓๗๔ ครั้ง แต่พื้นที่ลดลงเหลือร้อยละ ๓๙.๗๒ ของพื้นที่ป่าภาคเหนือ

ตารางที่ ๑-๑๙ : สถิติการเกิดไฟป่า ปี ๒๕๕๑ - ๒๕๕๓

จังหวัด	ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒		ปี ๒๕๕๓	
	จำนวน ครั้ง	พื้นที่ เสียหาย(ไร่)	จำนวน ครั้ง	พื้นที่ เสียหาย(ไร่)	จำนวน ครั้ง	พื้นที่ เสียหาย(ไร่)	จำนวน ครั้ง	พื้นที่ เสียหาย(ไร่)	จำนวน ครั้ง	พื้นที่ เสียหาย(ไร่)
เหนือบน ๑ (% ของภาค)	๑,๙๒๘ (๖๐.๔๖)	๑๑,๗๗๒ (๔๔.๕๓)	๒,๙๔๔ (๖๐.๘๗)	๒๔,๗๖๒ (๔๕.๒๑)	๒,๔๓๗ (๖๗.๑๗)	๑๕,๘๖๒ (๕๕.๗๐)	๒,๔๒๖ (๖๙.๘๗)	๑๕,๖๙๕ (๕๕.๓๒)	๒,๗๖๓ (๖๕.๘๒)	๑๘,๖๕๔ (๕๗.๖๒)
เหนือบน ๒ (% ของภาค)	๓๘๒ (๑๑.๙๘)	๒,๖๕๔ (๑๐.๐๔)	๗๕๘ (๑๕.๖๔)	๘,๗๓๔ (๑๕.๙๕)	๓๙๒ (๑๐.๘๐)	๒,๘๐๑ (๙.๖๖)	๔๐๑ (๑๑.๕๕)	๑,๙๓๕ (๗.๑๙)	๔๓๕ (๑๐.๓๖)	๒,๗๒๖ (๘.๕๒)
เหนือล่าง ๑ (% ของภาค)	๗๘๑ (๒๔.๔๙)	๘,๒๖๕ (๓๑.๒๗)	๘๘๗ (๑๘.๓๑)	๙,๘๑๔ (๑๗.๙๒)	๖๘๒ (๑๘.๘๐)	๖,๓๘๘ (๒๒.๐๓)	๔๙๐ (๑๔.๑๑)	๕,๖๕๗ (๒๑.๐๒)	๘๒๔ (๑๙.๖๓)	๖,๙๐๐ (๒๑.๓๑)
เหนือล่าง ๒ (% ของภาค)	๙๘ (๓.๐๗)	๓,๗๕๕ (๑๔.๑๗)	๒๕๑ (๕.๑๘)	๑๑,๔๖๗ (๒๐.๙๓)	๑๑๗ (๓.๒๒)	๓,๙๔๘ (๑๓.๖๑)	๑๕๕ (๔.๕๖)	๓,๖๒๗ (๑๓.๔๘)	๑๗๖ (๔.๑๙)	๔,๐๙๕ (๑๒.๖๕)
ภาคเหนือ (% ของประเทศ)	๓,๑๘๙ (๖๗.๖๙)	๒๖,๔๓๖ (๔๙.๐๖)	๔,๘๘๕ (๖๒.๖๖)	๕๕,๗๗๗ (๕๖.๖๖)	๓,๖๒๘ (๖๕.๑๕)	๒๘,๙๙๙ (๔๐.๙๕)	๓,๔๗๒ (๖๔.๗๖)	๒๖,๙๑๕ (๔๐.๐๖)	๔,๑๙๘ (๖๒.๐๗)	๓๒,๓๗๔ (๓๙.๗๒)
ประเทศ	๔,๗๑๑	๕๓,๘๘๕	๗,๗๕๗	๑๑๗,๓๙๕	๕,๕๖๙	๗๐,๘๑๐	๕,๓๖๑	๖๑,๐๘๔	๖,๗๖๓	๘๑,๕๐๙

ที่มา : สำนักป้องกันปราบปรามและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้

(2) อุทกภัย ภาคเหนือเป็นภาคที่ประสบอุทกภัยและดินโคลนถล่มบ่อยครั้ง และมีความรุนแรงมากขึ้นในแต่ละปี เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่มีภูเขาสูงและมีความลาดชัน ประกอบกับการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะการปลูกข้าวโพดในพื้นที่สูงซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำของภาคเหนือตอนบน โดยในปี ๒๕๕๑ พื้นที่ประสบอุทกภัยมีจำนวน ๖,๔๒๙ หมู่บ้าน ใน ๑๗๐ อำเภอ ๒๙๘,๒๔๔ ครัวเรือน ต่ำกว่าในปี ๒๕๔๙ ซึ่งมีพื้นที่ประสบอุทกภัยจำนวน ๗,๓๓๗ หมู่บ้าน ใน ๑๖๘ อำเภอ ๔๙๕,๑๒๓ ครัวเรือน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์อุทกภัยบริเวณภาคเหนือตอนล่างในปี ๒๕๕๑ มีความรุนแรงของปัญหามากกว่าตอนบนประมาณ ๒ เท่าในด้านครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบ (๔,๔๓๐ หมู่บ้าน ในขณะที่ตอนบน ๑,๙๙๙ หมู่บ้าน) และรัฐต้องสนับสนุนงบประมาณเพื่อบรรเทาปัญหาในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมากกว่าตอนบนเกือบ ๓ เท่า (ตอนล่าง ๑,๓๘๓.๓ ล้านบาท ในขณะที่ตอนบน ๕๔๒.๑ ล้านบาท) ส่วนในปี ๒๕๕๒ หมู่บ้านภาคเหนือที่ได้รับผลกระทบ

จากอุทกภัยลดลงประมาณร้อยละ ๕ แต่ทว่าความรุนแรงและความยาวนานของอุทกภัยทำให้ยังคงต้องใช้งบประมาณเพื่อบรรเทาปัญหาใกล้เคียงกับปี ๒๕๕๒ เป็นเงินกว่า ๑,๔๙๓ ล้านบาท โดยจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ที่รัฐต้องสนับสนุนงบประมาณมากถึง ๑๐๐ ล้านบาทในปี ๒๕๕๒ คือจังหวัดนครสวรรค์และตาก ส่วนภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะจังหวัดลำปางได้รับผลกระทบมากที่สุดในปี ๒๕๕๒ โดยรัฐต้องสนับสนุนงบประมาณเพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัยกว่า ๕๔ ล้านบาท (๑ ใน ๕ ของงบประมาณที่ใช้บรรเทาปัญหาของ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน)

สำหรับในปี ๒๕๕๓ ในช่วงกรกฎาคม - กันยายน ได้เกิดภาวะอุทกภัยกระจายทั่วประเทศ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของร่องความกดอากาศต่ำพาดผ่าน และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ส่งผลให้เกิดฝนตกหนักถึงหนักมากในหลายพื้นที่ แม้ว่าสถานการณ์อุทกภัยในภาคเหนือไม่รุนแรงมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของภาคเหนือโดยเฉพาะภาคเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่ประสบอุทกภัยส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือตอนล่าง บริเวณจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร สุโขทัย พิจิตร อุทัยธานี และเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของภาค โดยมีพื้นที่เกษตรกรรมที่ได้รับผลกระทบ ๒,๐๖๓,๘๕๘ ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกข้าว ๑,๗๐๕,๘๐๙ ไร่ รองลงมาเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๓๐๖,๔๕๖ ไร่ ผลผลิตเสียหายรวม ๑,๑๘๗,๕๕๒ ตัน ส่วนใหญ่เป็นข้าวเปลือกเสียหาย ๘๔๗,๔๙๓ ตัน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๒๐๔,๔๓๓ ตัน สำหรับความเสียหายของผลิตผลเกษตรคิดเป็นมูลค่ารวม ๘,๗๙๑ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นมูลค่าข้าวเปลือก ๘,๕๖๙ ล้านบาท และจากการประมาณการผลกระทบความเสียหายจากอุทกภัยต่อ GDP ปี ๒๕๕๓ โดยสำนักบัญชีประชาชาติ สศช. คาดว่า ผลผลิตเกษตรของภาคเหนือที่เสียหายทั้งหมดส่งผลต่อ GDP คิดเป็นมูลค่า ๘,๒๖๕ ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๓.๐ ของมูลค่าความเสียหายต่อ GDP จากอุทกภัยของประเทศ

ตารางที่ ๑-๒๐ : สถานการณ์อุทกภัยภาคเหนือ พ.ศ.๒๕๔๙ พ.ศ.๒๕๕๑ และ พ.ศ.๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัด	หมู่บ้าน			ครัวเรือน			จำนวนเงินที่ใช้บรรเทาปัญหา(ล้านบาท)		
	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒
เหนือบน๑ (% ของภาค)	๑,๖๑๔ (๒๒.๐๐)	๘๕๖ (๑๓.๓๑)	๑,๕๑๘ (๒๐.๗๐)	๑๐๒,๙๔๕ (๒๐.๗๙)	๕๐,๗๔๘ (๑๗.๐๒)	๑๓๗,๘๖๐ (๓๓.๖๑)	๔๖๖.๒ (๒๔.๘๖)	๓๒๗.๘ (๑๗.๐๓)	๔๔๐.๗ (๒๙.๕๑)
เหนือบน๒ (% ของภาค)	๑,๒๙๗ (๑๗.๖๘)	๑,๑๔๓ (๑๗.๗๘)	๑,๗๘๙ (๒๔.๓๙)	๑๑๐,๘๕๐ (๒๒.๓๙)	๖๕,๖๕๗ (๒๒.๐๑)	๑๑๖,๘๐๔ (๒๘.๔๘)	๔๖๔.๔ (๒๔.๗๖)	๒๑๔.๓ (๑๑.๑๓)	๒๖๓.๑ (๑๗.๖๒)
เหนือล่าง๑ (% ของภาค)	๒,๖๖๙ (๓๖.๓๔)	๒,๗๙๙ (๔๓.๕๕)	๑,๕๕๕ (๒๑.๗๕)	๑๘๑,๗๕๖ (๓๖.๗๑)	๑๐๑,๐๕๕ (๓๓.๘๘)	๙๔,๕๒๙ (๒๓.๐๕)	๗๗๒.๒ (๔๑.๑๗)	๖๙๖.๑ (๓๖.๑๕)	๓๖๔.๖ (๒๔.๕๒)
เหนือล่าง๒ (% ของภาค)	๑,๗๕๗ (๒๓.๙๕)	๑,๖๓๑ (๒๕.๓๗)	๒,๔๓๒ (๓๓.๑๖)	๙๙,๕๗๒ (๒๐.๑๑)	๘๐,๗๘๕ (๒๗.๐๙)	๖๐,๙๗๔ (๑๔.๘๗)	๑๗๒.๙ (๙.๒๒)	๖๘๗.๒ (๓๕.๖๙)	๔๒๔.๗ (๒๘.๕๕)
ภาคเหนือ (% ของประเทศ)	๗,๓๓๗ (๓๒.๒๒)	๖,๔๒๙ (๑๖.๗๒)	๗,๓๓๔ (๒๑.๖๗)	๔๙๕,๑๒๓ (๒๙.๕๘)	๒๙๘,๒๔๔ (๑๔.๖๘)	๔๑๐,๑๖๗ (๑๗.๗๖)	๑,๘๗๕.๙ (๕๖.๐๕)	๑,๙๒๕.๕ (๓๕.๑๙)	๑,๔๙๓.๒ (๓๓.๕๔)
รวมประเทศ	๒๒,๗๗๑	๓๘,๔๔๘	๓๓,๘๔๗	๑,๖๗๓,๘๒๒	๒,๐๓๑,๙๔๓	๒,๓๐๘,๘๖๙	๓,๓๔๖.๕	๕,๔๗๑.๓	๔,๔๕๒.๖

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(3) ภัยแล้ง พื้นที่ภาคเหนือทั้ง ๑๗ จังหวัด ประสบภัยแล้งเป็นประจำทุกปีและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของดินมีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำถึงต่ำมาก ไม่มีแหล่งน้ำชลประทานครอบคลุม ประกอบกับมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกอ้อยทั้งปริมาณน้ำฝนในพื้นที่มีแนวโน้มน้อยลงในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ โดยปี ๒๕๔๙ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๔๘๖.๑๘ มิลลิเมตร ลดลงเหลือ ๑,๒๗๕.๐๘ มิลลิเมตรในปี ๒๕๕๐ และเหลือเพียง ๑,๑๓๖.๗๒ มิลลิเมตร ในปี ๒๕๕๒ นอกจากนี้ จากรายงานการประสบภัยแล้งระหว่างปี ๒๕๔๙-๒๕๕๑ ของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สรุปได้ว่า ปี ๒๕๕๑

สถานการณ์ภัยแล้งมีความรุนแรงที่สุด ราษฎรในพื้นที่ภาคเหนือได้รับผลกระทบ ๘๙๐,๐๘๖ ครัวเรือน ๘,๔๗๒ หมู่บ้าน พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหาย ๑๒๑,๕๓๔ ไร่ ในขณะที่ปี ๒๕๔๙ ได้รับผลกระทบ จำนวน ๗๒๖,๙๒๓ ครัวเรือน ๗,๓๑๐ หมู่บ้าน แต่พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายถึง ๒๑๒,๙๙๖ ไร่ ซึ่งภาครัฐได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้ความช่วยเหลือโดยการสูบน้ำ การบรรเทาภัยแล้งแจกจ่าย และการปรับปรุงแหล่งน้ำในปี ๒๕๕๑ จำนวน ๔๖๒.๗๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๔๑ ของงบประมาณเพื่อช่วยเหลือภัยแล้งทั่วประเทศ ซึ่งสูงกว่าปี ๒๕๔๙ ที่รัฐสนับสนุนงบประมาณเพื่อการช่วยเหลือเพียงร้อยละ ๑๘.๕๗ ส่วนในปี ๒๕๕๒ พื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบนมีหมู่บ้านประสบภัยแล้งลดลงในขณะที่ภาคเหนือตอนล่างเพิ่มขึ้น แต่ความรุนแรงของปัญหามากกว่าปี ๒๕๔๙ และ ๒๕๕๑ และภาครัฐต้องสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือเป็นจำนวน ๗๕๑ ล้านบาท หรือร้อยละ ๓๖.๑๑ ของงบประมาณที่ใช้บรรเทาปัญหาทั้งประเทศ โดยจังหวัดตาก ลำปาง สุโขทัย เพชรบูรณ์ เชียงราย และแพร่ใช้งบประมาณในการบรรเทาปัญหาเกินกว่าจังหวัดละ ๕๐ ล้านบาท

ตารางที่ ๑-๒๑ : สถานการณ์ภัยแล้งภาคเหนือ พ.ศ.๒๕๔๙ พ.ศ.๒๕๕๑ และ พ.ศ.๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัด	หมู่บ้าน			ครัวเรือน			งบประมาณที่ใช้บรรเทาปัญหา (ล้านบาท)		
	๒๕๔๙	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๑	๒๕๕๒
เหนือบน ๑ (%ของภาคเหนือ)	๑,๐๙๙ (๑๕.๐๓)	๑,๗๔๘ (๒๐.๖๓)	๑,๓๒๓ (๑๓.๔๒)	๑๔๑,๙๒๔ (๑๙.๕๒)	๑๘๔,๐๒๐ (๒๐.๖๗)	๑๑๕,๐๖๘ (๑๔.๖๙)	๑๐๐.๕ (๒๕.๐๗)	๑๑๒.๒ (๒๔.๒๕)	๑๒๒.๒ (๑๖.๒๖)
เหนือบน ๒ (%ของภาคเหนือ)	๒,๙๐๗ (๓๙.๗๗)	๒,๖๑๗ (๓๐.๘๙)	๓,๑๘๓ (๓๒.๓๐)	๒๒๙,๕๓๘ (๓๑.๕๘)	๒๖๕,๘๗๔ (๒๙.๘๗)	๒๙๗,๖๕๔ (๓๗.๙๙)	๑๒๓.๔ (๓๐.๗๗)	๑๓๐.๗ (๒๘.๒๖)	๑๙๖.๔ (๒๖.๑๓)
เหนือล่าง ๑ (%ของภาคเหนือ)	๑,๖๖๒ (๒๒.๗๔)	๒,๑๖๒ (๒๕.๕๒)	๒,๖๖๒ (๒๗.๐๑)	๒๓๙,๓๘๘ (๓๒.๙๓)	๓๒๘,๐๙๖ (๓๖.๘๖)	๒๒๔,๖๐๓ (๒๘.๖๗)	๑๐๙.๗ (๒๗.๓๗)	๑๖๑.๖ (๓๔.๙๔)	๒๗๔.๖ (๓๖.๕๓)
เหนือล่าง ๒ (%ของภาคเหนือ)	๑,๖๔๒ (๒๒.๔๖)	๑,๙๔๕ (๒๒.๙๖)	๒,๖๘๗ (๒๗.๒๗)	๑๑๖,๐๗๓ (๑๕.๙๗)	๑๑๒,๐๙๖ (๑๒.๕๙)	๑๔๖,๑๑๓ (๑๘.๖๕)	๖๗.๓ (๑๖.๗๙)	๕๘.๐ (๑๒.๕๕)	๑๕๘.๔ (๒๑.๐๘)
ภาคเหนือ (%ของประเทศ)	๗,๓๑๐ (๒๓.๔๙)	๘,๔๗๒ (๒๒.๒๐)	๙,๘๕๕ (๒๐.๙๕)	๗๒๖,๙๒๓ (๒๔.๕๕)	๘๙๐,๐๘๖ (๒๕.๒๐)	๗๘๓,๓๔๘ (๑๗.๔๐)	๔๐๑.๐ (๑๘.๕๗)	๔๖๒.๗ (๓๔.๔๑)	๗๕๑.๗ (๓๖.๑๑)
รวมประเทศ	๓๑,๑๑๕	๓๘,๑๗๐	๔๗,๐๔๘	๒,๙๖๐,๘๒๔	๓,๕๓๑,๕๗๐	๔,๕๐๐,๘๖๑	๒,๑๕๙.๑	๑,๓๔๔.๖	๒,๐๘๑.๙

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(4) แผ่นดินไหว จากสถิติรายงานแผ่นดินไหวในประเทศและพื้นที่ใกล้เคียงที่ส่งผลกระทบกับประเทศ ของสำนักงานเฝ้าระวังแผ่นดินไหว กรมอุตุนิยมวิทยา ตั้งแต่ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ เกิดแผ่นดินไหวจำนวน ๓๕๖ ครั้ง ในจำนวนนี้ เป็นการเกิดในประเทศ ๑๔๖ ครั้ง โดยภาคเหนือเกิดมากที่สุดจำนวน ๑๔๑ ครั้ง ใน ๓ จังหวัดแรก คือ เชียงใหม่ ๘๑ ครั้ง รองลงมาคือ เชียงราย ๓๑ ครั้ง และแม่ฮ่องสอน ๑๐ ครั้ง ซึ่งมีความรุนแรง ๔.๕ ริกเตอร์ ที่ให้ผลกระทบ “ข้าวของในบ้านสั่นไหวชัดเจน สามารถสร้างความเสียหายได้ปานกลาง” ทั้งนี้เป็นเพราะตั้งอยู่ในแนวรอยเลื่อน ๔ แห่ง คือ รอยเลื่อนเชียงแสน (อ.เชียงแสนและอ.เชียงของ จ.เชียงราย) รอยเลื่อนแพร่ (อ.เด่นชัย อ.สูงเม่น และ อ.ร้องกวาง จ.แพร่) รอยเลื่อนแม่ทา (ครอบคลุมทุกอำเภอของ จ.ลำพูนและ จ.เชียงใหม่) และรอยเลื่อนเถิน (อ.เถิน จ.ตาก อ.วังชิ้น และ อ.ลอง จ.แพร่) ปัจจุบันกรมทรัพยากรธรณีได้จัดทำแผนที่กำหนดพื้นที่เสี่ยงภัยแผ่นดินไหวในประเทศ โดยภาคเหนือมี ๘ จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา แพร่ น่านแม่ฮ่องสอน และตาก อยู่ในข่ายพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดแผ่นดินไหวรุนแรงสูงสุดหรือพื้นที่สีแดง ๒๖ เนื่องจากอยู่ใกล้รอยเลื่อนและศูนย์กลางการเกิดแผ่นดินไหวสามารถรู้สึกได้ค่อนข้างมาก รวมทั้งการสั่นสะเทือนทำให้อาคารบางส่วนเสียหาย

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ การวิเคราะห์ความเสี่ยง ภูมิคุ้มกัน และการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม

๓.๑ บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกและประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสถานะแวดล้อมได้ส่งผลกระทบต่อพัฒนาพื้นที่ภาคเหนือซึ่งเป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อการพัฒนาภาคเหนือ สรุปดังนี้

๓.๑.๑ กติกาใหม่ของโลก

กติกาใหม่ของโลกที่มีผลกระทบกับภาคเหนือ ที่สำคัญคือ ข้อตกลงทางการค้าเสรี (FTA) การรวมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) กลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) กลุ่มประเทศเอเชียใต้ (BIMSTEC) ทำให้เกิดโอกาสการขยายตัวทางการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวในภาคเหนือมากขึ้น

(๑) ภาคเหนือมีศักยภาพและโอกาสในการขยายการค้าการลงทุนและบริการ ไปสู่กลุ่มประเทศ GMS และกลุ่มประเทศเอเชียใต้ การพัฒนาความเชื่อมโยงตามแนว North-South Economic Corridor หรือ NSEC (จีนตอนใต้ เมียนมาร์ ลาว ไทย) ซึ่งมีโครงข่ายคมนาคมทางบกและทางลำนํ้าโขงจากจีนผ่านเชียงรายได้ และตามแนว East-West Economic Corridor หรือ EWEC (เวียดนาม กัมพูชา ลาว ไทย เมียนมาร์) ซึ่งมีโครงข่ายถนนเชื่อมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่พื้นที่ภาคเหนือผ่านจังหวัดพิษณุโลกจนถึงอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ชายแดนไทย-เมียนมาร์ ทำให้สามารถเชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศเอเชียใต้ อีกทั้งภาคเหนือมีเมืองเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางความเจริญของภาค และเป็นศูนย์กลางการbinเชื่อมโยงกับนานาชาติ เชียงรายมีด่านการค้าชายแดนกับเมียนมาร์ที่อำเภอแม่สาย และสปป.ลาวที่อำเภอเชียงแสนและอำเภอเชียงของ รวมทั้งเป็นประตูเชื่อมโยงสู่จีนตอนใต้ตามเส้นทาง Rma และทางแม่น้ำโขง จังหวัดตากมีด่านที่อำเภอแม่สอด เป็นประตูการค้าสำคัญกับประเทศเมียนมาร์ที่สามารถขยายไปสู่กลุ่มประเทศเอเชียใต้ได้ นอกจากนี้ชายแดนไทย-เมียนมาร์ที่ด่านห้วยต้นนุ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีเส้นทางเชื่อมต่อกับเมืองหลวงของเมียนมาร์ โดยคาดว่าเมื่อโครงการต่างๆ ตามแผนความร่วมมือ NSEC และ EWEC เสร็จสมบูรณ์ คาดว่าการค้า การลงทุน บริการและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศของภาคเหนือจะมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น

(๒) โอกาสการให้บริการด้านโลจิสติกส์ และการเป็นศูนย์กลางด้านธุรกิจบริการ จากการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมตามเส้นทาง Rma ผ่าน สปป.ลาว หากเสร็จสมบูรณ์จะทำให้ภาคเหนือเป็นประตูเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าและนักท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีปริมาณเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานธุรกิจบริการที่หลากหลาย และสภาพแวดล้อมของเมืองหลักทำให้ภาคเหนือมีโอกาสขยายธุรกิจบริการด้านต่างๆ อาทิ การบริการทางการแพทย์ การศึกษา การประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ และการจัดตั้งสำนักงานตัวแทนในภูมิภาค โดยเฉพาะที่จังหวัดเชียงใหม่

(๓) ผลกระทบต่อสินค้าเกษตรที่สำคัญของภาค ภาคเหนือได้ประโยชน์จากการใช้ข้อตกลงการผลิตสินค้าเกษตร (Contract Farming) กับประเทศเพื่อนบ้านในการผลิตวัตถุดิบการเกษตรบริเวณชายแดนและนำเข้ามาแปรรูปในประเทศ ส่วนในด้านผลผลิตทางการเกษตร ผลกระทบเชิงบวกพบว่าภาคเหนือสามารถส่งออกผลไม้ทั้งสดและแห้งไปยังตลาดจีนได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็ได้รับผลกระทบเชิงลบจากการนำเข้ากระเทียม ผักและผลไม้เมืองหนาวจากเมืองจีนซึ่งมีราคาถูกกว่าและมีปริมาณมาก

(๔) ตลาดการท่องเที่ยวขยายตัวจากการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มประเทศ GMS ซึ่งมีความโดดเด่นด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีและธรรมชาติที่คล้ายคลึงกัน สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายร่วมกันและดึงดูดนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนและนานาชาติ เช่น โครงการพัฒนาการท่องเที่ยว ๕ เชียง โดยพบว่า นักท่องเที่ยวจากประเทศจีนซึ่งมีมากกว่าร้อยละ ๘๐ ได้มีการขยายตัวต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๔๗-๒๕๕๑ ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๓๙ แม้ว่าจะมีช่วงที่ลดลงไปบ้างเนื่องจากความกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองในประเทศไทยก็ตาม

๓.๑.๒ การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของโลกและประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งองค์ความรู้และนวัตกรรม โดยภาคเหนือมีความเข้มแข็งและโดดเด่นของทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และลักษณะของคนท้องถิ่นที่เอื้อต่องานบริการและมีทักษะฝีมือที่ประณีตละเอียดอ่อน ซึ่งสามารถเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่สำคัญได้แก่ หัตถอุตสาหกรรม ธุรกิจบริการสุขภาพ ที่มีการพัฒนาอย่างร่วมสมัย ตอบสนองต่อกระแสความต้องการของตลาดที่ให้คุณค่าต่อวัฒนธรรมตะวันออก (Oriental Cultural Fusion) นอกจากนี้ ภาคเหนือยังมีปัจจัยสนับสนุนทั้งสภาพความน่าอยู่ของเมืองและภูมิอากาศ รวมทั้งบริการพื้นฐานด้าน ICT ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งสร้างสรรค์อุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นองค์ประกอบ สำคัญ เช่น การ์ตูน/ภาพยนตร์ Animation การตัดต่อภาพยนตร์ เกมคอมพิวเตอร์

๓.๑.๓ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ภาคเหนือมีอัตราการเพิ่มประชากรอยู่ในระดับต่ำทำให้ประชากรสูงอายุมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๑๓.๐ และมีแนวโน้มเพิ่มเป็นร้อยละ ๒๐.๒ ในปี ๒๕๖๓ ทำให้ภาระพึ่งพิงสูงขึ้น การเตรียมความพร้อมของรัฐเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุยังมีน้อย แม้ว่าในระดับชุมชน ปัจจุบันจะมีความตื่นตัวและเข้ามามีบทบาทในการจัดสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในรูปของชมรมผู้สูงอายุ แต่โดยทั่วไปแล้วยังมีจุดอ่อนด้านความตระหนักถึงปัญหาและการเตรียมตัวในระยะยาว อย่างไรก็ตาม สังคมผู้สูงอายุได้สร้างโอกาสในการขยายตลาดสินค้าและบริการเพื่อสุขภาพ อาหารสุขภาพ และการให้บริการสุขภาพต่างๆ โดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแพทย์พื้นบ้าน รวมทั้งพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ

๓.๑.๔ การเข้าสู่สังคมเมือง

ในปี ๒๕๕๒ ภาคเหนือมีประชากรเมือง ๓.๑๒ ล้านคนหรือร้อยละ ๒๖.๕ ของประชากรภาค และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น ๔.๓ ล้านคนหรือร้อยละ ๓๔.๕ ในปี ๒๕๗๐ การเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองของภาคเป็นการเข้าสู่สังคมเมืองโดยมีลักษณะเช่นเดียวกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่สังคมเมืองได้ส่งผลกระทบต่อภาคเหนือ ดังนี้

(๑) การขยายตัวของพื้นที่เมือง ชุมชน และอุตสาหกรรมที่ขาดการวางระบบและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะมลภาวะจากขยะมูลฝอย ของเสียอันตราย น้ำเสีย บริการขนส่งมวลชนสาธารณะที่ไม่ทั่วถึงและขาดประสิทธิภาพ การก่อสร้างอาคารบดบังทัศนียภาพหรือรुक้าโบราณสถานที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ เป็นต้น

(๒) การขยายตัวของชุมชนเมืองเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมอันอุดมสมบูรณ์และพื้นที่ที่ภาครัฐได้ลงทุนพัฒนาระบบโครงข่ายชลประทานเพื่อการเกษตรไว้แล้ว ทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ ทั้งเงินลงทุน การผลิต และปัจจัยการผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะดิน น้ำ และธาตุอาหารพืชทางการเกษตร

(๓) การสืบทอดอาชีพเกษตรมีแนวโน้มลดลง แม้ว่าจะกำลังแรงงานในภาคเหนือเกือบครึ่งหนึ่งอยู่ในภาคเกษตรกรรม แต่มีแนวโน้มที่เข้าสู่ภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น เนื่องจากให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า ประกอบกับอาชีพเกษตรมีความเสี่ยงสูงทั้งในเรื่องภัยธรรมชาติและราคาผลผลิต จึงทำให้เยาวชนและคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาสูงไม่ต้องการที่จะสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมของครอบครัว ซึ่งในระยะยาวจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร วิถีชีวิตของสังคม ชุมชน และความอบอุ่นของครอบครัว

(๔) ปัญหาสังคมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โครงสร้างครอบครัวมีขนาดเล็กลงหรือเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น แม้ว่าในระดับชุมชนการอาศัยอยู่ของเครือญาติจะใกล้ชิดกันมีการช่วยเหลือผู้สูงอายุและบุตรหลานที่พ่อแม่ไปทำงานต่างถิ่นก็ตาม แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความอบอุ่นในครอบครัวที่ลดลง กระทั่งต่อการปลูกฝังจริยธรรม ประกอบกับค่านิยมด้านวัตถุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ การติดเกมส์ การใช้อินเทอร์เน็ตที่ไม่เหมาะสม ค่านิยมฟุ่มเฟือย ยาเสพติด และการตั้งครุฑก่อนวัยเรียน ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคม รวมทั้งภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ภาระหนี้สินติดตามมา

๓.๑.๕ การเปลี่ยนแปลงภาวะภูมิอากาศโลกและพลังงาน

(๑) ภัยธรรมชาติมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ภาคเหนือประสบปัญหาอุทกภัย ภัยแล้งและการขาดแคลนน้ำ การพังทลายของดิน หมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก สภาพอากาศแปรปรวนเป็นประจำทุกปี และมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น สาเหตุมาจากปัจจัยภายในที่มีการรุกพื้นที่ป่าซึ่งเป็นพื้นที่ลาดชันเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกและการเผาป่า ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก

(๒) ผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร การเปลี่ยนแปลงภาวะภูมิอากาศโลก ทำให้สภาพอากาศแปรปรวน แห้งแล้ง หลายพื้นที่เพาะปลูกพืชผลได้น้อยลง โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรน้ำฝน ประกอบกับพลังงานน้ำมันที่มีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตจากพืชอาหารสู่พืชพลังงานมากขึ้น หากไม่มีการบริหารจัดการอย่างสมดุลอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร

๓.๒ การวิเคราะห์ความเสี่ยงและภูมิคุ้มกัน

การกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคยึดหลักแนวคิดภายใต้หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง การมีภูมิคุ้มกัน และการสร้างสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติเพื่อให้คนในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถปรับตัวเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทันซึ่งจะเป็นรากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ภายใต้การพัฒนาภาคเหนือมีปัจจัยที่เป็นความเสี่ยงที่ต้องระมัดระวังและปัจจัยที่เป็นภูมิคุ้มกันที่ต้องเสริมสร้างให้เข้มแข็งขึ้นที่สำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ ความเสี่ยง

(๑) การเปิดเสรีทางการค้าและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคต่างๆ

โดยเฉพาะ GMS และประชาคมอาเซียน (AEC) ส่งผลต่อโอกาสการขยายการค้าการลงทุนของภาค ขณะเดียวกันก่อให้เกิดความเสี่ยงหลายด้านเนื่องจากจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และบุคคลระหว่างประเทศสมาชิกที่สะดวกขึ้น ดังนั้น หากไม่มีการพัฒนาบุคลากรในภาคให้เกิดการตื่นตัว สามารถแข่งขันได้ในตลาดสากลและการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อทางลบทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

(๒) ประชากรของภาคเหนือมีอัตราการเพิ่มประชากรต่ำกว่าระดับการทดแทนตนเอง

อย่างต่อเนื่องมากกว่าสองทศวรรษ โดยในปี ๒๕๕๒ จำนวนประชากรรวมของภาคลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อโครงสร้างประชากรของภาคเปลี่ยนแปลงเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศ และประชากรวัยแรงงานมีจำนวนลดลงจนอาจไม่เพียงพอรองรับการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจ อาจส่งผลให้เกิดความต้องการแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น ทำให้เกิดความเสี่ยงด้านความมั่นคงและสังคม

(๓) ภัยธรรมชาติยังคงทวีความรุนแรงและเกิดขึ้นบ่อยครั้งในภาคเหนือ โดยเฉพาะ

ภัยจากดินถล่ม อุทกภัย ภัยแล้ง และแผ่นดินไหว รวมทั้งมลพิษจากหมอกควันทั้งจากการเผา/ไฟป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และมาจากประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ ยังมีความเสี่ยงจากผลกระทบของภาวะโลกร้อนที่ทำให้เกิดความแห้งแล้งและอุณหภูมิสูงขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำลดลง และวงจรชีวิตพืชพันธุ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป กระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในระยะยาว

๓.๒.๒ ภูมิคุ้มกัน

ภาคเหนือมีภูมิคุ้มกันอยู่แล้วในระดับหนึ่ง คือ ทุนทางสังคมเดิมที่เข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม กระแสเศรษฐกิจและวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่องได้ทำให้สังคมอ่อนแอลง จำเป็นต้องฟื้นฟูสร้างความเข้มแข็งของทุนเดิมที่เป็นศักยภาพของภาคให้เป็นภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่ง มีคุณภาพที่จะตอบสนองต่อภาวะการแข่งขันและกระแสโลกาภิวัตน์ได้ ดังนี้

(๑) วัฒนธรรมที่สืบทอดมาเป็นระยะเวลายาวนานและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

ของตนเอง ปัจจุบันคนในท้องถิ่นมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ มีการนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายแขนงไปประยุกต์ต่อยอดในการพัฒนาสินค้าและบริการที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มสินค้าหัตถกรรมและธุรกิจบริการสุขภาพซึ่งมีการพัฒนาเครือข่ายยกระดับคุณภาพบริการ/ผลิตภัณฑ์ สามารถสร้าง Brand สินค้าของตนเองให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในตลาด

สากล อย่างไรก็ตาม สภาพการแข่งขันในตลาดการค้าเสรีที่ทวีความรุนแรงขึ้น จำเป็นต้องพัฒนาสร้างสรรค์สินทรัพย์ทางปัญญาเหล่านี้ให้คงความโดดเด่นสามารถรักษฐานตลาดเดิมและขยายตัวในวงกว้างได้ โดยเน้นการอนุรักษ์และต่อยอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับองค์ความรู้จากงานวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมต่างๆ และการปรับใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ให้ได้อย่างผสมกลมกลืนและสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้น นอกจากนี้ แม้ว่าบุคลากรส่วนใหญ่ของภาคจะมีทักษะในงานฝีมือและมีอัธยาศัยน้ำใจไมตรี แต่ยังมีการศึกษาในระดับต่ำจึงต้องเร่งพัฒนาระดับคุณภาพของบุคลากรให้มีความรู้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อภาคในระยะต่อไป

(๒) การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเหนียวแน่นและสถาบันศาสนายังมีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม สถาบันชุมชนมีความเข้มแข็งและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสูง ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มทั้งในภาคธุรกิจและภาคประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาภาคมากขึ้น อย่างไรก็ตามจากสภาพเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันรุนแรงขึ้นตามกระแสทุนนิยมอาจบั่นทอนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม ดังนั้น การยึดแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมมีความเข้มแข็งต่อไปได้

(๓) ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ยังคงมีพันธุ์พืชที่หลากหลาย รวมทั้งพืชสมุนไพร และสัตว์ที่หายาก อย่างไรก็ตาม ผลกระทบทั้งจากการรุกป่าพื้นที่ป่าและจากภาวะโลกร้อนทำให้ทรัพยากรเหล่านี้เสื่อมโทรมลง จำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูให้กลับคืนความอุดมสมบูรณ์โดยเร็ว เพื่อคงไว้ซึ่งความสมดุลของนิเวศที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว

(๔) แหล่งท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและแหล่งโบราณสถานจำนวนมากเป็นปัจจัยสำคัญ ของการท่องเที่ยวที่สะท้อนตัวตนเอกลักษณ์และรากเหง้าความเป็นมาของพื้นที่อย่างมีคุณค่า อาทิ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์เป็นพื้นที่จุดสูงสุดของประเทศ แหล่งมรดกโลก อาทิ อุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย อย่างไรก็ตาม พบว่าการบริหารจัดการอุทยาน แหล่งศิลปกรรม และโบราณสถานยังขาดประสิทธิภาพ นำสู่ความเสื่อมโทรมและสูญเสียคุณค่าไป ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านี้ให้คงไว้ซึ่งความมีคุณค่าสืบต่อไปในอนาคต ภายใต้การจัดการบนฐานความรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง

๓.๓ การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม

การพัฒนาภาคเหนือในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ จำเป็นต้องขับเคลื่อนการพัฒนาโดยอาศัยศักยภาพและโอกาสที่มีอยู่ ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาและจุดอ่อนของภาค ประเด็นสภาวะแวดล้อมที่สำคัญมีดังนี้

๓.๓.๑ ศักยภาพและโอกาส

(๑) ภาคเหนือมีความพร้อมต่อการพัฒนาเป็นฐานเชื่อมโยงด้านการค้าและบริการกับนานาชาติ และกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ตามแนว North-South Economic Corridor (จีนตอนใต้-เมียนมาร์-ลาว-ไทย) โดยมีโครงข่ายคมนาคมทางบกและทางลำนํ้าโขงจากจีนผ่านเชียงราย และ East-West Economic Corridor (เวียดนาม-กัมพูชา-ลาว-ไทย-เมียนมาร์) โดยมีถนนเชื่อมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่พื้นที่ภาคเหนือผ่านจังหวัดพิษณุโลกจนถึงอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ชายแดนไทย-เมียนมาร์ อีกทั้งภาคเหนือมีเมืองที่เป็นฐานการพัฒนาทั้งในระดับที่เชื่อมโยงกับนานาชาติ เช่น เชียงใหม่ ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญของภาค และเป็นศูนย์กลางการบินเชื่อมโยกับนานาชาติ เชียงรายมีด้านการค้าชายแดนกับเมียนมาร์และลาวที่อำเภอแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ และเป็นประตูเชื่อมโยงสู่จีนตอนใต้ตามเส้นทาง Rma จังหวัดตากมีด้านการค้าชายแดนที่อำเภอแม่สอด เป็นประตูการค้าสำคัญกับประเทศเมียนมาร์ที่สามารถขยายไปสู่กลุ่มประเทศในชมพูทวีป และเป็นแหล่งนำเข้าพืชผลเกษตรปฐมภูมิจากประเทศเมียนมาร์ รวมทั้งที่อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีแนวโน้มที่จะเชื่อมโยงกับเมืองหลวงของประเทศเมียนมาร์ได้ในระยะทางที่ใกล้ นอกจากนี้ ภาคเหนือมีโอกาสนในการขยายตลาดการค้า การท่องเที่ยว และบริการการศึกษานานาชาติ ธุรกิจบริการสุขภาพและการแพทย์สำหรับตลาด GMS ACMECS และ BIMSTEC

(๒) สินค้าเกษตรที่เป็นพืชเศรษฐกิจของภาคเหนือและอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปมีแนวโน้มขยายตัวสูง จากแรงจูงใจด้านราคาพืชผลและความต้องการพืชพลังงาน รวมทั้งนโยบายของรัฐที่สนับสนุนในด้านการพัฒนาเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดโลก โดยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมีศักยภาพในด้านผลิตภัณฑ์อาหาร โดยเฉพาะข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว บรรจุภัณฑ์ชีวภาพ ตลอดจนอุตสาหกรรมพลังงานชีวภาพ เช่น เอทานอลจากกากน้ำตาล พลังงานไฟฟ้าจากแกลบ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศ และสามารถนำเข้าวัตถุดิบเกษตรจากประเทศเมียนมาร์ด้านชายแดนอำเภอแม่สอด ส่วนภาคเหนือตอนบนมีศักยภาพในการพัฒนาด้านเกษตรประณีต เกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะพืชผักและดอกไม้เมืองหนาวสำหรับตลาดเฉพาะที่มีกำลังซื้อสูง และพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่มีมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ อาหารเสริมสุขภาพ Functional Food/Fructose จากลำไย และผลิตภัณฑ์เวชสำอางต่างๆ เป็นต้น

(๓) การพัฒนาหัตถอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ฐานความรู้ด้านเทคโนโลยีศิลปวัฒนธรรมและการออกแบบร่วมสมัยเพื่อตอบสนองต่อกระแสดความต้องการของตลาดที่ให้คุณค่าต่อ Oriental Cultural Fusion อาทิ ของตกแต่งบ้าน ของที่ระลึก และสินค้าหัตถกรรม ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มสู่งานหัตถศิลป์ โดยเฉพาะในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

(๔) การพัฒนาด้าน Digital Contents ภาคเหนือมีฐานการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี ดิจิตอล อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ ทั้งในภาคสถาบันการศึกษาและภาคธุรกิจเอกชน ขณะเดียวกัน มีสภาพทางภูมิศาสตร์ และปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งสร้างสรรค์อุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิตอลเป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น การ์ตูน/ภาพยนตร์ Animation การตัดต่อภาพยนตร์ เกมส์คอมพิวเตอร์ และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ

(๕) ฐานทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในภาค และเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะการจัดกลุ่มการท่องเที่ยว (Cluster) ได้หลากหลาย อาทิ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เชิงนิเวศน์ และเชิงสุขภาพ

(๖) สภาพภูมิเศรษฐกิจ-สังคมเอื้อต่อการพัฒนาภาคธุรกิจบริการ จากความพร้อมด้านบริการพื้นฐานของเมือง โครงสร้างพื้นฐานของธุรกิจบริการ สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะลักษณะของคนท้องถิ่นภาคเหนือที่เอื้อต่องานบริการ ทำให้ภาคเหนือมีศักยภาพสำหรับภาคธุรกิจบริการ อาทิ ศูนย์การประชุมนานาชาติ สำนักงานตัวแทนในภูมิภาค งานแสดงสินค้า บริการทางการศึกษา ธุรกิจบริการสุขภาพและทางการแพทย์ และธุรกิจด้านบริการ Logistics เป็นต้น

๓.๓.๒ จุดอ่อนและข้อจำกัด

ภาคเหนือจะต้องเร่งรัดการแก้ปัญหาที่เป็นจุดอ่อนและเตรียมรับมือกับภัยคุกคามจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงภายนอก ที่สำคัญคือ

(๑) การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ เพื่อให้ภาคเหนือมีทรัพยากรน้ำที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจด้านต่างๆ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการพังทลายของดินและปัญหาอุทกภัย รวมทั้ง ปัญหาหมอกควันซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจ

(๒) การจัดการเชิงพื้นที่ การขยายตัวของพื้นที่เมือง ชุมชน และอุตสาหกรรมที่ขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โดยเฉพาะการกำจัดขยะมูลฝอยและน้ำเสียจากชุมชนและอุตสาหกรรม การให้บริการขนส่งมวลชนสาธารณะที่ไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง การบดบังทัศนียภาพหรือรुक้าโบราณสถานที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ทำให้เกิดมลภาวะต่างๆ การสิ้นเปลืองพลังงาน ปัญหาความปลอดภัย รวมถึงการเติบโตของชุมชนที่รุกคืบพื้นที่เกษตรกรรมอันอุดมสมบูรณ์ และตัดทอนระบบโครงข่ายชลประทานเพื่อการเกษตร นำไปสู่การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมของภาคและสร้างมลภาวะต่อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร

(๓) การพัฒนาคนอย่างสมดุล ข้อจำกัดด้านแรงงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของภาคเหนือทั้งในภาคเกษตรและนอกเกษตร ทั้งในด้านแรงงานฝีมือที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและโอกาสของภาค ที่สำคัญคือ ความรู้และทักษะในด้านภาษาเพื่อการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการต่างๆ เทคโนโลยีทางการแพทย์ เทคโนโลยีดิจิตอล เครื่องทุนแรงที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมตามภูมิสังคม รวมทั้งการดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตท้องถิ่นให้ได้อย่างสมดุลเกื้อกูลกัน

๔. ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือและทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด

ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) ภาคเหนือยังคงได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงภายนอกและภายในประเทศ ทั้งที่เป็นโอกาสและภัยคุกคาม ดังนั้นในการพัฒนาภาคเหนือจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบและภัยคุกคามต่างๆ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากโอกาสและจุดแข็งที่เป็นศักยภาพของภาค โดยอาศัยการขับเคลื่อนร่วมกันของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดบทบาทและทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ ดังนี้

๔.๑ บทบาทการพัฒนาภาคเหนือ

(๑) เป็นแหล่งทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำอันอุดมสมบูรณ์ของประเทศ พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยร้อยละ ๕๖ อยู่ในภาคเหนือโดยเฉพาะตอนบนซึ่งมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง ภาคเหนือจึงเป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำสายหลักโดยเฉพาะแม่น้ำปิง วัง ยม และน่าน ที่บรรจบกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา อย่างไรก็ตาม พื้นที่ป่าต้นน้ำยังคงเผชิญปัญหาการบุกรุกทำลาย ซึ่งจำเป็นต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูให้คงความสมบูรณ์เพื่ออำนวยประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

(๒) เป็นแหล่งวัฒนธรรมประเพณีที่มีเอกลักษณ์ มีการสืบสานและสร้างสรรค์สู่การผลิตสินค้าและบริการที่มีชื่อเสียงโดยเฉพาะหัตถกรรมและการท่องเที่ยว ภาคเหนือมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นทั้งวัฒนธรรมล้านนาและชนเผ่า ซึ่งได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟูเป็นฐานการพัฒนาเชื่อมโยงกับภาคเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานหัตถกรรมทั้งในรูปแบบสินค้าของที่ระลึกของตกแต่งบ้าน เครื่องแต่งกาย อาคารสถาปัตยกรรมต่างๆ ที่มีอัตลักษณ์ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญได้รับความนิยมของประเทศ

(๓) เป็นแหล่งผลิตเกษตรและอาหารปลอดภัยที่มีคุณภาพและมีความหลากหลายทั้งพืชผัก ผลไม้ และธัญญาหาร สำหรับบริโภคในประเทศและแปรรูปเพื่อการส่งออก ผลผลิตทางการเกษตรของภาคเหนือกระจายตัวหลายประเภท โดยตอนบนของภาคซึ่งมีพื้นที่ลาดชันและที่สูงเป็นแหล่งผลิตพืชผักผลไม้เมืองหนาว ส่วนตอนล่างเป็นที่ราบลุ่มเป็นแหล่งธัญพืชสำคัญของประเทศ เหมาะสมต่อการปรับระบบการผลิตสู่เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์

(๔) เป็นพื้นที่เศรษฐกิจเชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงตอนบนตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ และตะวันออก-ตะวันตก รวมทั้งเชื่อมต่อไปยังกลุ่มประเทศเอเชียใต้ ท่าเลที่ตั้งของภาคเหนือมีศักยภาพและโอกาสในการขยายการค้าการลงทุนและบริการ ไปสู่กลุ่มประเทศ GMS ซึ่งมีโครงข่ายคมนาคมทางบกเชื่อมโยงสู่จีนตอนใต้ตามเส้นทาง R๓๓ และทางล่าน้ำโขงผ่านจังหวัดเชียงราย และโครงข่ายถนนเชื่อมจากเวียงจันทน์- สปป.ลาว ผ่านภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่พื้นที่ภาคเหนือผ่านจังหวัดพิษณุโลกจนถึงอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นประตูการค้าสำคัญกับประเทศเมียนมาร์ที่สามารถขยายไปสู่กลุ่มประเทศเอเชียใต้ได้

๔.๒ เป้าประสงค์ของการพัฒนา

- (๑) เสริมสร้างสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เอื้อต่อการพัฒนาภาคการผลิต การค้า บริการ และการลงทุน บนพื้นฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และเอเชียใต้ เพื่อความมั่นคงและความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและรายได้ของประชาชนในภาค
- (๒) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าทางการเกษตรปลอดภัย เพื่อให้ภาคเหนือเป็นแหล่งวัตถุดิบและอาหารที่มีคุณภาพ เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพ
- (๓) พัฒนาเมืองและชุมชนในภาคเหนือให้เป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการเติบโตอย่างมีทิศทางที่เหมาะสม สะดวก สะอาด ปลอดภัย
- (๔) เสริมสร้างศักยภาพคนในภาคเหนือทุกกลุ่มทุกวัยให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีโอกาสเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม สถาบันครอบครัวและชุมชนมีความเข้มแข็ง
- (๕) พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้คงความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนมีความพร้อมสามารถปรับตัวเพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ

๔.๓ ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ

แนวทางที่ ๑ เสริมสร้างสภาพแวดล้อมของภาคเหนือให้เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า และการลงทุนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) กลุ่มเอเชียใต้ และตลาดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตการค้าและการลงทุนของภาคเหนือให้เติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ ผู้ประกอบการเข้มแข็งปรับตัวได้เท่าทัน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

- (๑) เร่งรัดการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ โครงสร้างพื้นฐานการขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการค้าและบริการ ในพื้นที่ตามแนว North-South Economic Corridor และ East-West Economic Corridor อาทิ การขนส่งระบบราง ศูนย์รวบรวม จำหน่าย และกระจายสินค้า รวมทั้งการเชื่อมโยงเส้นทางสู่เมียนมาร์ผ่านจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- (๒) พัฒนาและสร้างความเข้มแข็งในการปรับตัวและการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการ ท้องถิ่นขนาดกลางและเล็กให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลทางการค้า การตลาด แหล่งเงินทุน และโอกาสทางด้านธุรกิจใหม่ เพื่อรองรับการเปิดตลาดเชื่อมโยงธุรกิจภายในภูมิภาค

(๓) สนับสนุนเทคโนโลยีสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับคู่ค้าเศรษฐกิจให้มีการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตร่วมกัน

(๔) กำหนดมาตรการในการป้องกันและลดผลกระทบเชิงลบจากการเปิดเสรีทางการค้าที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ และการเคลื่อนย้ายแรงงาน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้ประกอบการไทยทุกกลุ่มและระดับ

(๕) ส่งเสริมสถาบันการศึกษาในพื้นที่ให้มีบทบาทเพิ่มขึ้นในการสนับสนุนการพัฒนาความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมของคนสู่การทำธุรกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การสอนภาษา การเป็นศูนย์กลางการฝึกอบรมระดับนานาชาติด้านการเงิน การลงทุน การค้าระหว่างประเทศ

(๖) เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างจังหวัดและกลุ่มจังหวัดในภาคเหนือ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิต การค้า และการลงทุนของภาคเหนือ

แนวทางที่ ๒ พัฒนาปัจจัยการผลิตและคุณภาพสินค้าทางการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างความมั่นคงให้ภาคเกษตรกรรม เพื่อสนับสนุนภาคการเกษตรให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน เป็นแหล่งวัตถุดิบและอาหารที่ปลอดภัยมีคุณภาพ เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคงในอาชีพ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเป็นระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยงกัน ให้สามารถเก็บกักน้ำในฤดูฝน เพื่อใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้อย่างเหมาะสมและเต็มประสิทธิภาพ

(๒) สนับสนุนการพัฒนาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรและอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป โดยสนับสนุนศึกษาวิจัยตลอดสายการผลิต สนับสนุนการทำเกษตรยั่งยืนอย่างครบวงจร / เกษตรปลอดภัย / เกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการรวมกลุ่ม (Cluster) เพื่อพัฒนาทั้งด้านการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีที่เหมาะสม การปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น พืชทนร้อน ทนแล้ง รวมทั้งเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับเกษตรกร สร้างมาตรฐานการגיע และมีการตรวจสอบคุณภาพผลผลิต/การตรวจสอบย้อนกลับอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ

(๓) สนับสนุนการสืบทอดอาชีพเกษตรกร โดยการสร้างแรงจูงใจคนรุ่นใหม่ให้เห็นคุณค่าการดำรงชีวิตเกษตรกร การสร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิตทางการเกษตร การสร้างสวัสดิการเกษตรกร เช่น ระบบประกันความเสี่ยง ตลาดการเกษตรล่วงหน้า ประกันสังคม เป็นต้น

(๔) สร้างความสมดุลในการพัฒนาพืชอาหารและพืชพลังงาน และส่งเสริมการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากวัสดุชีวภาพ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรที่เป็นวัตถุดิบและลดปัญหาสิ่งแวดล้อม

แนวทางที่ ๓ สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ภาคเหนือมีศักยภาพสูง และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักให้ยั่งยืนและเท่าทันกระแสตลาดสากล เพื่อส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการที่มีศักยภาพของภาคเหนือ ให้มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์ มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม บุคลากรมีความพร้อมและมีคุณภาพในระดับวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วม โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) สนับสนุนอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ อาทิ การพัฒนาธุรกิจบริการ เช่น การประชุมนานาชาติ งานแสดงสินค้า ธุรกิจบริการทางการศึกษา ธุรกิจบริการสุขภาพและทางการแพทย์และธุรกิจด้านบริการ Logistics

(๒) พัฒนาหัตถอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ฐานความรู้ด้านเทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม และการออกแบบร่วมสมัยเพื่อตอบสนองต่อกระแสด้านความต้องการของตลาด

(๓) สร้างความพร้อมของปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพในภาคเหนือ ได้แก่ การพัฒนาด้าน Digital Contents อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ การพัฒนาคนและการวิจัยพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรม การพัฒนาเมืองเชียงใหม่เป็น Creative City รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มธุรกิจ (Cluster)

(๔) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ธุรกิจ MICE ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ท่องเที่ยวพำนักระยะยาว ท่องเที่ยวชุมชน ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการเปิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ในกลุ่มประเทศ GMS

(๕) พัฒนายกระดับแหล่งท่องเที่ยวเดิมให้มีคุณค่ามากขึ้นโดยใช้ฐานความรู้ โดยเฉพาะการประมวล/เรียบเรียง/สร้างเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวและประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกันอย่างสร้างสรรค์ (Story) และการพัฒนาในลักษณะกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยว (Cluster) เช่น กลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัยและศรีสัชชนาลัย เชื่อมต่อพิษณุโลก-กำแพงเพชร กลุ่มวัฒนธรรมล้านนาในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

(๖) กำหนดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่มีคุณค่า สร้างนวัตกรรมด้านการท่องเที่ยว เสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว และพัฒนาเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิชาการ ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะท้องถิ่นและชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชน

(๗) ยกระดับบริการและศักยภาพบุคลากรให้ได้มาตรฐานเท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะบุคลากรสำหรับธุรกิจสุขภาพ MICE และ การท่องเที่ยวใน GMS

(๘) สนับสนุนการพัฒนาระบบ logistic เพื่อการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยว อาทิ การขนส่งสาธารณะทั้งทางบกและทางอากาศ ที่ได้มาตรฐาน ปลอดภัย และเชื่อมโยงภายในพื้นที่และระหว่างภูมิภาค ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวครบวงจร e-Commerce e-Tourism การอำนวยความสะดวกในการผ่านชายแดน เป็นต้น

แนวทางที่ ๔ สนับสนุนการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชน มุ่งสู่การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECO-City / ECO-Town) เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสมดุล และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในภาค เพื่อบริหารจัดการเมืองและชุมชนให้มีการเติบโตอย่างมีทิศทางที่เหมาะสม สะดวก สะอาด ปลอดภัย น่าอยู่น่าอาศัย ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนให้พร้อมเข้าสู่สังคมเมือง สร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและดึงดูดการการลงทุนในระยะยาว ภายใต้แนวคิดการพัฒนาสีเขียวเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และดำเนินงานอย่างมีบูรณาการ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) สนับสนุนการพัฒนาเมืองมุ่งสู่การเป็น ECO-City/ECO-Town ที่ผสมผสานวัฒนธรรม สังคม และระบบนิเวศน์เข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่รองรับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเมืองและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การกำหนดผังเฉพาะพื้นที่อนุรักษ์เขตเมือง การป้องกันการรุกรานพื้นที่เกษตร/พื้นที่ชลประทาน รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายผังเมืองอย่างจริงจัง และการกำหนดมาตรการรองรับในระดับท้องถิ่น

(๒) สนับสนุนการจัดการพื้นที่อุตสาหกรรมโดยเฉพาะในจังหวัดลำพูน เมืองชายแดนแม่สอด และ เชียงของ

(๓) สนับสนุนรูปแบบการเดินทางที่ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยพัฒนาระบบขนส่งมวลชนในเมืองใหญ่ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพของเมือง รวมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อปรับเปลี่ยนค่านิยมในการใช้ยานพาหนะส่วนบุคคลมาเป็นการใช้บริการขนส่งสาธารณะ รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาเส้นทางจักรยาน

แนวทางที่ ๕ พัฒนาคอนและสังคมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคอนทุกกลุ่มทุกวัยให้มีศักยภาพ เสริมสร้างทักษะและการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคอนอย่างสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) พัฒนาคอนทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในอนาคตในทุกจังหวัดโดยเน้นการพัฒนาคอนแบบองค์รวม ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม และจริยธรรม ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ

(๒) ดูแลป้องกันแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัย โดยเฉพาะปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมียในพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ปัญหาสุขภาพจิต (การฆ่าตัวตาย) ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและลำพูน ปัญหาโรคเอดส์ในจังหวัดพะเยา อุทัยธานี และนครสวรรค์ ปัญหาการเจ็บป่วยจากสารเคมี และสารกำจัดศัตรูพืชในจังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี และเชียงราย โดยรณรงค์ให้ความรู้ประชาชน ในการสร้างเสริมสุขภาพ การออกกำลังกาย และเสริมสร้างสุขอนามัยเพื่อการมีพฤติกรรมด้านสุขภาพที่เหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านการรักษาพยาบาลแบบแพทย์แผนไทย

(๓) พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการ บนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในพื้นที่อุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ เชียงใหม่-ลำพูน ลำปาง เชียงราย พิชญ์โลก และนครสวรรค์ โดยเร่งพัฒนาคุณภาพและทักษะฝีมือของแรงงาน และเสริมสร้างความร่วมมือของสถาบันการศึกษา และสถานประกอบการในการผลิตบุคลากรให้ตรงกับความต้องการของ ตลาดแรงงาน รวมทั้งพัฒนาระดับสถาบันการศึกษาที่มีศักยภาพให้เป็นศูนย์การศึกษาและการฝึกอบรมระดับนานาชาติเพื่อรองรับการขยายตัวของธุรกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

(๔) จัดระบบการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมาย และลงโทษผู้ประกอบการที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย โดยเฉพาะในจังหวัด เชียงใหม่ ตาก เชียงราย เพื่อเฝ้าต่อการทดแทนแรงงานในสาขาที่ขาดแคลนขณะที่ต้องป้องกันปัญหาทางสังคม และความมั่นคง

(๕) เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในการดูแลสมาชิกให้มีคุณภาพโดย ประชาสัมพันธ์ รณรงค์เสริมสร้างภาพลักษณ์และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีของสถาบันครอบครัว

(๖) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัย สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ควบคู่กับการปลูกฝังค่านิยมสร้างจิตสาธารณะ และการขยายเครือข่าย การเรียนรู้และค่านิยมที่ดีที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน

แนวทางที่ ๖ เสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม เพื่อการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม เพื่อสนับสนุนทุกคนในสังคมโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่าง เท่าเทียมกัน เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม โดยมีแนวทาง ดำเนินการ ดังนี้

(๑) เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยเฉพาะกลุ่มคนด้อยโอกาส รวมทั้งสนับสนุนบทบาทของภาคีการพัฒนาอื่นๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและจัดบริการทางสังคมแก่คน ทุกกลุ่ม

(๒) ปรับระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมทุกคนอย่างทั่วถึง โดยเน้นการสร้างภูมิคุ้มกัน ในระดับปัจเจกบุคคลและชุมชนเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมและวิกฤต ต่างๆ พร้อมส่งเสริมสนับสนุนสวัสดิการชุมชน โดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ท้องถิ่น และชุมชน

(๓) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของ เศรษฐกิจฐานรากด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

(๔) อนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีงาม ค้นหาอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อ สร้างความภาคภูมิใจ ความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวและชุมชนให้อยู่ร่วมกันฉันท์มิตรและมีความสามัคคี และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งในสังคม

แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ เพื่อสร้างความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เป็นฐานการพัฒนาและใช้ประโยชน์ รวมทั้งสร้างขีดความสามารถในการปรับตัว เพื่อลดผลกระทบทางลบทางเศรษฐกิจและระบบนิเวศที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) สนับสนุนการบริหารจัดการน้ำในลักษณะนิเวศลุ่มน้ำ โดยการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมทางภูมิสังคม รักษาฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ ควบคู่กับการสร้างแก้มลิงและฝายในพื้นที่รับน้ำในลุ่มน้ำหลัก/สาขา สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมพัฒนา อนุรักษ์ พื้นฟูและใช้ประโยชน์แหล่งน้ำอย่างยั่งยืน รมรณรงค์ให้ประชาชนและชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรน้ำและร่วมกับการบริหารจัดการน้ำเพิ่มพื้นที่ป่า ควบคู่กับการสร้างฝายชะลอน้ำ ปลูกพืชเพื่ออนุรักษ์ดิน/น้ำในทุกจังหวัด

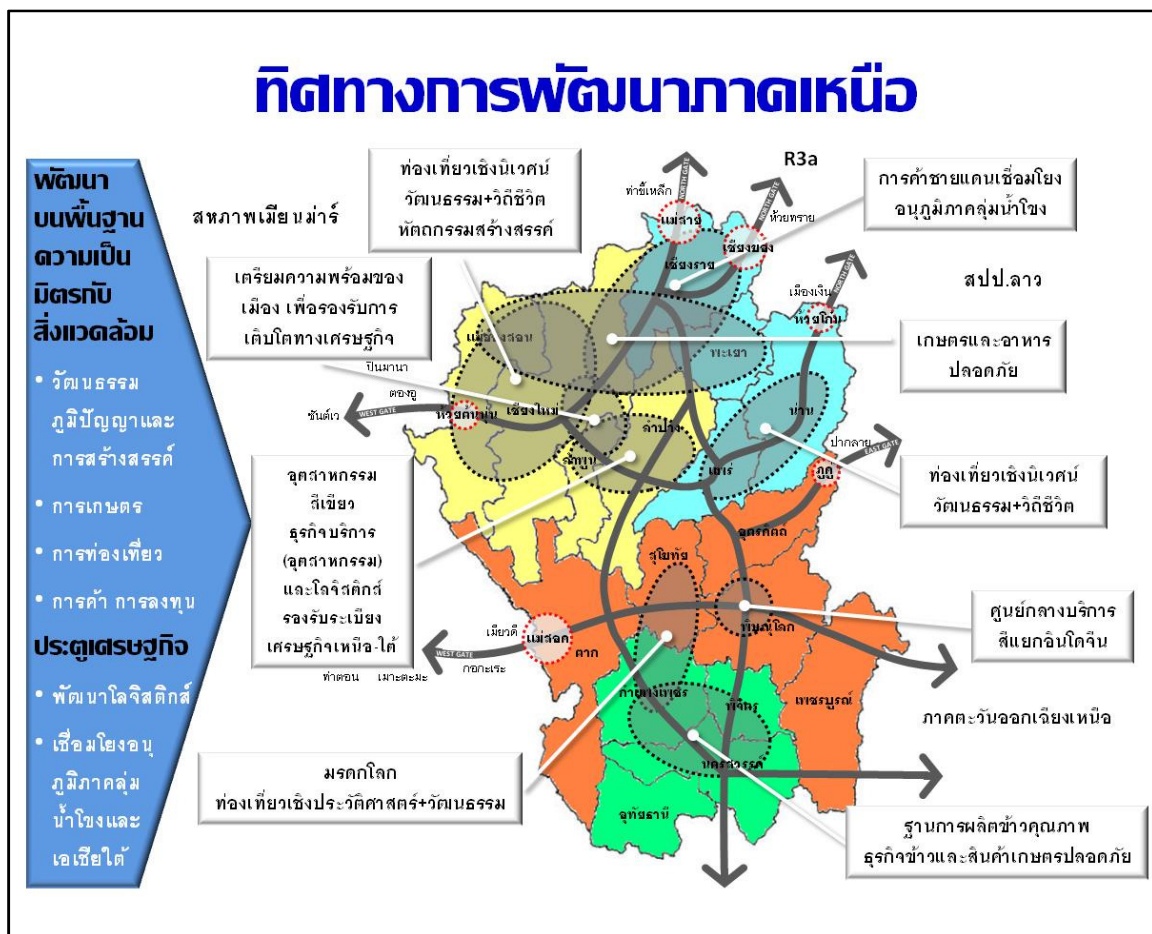
(๒) ลดปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมืองและชุมชน โดยเสริมสร้างความรู้และความตระหนักในการอนุรักษ์ พื้นฟูและใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จัดให้มีระบบกำจัดขยะและบำบัดน้ำเสียของเมือง โดยเฉพาะเมืองเชียงใหม่ เชียงราย พิชญโลก นครสวรรค์ ตาก และแม่ฮ่องสอน สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีในการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับครัวเรือน/ชุมชนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างไม่ยุ่งยากซับซ้อน เช่น เครื่องย่อยใบไม้และกิ่งไม้ที่เหมาะสมสำหรับใช้ในครัวเรือน การใช้มาตรการทางกฎหมายควบคู่กับมาตรการจูงใจให้เกิดความร่วมมือในการดูแลสิ่งแวดล้อมเมือง เช่น การลดและคัดแยกขยะ การผลิตที่สะอาด (CDM) การลดและเลิกการเผาในที่โล่งเพื่อลดมลพิษจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM_{๑๐}) โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ พะเยา เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง น่าน ตาก และกำแพงเพชร ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้สร้างความเข้าใจและความตระหนักให้กับประชาชนเพื่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๓) พัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการจัดการองค์ความรู้ผสมผสานต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการคุ้มครองใช้ประโยชน์และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน ส่งเสริมการต่อยอดองค์ความรู้สมุนไพรสู่การเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพ สนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่น รวมทั้งการใช้แผนปฏิบัติการและบัญชีความหลากหลายทางชีวภาพในการดำเนินโครงการพัฒนาในทุกระดับของทุกจังหวัดในภาคให้เอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

(๔) สนับสนุนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการการใช้ที่ดินและแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและภูมิสารสนเทศทางท้องถิ่นและชุมชน การพัฒนาระบบส่งและกระจายน้ำจากลุ่มน้ำธรรมชาติเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม การบริหารจัดการน้ำเพื่อผลิตพลังงานสะอาดระดับชุมชน รวมถึงการกำหนดแผนการใช้ที่ดินและมาตรการทางผังเมืองให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยงภัยจังหวัดแพร่ อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก

(๕) ยกระดับขีดความสามารถในการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โดยการจัดทำแผนป้องกันและระบบเตือนภัย การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายชุมชนและ อปท.ให้เข้มแข็งในการจัดการภัยพิบัติได้อย่างทันสถานการณ์ การเสริมสร้างความรู้ในการป้องกันและแนวทางปฏิบัติแก่ประชาชนบริเวณพื้นที่

เสี่ยงภัยแผ่นดินไหวในจังหวัดเชียงรายและเชียงใหม่ ภัยจากมลพิษหมอกควันฝุ่นละอองขนาดเล็กในจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน และอุทกภัยและดินโคลนถล่มในชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ลาดชัน และใกล้ลำน้ำ รวมทั้งกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Zoning) และแผนการอพยพเคลื่อนย้าย (Relocation) ชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัยแผ่นดินไหว โคลนถล่มและอุทกภัย ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายควบคุมการก่อสร้าง อาคารใหม่ให้รองรับแผ่นดินไหวอย่างเข้มงวด

๔.๔ ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด

๔.๔.๑ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ประกอบด้วย ๔ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นทิวเขาสูง เป็นพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญและมีพื้นที่ป่าไม้กว่าร้อยละ ๒๕ ของประเทศ แนวพรมแดนทางทิศเหนือ-ตะวันตก ติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ กลุ่มจังหวัดมีพื้นที่รวม ๓๑.๑๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔ ของพื้นที่ภาค ที่ตั้งของกลุ่มจังหวัดเอื้อต่อการเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคน้ำโขงตอนบน และประเทศในเอเชียใต้ โดยเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจตามแนวเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) ที่เชื่อมโยงสู่จีนตอนใต้ และสามารถเชื่อมโยงกับพม่าต่อไปยังเอเชียใต้ทางพรมแดนตะวันตก ขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดร้อยละ ๓๓.๔ ของภาค เศรษฐกิจค่อนข้างกระจายตัวโดยมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญในระดับนานาชาติ เป็นศูนย์กลางการบินภูมิภาคและธุรกิจบริการ มีแหล่งอุตสาหกรรมที่นิคมอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูนในกลุ่มผลิตภัณฑ์ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และในจังหวัดลำปางเป็นผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ สำหรับแม่ฮ่องสอนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม พื้นที่เกษตรของกลุ่มมีขนาดเล็กเป็นเกษตรที่สูงจำพวกพืชผักผลไม้เมืองหนาว นอกจากนี้ เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมสำคัญของประเทศที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนาและชนเผ่า

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๑ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตามแนวคิดสร้างเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Economy) บนรากฐานความโดดเด่นของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสรรค์สร้างการผลิตและบริการที่เพิ่มมูลค่า (Cultural and Creative Based Society) รวมทั้งการพัฒนาการค้าการลงทุนเชื่อมโยงนานาประเทศตามศักยภาพของทำเลที่ตั้งและความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อพัฒนาระดับสังคมและคุณภาพชีวิต ควบคู่กับการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นทุนในการต่อยอดการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญดังนี้

(๑) **เตรียมความพร้อมของเมืองเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ** โดยมุ่งพัฒนาเมืองตามแนวคิด Eco-City / Eco-Town ซึ่งแต่ละเมืองจะมีทิศทางการพัฒนาตามความโดดเด่นที่ต่างกัน **เชียงใหม่** เป็นเมืองเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมผสมผสานกับเมืองธุรกิจบริการ **ลำพูนและลำปาง** จะเป็นเมืองอุตสาหกรรมสีเขียวพร้อมไปกับการเตรียมเมืองสู่มรดกโลกทางวัฒนธรรม **แม่ฮ่องสอน** จะคงความเป็นเมืองเชิงนิเวศน์ที่คงความสมบูรณ์รวมทั้งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ สำหรับแนวทางพัฒนา อาทิ การกำหนดการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ (Zoning) ระหว่างพื้นที่เมือง/พื้นที่ธุรกิจ/พื้นที่เกษตร/พื้นที่อนุรักษ์ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค โดยเฉพาะระบบขนส่งมวลชนที่ใช้พลังงานสะอาด และการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง เป็นต้น

(๒) **พัฒนาภาคการผลิตและบริการที่มีศักยภาพบนพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานองค์ความรู้ทันสมัยจากสถาบันการศึกษา** ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อาทิ การปรับระบบผลิตสินค้าเกษตรตามวิถีเกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์ โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้และพัฒนาไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพมีมูลค่าสูงขึ้นเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่สืบทอดอาชีพทางการเกษตร พัฒนาคุณภาพของภาคการท่องเที่ยวทั้งระบบเพื่อสะท้อนภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่โดดเด่นของกลุ่มจังหวัด รวมทั้งการท่องเที่ยวกลุ่ม MICE สำหรับภาคการผลิตที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการรวมกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จำเป็นต้องมีการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวได้ทั้งเชิงรับและเชิงรุก

(๓) สนับสนุนการเชื่อมโยงการค้าการลงทุนกับประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนและเอเชียใต้ โดยเตรียมความพร้อมทั้งด้านโครงข่ายคมนาคม ระบบโลจิสติกส์ รวมทั้งการพัฒนาธุรกิจ/บุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการขยายตลาดสินค้าและบริการ สำหรับกลุ่มจังหวัดนี้สามารถเชื่อมโยงการค้าทางบกทั้งจากเชียงใหม่และลำปางไปยังจังหวัดเชียงรายเข้าสู่เส้นทาง R๙๓ รวมทั้งทางอากาศโดยมีท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ ยังมีพรมแดนด้านตะวันตกในจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงใหม่ ติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ โดยมีระยะทางไม่ไกลจากเมืองหลวงและเมืองเศรษฐกิจของเมียนมาร์และมีเส้นทางเชื่อมต่อไปยังเอเชียใต้ ซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจที่อาจมีแนวโน้มเติบโตได้ในอนาคต จึงควรมีการวางแผนเตรียมความพร้อมรองรับการเปิดเส้นทางนี้

(๔) ยกระดับคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาสังคมในกลุ่มเป้าหมายสำคัญอย่างบูรณาการ โดยเฉพาะในประเด็นการให้บริการด้านสวัสดิการและดูแลผู้สูงอายุ การมีระบบประกันสังคมที่มีคุณภาพให้กับแรงงาน การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น โดยเฉพาะวิชาภาษาต่างประเทศ การขึ้นทะเบียนควบคุมตรวจสอบและดูแลแรงงานต่างด้าว การลดอัตราการหย่าร้างและการฆ่าตัวตาย และการแก้ไขปัญหาความยากจน

(๕) พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คืนความอุดมสมบูรณ์ โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ โดยเฉพาะการป้องกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำและการเกิดไฟป่า แก้ไขปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก โดยเฉพาะการเผาป่าเผาวัสดุทางการเกษตร/ขยะเพื่อลดปัญหาหมอกควันฯ การตรวจสอบและฟื้นฟูแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรม รวมทั้งการเตรียมแผนเตือนภัยและให้การช่วยเหลืออย่างเป็นระบบในพื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง อุทกภัยและแผ่นดินไหวอย่างจริงจังบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

๔.๔.๒ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ประกอบด้วย ๔ จังหวัด คือ เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน มีบทบาทเป็นแหล่งเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน (GMS) และเอเชียใต้ (BIMSTEC) มีความเหมาะสมเป็นช่องทางการค้าและขนส่งตามแนว North-South Economic Corridor โดยเฉพาะบริเวณ ด่านเชียงแสน แม่สาย เชียงของ ในจังหวัดเชียงราย มีโครงข่ายคมนาคมทั้งทางอากาศ ทางบก และทางรถไฟ ที่เอื้อต่อการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า เป็นแหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น ข้าวหอมมะลิ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พืชปลอดสารพิษ ชา กาแฟ ยางพารา เป็นแหล่งการเชื่อมโยงเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เนื่องจากมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์ล้านนาซึ่งสืบทอดมาถึงปัจจุบัน เช่น สถาปัตยกรรม หัตถศิลป์ กิจกรรมประเพณีท้องถิ่นและวิถีชีวิต รวมถึงตลอดถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ชนเผ่ากลุ่มต่างๆ และมีสถาบันการศึกษาระดับสูงที่ครอบคลุมหลากหลาย และการจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการที่สามารถรองรับการพัฒนาพื้นที่

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ ให้ความสำคัญกับการใช้ศักยภาพในด้านที่ตั้งที่สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) และเอเชียใต้ (BIMSTEC) ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ยางพารา ชา กาแฟ และผลไม้ (ลิ้นจี่ ลำไย) มีวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มล้านนาตะวันออกที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและต่อยอดด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าหัตถอุตสาหกรรม/สินค้าชุมชน พร้อมทั้งแก้ไขจุดอ่อนด้านการผลิต โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยมีความแนวทางการพัฒนา ดังนี้

(๑) เพิ่มโอกาสของการเป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุน และโลจิสติกส์เชื่อมโยงกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) โดยเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการเพื่อให้แข่งขันด้านการค้าการลงทุนได้ในระดับภูมิภาค ส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ SMEs ควบคู่กับร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านด้านการค้าการลงทุน และเสริมสร้างความร่วมมือในระดับพื้นที่เพื่อขยายการค้าชายแดน รวมทั้งสนับสนุนธุรกิจบริการใหม่ที่มีศักยภาพเพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของพื้นที่ โดยเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และธุรกิจบริการสุขภาพ

(๒) สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มและคุณค่าของสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร โดยเพิ่มคุณภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นและมีศักยภาพทางการตลาด พัฒนาระบบ logistics ที่สนับสนุนกิจกรรมสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ พัฒนากลุ่มธุรกิจและผู้ประกอบการอุตสาหกรรม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพในการแข่งขัน สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การสร้างนวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร และสินค้าเฉพาะกลุ่ม (Niche Goods) และการผลิตพลังงานพืชทดแทน

(๓) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรม และสุขภาพเพื่อเพิ่มรายได้และเป็นฐานเศรษฐกิจที่ยั่งยืน โดยพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และเชิงสุขภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ให้เป็นโครงข่ายการท่องเที่ยวของภาคเหนือเชื่อมโยงกับประเทศในกลุ่ม GMS โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนามาตรฐานบริการและบุคลากรการท่องเที่ยวสู่ระดับสากล รวมทั้งการประชาสัมพันธ์และการตลาดท่องเที่ยว

(๔) รักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติให้คงความหลากหลายทางชีวภาพ โดยพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางจากการจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพระดับท้องถิ่น รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและความสมดุลของระบบนิเวศ โดยเฉพาะการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว พัฒนาระบบการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้เทคโนโลยี GIS, MIS และมีการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาอย่างแพร่หลาย รวมทั้งสร้างภาคีและส่งเสริมชุมชนให้มีจิตสำนึกและร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาหมอกควันและไฟป่า

๔.๔.๓ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ ประกอบด้วย ๕ จังหวัด คือ พิจิตร โลก ดาก อุดรดิตถ์ สุโขทัย และเพชรบูรณ์ มีศักยภาพเป็นแหล่งผลิตทางการเกษตร คือ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และอ้อยโรงงานและไม้ผลที่จังหวัดอุดรดิตถ์ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านตามแนวการพัฒนา East-West Economic Corridor โดยมีจังหวัดพิจิตรเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญรองรับการเป็นศูนย์กลางบริการสี่แยกอินโดจีน มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกเชิงประวัติศาสตร์ได้แก่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัยจังหวัดสุโขทัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและเชิงนิเวศน์และประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ อาทิ ประเพณีอัฐมพระค่าน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ สำหรับบริการพื้นฐานมีโครงข่ายคมนาคมทั้งทางขนส่งทางอากาศ ทางบก และทางรถไฟที่สนับสนุนการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า มีแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๓ แห่ง คือ เขื่อนภูมิพลจังหวัดตาก เขื่อนสิริกิติ์ จังหวัดอุดรดิตถ์ และเขื่อนแควน้อยจังหวัดพิจิตร มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์ความรู้ในการพัฒนาพื้นที่

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ เน้นการเสริมจุดแข็งที่มีศักยภาพทางการเกษตร และการท่องเที่ยวโดยต่อยอดการพัฒนาด้วยฐานความรู้และเทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิตเดิม พร้อมทั้งแก้ไขจุดอ่อนด้านการผลิต ทรัพยากรมนุษย์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการใช้โอกาส ด้านศักยภาพที่ตั้งที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างภาคและเชื่อมโยงการพัฒนาตาม North-South Economic Corridor และ East-West Economic Corridor และประตูเชื่อมโยงชายแดนเมียนมาร์ และสปป.ลาว โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

(๑) สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มของฐานการผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร มุ่งเน้นให้ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเป็นฐานการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มจังหวัดได้อย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนแนวทางการผลิตเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาระบบ Logistics สำหรับสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนการพัฒนาการผลิตพลังงานทดแทนจากพืช รวมถึงสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร และอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรให้ตรงกับความต้องการของตลาด

(๒) พัฒนาเพื่อเป็นศูนย์กลางการค้า การบริการ เชื่อมโยงภายในกลุ่มจังหวัดภาค และประเทศเพื่อนบ้าน ให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสให้เกิดการขยายตัว และการเชื่อมโยงทางการค้าและการบริการภายในกลุ่มจังหวัด ภาค และกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และระบบ Logistics เพื่อสนับสนุนการค้าและการบริการ โดยมีจังหวัดพิจิตรเป็นศูนย์กลางการคมนาคมเชื่อมโยง สนับสนุนธุรกิจบริการใหม่ที่มีศักยภาพ อาทิ ธุรกิจบริการสุขภาพ เพื่อเป็นแหล่งรายได้ใหม่ของกลุ่มจังหวัด พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ และบุคลากรของกลุ่มจังหวัด เพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางการบริการสี่แยกอินโดจีน และเสริมสร้างความร่วมมือในระดับพื้นที่เพื่อขยายการค้าชายแดน

(๓) สร้างคุณค่า (Value Creation) การท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของกลุ่มจังหวัด เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของกลุ่มจังหวัด โดยการฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดให้เป็นเอกลักษณ์และเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ ส่งเสริมพัฒนาด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทั้งการพัฒนาและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว การตลาดและบุคลากร สร้างความปลอดภัยและมาตรฐานของการท่องเที่ยวด้านที่พัก อาหาร และการเดินทาง รวมทั้งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

(๔) บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อสนับสนุนการผลิตและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งน้ำ และการบริหารจัดการน้ำให้ทั่วถึงและเป็นระบบ เพิ่มสมรรถนะแหล่งกักเก็บน้ำเดิม และแหล่งกักเก็บน้ำใหม่ ตามศักยภาพและความจำเป็นของพื้นที่ ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนพัฒนาระบบเตือนภัยในพื้นที่เสี่ยงภัย ทั้งดินถล่ม ภัยแล้ง และอุทกภัย

๔.๔.๔ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ ประกอบด้วย ๔ จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และอุทัยธานี พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีป่านุรักษ์ที่สำคัญ คือป่าห้วยขาแข้ง และป่าแม่วังก์ มีบทบาทในการเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของภาค ได้แก่ ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง โดยข้าวปลูกมากจังหวัดนครสวรรค์ และพิจิตร มีตลาดกลางค้าข้าวที่มีความสำคัญที่ทำข้าวกำนันทรง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นฐานที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปพืชผลการเกษตรขนาดใหญ่ อาทิ โรงสีข้าว โรงงานน้ำตาล และโรงงานแปรรูปมันสำปะหลัง โดยมีฐานการผลิตอยู่ในจังหวัดพิจิตร กำแพงเพชร และนครสวรรค์ มีโครงข่ายเส้นทางคมนาคมที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างภาคกลางตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร เส้นทางเศรษฐกิจตามแนวเหนือใต้ (NSEC) มีเส้นทางรถไฟและแม่น้ำที่สามารถใช้เป็นเส้นทางขนส่งสินค้า และรองรับการขยายตัวของการลงทุนขนาดใหญ่ นอกจากนี้ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและโดดเด่น ทั้งแหล่งโบราณสถานและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์ กำแพงเพชร อุทยานเมืองเก่าพิจิตร อุทยานแห่งชาติแม่วังก์ ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวในเชิงนิเวศ ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก และแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดที่จังหวัดนครสวรรค์

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่มที่ ๒ เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตเดิมโดยการใช้ฐานความรู้และเทคโนโลยี ใช้โอกาสด้านการตลาดสินค้า การเกษตรและแปรรูปเพื่อการส่งออกต่างประเทศ พร้อมกับการใช้ศักยภาพของพื้นที่ด้านที่ตั้งที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างภาค การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพของทรัพยากรน้ำ และการขนส่ง การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้จุดแข็งของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร บึงบอระเพ็ด วิถีชีวิตชาวเรือนแพบนลำน้ำน่าน เจ้าพระยาและ สะแกกรัง โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(๑) ขยายฐานเศรษฐกิจของกลุ่มให้หลากหลาย สร้างมูลค่าเพิ่มผลิตผลเกษตร พัฒนาเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจเดิมสู่ภาคอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูง และการพัฒนาระบบ Logistic โดยใช้จังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นการเป็นศูนย์กลางการผลิตและค้าข้าว รวมถึงให้ภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมเป็นฐานสร้างรายได้ โดยการเพิ่มผลิภาพการผลิตและธุรกรรมการค้าข้าว ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนาพันธุ์ข้าวคุณภาพสูง สนับสนุนการปลูกข้าวด้วยกระบวนการผลิตเกษตรที่ดี (GAP) พัฒนาผลิตภัณฑ์ ข้าวแปรรูปเพื่อตอบสนองตลาดเฉพาะ ส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตรรองรับผลิตผล ในพื้นที่ รวมถึงการผลิตพลังงานทดแทนจากพืช พัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพให้มีความสมบูรณ์ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ พัฒนาระบบ Logistic โดยนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางขนส่งสินค้าพืชผลเกษตรและการ ส่งออกแบบเบ็ดเสร็จ จัดทำการศึกษา เพื่อกำหนดรูปแบบระบบ Logistic ที่เหมาะสมของกลุ่ม ทั้งระบบราง ถนน และการขนส่งทางน้ำ

(๓) แก้ไขปัญหาน้ำทั้งระบบ ให้สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาลุ่มน้ำหลักของประเทศ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาภัยธรรมชาติ สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดความเสี่ยงจากอุทกภัยและ ภัยแล้ง และการใช้ประโยชน์สูงสุด โดยการพัฒนาแหล่งน้ำและบริหารจัดการน้ำให้ทั่วถึงเป็นระบบเชื่อมต่อการ จัดการลุ่มน้ำหลักของภาคที่อยู่ในพื้นที่กลุ่ม ให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตร อุตสาหกรรมและการอุปโภค บริโภค ป้องกันหรือบรรเทาปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้ง เพิ่มสมรรถนะแหล่งกักเก็บน้ำเดิมและเพิ่มแหล่งเก็บกักน้ำ ใหม่โดยสร้างแก้มลิงในพื้นที่เหมาะสม สร้างฝายระบายน้ำและพังก้นน้ำในลำน้ำสายหลัก และเพิ่มสถานีสูบน้ำ ด้วยไฟฟ้า พร้อมพัฒนาชุดลอกแหล่งเก็บกักน้ำเดิมที่ตื้นเขิน

(๓) เพิ่มรายได้จากการพัฒนาและสร้างสินค้าการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการเพิ่มโอกาสการ ขยายตัวทางการค้า การลงทุนและยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งสร้างรายได้ของกลุ่มจังหวัดอย่างมั่นคง โดยส่งเสริมพัฒนาด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว เชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัด และระหว่างกลุ่ม จังหวัด จัดทำแผนการพัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกของพื้นที่ ทั้งอุทยาน ประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง สนับสนุนให้ชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งมรดกโลกมี ส่วนร่วมในการพัฒนา ตลอดจนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการท่องเที่ยว พัฒนา พื้บึงบอระเพ็ดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อนุรักษ์พันธุ์ปลาที่หายากของท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวแพริมแม่น้ำ

(๔) พัฒนาศักยภาพมนุษย์และคุณภาพชีวิตเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาระดับความรู้ความสามารถของประชาชนและกำลังแรงงานในกลุ่มจังหวัดให้สูงขึ้น โดยการยกระดับการศึกษาและพัฒนากำลังแรงงานให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ยกระดับคุณภาพมาตรฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน สนับสนุนให้มีการเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมและอุดมศึกษามากขึ้น สนับสนุนการเพิ่ม ประสิทธิภาพกำลังแรงงานให้สูงขึ้น โดยเร่งพัฒนาทักษะฝีมือของบุคลากรให้ตรงกับความต้องการของตลาด รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนดูแลสุขภาพของตนเอง

๔.๕ โครงการที่สำคัญของภาค

ภายใต้ทิศทางการพัฒนาภาคเหนือในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีแนวคิดโครงการสำคัญเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาภาค ซึ่งบางส่วนเป็นแนวคิดแผนงานโครงการขนาดใหญ่ของหน่วยงาน ที่จะต้องมีการลงทุนในระดับประเทศและส่งผลกระทบต่อภาคเหนือ แนวคิดแผนงานโครงการสำคัญของหน่วยงานที่ได้มีการกำหนดทิศทางอย่างประสานสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาภาค และแนวคิดโครงการใหม่ ซึ่งเป็นจุดรอยต่อของกระบวนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาที่เหมาะสมและครอบคลุมเป็นระบบ และขยายผลในวงกว้างมากขึ้น ตัวอย่างโครงการสำคัญในแต่ละแนวทางการพัฒนาภาคเหนือในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มีดังนี้

ทิศทางการพัฒนา	โครงการสำคัญของภาค
แนวทางที่ ๑ เสริมสร้างสภาพแวดล้อมของภาคเหนือให้เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า และการลงทุนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาคกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) กลุ่มเอเชียใต้ และตลาดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ	➢ โครงการพัฒนาโครงข่ายระบบโลจิสติกส์แบบบูรณาการและเชื่อมโยงอย่างมีประสิทธิภาพ • เส้นทางรถไฟรางคู่ หรือรถไฟความเร็วสูง กทม-เชียงใหม่ • ขยายเส้นทางรถไฟสายเด่นชัย-เชียงราย • ถนนอุโมงค์สายเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน • โครงการเที่ยวบินขนส่งสินค้า (Air -Cargo Flight) • การพัฒนาระบบ IT เชื่อมโยงระบบ logistic ทั้งหมด เพื่อลดต้นทุนในการขนส่งระหว่างภูมิภาค และอำนวยความสะดวกให้ภาคเหนือไทยเป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างประเทศในภูมิภาค ➢ โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก-ตะวันออก ➢ โครงการยกระดับจุดผ่อนปรนชายแดนช่องภูตู จังหวัดอุดรดิษฐ์ เป็นจุดผ่านแดนถาวร ➢ โครงการพัฒนาโครงข่ายถนนเชื่อมชายแดนไทย-เมียนมาร์ (West Gate) จังหวัดแม่ฮ่องสอน
แนวทางที่ ๒ พัฒนาปัจจัยการผลิตและคุณภาพสินค้าทางการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างความมั่นคงให้ภาคเกษตรกรรม	➢ โครงการสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ➢ โครงการพัฒนาการผลิตข้าวคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัย
แนวทางที่ ๓ สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ภาคเหนือมีศักยภาพสูง และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักให้ยั่งยืนและเท่าทันกระแสตลาดสากล	➢ โครงการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพในภาคเหนือ ➢ โครงการศึกษาขีดความสามารถการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว (ดำเนินการโดยจังหวัด อบท.และชุมชน)

ทิศทางการพัฒนา	โครงการสำคัญของภาค
แนวทางที่ ๔ สนับสนุนการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชน มุ่งสู่การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECO-City / ECO-Town) เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสมดุล และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในภาค	➤ โครงการจัดทำแผนจัดการพื้นที่เมืองและชุมชน มุ่งสู่การเป็นเมือง (Eco City / Eco Town)
แนวทางที่ ๕ การพัฒนาคนและสังคมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้	➤ โครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
แนวทางที่ ๖ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม เพื่อการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียม และเป็นธรรม	➤ โครงการพัฒนาศักยภาพกองทุนชุมชนเพื่อสวัสดิการของผู้สูงอายุ ➤ โครงการพัฒนาเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมเพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชน
แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ	➤ โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน ➤ โครงการเพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการน้ำต้นทุนของแม่น้ำสายหลัก ➤ โครงการลดภาวะหมอกควัน ➤ โครงการบูรณาการป้องกันและเตือนภัยในการลดผลกระทบปัญหาอุทกภัยและดินถล่ม

รายละเอียดโครงการสำคัญของการพัฒนาภาคเหนือ

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนาปัจจัยการผลิตและคุณภาพสินค้าทางการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างความมั่นคงให้ภาคเกษตรกรรม
หลักการและเหตุผล	➢ แนวทางการพัฒนาภาคเหนือกำหนดให้การพัฒนาเกษตรอินทรีย์เป็นประเด็นการขับเคลื่อนที่สำคัญ เนื่องจากการผลิตภาคการเกษตรเป็นสาขาเศรษฐกิจหลัก และเป็นแหล่งพึ่งพิงของประชากรส่วนใหญ่ของภาค ➢ ในระยะที่ผ่านมา การผลิตภาคเกษตรของภาคเหนือตอนบน มีการใช้สารเคมีทางการเกษตรมาก ทำให้ดินเสื่อมโทรมและส่งผลเสียต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค การปรับระบบการผลิตสู่แนวทางเกษตรอินทรีย์ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง และได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๕ จังหวัด (เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน เชียงราย และพะเยา) เสร็จเรียบร้อยแล้ว การขับเคลื่อนและติดตามผลการดำเนินโครงการตามแผนปฏิบัติการฯ และการขยายผลให้ครอบคลุมพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน จึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเหนือ
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อขับเคลื่อนและติดตามผลดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ๕ จังหวัด (เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน เชียงราย และพะเยา) ➢ เพื่อขยายผลการจัดทำแผนปฏิบัติการการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน
แนวทางดำเนินงาน	➢หารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการตามแผนปฏิบัติการฯ และติดตามผลการดำเนินโครงการตามแผนปฏิบัติการฯ ➢ วิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ ๓ จังหวัดภาคเหนือตอนบน (แม่ฮ่องสอน แพร่ และน่าน) สำหรับการขยายผลการจัดทำแผนปฏิบัติการฯ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ เกษตรกรในภาคเหนือตอนบนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลิตผลเกษตรอินทรีย์ ระบบนิเวศทางการเกษตรได้รับการฟื้นฟู ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีสุขภาพดีขึ้น ➢ การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ได้รับการขยายผลครอบคลุมทุกจังหวัดในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาการผลิตข้าวคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัย
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนาปัจจัยการผลิตและคุณภาพสินค้าทางการเกษตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างความมั่นคงให้ภาคเกษตรกรรม
หลักการและเหตุผล	➢ พื้นที่ภาคเหนือตอนล่างเป็นแหล่งปลูกข้าวสำคัญของภาคเหนือ มีพื้นที่ปลูกข้าวมากกว่า ๘ ล้านไร่ สามารถปลูกข้าวได้ปีละ ๒-๓ ครั้ง ที่ผ่านมา เกษตรกรในพื้นที่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ไม่ได้มาตรฐาน มีข้าวพันธุ์อื่นปน เป็นผลให้เกิดปัญหาข้าววัชพืชระบาด เกษตรกรได้ผลผลิตลดลงและมีคุณภาพต่ำ ➢ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ เพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวคุณภาพดี และเป็นการยกระดับคุณภาพผลผลิตข้าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการผลิตข้าวทั้งระบบ ตั้งแต่การพัฒนาเมล็ดพันธุ์ จนถึงการดูแลการผลิตในแปลง เพื่อให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัยอย่างแท้จริง
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีเมล็ดข้าวพันธุ์ดีสำหรับการผลิต ➢ เพื่อพัฒนาการผลิตข้าวให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานเกษตรปลอดภัย
แนวทางการดำเนินงาน	➢ สนับสนุนเมล็ดพันธุ์หลักแก่เกษตรกรเป้าหมายในการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และสนับสนุนองค์ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้มาตรฐาน ➢ อบรมการผลิตข้าวตามมาตรฐานกระบวนการผลิตเกษตรที่ดี (GAP)
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ เกษตรกรมีเมล็ดข้าวพันธุ์ดี ตรงตามมาตรฐานสำหรับการผลิต ➢ เกษตรกรได้ผลผลิตที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น และมีรายได้เพิ่มขึ้น

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพในภาคเหนือ
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ภาคเหนือมีศักยภาพสูง และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักให้ยั่งยืนและเท่าทันกระแสตลาดสากล
หลักการและเหตุผล	➢ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในปัจจุบันถือว่าเป็นกระแสการพัฒนาที่สำคัญของโลก สำหรับประเทศไทยได้กำหนดให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวทางหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ภายใต้ยุทธศาสตร์ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๐ และจะมีการดำเนินการอย่างชัดเจนต่อเนื่องในช่วงแผนฯ ๑๑ แนวคิดของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์อยู่บนหลักการเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ โดยใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผสานกับจุดแข็งด้านความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นไทย ➢ ภาคเหนือมีฐานความโดดเด่นของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์การผลิตและบริการที่เพิ่มมูลค่า นำไปสู่พัฒนาที่มีศักยภาพโดยประยุกต์ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานองค์ความรู้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ และเป็นกระแสนิยมร่วมของโลก โดยภาคเหนือมีศักยภาพค่อนข้างหลากหลาย อาทิ มีฐานด้านการท่องเที่ยวของภาคซึ่งสามารถพัฒนาคุณภาพปรับภาพลักษณ์ให้สะท้อนความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมทั้งการท่องเที่ยวกลุ่ม MICE เป็นพื้นที่เกษตรที่เหมาะสมสำหรับการปรับระบบผลิตสินค้าเกษตรตามวิถีเกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มสินค้าหัตถกรรมและธุรกิจบริการสุขภาพซึ่งมีการพัฒนาเครือข่าย ยกระดับคุณภาพบริการ/ผลิตภัณฑ์สามารถสร้าง Brand สินค้าของตนเองให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในตลาดสากล ➢ การพัฒนากลุ่มสินค้า/บริการที่มีศักยภาพเชิงสร้างสรรค์เหล่านี้ นอกจากจะมีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจที่จะทำให้สินค้าคงมีความโดดเด่นสามารถรักษาฐานตลาดเดิม และขยายตัวในวงกว้างได้ ยังเป็นการอนุรักษ์และต่อยอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีการสืบสานอย่างมีคุณค่าต่อไป
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อพัฒนาฐานการผลิต/บริการที่มีศักยภาพของภาคตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ➢ เพื่อสร้างสภาพปัจจัยแวดล้อมของภาคให้เอื้ออำนวยต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ➢ เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากรให้สามารถตอบสนองการปรับตัวสู่การผลิตและบริการเชิงสร้างสรรค์
แนวทางดำเนินงาน	➢ ส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาเชิงลึกในกลุ่มสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพของภาคเหนือ รวมทั้งสนับสนุนการนำผลงานวิจัยพัฒนาสินค้าสร้างสรรค์ต้นแบบให้สามารถขยายผลสู่ภาคธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม ➢ สร้างสภาพปัจจัยแวดล้อมของภาคให้เอื้ออำนวยต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อาทิ พัฒนาเมืองต้นแบบตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพื่อรองรับการศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ➢ พัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพในระดับวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์เพื่อสามารถตอบสนองภาคการผลิตและบริการ รวมทั้งพัฒนาผู้ประกอบการให้มีแนวคิดสร้างสรรค์
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ โครงสร้างพื้นฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของภาคได้รับการพัฒนาสามารถเป็นฐานการผลิตและบริการสินค้าสร้างสรรค์ รวมทั้งเป็นปัจจัยดึงดูดธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ให้เข้ามาลงทุนในภาคเหนือเป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้อย่างยิ่งยืนต่อไป ➢ สินค้าและบริการของภาคได้รับการพัฒนาสร้างสรรค์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม และตอบสนองกระแสความนิยมของตลาดระดับสากล

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการศึกษาขีดความสามารถการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ภาคเหนือมีศักยภาพสูง และยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวหลักให้ยั่งยืนและเท่าทันกระแสตลาดสากล
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคเหนือมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมเยือนอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ส่งผลกระทบเชิงบวกคือการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น แต่การเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบโดยเฉพาะกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ป่า ภูเขา ถ้ำ น้ำตก รวมถึงชุมชนท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ ในลักษณะของการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างมลภาวะทางเสียงและขยะมูลฝอย การเกิดสภาพความแออัดหนาแน่นทำลายบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยว การขาดแคลนสินค้าและบริการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก น้ำดื่มเชื้อเพลิง ➢ เพื่อการรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้ยังคงเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวและดำรงการเป็นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาขีดความสามารถการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคเพื่อการพัฒนาในระยะยาว
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อการศึกษาขีดความสามารถการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวนำร่องที่สำคัญของภาค โดยเน้นการมีส่วนร่วมของจังหวัด อปท. และชุมชน เป็นแกนหลักในการบริหารจัดการ ➢ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวนำร่อง และขยายผลสู่การกำหนดขีดความสามารถการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ต่อไป
แนวทางดำเนินงาน	➢ คัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่มีลักษณะแตกต่างเพื่อเป็นพื้นที่นำร่อง เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ➢ ศึกษาวิเคราะห์ขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวนำร่องในระยะ ๑๐ ปี พร้อมเสนอแนวทางการดำเนินงาน และแผนปฏิบัติการ ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของจังหวัด อปท. และชุมชนในการบริหารจัดการ รวมถึงแผนประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนอย่างเป็นระบบ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ แหล่งท่องเที่ยวนำร่องได้รับการพัฒนาตามแนวทางที่ศึกษา จะยังคงรักษาสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้โดยไม่สูญเสียตัวตนหรือเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และยังสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ➢ เป็นการพัฒนาระดับการท่องเที่ยวสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ควบคู่กับพัฒนาการบริหารจัดการพื้นที่ของ อปท. และชุมชน

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการจัดทำแผนจัดการพื้นที่เมืองและชุมชนมุ่งสู่การเป็นเมือง Eco City / Eco Town
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๔ สนับสนุนการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชน มุ่งสู่การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (ECO-City / ECO-Town) เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างสมดุล และยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในภาค
หลักการและเหตุผล	➢ ในช่วงที่ผ่านมา การเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดการขยายตัวของการใช้ที่ดินในเมือง ชุมชนขนาดใหญ่ รวมถึงชุมชนโดยรอบอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถวางแผนรองรับการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างทันท่วงที ทำให้การบริหารจัดการสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในเมือง ชุมชนท่องเที่ยว ชุมชนเกษตร และชุมชนอุตสาหกรรมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะมลภาวะจากขยะมูลฝอย ของเสียอันตราย มลภาวะทางอากาศ น้ำเสีย บริการขนส่งมวลชนสาธารณะไม่ทั่วถึงและขาดประสิทธิภาพ การจราจรคับคั่งไร้ระเบียบเกิดอุบัติเหตุและสิ้นเปลืองพลังงาน การก่อสร้างที่ไร้ทิศทางก่อให้เกิดทัศนอุจาดบริเวณ/สถานที่สำคัญของเมือง รวมทั้งในการขยายตัวของเมืองและชุมชนในบางพื้นที่ เป็นการรุกร้าพื้นที่เกษตรกรรมอันอุดมสมบูรณ์ ➢ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นและดำเนินการในทิศทางที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๑ จึงมีการนำแนวคิดการพัฒนาเชิงนิเวศมาใช้ในการวางแผนพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน เน้นการพัฒนาบนพื้นฐานความมิตรกับสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของทุกภาคี โดยนำร่องในพื้นที่ที่มีแนวโน้มที่จะต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในอนาคต อาทิ เมืองศูนย์กลางบริการ เชียงใหม่ ชุมชนอุตสาหกรรมลำพูน ชุมชนท่องเที่ยวในแม่ฮ่องสอน เมืองชายแดนแม่สอดและเชียงของ ชุมชนเกษตรพื้นที่สูง ชุมชนเกษตรอินทรีย์/เกษตรในลำพูน พะเยา นครสวรรค์ อุทัยธานี และอุดรดิตถ์ เป็นต้น ซึ่งทิศทางการพัฒนาดังกล่าวจะเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนและชุมชนอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการค้าการลงทุนในระยะยาว
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อนำร่องพัฒนาเมืองและชุมชนต้นแบบเชิงนิเวศในภาคเหนือ ➢ เพื่อวางแผนแม่บทการพัฒนาและบริหารจัดการเมืองและชุมชนต้นแบบเชิงนิเวศในภาคเหนืออย่างยั่งยืน
แนวทางดำเนินงาน	➢ คัดเลือกพื้นที่เมืองและชุมชนต้นแบบ โดยเลือกเมือง/ชุมชนที่มีบทบาทแตกต่างกันหรือเป็นพื้นที่ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนต้องรีบดำเนินการ ➢ วางแผนการบริหารจัดการโครงการ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคีการพัฒนาในพื้นที่ในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน ➢ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่อย่างรอบคอบ พัฒนาและออกแบบผังเมืองผังเฉพาะ กำหนดเขตกันชน (Buffer Zone) โครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์สะอาด ส่งเสริมการพัฒนากลัสเตอร์ สนับสนุนความคิดเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรมเชิงนิเวศในการพัฒนาเมือง ทบพวนและกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับอย่างเข้มงวดจริงจัง ภายใต้การดำเนินงานเชิงบูรณาการและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประหยัดพลังงาน ที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมในแต่ละประเภทพื้นที่ ➢ พัฒนาดัชนีชี้วัดระดับพื้นที่และระบบการติดตามประเมินผล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ➢ กำหนดกลไกการขับเคลื่อนแผนแม่บทอย่างสอดคล้องในทุกระดับ รวมถึงให้ความสำคัญกับการสื่อสารประชาสัมพันธ์กับทุกภาคีในพื้นที่เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่จะได้รับการพัฒนาพื้นที่เชิงนิเวศ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ได้แผนแม่บทการพัฒนาเมืองและชุมชนต้นแบบเชิงนิเวศ ที่ภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและพร้อมที่จะนำไปสานต่อ/ขยายผลตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคี

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๕ การพัฒนาคนและสังคมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
หลักการและเหตุผล	➢ นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ แนวทางของการพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางพัฒนา เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุลเป็นธรรมและยั่งยืน ➢ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตายมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนอย่างเต็มศักยภาพให้มีความรู้ มีทักษะ มีประสบการณ์ เพื่อดำรงชีวิต และประกอบอาชีพ ในสังคมข้อมูลข่าวสารและพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมถูกต้องทุกช่วงอายุของชีวิต ➢ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายของคนทุกกลุ่ม ซึ่งในพื้นที่ภาคเหนือมีชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับคนทุกกลุ่ม
แนวทางดำเนินงาน	➢ คัดเลือกชุมชนเป้าหมายและศึกษาบทบาทของชุมชนในการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ➢ วิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนเป้าหมายในการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ➢ พัฒนาชุมชนต้นแบบในการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ที่หลากหลาย
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของชุมชนในการเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ➢ มีชุมชนต้นแบบเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับคนทุกกลุ่ม

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาศักยภาพกองทุนชุมชนเพื่อสวัสดิการของผู้สูงอายุ
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๖ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม เพื่อการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคเหนือมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าอัตราของประเทศ ส่งผลกระทบต่อภาระพึ่งพิงของประชากรและการจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุ แม้ว่าปัจจุบันภาครัฐจะมีการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุแต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ นอกจากนี้สถาบันครอบครัว ซึ่งมีบทบาทหลักในการดูแลผู้สูงอายุ ลดความเข้มแข็งลงในการดูแลสมาชิก ➢ ปัจจุบันทุกชุมชนมีการจัดตั้งกองทุนชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับสมาชิกของกองทุนชุมชนนั้นๆ ดังนั้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ประกอบกับภาครัฐและสถาบันครอบครัวมีข้อจำกัดในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของกองทุนชุมชนให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการดูแลทางด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุ จึงมีความสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนในการรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุของภาคเหนือ
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อศึกษาบทบาทของกองทุนชุมชนในปัจจุบันในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ ➢ เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของกองทุนชุมชนให้สามารถจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ
แนวทางดำเนินงาน	➢ ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการของกองทุนชุมชนเพื่อผู้สูงอายุ ➢ วิเคราะห์ศักยภาพ โอกาส ข้อจำกัด ของกองทุนชุมชนในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ ➢ พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของกองทุนชุมชนในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของกองทุนชุมชนในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ ➢ ข้อเสนอแนะแนวทาง และรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของกองทุนชุมชนในการจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ ➢ สร้างความตระหนักในระดับชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาผู้สูงอายุ

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมเพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชน (Social Safety Net)
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๖ การเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคม เพื่อการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคเหนือเป็นภาคที่มีสัดส่วนคนยากจนเป็นอันดับ ๒ ของประเทศ ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่สูงและห่างไกล ส่งผลให้ผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้เข้าไม่ถึงสวัสดิการของภาครัฐเท่าที่ควร ขณะเดียวกัน มีการย้ายถิ่นของวัยแรงงานไปสู่สังคมเมือง ส่งผลให้ขาดคนดูแลเด็กกำพร้า ผู้ทุพพลภาพ ผู้สูงอายุที่ยากจนเจ็บป่วยเรื้อรัง และผู้ไร้ที่พำนักหรือมีบ้านเรือนที่อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม เป็นต้น และนับวันผู้ด้อยโอกาสและยากไร้ในชุมชนจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ➢ ดังนั้น ในปัจจุบันชุมชนจึงเริ่มมีการตื่นตัวและพยายามจัดหาความคุ้มครองทางสังคมให้กับคนกลุ่มนี้ โดยร่วมมือกับภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม บางชุมชนก็ยังขาดทักษะหรือไม่มีการจัดการคุ้มครองทางสังคม และบางชุมชนยังคิดว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นหน้าที่ของภาครัฐ
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อศึกษาและกำหนดแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมให้สามารถจัดบริการสังคม (Social Service) เพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ➢ เพื่อขยายบริการและสวัสดิการทางสังคมให้เข้าถึงผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชน
แนวทางดำเนินงาน	➢ ถอดบทเรียนและพัฒนาารูปแบบการจัดการคุ้มครองทางสังคมของชุมชนเพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ ➢ นำรูปแบบที่เหมาะสมไปประยุกต์ใช้ในชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชนได้รับบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ องค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของเครือข่ายการคุ้มครองทางสังคมของชุมชนเพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชน ➢ สร้างความตระหนักและรูปแบบการจัดการคุ้มครองทางสังคมเพื่อผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ในชุมชน ➢ ผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ได้รับการคุ้มครองจากผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ เนื่องจากพื้นที่ภาคเหนือแต่ละปีมีฝนตกในฤดูฝนเป็นปริมาณมาก (ช่วงพิสัยปริมาณฝน ๙๐๐-๓,๑๐๐ มม./ปี) โดยลุ่มน้ำสำคัญ ๖ ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน ป่าสัก และสะแกกรังรวมปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อปี ๓๐,๐๓๖ ล้าน ลบ.ม. สามารถกักเก็บได้เพียง ๒๔,๓๙๗ ล้าน ลบ.ม. หรือเพียงร้อยละ ๘๐.๙๕ เท่านั้น ซึ่งหลายพื้นที่ยังขาดแหล่งกักเก็บ รวมทั้งชุมชนไม่มีการบริหารจัดการน้ำที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ขาดการจัดทำแผนผังโครงข่ายการไหลของแหล่งน้ำและแผนปฏิบัติการบริหารจัดการน้ำระดับชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ➢ นอกจากนี้แหล่งน้ำเดิมที่เป็นห้วย หนอง คลอง บึง รวมทั้งลำเหมืองสาขามีลักษณะตื้นเขิน ไม่ได้รับการขุดลอก ไม่มีการสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อกักเก็บน้ำในลักษณะฝายในลำน้ำ รวมทั้งการจัดทำแก้มลิงพวงตลอดความยาวของเส้นทางน้ำ ทั้งนี้หากมีการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของชุมชนในลักษณะบูรณาการตามกิจกรรมข้างต้นก็จะสามารถแก้ไขปัญหาน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภครวมทั้งน้ำเพื่อการเกษตรได้อย่างยั่งยืน
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชนเพื่อการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ
แนวทางดำเนินงาน	➢ กิจกรรมการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน ➢ จัดทำแผนผังโครงข่ายการไหลของน้ำและแผนปฏิบัติการการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ในปี ๒๕๕๒ ➢ ดำเนินการรณรงค์ ขุดลอกลำน้ำ จัดทำเหมืองและฝาย รวมทั้งการขุดแหล่งกักเก็บน้ำในลักษณะแก้มลิงพวงตลอดแนวแม่น้ำสายหลักและสายรองให้ครอบคลุมทุกพื้นที่
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ได้แผนผังโครงข่ายการไหลของน้ำ และแผนปฏิบัติการการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน ➢ ประชาชนในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์จากการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน ➢ การจัดการน้ำในระดับชุมชนมีประสิทธิภาพ ➢ สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตรโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ➢ เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลายมากขึ้น

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการเพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการน้ำต้นทุนของแม่น้ำสายหลัก
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ ด้วยภาคเหนือเป็นแหล่งต้นน้ำประมาณ ๑ ใน ๓ ของประเทศ จึงมีแหล่งน้ำต้นทุนจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ต่างๆ ยังขาดแคลนแหล่งกักเก็บน้ำในลักษณะที่เป็นแก้มลิงขนาดใหญ่ เพื่อชะลอการไหลของน้ำในแต่ละลุ่มน้ำสำคัญ โดยเฉพาะลุ่มน้ำยมที่ยังไม่มีเขื่อนเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ ทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมฉับพลันในฤดูฝนและขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรกรรม และภสวะเศรษฐกิจโดยรวม ➢ ปริมาณน้ำท่าภาคเหนือมีค่าเฉลี่ยต่อปี ๒๖,๐๑๓ ล้าน ลบ.ม. โดยมีเขื่อนขนาดใหญ่ ๗ เขื่อน คือ เขื่อนภูมิพล สิริกิติ์ แม่จัน กว๊านแม่ กว๊านกวด และเขื่อนน้อย ทำการกักเก็บน้ำได้ ๒๔,๕๕๑ ล้าน ลบ.ม. แต่ในความเป็นจริงแล้ว การกักเก็บในแต่ละปีมีความผันแปร และมีแนวโน้มลดลง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระหว่างปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ เพียง ร้อยละ ๕๒.๑๘ ของระดับน้ำเก็บกัก(รณก.) จากข้อมูลของศูนย์เฉพาะกิจช่วยเหลือเกษตรกรในฤดูแล้ง กรมชลประทาน ณ วันที่ ๙ ธันวาคมของปี ๒๕๕๐-๒๕๕๓ พบว่า ปี ๒๕๕๐ มีปริมาณกักเก็บน้ำรวมทุกเขื่อนของภาคเหนือ ๑๘,๙๘๙ ล้าน ลบ.ม. คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๓๕ รณก. ส่วนปี ๒๕๕๑ ลดลงเหลือ ๑๘,๖๗๐ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๗๖.๐๕ รณก. และ ปี ๒๕๕๒ สามารถกักเก็บได้ลดลงเหลือเพียง ๑๖,๐๔๐ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๖๕.๓๓ รณก. อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปี ๒๕๕๓ สามารถกักเก็บน้ำได้เพิ่มขึ้นเป็น ๑๗,๙๒๒ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๗๓.๐๐ มากกว่าการกักเก็บในปี ๒๕๕๒ แต่เป็นเพราะช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๓๓ มีฝนตกหนักและยาวนาน ทำให้เกิดน้ำท่วมเป็นบริเวณกว้างในหลายจังหวัดของภาคเหนือซึ่งขณะนั้นปริมาณกักเก็บในอ่างขนาดใหญ่มีไม่ต่างกับปีที่ผ่านมา ซึ่งสามารถคาดการณ์ได้ว่า จะทำให้เกิดภาวะภัยแล้งซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน ➢ หากมีการจัดหาแหล่งกักเก็บน้ำขนาดเล็กและขนาดกลางบริเวณพื้นที่ต้นน้ำแต่ละลุ่มน้ำและจัดทำแก้มลิงพวงตลอดเส้นทางน้ำสายหลักและลำน้ำสาขา จะสามารถช่วยบรรเทาและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมภัยในฤดูฝนและภัยแล้งในฤดูแล้ง รวมทั้งมีน้ำเพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเพิ่มผลผลิตการเกษตรของภาคเหนือและของประเทศโดยรวม
วัตถุประสงค์	➢ พัฒนาพื้นที่ต้นน้ำและพัฒนาเพิ่มแหล่งเก็บกักน้ำขนาดกลางและขนาดเล็กโดยเฉพาะแก้มลิงพวง และฝายในน้ำในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ ➢ ขยายโครงข่ายเชื่อมโยงแหล่งน้ำอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการกักเก็บน้ำป้องกันอุทกภัยในฤดูฝนและให้มีน้ำเพียงพอในฤดูแล้ง
แนวทางดำเนินงาน	➢ ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดกลางและขนาดเล็กที่ ครม. เคยมีมติเห็นชอบให้ดำเนินการตามลำดับความสำคัญของพื้นที่ รวมทั้งจัดทำแก้มลิงพวงในพื้นที่รับน้ำของกลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน และแม่น้ำสาขา
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ มีแหล่งกักเก็บน้ำขนาดกลางและขนาดเล็กและแก้มลิงพวงในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำเพื่อกักเก็บและ ชะลอการไหลของน้ำในฤดูฝน ซึ่งจะช่วยให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ในฤดูแล้งเพื่อช่วยป้องกันอุทกภัยในฤดูฝน และช่วยบรรเทาปัญหาภัยแล้งในฤดูแล้งให้มีน้ำเพียงพอต่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการลดภาวะหมอกควัน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ ป่าไม้ และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคเหนือตอนบนประสบกับปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก ในช่วง ๓-๔ เดือนแรกของทุกปีซึ่งเป็นผลมาจากการเผาป่า การเผาในที่โล่ง และการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของเกษตรกรภาคเหนือโดยทั่วไปและมีแนวโน้มของปัญหามากขึ้นจากการขยายพื้นที่การเกษตรที่มีแรงจูงในด้านราคาพืชผลเกษตรที่สูงขึ้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน รวมทั้งมีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก และจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชน ทั้งนี้ จากการตรวจวัดคุณภาพอากาศของกรมควบคุมมลพิษในจังหวัดที่มีสถานีตรวจวัดพบว่า ปริมาณฝุ่นขนาดเล็ก (Particulate Matter ๑๐ : PM_{๑๐}) เฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมง ช่วงเดือนมีนาคมของปี ๒๕๕๒ ในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบนมีค่าเกินค่ามาตรฐานในหลายจังหวัด โดยจังหวัดลำปางมีค่าสูงสุดถึง ๒๙๒.๘ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (ค่ามาตรฐานที่ไม่ควรเกิน ๑๒๐) นอกจากนี้ยังมีจำนวนวันที่มีค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐาน โดยเฉพาะแม่ฮ่องสอน ๓๑ วัน) ลำปาง ๒๘ วัน เชียงราย ๒๗ วัน และเชียงใหม่ ๒๒ วัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทุกภาคส่วนได้มีความพยายามในการรณรงค์และดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ปัญหาทุเลาเบาบางลง แต่ปัญหากลับทวีความรุนแรงมากขึ้นดังจะเห็นได้จากสถิติของกรมควบคุมมลพิษ ในปี ๒๕๕๓ ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีความรุนแรงมากกว่าปี ๒๕๕๒ โดยจังหวัดที่มีลำดับ PM_{๑๐} สูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ แม่ฮ่องสอน ๕๐๕.๕ ลำพูน ๓๔๓.๐ และเชียงใหม่ ๒๙๑.๑ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีความต่อเนื่องของวันที่มีค่าฝุ่น PM_{๑๐} สูงสุด ๓ ลำดับแรก คือ แม่ฮ่องสอน ๒๖ วัน เชียงราย ๒๓ วัน และลำพูน ๑๗ วัน
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อลดปัญหาหมอกควันจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก(PM_{๑๐}) ที่มีสาเหตุจากการเผาทุกชนิดโดยการดำเนินกิจกรรมในลักษณะบูรณาการของทุกหน่วยงานตามวัตถุประสงค์เดียวกันที่ตั้งไว้คือ หมอกควันไม่เกินในเกณฑ์มาตรฐาน ๑๒๐ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร
แนวทางการดำเนินงาน	➢ สนับสนุนองค์ความรู้ ทรัพยากรประชาสัมพันธ์ ประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายอาสาสมัครป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษและไฟป่า สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี เช่น เครื่องย่อยกิ่งไม้และใบไม้ระดับชุมชน การนำเศษวัสดุการเกษตรมาทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เชื้อเพลิงอัดแท่ง หรือใช้ประโยชน์ในกิจการอื่นเพื่อลดการเผา
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ อากาศในทุกจังหวัดเหนือมีค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกินค่ามาตรฐาน (๑๒๐ ไมโครกรัมต่อ ลบ.ม.) ซึ่งจะสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวของพื้นที่ และเป็นผลดีต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการบูรณาการป้องกันและเตือนภัยในการลดผลกระทบปัญหาอุทกภัยและดินถล่ม
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๗ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการอนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมดุล รวมทั้งเตรียมการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ ภัยธรรมชาติในจังหวัดภาคเหนือเกิดขึ้นบ่อยครั้งและนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจากดินถล่ม อุทกภัย ภัยแล้ง โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบนที่มีภูเขาสูงและความลาดชัน ประกอบกับมีการตัดไม้ในพื้นที่สูงซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพด โดยปี ๒๕๕๑ มีพื้นที่ประสบอุทกภัย ๖,๔๒๙ หมู่บ้าน ๑๗๐ อำเภอ ๒๙๘,๒๔๔ ครัวเรือน ➢ ส่วนภาคเหนือตอนล่าง มีพื้นที่เกษตรกรรมได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ๒.๑ ล้านไร่ คิดเป็นมูลค่าความเสียหาย ๘,๗๙๑ ล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๓.๐ ของมูลค่าความเสียหายต่อ GDP จากอุทกภัยของประเทศ ➢ ปัญหาข้างต้นเกิดจากการที่ประชาชนในพื้นที่ต้นน้ำบางส่วนยังไม่มีมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกต้อง รวมทั้งยังขาดฐานข้อมูลระดับพื้นที่ ระบบเตือนภัยล่วงหน้า และไม่มีการบูรณาการการป้องกันและเตือนภัยในการลดผลกระทบปัญหาอุทกภัยและดินถล่มอย่างเป็นรูปธรรม
วัตถุประสงค์	➢ สร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบเครือข่ายประชาชน ➢ สร้างขีดความสามารถของชุมชนในการปรับตัวเพื่อลดผลกระทบทางลบทางเศรษฐกิจและระบบนิเวศที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ ➢ สร้างความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ และความอุดมสมบูรณ์ให้ทรัพยากรป่าไม้ให้เป็นฐานการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
แนวทางดำเนินงาน	➢ จัดทำระบบเตือนภัยล่วงหน้า โดยจัดเก็บข้อมูลทางอุทกวิทยาและอุตุนิยมวิทยาระดับชุมชน ทั้งจำนวนครั้งและผลจากภัยพิบัติระดับชุมชน รวมทั้งการวิเคราะห์และพยากรณ์น้ำท่วมล่วงหน้า ตลอดจนจัดทำระบบการเตือนภัยและการผจญน้ำท่วมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างเครือข่ายเตือนภัยระดับชุมชน ➢ ฟื้นฟูอนุรักษ์เพิ่มพื้นที่ป่าในเขตป่าต้นน้ำ ควบคู่กับการป้องกันการบุกรุกทำลายและขยายพื้นที่การเกษตรในเขตป่า โดยการปลูกแฝก ควบคู่ไปกับการจัดทำฝายต้นน้ำลำธารตามแนวพระราชดำริ เพื่อกักเก็บและชะลอการไหลของน้ำต้นทุนในพื้นที่ต้นน้ำและแก้มลิงชะลอน้ำหลากในพื้นที่รับน้ำตอนล่าง ➢ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการและอนุรักษ์แหล่งน้ำสำคัญในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเฝ้าระวังและบรรเทาปัญหาอุทกภัยและดินถล่ม ➢ จัดทำผังการใช้ที่ดินของชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัยโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อบรรเทาปัญหาจากอุทกภัยและดินถล่ม

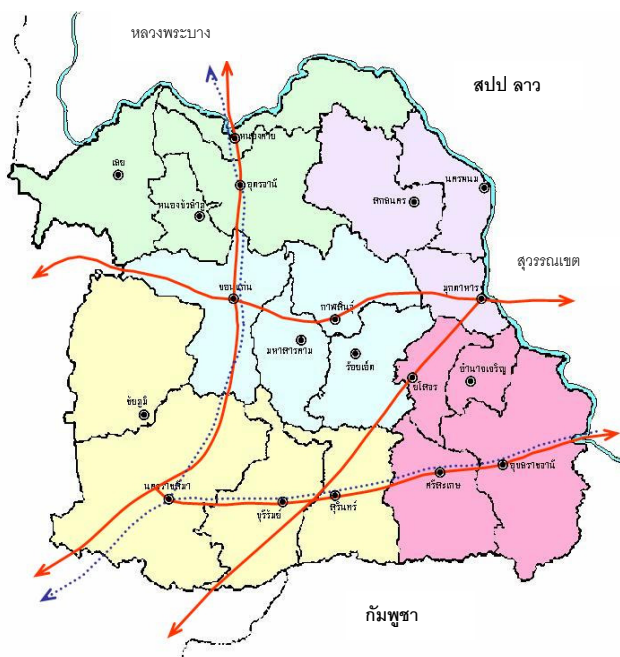
บทที่ ๒

ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์

๑.๑.๑ ที่ตั้ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ระหว่างละติจูดประมาณ ๑๔ องศา ๘ ลิปดา ๑๘ ลิปดาเหนือ (บริเวณเขาใหญ่ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา) ถึง ๑๘ องศา ๒๖ ลิปดา ๓๓ ลิปดาเหนือ (อำเภอเมือง จังหวัดบึงกาฬ) ทิศเหนือ และตะวันออก ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงและสาขาของแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนจากจังหวัดเลยถึงจังหวัดอุบลราชธานี ยาวประมาณ ๘๐๐ กิโลเมตร และต่อไปตอนล่างของจังหวัดอุบลราชธานีแบ่งเขตกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตามแนวสันปันน้ำของภูแดนเมือง ซึ่งเป็นสันเขาที่ปันน้ำทางด้านตะวันตกไหลลงสาขาของแม่น้ำมูล ทิศใต้ และตะวันออกติดต่อกับประเทศกัมพูชา มีภูเขาพนมดงรักและสันกำแพงเป็นแนวกั้นเขตแดน

๑.๑.๒ ลักษณะภูมิประเทศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ประมาณ ๑๖๘,๘๕๔ ตารางกิโลเมตร เป็นภาคที่มีพื้นที่กว้างมากที่สุด ลักษณะภูมิประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูงเกิดจากการยกตัวของแผ่นดิน ๒ ด้าน คือ ด้านตะวันตกและด้านใต้ของภาค ทำให้มีความลาดเอียงไปทางตะวันออก มีลักษณะคล้ายกะทะ แบ่งเป็น ๒ เขตใหญ่ ได้แก่ บริเวณแอ่งที่ราบโคราช เกิดขึ้นบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลและชี ลักษณะเป็นที่ราบสูงสลับกับเนินเขา และแอ่งสกลนคร อยู่ทางตอนเหนือของภาค ตั้งแต่แนวเขาภูพาน ไปจนถึงแม่น้ำโขง มีแม่น้ำสงครามและห้วยน้ำก่ำไหลผ่าน ภูเขาที่แบ่งระหว่างแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร ได้แก่ ทิวเขาภูพาน ด้านตะวันตกของภาค มีภูเขาขวางตัวแนวเหนือ-ใต้ ได้แก่ ภูเขาเพชรบูรณ์ และภูเขาดงพญาเย็น ส่วนตอนใต้ของภาคมีภูเขาสันกำแพงและภูเขาพนมดงรัก

๑.๑.๓ ลักษณะภูมิอากาศ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะแบบทุ่งหญ้าสะวันนา (Aw) คือ มีอากาศร้อนชื้นสลับกับฤดูแล้ง มีฝนตกปานกลาง ฤดูหนาว อากาศหนาวเย็นเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดที่มีอุณหภูมิต่ำสุด ได้แก่ จังหวัดเลย ฤดูฝน ช่วงเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพายุดีเปรสชัน จังหวัดที่มีปริมาณน้ำฝนมากที่สุดคือ นครพนม และจังหวัดที่มีฝนตกน้อยที่สุดคือนครราชสีมา ฤดูร้อน ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม อากาศจะร้อนและแห้งแล้งมาก เพราะอยู่ไกลจากทะเล จังหวัดที่มีอุณหภูมิสูงสุดคือ อุตรดิตถ์ ปัจจัยที่ควบคุมอุณหภูมิในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีผลทำให้มีอากาศหนาวเย็นกว่าภาคอื่นๆ และพายุดีเปรสชันจากทะเลจีนใต้ ทำให้มีฝนตกเป็นบริเวณกว้าง ระยะใกล้-ไกลทะเล จะทำให้อากาศมีความแตกต่างกันระหว่างฤดูร้อนและฤดูหนาวมากเนื่องจากไม่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเล การวางตัวของภูเขาดงพญาเย็นและสันกำแพง ซึ่งวางตัวในแนวเหนือ-ใต้กั้นลมฝนจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้

๑.๑.๔ แหล่งน้ำ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ๓ ลุ่มน้ำคือ ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำชี และลุ่มน้ำมูล ครอบคลุมพื้นที่ ๑๑๐.๓๗๑ ล้านไร่ ลำน้ำหลักที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ แม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ ๖๔๑ กิโลเมตร เป็นแม่น้ำสายสำคัญของตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ต้นน้ำอยู่ที่ทิวเขาสันกำแพงแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่จังหวัดอุบลราชธานี และแม่น้ำชี มีความยาวประมาณ ๗๖๕ กิโลเมตร เป็นแม่น้ำสายที่ยาวที่สุดในประเทศไทย มีต้นกำเนิดที่ทิวเขาเพชรบูรณ์ และไหลไปรวมกับแม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังมีลำน้ำสาขาย่อย ได้แก่ ลำปาว ลำน้ำอูน ลำน้ำสงคราม ลำเสียว ลำน้ำเลย ลำน้ำพอง และลำตะคอง รวมทั้งบึงขนาดใหญ่ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติหลักของภาค น้ำบาดาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักจะอยู่ในรอยแตกของหินดินดาน และหินทรายประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่ภาค ส่วนที่เหลือจะอยู่ในกรวดทราย หินปูน หินแปร อื่นๆ โดยทั่วไปบ่อน้ำบาดาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปริมาณน้ำในเกณฑ์เฉลี่ย ๕-๑๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ที่ความลึกของบ่อประมาณ ๓๐ เมตร ในบางพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำ ๒ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ในบางแห่งมีถึง ๕๐-๑๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง คุณภาพของน้ำบาดาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีตั้งแต่เค็มจัด กร่อยและจืด เนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะพื้นที่ในแอ่งโคราชและแอ่งสกลนครจะรองรับด้วยหินเกลือ จึงมักจะมีปัญหาด้านคุณภาพ ในบางครั้งหากเจาะน้ำบาดาลลึกเกินไปอาจจะพบน้ำเค็มได้

๑.๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

ป่าไม้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ป่าไม้คงเหลือจำนวน ๑๗.๓ ล้านไร่หรือร้อยละ ๑๖.๔ ของพื้นที่ภาค ในปี ๒๕๕๒ สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าแดงหรือป่าเต็งรัง สลับทุ่งหญ้าสะวันนา

ดิน สภาพดินเป็นดินทรายและขาดธาตุอาหาร ใต้ดินมีเกลือหินทำให้ดินเค็มและแห้ง ไม่เหมาะในการเพาะปลูกพืช และทำนา ส่วนทรัพยากรน้ำ เนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นดินปนทราย ไม่สามารถอุ้มน้ำได้ จึงทำให้ขาดแคลนน้ำเป็นปัญหาสำคัญ

ทรัพยากรแร่ธาตุ แร่ที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ แร่เกลือหิน แร่ทองแดง แร่เหล็ก แร่ทองคำ โปแตช และก๊าซธรรมชาติ

๑.๑.๖ การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ในปี ๒๕๕๑ พื้นที่รวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑๐๕.๕ ล้านไร่ จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๑๗.๓ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๖.๔ ของพื้นที่ภาค พื้นที่ทำการเกษตร ๕๗.๖ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๕๔.๖ และพื้นที่นอกเกษตร ๓๐.๖ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๙.๑ ของพื้นที่ภาค โดยมีพื้นที่ชลประทานทั้งสิ้น ๘.๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘.๒ ของพื้นที่รวมทั้งภาค หรือร้อยละ ๑๔.๙ ของพื้นที่การเกษตรของภาค

๑.๒ การปกครอง

๑.๒.๑ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค (ปี พ.ศ.๒๕๕๔) ได้แบ่งการปกครองออกเป็นระดับจังหวัด ๒๐ จังหวัด ได้แก่ เลย หนองคาย นครพนม อุดรธานี หนองบัวลำภู สกลนคร ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มุกดาหาร ชัยภูมิ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร อำนาจเจริญ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และบึงกาฬ ระดับอำเภอ ๓๒๒ อำเภอ ระดับตำบล ๒,๖๗๘ ตำบล ระดับหมู่บ้าน ๓๓,๐๙๙ หมู่บ้าน

๑.๒.๒ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (ปี พ.ศ. ๒๕๕๔) จำแนกเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๒๐ แห่ง เทศบาลนคร ๔ แห่ง เทศบาลเมือง ๓๓ แห่ง เทศบาลตำบล ๓๒๘ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๒,๖๐๓ แห่ง

๑.๒.๓ การจำแนกพื้นที่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน จำแนกออกเป็น ๕ กลุ่มจังหวัด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ ประกอบด้วย อุดรธานี หนองคาย เลย หนองบัวลำภู บึงกาฬ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ ประกอบด้วย สกลนคร นครพนม มุกดาหาร
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ ประกอบด้วย นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ ประกอบด้วย อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ

๑.๓ ประชากรและแรงงาน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับเป็นภาคที่มีประชากรมากที่สุดถึง ๒๒.๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๖ ของประชากรทั้งประเทศ ในปี ๒๕๕๒ แยกเป็นเพศชาย ๑๑.๓ ล้านคน เพศหญิง ๑๑.๔ ล้านคน จำนวนประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน ๑๒.๗ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๔.๑ ของกำลังแรงงานทั้งประเทศ สูงที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ แรงงานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตร ร้อยละ ๕๓.๔ ส่วนที่เหลือทำงานอยู่ในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ อย่างไรก็ตามภาคนี้มีการอพยพแรงงานออกจากพื้นที่ไปยังภาคอื่นในสัดส่วนร้อยละ ๕.๑ ของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภาคทั่วประเทศ เป็นอันดับ ๓ รองจากกรุงเทพฯ และภาคกลาง ส่วนประชากรที่อยู่ในวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๐.๙ ของประชากรรวมทั้งภาคเริ่มก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

๑.๔ โครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคมขนส่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเส้นทางการขนส่งที่สำคัญคือ ทางบก มีโครงข่ายถนนครอบคลุมทุกพื้นที่ของภาค ซึ่งเชื่อมโยงสู่ภาคอื่นๆ ของประเทศได้อย่างสะดวกและรวดเร็วตามเส้นทางถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒ (มิตรภาพ) และเชื่อมต่อไปยังทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (พหลโยธิน) อีกทั้งยังมีเส้นทางรถไฟ ๒ เส้นทาง คือ กรุงเทพฯ-หนองคาย และกรุงเทพฯ-อุบลราชธานี **ทางอากาศ** มีสนามบิน ๙ แห่ง เป็นสนามบินนานาชาติ ๒ แห่ง คือ อุดรธานีและอุบลราชธานี และสนามบินภายในประเทศ ๗ แห่ง ได้แก่ ขอนแก่น นครพนม นครราชสีมา สกลนคร บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด และเลย

บริการสาธารณะ ระบบไฟฟ้ามีเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ คือ เขื่อนจุฬาภรณ์ (ชัยภูมิ) เขื่อนลำตะคอง (นครราชสีมา) เขื่อนสิรินธร (อุบลราชธานี) โดยมีการไฟฟ้าภูมิภาคทั้งหมด ๓ เขต ระบบประปา การประปาส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานระดับเขต คือ สำนักงานเขตประปาเขต ๖ (ขอนแก่น) สำนักงานประปาเขต ๗ (อุดรธานี) และสำนักงานประปาเขต ๘ (อุบลราชธานี)

๒. สถานการณ์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือและผลการพัฒนาที่ผ่านมา

จากการติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระยะ ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกำลังเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโลกและการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ โดยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตในอัตราต่ำเมื่อเทียบกับในภาพรวมของประเทศ โครงสร้างการผลิตยังคงอยู่ในภาคเกษตรและภาคบริการ ส่วนภาคอุตสาหกรรมเริ่มมีบทบาทมากขึ้นแต่ยังมีสัดส่วนไม่มากนัก ด้านการท่องเที่ยวมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นแต่รายได้จากการท่องเที่ยวยังต่ำกว่าภาคอื่นๆ ส่งผลให้รายได้ของประชากรยังอยู่ในระดับต่ำที่สุดของประเทศ ภาวะการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ประชากรส่วนใหญ่ยังคงมีการศึกษาในระดับประถม แรงงานส่วนใหญ่ทำงานนอกระบบและเริ่มมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น มีปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเด็กและผู้ด้อยโอกาสถูกทอดทิ้ง ปัญหายาเสพติด และปัญหาสุขภาพ แต่ประชาชนเริ่มเข้าถึงบริการภาครัฐมากขึ้น สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีปัญหาการเสื่อมโทรมของป่าไม้ ปัญหาดินเค็ม ขาดแคลนแหล่งน้ำ ภูมิอากาศของภาคแปรปรวนเกิดภาวะทั้งความแห้งแล้งและน้ำท่วม และจากสภาพความเป็นเมืองมากขึ้นส่งผลให้มีปริมาณขยะเพิ่มสูงขึ้น สาระสำคัญในแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ เศรษฐกิจของภาคมีขนาดเล็ก ขยายตัวในอัตราต่ำ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๕๒ เท่ากับ ๔๔๓,๒๑๑ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๔ ของประเทศ ซึ่งหากพิจารณาการขยายตัวในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เฉลี่ยร้อยละ ๓.๔ ต่อปี เปรียบเทียบกับร้อยละ ๕.๐ ต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ส่วนหนึ่งเนื่องจากผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ และได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่ถดถอย

ตารางที่ ๒-๑ : มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค/ประเทศ ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๐

หน่วย : ล้านบาท

กลุ่มจังหวัด ภาค	GRP / GDP								Per capita ปี ๒๕๕๒
	๒๕๔๙		๒๕๕๐		๒๕๕๑		๒๕๕๒		
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	
อีสานตอนบน ๑	๕๙,๖๕๔	๑.๔๗	๖๕,๙๘๘	๑.๕๕	๖๕,๕๖๓	๑.๕๐	๖๘,๖๒๗	๑.๖๑	๔๕,๙๕๙
อีสานตอนบน ๒	๓๑,๕๒๓	๐.๗๘	๓๓,๒๓๙	๐.๗๘	๓๓,๒๑๗	๐.๗๖	๓๕,๔๘๒	๐.๘๓	๓๙,๒๘๑
อีสานตอนกลาง	๑๑๙,๑๕๓	๒.๙๔	๑๒๕,๕๘๐	๒.๙๕	๑๒๗,๗๔๔	๒.๙๓	๑๒๘,๘๗๒	๓.๐๒	๕๓,๙๕๑
อีสานตอนล่าง๑	๑๒๖,๙๖๖	๓.๑๓	๑๓๓,๕๓๙	๓.๑๔	๑๓๔,๒๗๑	๓.๐๘	๑๓๙,๖๙๖	๓.๒๘	๔๖,๔๕๗
อีสานตอนล่าง๒	๖๓,๗๐๓	๑.๕๗	๖๖,๘๕๔	๑.๕๗	๖๖,๗๙๔	๑.๕๓	๗๐,๕๓๕	๑.๖๕	๓๗,๙๘๒
ภาคอีสาน	๔๐๐,๙๙๙	๙.๘๙	๔๒๕,๑๙๙	๙.๙๘	๔๒๗,๕๘๙	๙.๘๐	๔๔๓,๒๑๑	๑๐.๔๐	๔๕,๗๖๖
ประเทศ	๔,๐๕๔,๕๐๔		๔,๒๕๙,๐๒๖		๔,๓๖๔,๘๓๓		๔,๖๖๓,๑๓๙		๑๓๕,๑๔๕

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยฐานข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช.

รายได้หลักของภาคมาจากภาคบริการและภาคเกษตร ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมเริ่มมีบทบาทในการเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของภาคมากขึ้น โครงสร้างการผลิต ณ ราคาคงที่ ในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ขึ้นอยู่กับภาคบริการ ร้อยละ ๖๒.๗๒ โดยเฉพาะสาขาการค้า ร้อยละ ๒๑.๑๔ แนวโน้มสัดส่วนภาคบริการมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ ๑๙.๑ มีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย และภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ ๑๘.๑๔ ซึ่งมีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ที่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๑๖.๘๓

ตารางที่ ๒-๒ : โครงสร้างผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ ณ ราคาคงที่

หน่วย : ล้านบาท / (ร้อยละ)

สาขาการผลิต	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙-๒๕๔๙	๒๕๕๐-๒๕๕๒
ภาคเกษตร	๗๖,๔๖๗	๘๐,๓๕๕	๘๒,๖๗๑	๘๔,๙๘๖		
	(๑๙.๐๗)	(๑๙.๙๐)	(๑๙.๓๓)	(๑๙.๑๘)	(๒๐.๖๔)	(๑๙.๑๔)
เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ป่าไม้	๗๔,๐๓๖	๗๗,๕๙๐	๗๙,๗๙๐	๘๒,๐๕๙		
	(๑๘.๔๖)	(๑๘.๒๕)	(๑๘.๖๖)	(๑๘.๕๑)	(๑๙.๙๗)	(๑๘.๔๗)
ประมง	๒,๔๓๑	๒,๗๖๕	๒,๘๘๑	๒,๙๒๗		
	(๐.๖๑)	(๐.๖๕)	(๐.๖๗)	(๐.๖๖)	(๐.๖๗)	(๐.๖๖)
ภาคอุตสาหกรรม	๗๓,๘๖๓	๗๘,๘๙๑	๗๙,๒๙๗	๗๖,๗๘๒		
	(๑๘.๔๒)	(๑๘.๕๕)	(๑๘.๕๕)	(๑๗.๓๒)	(๑๖.๘๓)	(๑๘.๑๔)
เหมืองแร่เหมืองหิน	๓,๕๑๗	๕,๓๓๓	๔,๘๑๒	๕,๐๓๙		
	(๐.๘๘)	(๑.๒๕)	(๑.๑๓)	(๑.๑๔)	(๐.๙๑)	(๑.๑๗)
อุตสาหกรรม	๗๐,๓๔๖	๗๓,๕๕๘	๗๔,๔๘๕	๗๑,๗๔๓		
	(๑๗.๕๔)	(๑๗.๓๐)	(๑๗.๔๒)	(๑๖.๑๙)	(๑๕.๙๒)	(๑๖.๙๗)
ภาคบริการ	๒๕๐,๖๖๙	๒๖๕,๙๕๓	๒๖๕,๖๒๒	๒๘๑,๔๔๔		
	(๖๒.๕๑)	(๖๒.๕๕)	(๖๒.๑๒)	(๖๓.๕๐)	(๖๒.๕๓)	(๖๒.๗๒)
ค้าส่งค้าปลีก	๘๔,๒๖๔	๘๘,๘๕๕	๘๘,๐๓๘	๙๗,๒๐๔		
	(๒๑.๐๑)	(๒๐.๙๐)	(๒๐.๕๙)	(๒๑.๙๓)	(๒๑.๔๗)	(๒๑.๑๔)
ขนส่ง	๓๑,๗๑๖	๓๔,๑๐๗	๓๕,๘๑๙	๓๔,๗๐๒		
	(๗.๙๑)	(๘.๐๒)	(๘.๓๘)	(๗.๘๓)	(๗.๙๙)	(๘.๐๘)
อื่นๆ	๑๓๔,๖๘๙	๑๔๒,๙๙๑	๑๔๑,๗๖๕	๑๔๙,๕๓๘		
	(๓๓.๕๙)	(๓๓.๖๓)	(๓๓.๑๕)	(๓๓.๗๔)	(๓๓.๐๖)	(๓๓.๕๐)
ผลิตภัณฑ์รวม	๔๐๐,๙๙๙	๔๒๕,๑๙๙	๔๒๗,๕๘๐	๔๔๓,๒๑๑		
	(๑๐๐)	(๑๐๐)	(๑๐๐)	(๑๐๐)	(๑๐๐)	(๑๐๐)

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยฐานข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช.

หากพิจารณาโครงสร้างการผลิตโดยรวมของกลุ่มจังหวัดเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า กลุ่มจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ ๒ อันดับแรกของภาค ได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด) ร้อยละ ๓๑.๕๒ และ ๒๙.๐๘ ตามลำดับ เนื่องจากมีการผลิตทั้งในภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มจังหวัดอื่นๆ ส่วนกลุ่มจังหวัดอื่นมีขนาดลดหลั่นลงไป โดยที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร) มีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุดของภาค เพียงร้อยละ ๘.๐๑ เนื่องจากมีการผลิตในภาคอุตสาหกรรมในขนาดเล็กกว่ากลุ่มอื่นๆ

ตารางที่ ๒-๓ : โครงสร้างการผลิตรายสาขาจำแนกรายกลุ่มจังหวัด ปี ๒๕๕๒ ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑

หน่วย : ล้านบาท / (ร้อยละ)

สาขาการผลิต	อีสาน ตอนบน ๑	อีสาน ตอนบน ๒	อีสาน ตอนกลาง	อีสาน ตอนล่าง๑	อีสาน ตอนล่าง๒	ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ
ภาคเกษตร	๑๔,๑๐๒ (๑๖.๕๙)	๖,๘๗๑ (๘.๐๘)	๑๙,๕๕๑ (๒๓.๐๔)	๒๙,๘๒๐ (๓๕.๐๙)	๑๔,๖๑๒ (๑๗.๑๙)	๘๔,๙๘๖ (๑๐๐.๐๐)
เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ป่าไม้	๑๓,๓๕๓ (๑๖.๒๗)	๖,๖๓๔ (๘.๐๘)	๑๘,๗๗๘ (๒๒.๘๘)	๒๙,๓๒๑ (๓๕.๗๓)	๑๓,๙๗๕ (๑๗.๐๓)	๘๒,๐๕๙ (๑๐๐.๐๐)
ประมง	๗๔๙ (๒๕.๕๙)	๒๓๗ (๘.๑๐)	๘๐๔ (๒๗.๔๗)	๔๙๙ (๑๗.๐๕)	๖๓๗ (๒๑.๗๗)	๒,๙๒๗ (๑๐๐.๐๐)
ภาคอุตสาหกรรม	๗,๖๕๘ (๙.๙๗)	๒,๓๓๐ (๓.๐๓)	๓๘,๖๐๑ (๕๐.๒๗)	๒๒,๘๕๒ (๒๙.๗๖)	๕,๓๔๒ (๖.๙๖)	๗๖,๗๘๒ (๑๐๐.๐๐)
เหมืองแร่เหมืองหิน	๒,๑๑๕ (๔๑.๙๗)	๒๙๔ (๕.๘๓)	๖๕๐ (๑๒.๘๙)	๑,๓๘๖ (๒๗.๕๐)	๕๙๕ (๑๑.๘๑)	๕,๐๓๙ (๑๐๐.๐๐)
อุตสาหกรรม	๕,๕๔๓ (๗.๗๓)	๒,๐๓๖ (๒.๘๔)	๓๗,๙๕๑ (๕๒.๘๙)	๒๑,๔๖๖ (๒๙.๙๒)	๔,๗๔๗ (๖.๖๒)	๗๑,๗๘๓ (๑๐๐.๐๐)
ภาคบริการ	๔๖,๘๖๗ (๑๖.๖๕)	๒๖,๒๘๑ (๙.๓๔)	๗๐,๖๙๐ (๒๕.๑๒)	๘๗,๐๒๔ (๓๐.๙๒)	๕๐,๕๘๑ (๑๗.๙๗)	๒๘๑,๔๔๔ (๑๐๐.๐๐)
ค้าส่งค้าปลีก	๑๕,๗๙๑ (๑๖.๒๕)	๘,๙๓๐ (๙.๑๙)	๒๓,๔๗๐ (๒๔.๑๔)	๓๐,๖๙๒ (๓๑.๕๗)	๑๘,๓๒๒ (๑๘.๘๕)	๙๗,๒๐๔ (๑๐๐.๐๐)
ขนส่ง	๖,๓๒๑ (๑๘.๒๒)	๓,๑๓๙ (๙.๐๔)	๘,๙๙๗ (๒๕.๙๓)	๑๐,๓๖๐ (๒๙.๘๕)	๕,๘๘๕ (๑๖.๙๖)	๓๔,๗๐๒ (๑๐๐.๐๐)
อื่นๆ	๒๔,๗๕๕ (๑๖.๕๕)	๑๔,๒๒๒ (๙.๕๐)	๓๘,๒๒๓ (๒๕.๕๖)	๔๕,๙๗๒ (๓๐.๗๔)	๒๖,๓๓๔ (๑๗.๖๔)	๑๔๙,๕๓๘ (๑๐๐.๐๐)
ผลิตภัณฑ์รวม	๖๘,๖๒๗ (๑๕.๔๘)	๓๕,๔๘๒ (๘.๐๑)	๑๒๘,๘๗๒ (๒๙.๐๘)	๑๓๙,๖๙๖ (๓๑.๕๒)	๗๐,๕๔๕ (๑๕.๙๑)	๔๔๓,๒๑๒ (๑๐๐.๐๐)

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยฐานข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช.

๒.๑.๒ ภาคเกษตรกรรมมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งผลิตพืชหลักของประเทศ
แต่ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ โดยพืชหลักของภาคได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน และยางพารา ได้ผลผลิตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๑ ๖.๖ ๘.๖ และ ๔.๙ ตามลำดับ โดยภาคเกษตรรวม ในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มีการขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๓.๖ ต่อปี โดยที่การปลูกพืชหรือกิจกรรมขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๓.๖ ต่อปี ปศุสัตว์เฉลี่ย ร้อยละ ๔.๘ และประมงและป่าไม้ เฉลี่ยร้อยละ ๑.๙ ต่อปี อย่างไรก็ตามแนวโน้มสัดส่วนการผลิตข้าวเริ่มลดลง ขณะที่การปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ มีบทบาทมากขึ้น เช่น ยางพารา ไม้ยืนต้น ไม้ผล พืชผัก เนื่องจากความต้องการของตลาดในประเทศและการส่งออกที่ขยายตัวสูง และจากการส่งเสริมการผลิตพืชพลังงานทดแทนส่งผลให้การปลูกมันสำปะหลัง มีแนวโน้มเติบโตมากขึ้น จากแรงจูงใจด้านราคาและการขยายตัวของความต้องการวัตถุดิบที่มีมากขึ้น

ประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตรอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยการจ้างงานในภาคเกษตร พบว่าจำนวนผู้มีงานทำในภาคเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๖.๔ ล้านคนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๖.๖ ล้านคน ในปี ๒๕๕๒ ผลิตภาพแรงงานแม้ว่าจะเพิ่มสูงขึ้นอยู่ที่ ๑๒,๘๒๔ บาทต่อปี แต่ยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๒.๐ เท่า

ตารางที่ ๒-๔ : โครงสร้างกลีกรวม ณ ราคาคงที่

หน่วย : ร้อยละ

กิจกรรมการผลิต	๒๕๔๗	๒๕๔๘	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	Growth (๔๕-๔๙)	Growth (๕๐-๕๒)
พืช	๘๐.๓	๗๘.๓	๗๖.๗	๗๖.๕	๗๕.๑	๗๖.๖	๐.๙	๓.๖
ข้าว	๓๙.๗	๔๒.๒	๓๘.๒	๓๗.๒	๓๕.๑	๓๕.๑	-๐.๒	๐.๘
มันสำปะหลัง	๕.๑	๔.๒	๖.๔	๗.๒	๖.๔	๖.๖	๑๓.๓	๕.๔
อ้อยโรงงาน	๑๐.๓	๕.๐	๖.๑	๖.๙	๘.๗	๘.๖	๖.๓	๑๖.๗
ยางพารา	๒.๕	๒.๘	๓.๒	๓.๕	๓.๘	๔.๙	๑๕.๒	๒๐.๑
ปศุสัตว์	๑๑.๙	๑๓.๕	๑๕.๔	๑๕.๔	๑๖.๗	๑๕.๙	๖.๘	๔.๘
ประมงป่าไม้	๗.๘	๘.๒	๗.๙	๘.๑	๘.๒	๗.๕	-๒.๘	๑.๙
เกษตรกร	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑.๓	๓.๖

ที่มา : สำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

ตารางที่ ๒-๕ : พื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ

หน่วย : ล้านไร่

กลุ่มจังหวัด	๒๕๔๙				๒๕๕๒			
	ข้าว	มัน สำปะหลัง	อ้อย	ยางพารา	ข้าว	มัน สำปะหลัง	อ้อย	ยางพารา
ประเทศ	๕๗.๕	๖.๙	๖.๐	๑๔.๓	๕๗.๕	๘.๖	๖.๐	๑๖.๗
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๓๒.๗	๓.๘	๒.๑	๑.๕	๓๓.๐	๔.๕	๒.๑	๒.๘
อีสานตอนบน ๑ (อุด. นค. ลย. นภ.)	๔.๓	๐.๔	๐.๔	๐.๗๕	๔.๓	๐.๕	๐.๔	๑.๔
อีสานตอนบน ๒ (สน. นพ. มห.)	๓.๒	๐.๒	๐.๐๙	๐.๒๑	๓.๒	๐.๒	๐.๑	๐.๔
อีสานตอนกลาง (กส. ขก. มค. รือ.)	๘.๑	๐.๘	๐.๗	๐.๐๗	๘.๐	๐.๘	๐.๗	๐.๒
อีสานตอนล่าง ๑ (นม. ขย. บร. สร.)	๙.๗	๒.๓	๐.๘	๐.๒๓	๑๐.๐	๒.๘	๐.๙	๐.๓
อีสานตอนล่าง ๒ (อบ. ศก. ยส. อจ.)	๗.๔	๐.๒	๐.๐๐๙	๐.๒๗	๗.๕	๐.๓	๐.๐๐๗	๐.๔

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

๒.๑.๓ อุตสาหกรรมเริ่มมีบทบาทมากขึ้นแต่ยังขยายตัวช้าและกระจุกตัวอยู่ตามเมืองหลักเท่านั้น โครงสร้างอุตสาหกรรมยังอยู่ในกลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม ส่วนพลังงานทดแทนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น : สาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าการผลิต ๑.๖ แสนล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐ ของ GRP หรือเพียงร้อยละ ๑.๘ ของ GDP ในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (๒๕๕๐-๒๕๕๒) ขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๐.๗ ต่อปี ต่ำกว่าในช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๔๙ ที่มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๒.๘ ต่อปี อุตสาหกรรมหลักและเป็นฐานรายได้เดิมของภาค ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม เครื่องแต่งกาย สิ่งทอ คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ ๗๐.๗ ๘.๙ ๕.๓ ตามลำดับ ส่วนใหญ่อยู่ในขอนแก่น นครราชสีมา อุดรธานี และอุบลราชธานี ส่วนอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (เอทานอล) ปัจจุบันมีผู้ประกอบการที่ได้รับอนุญาตให้ทำการผลิตเอทานอลในภาค ๑๘ ราย ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๙ ที่มีเพียง ๑๗ ราย มีกำลังการผลิต ๔.๘ ล้านลิตรต่อวัน หรือร้อยละ ๓๙.๓ ของการผลิตรวมทั้งประเทศ ปัจจุบันเปิดดำเนินการแล้ว ๕ ราย ผลิตได้ ๖.๕ แสนลิตรต่อวัน การจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม ในปี ๒๕๕๒ มีจำนวน ๑.๑ ล้านคน หรือร้อยละ ๘.๙ ของผู้มีงานทำในภาค ผลิตภาพแรงงานภาคอุตสาหกรรมในปี ๒๕๕๒ อยู่ในระดับ ๖๕,๔๓๕ บาทต่อปี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งเท่ากับ ๓๐๖,๑๑๒ บาท ถึง ๔.๗ เท่า

๒.๑.๔ การค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาค ในปี ๒๕๕๒ มูลค่าการค้าชายแดนผ่านด่านศุลกากรในภาค ๗๒,๙๒๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๗ ของการค้าของภาค หรือร้อยละ ๙.๒ ของการค้าชายแดนของประเทศ ในช่วง ๓ ปีแรกแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (๒๕๕๐-๒๕๕๒) มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๔.๖ ต่อปี ชะลอลงจากร้อยละ ๓๐.๒ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เป็นการส่งออก

๕๖,๗๗๕ ล้านบาท สินค้าหลัก ได้แก่ น้ำมัน ยานยนต์ สินค้าทุน และวัตถุดิบกิ่งวัตถุดิบ คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๙ ๑๖.๗ ๑๘.๑ และ ๑๔.๙ ตามลำดับ และนำเข้ามูลค่า ๑๖,๑๔๔ ล้านบาท ที่สำคัญ ได้แก่ ทองแดง ไม้และผลิตภัณฑ์ และข้าวโพด ในช่วงปี ๒๕๕๐-๒๕๕๒ การค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว และ ไทย-กัมพูชา เกิดดุลเฉลี่ย ๓๕,๕๒๙ ล้านบาทต่อปี เมื่อเทียบจากช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๔๙ เกิดดุลเฉลี่ย ๑๕,๐๙๔ ล้านบาทต่อปี โดยผ่านด่านชายแดน ๗ ด่าน ที่สำคัญ คือ ด่านจังหวัดหนองคาย มุกดาหาร และ พิบูลมังสาหาร (อุบลราชธานี) ซึ่งในปีช่วงปี ๒๕๕๐- ๒๕๕๒ ด่านจังหวัดมุกดาหาร มีสัดส่วนเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ ๒๘.๕ จากช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๔๙ ที่มีค่าเฉลี่ยต่อปีร้อยละ ๒๓.๙

ตารางที่ ๒-๖ : มูลค่าการค้าชายแดนที่ผ่านด่านศุลกากร

หน่วย : ล้านบาท,ร้อยละ

ด่านศุลกากร	๒๕๔๘	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	สัดส่วน					การเติบโตต่อปี(%)	
						๒๕๔๕	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๔๕-๔๙	๕๐-๕๒
หนองคาย-บึงกาฬ	๑๐,๖๕๙	๒๓,๓๐๙	๓๐,๖๐๓	๓๖,๒๔๑	๓๘,๘๖๐	๔๖.๒	๔๖.๙	๔๙.๖	๔๖.๘	๕๓.๓	๓๔.๒	๑๙.๐
นครพนม	๓,๐๕๕	๔,๒๗๒	๔,๔๕๑	๕,๓๗๖	๕,๑๕๖	๑๐.๗	๘.๖	๗.๒	๗.๐	๗.๑	๒๒.๖	๗.๐
มุกดาหาร	๖,๓๒๗	๑๒,๙๕๐	๑๙,๐๐๐	๒๔,๐๓๗	๑๗,๒๙๗	๒๓.๒	๒๖.๑	๓๐.๘	๓๑.๐	๒๓.๗	๓๕.๙	๑๕.๑
ท่าลี่-เชียงคาน (เลย)	๑,๘๓๘	๒,๓๘๖	๒,๒๖๔	๒,๙๓๕	๒,๙๔๖	๓.๙	๔.๘	๓.๗	๓.๘	๔.๐	๓๔.๔	๘.๓
พิบูล เขมราฐ อานม้า (อุบล)	๓,๗๔๘	๕,๘๔๐	๔,๓๙๗	๖,๖๑๗	๖,๗๗๕	๑๓.๖	๑๑.๘	๗.๑	๘.๕	๙.๓	๒๓.๗	๙.๔
สุรินทร์	๖๔๔	๖๑๖	๕๐๔	๘๗๘	๗๙๕	๑.๖	๑.๒	๐.๘	๑.๑	๑.๑	๒๖.๒	๑๘.๐
ศรีสะเกษ	๒๙๙	๓๐๐	๕๑๒	๑,๔๐๘	๑,๐๙๑	๐.๑	๐.๖	๐.๘	๑.๘	๑.๕	๑๘๔.๑	๗๒.๔
ภาค	๒๖,๕๗๐	๔๙,๖๗๒	๖๑,๗๓๑	๗๗,๗๔๙	๗๒,๙๒๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๓๐.๒	๑๔.๖

ที่มา : สปท.สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ ๒-๗ : โครงสร้างสินค้าชายแดนตามด่านในภาค ในปี ๒๕๕๒

หน่วย : ร้อยละ

ด่านศุลกากร	สินค้าส่งออก						สินค้านำเข้า	
	อุปโภคบริโภค	ยานยนต์	ก่อสร้าง	น้ำมัน	เครื่องใช้ไฟฟ้า	อื่นๆ	ไม้และผลิตภัณฑ์	อื่นๆ
ไทย-ลาว	๔๗.๕	๑๗.๓	๘.๖	๑๗.๕	๓.๙	๕.๒	๑๑.๖	๘๘.๔
ไทย-กัมพูชา	๕.๒	๐.๓	๖.๕	๘๕.๙	๐.๕	๑.๖	๑.๐	๙๐.๐
รวม	๔๖.๐	๑๖.๗	๘.๕	๑๙.๙	๓.๘	๕.๑	๑๐.๐	๙๐.๐

ที่มา: สปท.สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒.๑.๕ การท่องเที่ยวของภาคส่วนใหญ่เน้นทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งยังไม่สามารถสร้างรายได้หลักให้กับภาค ถึงแม้จำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น : การท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ การท่องเที่ยวอารยธรรมโบราณ เช่น ปราสาทหินพิมาย พนมรุ้ง และบ้านเชียง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ภูหลวง ภูเรือ และภูกระดึง การท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น ประเพณีแห่เทียนพรรษา และบุญบั้งไฟ และการท่องเที่ยวบริเวณเมืองชายแดนริมแม่น้ำโขงเชื่อมโยงเพื่อนบ้าน โดยในปี ๒๕๕๒ มีผู้เยี่ยมเยือน ๒๒.๒ ล้านคน สร้างรายได้ ๓๓,๘๗๖.๙ ล้านบาท ส่วนใหญ่มาจากการท่องเที่ยวอารยธรรมโบราณและชายแดนเพื่อนบ้าน ร้อยละ ๒๖.๗ และ ๑๕.๘ ตามลำดับ โดยมีค่าใช้จ่ายต่อหัวเฉลี่ย ๖๖๘.๖ บาทต่อวัน ซึ่งน้อยกว่ากว่าปี ๒๕๔๙ ที่มีค่าใช้จ่าย ๗๗๐.๔ บาท ต่อวัน และการท่องเที่ยวในปี ๒๕๕๒ หดตัวลง ร้อยละ ๑๒.๕ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจโลกซบเซา นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยถึงร้อยละ ๙๗.๔ ชาวต่างประเทศ มีเพียงร้อยละ ๒.๖ พื้นที่ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากที่สุด ๒ อันดับแรกของภาค ได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) ร้อยละ ๓๖.๐๑ ของภาค รองลงมาคือ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ (อุดรธานี หนองคาย เลย หนองบัวลำภู บึงกาฬ) คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙๔ ของภาค ส่วนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ (อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ) มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙.๑๙ ของภาค

ตารางที่ ๒-๘ : จำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน และ สถานที่ท่องเที่ยว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประเภทการท่องเที่ยว	ผู้เยี่ยมเยือน (ล้านคน)					Growth rate%	รายได้ (ล้านบาท)	% รายได้	คชจ./หัว (บาท/วัน)	วันพัก (วัน)
	๒๕๔๕	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑*	๒๕๕๒					
เชิงนิเวศน์ (ปากช่อง ชัยภูมิ เลย์)	๑.๓	๓.๕	๓.๙	๓.๙	๒.๗	-๓๐.๘	๓,๒๓๔.๙	๙.๕	๗๓๐.๒	๒.๔
อารยธรรมขอม (นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ)	๔.๕	๕.๘	๖.๐	๓.๐	๒.๕	-๑๖.๗	๗,๒๑๓.๓	๒๖.๗	๖๙๓.๑	๒.๘
เชื่อมโยงเพื่อนบ้าน(มุก อุบล หนองคาย นครพนม)	๓.๓	๔.๒	๔.๕	๒.๔	๒.๕	๔.๒	๕,๓๔๖.๖	๑๕.๘	๘๙๑.๖	๒.๒
ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (กาฬสินธุ์ ขอนแก่น)	๒.๒	๒.๙	๓.๐	๒.๙	๒.๓	-๒๐.๗	๔,๐๕๒.๐	๒๐.๐	๗๔๖.๗	๑.๙
อื่น ๆ	๓.๙	๔.๘	๔.๙	๑๒.๘	๑๒.๓	-๓.๙	๗,๓๖๖.๔	๓๖.๐	๕๓๙.๓	๒.๓
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๕.๑	๒๑.๒	๒๒.๓	๒๕.๐	๒๒.๒	-๑๑.๒	๒๗,๒๑๓.๑	๑๐๐.๐	๖๖๘.๖	๒.๔
ประเทศ		๑๓๖.๒	๑๔๔.๓	๑๖๓.๗			๘๓๙,๘๒๗.๒			

ที่มา: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

ตารางที่ ๒-๙ : จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)
อีสานตอนบน ๑	๒,๗๗๓,๖๕๖ (๒๑.๐๖)	๗,๗๖๓ (๒๓.๖๓)	๒,๖๗๓,๐๕๘ (๒๐.๐๔)	๗,๗๘๒ (๒๒.๕๕)	๒,๓๗๔,๕๒๕ (๑๗.๐๔)	๘,๓๔๐ (๒๒.๔๘)	๒,๖๗๕,๐๘๔ (๒๑.๙๔)	๘,๒๑๐ (๒๐.๑๗)
อีสานตอนบน ๒	๑,๐๕๑,๓๒๔ (๗.๙๘)	๓,๐๘๓ (๙.๓๙)	๑,๐๘๕,๗๓๓ (๘.๑๔)	๓,๓๐๘ (๙.๕๘)	๒,๐๘๒,๕๒๖ (๑๔.๙๔)	๓,๔๙๖ (๙.๔๒)	๑,๔๐๒,๙๖๗ (๑๑.๕๑)	๒,๑๙๗ (๘.๐๘)
อีสานตอนกลาง	๒,๗๗๒,๗๖๕ (๒๑.๐๖)	๖,๙๐๘ (๒๑.๐๓)	๒,๘๓๓,๘๒๕ (๒๑.๒๕)	๗,๒๒๐ (๒๐.๙๒)	๒,๙๗๑,๙๒๘ (๒๑.๓๓)	๗,๗๐๕ (๒๐.๗๖)	๒,๖๐๓,๘๘๗ (๒๑.๓๕)	๔,๙๙๐ (๑๘.๓๔)
อีสานตอนล่าง ๑	๔,๘๐๐,๗๙๕ (๓๖.๔๖)	๑๐,๖๗๐ (๓๒.๔๘)	๔,๙๕๗,๒๖๕ (๓๗.๑๗)	๑๑,๓๗๐ (๓๒.๙๔)	๕,๐๗๐,๒๖๒ (๓๖.๓๘)	๑๒,๖๑๔ (๓๔.๐๐)	๔,๓๙๑,๗๖๙ (๓๖.๐๑)	๘,๖๕๓ (๓๑.๙๔)
อีสานตอนล่าง ๒	๑,๗๗๐,๒๗๙ (๑๓.๔๔)	๔,๔๒๒ (๑๓.๔๖)	๑,๗๘๘,๔๕๙ (๑๓.๔๑)	๔,๘๓๗ (๑๔.๐๑)	๑,๔๓๖,๘๔๘ (๑๐.๓๑)	๔,๙๔๙ (๑๓.๓๔)	๑,๑๒๐,๙๔๙ (๙.๑๙)	๓,๑๒๓ (๑๑.๔๗)
ภาคอีสาน	๑๓,๑๖๘,๘๑๙ (๑๐๐.๐%)	๓๒,๘๔๘ (๑๐๐.๐%)	๑๓,๓๓๘,๓๔๐ (๑๐๐.๐%)	๓๔,๕๑๘ (๑๐๐.๐%)	๑๓,๙๓๖,๐๘๙ (๑๐๐.๐%)	๓๗,๑๐๓ (๑๐๐.๐%)	๑๒,๑๙๔,๖๕๖ (๑๐๐.๐%)	๒๗,๒๑๓ (๑๐๐.๐%)

ที่มา: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

๒.๑.๖ แรงงานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรไปสู่ภาคบริการและอุตสาหกรรมมากขึ้น แม้ว่าแรงงานส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในภาคเกษตรแต่มีแนวโน้มลดลงทุกปี จากสัดส่วนร้อยละ ๕๖.๕ ของผู้มีงานทำทั้งหมดในปี ๒๕๔๙ ลดลงเหลือร้อยละ ๕๓.๔ ในปี ๒๕๕๒ ขณะที่แรงงานภาคอุตสาหกรรมค่อนข้างคงที่เมื่อเทียบกับจากปี ๒๕๔๙ ที่มีจำนวน ๑.๙ ล้านคน (ร้อยละ ๑๕.๓ ของผู้มีงานทำในภาค) และแรงงานภาคบริการมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจากร้อยละ ๒๗.๙ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๓๓.๓ ในปี ๒๕๕๒ สำหรับอัตราการว่างงานอยู่ในระดับต่ำและลดลงอย่างต่อเนื่อง จากอัตราการว่างงานร้อยละ ๑.๗ ในปี ๒๕๔๙ เหลือเพียงร้อยละ ๑.๖ ในปี ๒๕๕๒

ตารางที่ ๒-๑๐ : การจ้างแรงงานรายสาขา

หน่วย : พันคน / (ร้อยละ)

การจ้างงาน	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
กำลังแรงงานปัจจุบันรวม	๑๑,๔๘๖	๑๑,๕๕๘	๑๒,๑๗๑	๑๒,๖๑๙
ผู้มีงานทำ	๑๑,๒๙๒	๑๑,๔๓๐	๑๑,๙๙๖	๑๒,๔๒๒
	(๑๐๐)	(๑๐๐)	(๑๐๐)	(๑๐๐)
- ภาคเกษตร	๖,๓๘๓	๖,๓๘๗	๖,๗๐๗	๖,๖๒๗
	(๕๖.๕๓)	(๕๕.๘๘)	(๕๕.๙๑)	(๕๓.๓๕)
- อุตสาหกรรม	๑,๗๕๙	๑,๘๔๔	๑,๘๑๖	๑,๙๐๒
	(๑๕.๕๗)	(๑๖.๑๔)	(๑๕.๑๔)	(๑๕.๓๑)
- บริการและอื่นๆ	๓,๑๕๐	๓,๑๙๙	๓,๔๗๒	๓,๘๙๓
	(๒๗.๙๐)	(๒๗.๙๘)	(๒๘.๙๕)	(๓๑.๓๔)
อัตราการว่างงาน	๑.๖๘	๑.๔๕	๑.๔๕	๑.๕๖

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

๒.๑.๗ รายได้เฉลี่ยต่อหัว (Per capita GRP) เพิ่มขึ้นแต่ยังแตกต่างจากค่าเฉลี่ยของประเทศ
ส่งผลให้ระดับรายได้ยังคงต่ำที่สุด : ในปี ๒๕๕๒ มี GRP เฉลี่ย ๔๕,๗๖๖ บาทต่อคน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๙ ที่มีค่าเฉลี่ย ๓๖,๒๑๓ บาท หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ๙,๕๕๓ บาทต่อปี ซึ่งยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๓.๐ เท่า และต่ำกว่า กรุงเทพฯ และปริมณฑลถึง ๗.๒ เท่า จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุด ๓ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น (๗๖,๓๘๕ บาท) นครราชสีมา (๕๖,๘๗๗ บาท) และจังหวัดเลย (๕๖,๓๐๔ บาท) ส่วน ๓ อันดับสุดท้าย ได้แก่ จังหวัดหนองบัวลำภู (๓๓,๙๑๒ บาท) อำนาจเจริญ (๓๔,๐๐๖ บาท) และ ศรีสะเกษ (๓๔,๓๒๖ บาท)

๒.๒ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

๒.๒.๑ โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้อัตราพึ่งพิงสูงขึ้น ขณะที่รายได้ต่อครัวเรือนต่ำสุด : ในปี ๒๕๕๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากร ทั้งสิ้น ๒๑.๒ ล้านคน จำแนกสัดส่วนออกเป็นวัยเด็ก วัยแรงงาน และวัยสูงอายุ ร้อยละ ๒๐.๖ ๖๘.๕ และ ๑๐.๙ ของประชากรภาค^๑ ตามลำดับ โดยมีอัตราเกิดลดลงเหลือร้อยละ ๑.๐๕ ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๒๔ ของค่าเฉลี่ยทั้งประเทศ สัดส่วนประชากรวัยแรงงานคาดว่าจะลดลงจากร้อยละ ๖๘.๕ ในปี ๒๕๕๒ เป็นร้อยละ ๖๔.๐ ในปี ๒๕๕๕ ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิง เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๕.๙ ในปี ๒๕๕๒ เป็น ร้อยละ ๕๖.๖ ในปี ๒๕๕๕ ซึ่งต้องเพิ่มผลิตภาพและทักษะฝีมือแรงงานให้สูงขึ้นเพื่อสร้างรายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

ตารางที่ ๒.๑๑ : โครงสร้างประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โครงสร้างประชากร	๒๕๔๙		๒๕๕๐		๒๕๕๑		๒๕๕๒		๒๕๕๕	
	ล้านคน	ร้อยละ	ล้านคน	ร้อยละ	ล้านคน	ร้อยละ	ล้านคน	ร้อยละ	ล้านคน	ร้อยละ
ประชากร	๒๑.๒	๑๐๐.๐	๒๑.๑	๑๐๐.๐	๒๑.๑	๑๐๐.๐	๒๑.๒	๑๐๐.๐	๒๒.๔	๑๐๐.๐
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๔.๖	๒๑.๙	๔.๕	๒๑.๖	๔.๔	๒๑.๑	๔.๔	๒๐.๖	๕.๑	๒๓.๒
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๑๔.๔	๖๘.๑	๑๔.๔	๖๘.๓	๑๔.๔	๖๘.๕	๑๔.๕	๖๘.๕	๑๔.๓	๖๔.๐
กลุ่ม ๖๐+	๒.๑	๑๐.๐	๒.๑	๑๐.๑	๒.๒	๑๐.๕	๒.๓	๑๐.๙	๒.๙	๑๒.๘
อัตราเกิด (คน)	๒๒๔,๓๗๖	๑.๐๖	๒๒๖,๘๙๖	๑.๐๘	๒๒๒,๔๒๓	๑.๐๖	๒๒๒,๐๔๕	๑.๐๕	-	-
อัตราพึ่งพิง	-	๔๖.๙	-	๔๖.๔	-	๔๖.๑	-	๔๕.๙	-	๕๖.๖
อัตราพยายออก	๐.๙๗	๔.๖	๑.๐๖	๕.๐	๐.๙๙	๔.๗	๐.๙๒	๔.๓	-	-
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน(บาท)	๑๑,๘๑๕		๑๒,๙๙๕				๑๕,๓๕๘			

ที่มา : ประมวลจากตัวเลขกรมการปกครอง และ การคาดประมาณประชากรประเทศไทย ปี ๒๕๔๓ - ๒๕๖๘ สศช.

การสำรวจการเปลี่ยนแปลงประชากร ,การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ

^๑ ประมวลจากกรมการปกครอง, 2552

๒.๒.๒ แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถม เป็นแรงงานนอกระบบที่ไม่มีหลักประกัน และมีแรงงานระดับอาชีวะในสัดส่วนน้อยมาก รวมทั้งมีการอพยพสูง โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง : ในปี ๒๕๕๒ มีกำลังแรงงาน ๑๒.๗ ล้านคน^๒ เป็นผู้มีงานทำ ๑๒.๔ ล้านคน เมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๔๙ พบว่า มีความรู้ระดับประถมลดน้อยลง จากร้อยละ ๖๘.๐ เหลือเพียงร้อยละ ๖๑.๖ มีความรู้ระดับมัธยม เพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๒๐.๕ เป็นร้อยละ ๒๔.๕ และระดับอาชีวะ เพิ่มขึ้นจาก ๑.๘ เป็นร้อยละ ๒.๒ ระดับอุดมศึกษา เพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๘.๓ เป็นร้อยละ ๑๐.๓ และไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน ๓.๙ แสนคน แรงงานภาคเกษตรลดลง เหลือร้อยละ ๕๓.๔ แต่แรงงานในภาคบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เป็นร้อยละ ๒๔.๓ แรงงานนอกระบบเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ ๗๘.๖ และมีการอพยพออกเฉลี่ย ร้อยละ ๔.๓ ต่อปี ส่วนแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายลักลอบและหลบหนีเข้าเมืองมาทำงานในภาคมีระดับความรู้ตามเกณฑ์ตัวชี้วัด^๓ อยู่ระดับ ๓ จำนวน ๔ จังหวัด คือ หนองคาย นครพนม มุกดาหาร และอุบลราชธานี

ตารางที่ ๒.๑๒ : สถานภาพแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หน่วย : ล้านคน

สถานภาพแรงงาน	๒๕๔๗	ร้อยละ	๒๕๔๙	ร้อยละ	๒๕๕๑	ร้อยละ	๒๕๕๒	ร้อยละ
กำลังแรงงาน	๑๑.๕		๑๑.๖		๑๒.๓		๑๒.๗	
ผู้มีงานทำ	๑๑.๐	๑๐๐	๑๑.๒	๑๐๐	๑๑.๙	๑๐๐	๑๒.๔	๑๐๐
ที่ไม่มีการศึกษา	๐.๒	๑.๖	๐.๒	๑.๔	๐.๔๒	๑.๔	๐.๑๘	๑.๔
ที่มีการศึกษาระดับประถม	๗.๕	๖๘.๘	๗.๗	๖๘.๐	๗.๖	๖๔.๑	๗.๙	๖๑.๖
ที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้น	๑.๕	๑๓.๓	๑.๔	๑๒.๘	๑.๗	๑๔.๑	๑.๘	๑๔.๕
ที่มีการศึกษาระดับมัธยมปลาย	๐.๘	๗.๒	๐.๙	๗.๗	๑.๑	๙.๐	๑.๓	๑๐.๐
ที่มีการศึกษาระดับอาชีวะ	๐.๒	๑.๙	๐.๒	๑.๘	๐.๒	๑.๙	๐.๓	๒.๒
ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา	๐.๘	๗.๓	๐.๙	๘.๓	๑.๔	๙.๔	๑.๓	๑๐.๓
แรงงานในภาคเกษตร	๖.๑	๕๕.๖	๖.๔	๕๖.๕	๖.๗	๕๕.๙	๖.๖	๕๓.๔
แรงงานในภาคอุตสาหกรรม	๑.๑	๙.๘	๑.๐	๙.๒	๑.๑	๙.๑	๑.๑	๘.๙
แรงงานในภาคการค้า	๑.๔	๑๒.๕	๑.๔	๑๒.๑	๑.๕	๑๒.๔	๑.๗	๑๓.๔
แรงงานในภาคบริการ	๒.๔	๒๒.๑	๒.๕	๒๒.๒	๒.๗	๒๒.๔	๓.๐	๒๔.๓
แรงงานในระบบ	๒.๓๑ (ปี๔๘)	๑๙.๕	๒.๔๘	๒๒.๑	๒.๖	๒๐.๖	๒.๘	๒๑.๔
แรงงานนอกระบบ	๙.๕๔ (ปี๔๘)	๘๐.๕	๘.๗๕	๗๗.๙	๑๐.๑	๗๙.๔	๑๐.๑	๗๘.๖

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

๒.๒.๓ พื้นที่ปรับเปลี่ยนจากสังคมชนบทสู่สังคมเมืองมากขึ้น ปี ๒๕๕๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนประชากรเมือง ร้อยละ ๒๐.๔ เพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ ๑๕.๖ ในปี ๒๕๔๙ จากการขยายเขตเมืองตามการเติบโตทางเศรษฐกิจและค่านิยมของวัฒนธรรมตะวันตกส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนเข้าสู่สังคมเมืองมากขึ้น โดยในกลุ่มจังหวัดที่มีสัดส่วนประชากรเมืองเพิ่มขึ้นมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ (อุดรธานี หนองคาย เลย หนองบัวลำภู บึงกาฬ) มีสัดส่วนประชากรเมืองเพิ่มจากร้อยละ ๒๑.๒ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๒๗.๒ ในปี ๒๕๕๒ รองลงมาได้ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนกลาง (กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด) และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) มีสัดส่วนประชากรเมืองร้อยละ ๒๐.๘ และ ๑๙.๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๒.๑๓ : สัดส่วนประชากรเมืองและชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ร้อยละ

กลุ่มจังหวัด	๒๕๔๕		๒๕๔๙		๒๕๕๒	
	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๕.๓	๘๔.๗	๑๕.๖	๘๔.๔	๒๐.๔	๗๙.๖
อีสานตอนบน ๑ (อุด.นค.เลย.นภ. บึงกาฬ)	๒๑.๕	๗๘.๕	๒๑.๒	๗๘.๘	๒๗.๒	๗๒.๘
อีสานตอนบน ๒ (สน. นพ. มห.)	๑๒.๙	๘๗.๑	๑๓.๓	๘๖.๗	๑๘.๙	๘๑.๑

^๒ รายงานสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

^๓ ตัวชี้วัดของ กอ.รมน ประกอบด้วย 1) ผู้จัดหา / เครือข่ายการนำพาหลบหนีเข้าเมือง 2) ผู้หลบหนีเข้าเมือง และ 3) ผลกระทบด้านอาชญากรรมและสาธารณสุข โดยแบ่งระดับความรุนแรงเป็น 4 ระดับ

๒ - ๑๑

กลุ่มจังหวัด	๒๕๕๕		๒๕๕๙		๒๕๕๒	
	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท
อีสานตอนกลาง (กส. ขก. มค. รอ.)	๑๖.๐	๘๔.๐	๑๖.๗	๘๓.๓	๒๐.๘	๗๙.๒
อีสานตอนล่าง ๑ (นม. ขย. บร. สร.)	๑๔.๑	๘๕.๙	๑๔.๖	๘๑.๘	๑๙.๘	๘๐.๒
อีสานตอนล่าง ๒ (อบ. ศก. ยส. อจ.)	๑๒.๑	๘๗.๙	๑๒.๔	๘๗.๖	๑๕.๘	๘๔.๒

ที่มา : ประมวลจากกรมการปกครอง

๒.๒.๔ ชุมชนมีส่วนร่วมและบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๗ พบว่า ชุมชนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการจัดตั้งมากกว่าภูมิภาคอื่นและเพิ่มขึ้นกว่า ๔.๗ เท่า จาก ๒,๑๑๑ ชุมชน ในปี พ.ศ.๒๕๓๗ เป็น ๙,๙๖๑ ชุมชน ในปี พ.ศ.๒๕๕๒ โดยสถานีนามัย โรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลทั่วไป มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมองค์ความรู้และสนับสนุนจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุให้กับชุมชน

ตารางที่ ๒.๑๔ : จำนวนชมรมผู้สูงอายุในประเทศไทย

ปี พ.ศ.	รวม	กรุงเทพฯ		ภาคกลาง		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคเหนือ		ภาคใต้	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
๒๕๓๗	๓,๔๘๗	๓๑	๐.๙	๕๓๘	๑๕.๔	๒,๑๑๑	๖๐.๕	๖๘๔	๑๙.๖	๑๒๓	๓.๕
๒๕๔๘	๘,๒๓๑	๒๔๙	๓.๐	๑,๐๒๕	๑๒.๕	๒,๐๕๑	๒๔.๙	๔,๑๓๗	๕๐.๓	๗๖๙	๙.๓
๒๕๔๙	๑๐,๖๐๑	๒๖๒	๒.๕	๑,๓๔๒	๑๒.๗	๒,๙๔๐	๒๗.๗	๕,๑๔๓	๔๘.๕	๙๑๔	๘.๖
๒๕๕๐	๑๓,๖๖๒	๓๐๕	๒.๒	๑,๖๙๕	๑๒.๔	๔,๒๙๓	๓๑.๔	๖,๓๒๑	๔๖.๓	๑,๑๓๘	๘.๓
๒๕๕๑	๑๙,๔๗๖	๓๓๐	๑.๗	๑,๙๓๘	๑๐.๐	๘,๘๗๖	๔๕.๖	๖,๙๕๔	๓๕.๗	๑,๓๗๗	๗.๑
๒๕๕๒	๒๐,๙๙๙	๓๓๑	๑.๖	๒,๒๘๗	๑๐.๙	๙,๙๖๑	๔๗.๔	๗,๐๒๙	๓๓.๕	๑,๓๙๑	๖.๖

ที่มา : รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องชมรมผู้สูงอายุ

๒.๒.๕ นโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาทำให้ปีการศึกษาเฉลี่ยเพิ่มขึ้น : ในปี ๒๕๕๒ คนในภาคมีการศึกษาระดับประถม ร้อยละ ๖๑.๖ มัธยม ร้อยละ ๒๔.๕ อาชีวะ ร้อยละ ๒.๒ อุดมศึกษา ร้อยละ ๑๐.๔ และไม่มีการศึกษา ร้อยละ ๑.๔ ปี ส่วนปีการศึกษาเฉลี่ยเพิ่มจาก ๘.๑ ปี ในปี ๒๕๔๗ เป็น ๘.๗ ในปี ๒๕๕๒ ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของประเทศเท่ากับ ๘.๙ ปี

ตารางที่ ๒.๑๕ : ร้อยละประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปที่มีงานทำ แยกตามระดับการศึกษา ปี ๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัด	ไม่ได้รับการศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อาชีวศึกษา	อุดมศึกษา
ประเทศ	๓.๐	๕๒.๖	๒๕.๓	๓.๔	๑๕.๓
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑.๔	๖๑.๖	๒๔.๕	๒.๒	๑๐.๔
อีสานตอนบน ๑ (อด. นค. ลย. นภ. บึงกาฬ)	๐.๘	๖๐.๙	๒๔.๑	๒.๑	๑๒.๐
อีสานตอนบน ๒ (สน. นพ. มห.)	๒.๓	๖๑.๒	๒๕.๑	๑.๘	๙.๕
อีสานตอนกลาง (กส. ขก. มค. รอ.)	๐.๖	๖๐.๘	๒๕.๐	๒.๖	๑๐.๙
อีสานตอนล่าง ๑ (นม. ขย. บร. สร.)	๒.๓	๖๑.๓	๒๓.๙	๒.๔	๑๐.๑
อีสานตอนล่าง ๒ (อบ. ศก. ยส. อจ.)	๑.๑	๖๓.๖	๒๔.๓	๑.๗	๙.๒

ที่มา : การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรปี ๒๕๕๒ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

๒.๒.๖ บริการด้านการศึกษายังไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาดำกว่าทุกภาค : คุณภาพการศึกษาลดลงโดยผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ระดับประถม และระดับมัธยมที่วัดจากผลการสอบใน ๕ วิชาหลัก (O-Net) ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย สังคมศึกษา และภาษาอังกฤษ ในปี ๒๕๕๒ มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ ๕๐ ทุกวิชา และระดับมัธยม มีคะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ เมื่อพิจารณาในรายวิชาเทียบกับปี ๒๕๕๑ พบว่าภาษาอังกฤษ มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด รองลงมา ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมต้น มีคะแนนเฉลี่ยภาษาอังกฤษ ลดลง ร้อยละ ๒๐.๘๕ จาก ร้อยละ ๒๗.๘๓ และวิชาภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าทุกภาคและระดับมัธยมปลาย มีคะแนนเฉลี่ยภาษาอังกฤษ ลดลง ร้อยละ ๒๑.๘๐ จาก ร้อยละ ๓๐.๗๒ และในรายวิชาที่เหลือ มีคะแนนต่ำกว่าภาคอื่นๆ เช่นกัน

๒.๒.๗ ประชากรเข้าถึงบริการสาธารณสุขมากขึ้น แต่ยังมีปัญหาสุขภาพ : ในปี ๒๕๕๒ สัดส่วนแพทย์ต่อประชากร โดยแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๔,๘๕๔ คน ลดลงจากปี ๒๕๕๑ แพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๕,๐๒๘ คน ทำให้คนในภาคมีโอกาสได้รับการบริการทางการแพทย์ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตามยังเป็นภาคที่ขาดแคลนแพทย์มากที่สุด และจำนวนแพทย์ยังกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักของภาค ได้แก่ ขอนแก่น (ร้อยละ ๒๑.๗) นครราชสีมา (ร้อยละ ๑๕.๐) กลุ่มจังหวัดที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร) รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ (อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ) ในปี ๒๕๕๒ อัตราตายทารก ๖.๘ คนต่อเกิดมีชีวิตพันคน (ประเทศ ๗.๑ คน) โดยที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีอัตราตายของทารกมากที่สุดที่ ๗.๒ คนต่อเกิดมีชีวิตพันคน รองลงมา ได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ มีอัตราตายของทารกที่ ๖.๒ คนต่อเกิดมีชีวิตพันคน ขณะที่อัตราตายของมารดาอยู่ที่ ๑๐.๑ คนต่อการเกิดมีชีวิตแสนคน (ประเทศ ๑๐.๘ คน) ในขณะที่ผู้ป่วยด้วยโรคเกี่ยวกับพันธุกรรมมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นโดยอัตราผู้ป่วยด้วยโรคธาลัสซีเมีย เพิ่มขึ้นจาก ๑.๐๘ คนต่อพันคน ในปี ๒๕๕๑ เป็น ๑.๑๔ คนต่อพันคน ในปี ๒๕๕๒ และอัตราผู้ป่วยด้วยโรคเบาหวาน เพิ่มขึ้นจาก ๖.๔๒ คนต่อพันคน ในปี ๒๕๕๑ เป็น ๖.๙๑ คนต่อพันคนในปี ๒๕๕๒

ตารางที่ ๒.๑๖ : อัตราตายของทารกและมารดา

ภาค/กลุ่มจังหวัด	อัตราตายทารก (ต่อพัน)				อัตราตายของมารดา (ต่อแสน)			
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
ประเทศ	๗.๔	๗.๒	๗.๓	๗.๑	๑๑.๗	๑๒.๒	๑๑.๓	๑๐.๘
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๗.๖	๗.๒	๗.๒	๖.๘	๑๑.๒	๑๑.๖	๑๐.๙	๑๐.๑
อีสานตอนบน ๑ (อุด.นค.สย.นภ. บึงกาฬ)	๖.๖	๕.๓	๕.๕	๕.๙	๙.๑	na	๗.๘	๘.๔
อีสานตอนบน ๒ (สย. นพ. มท.)	๕.๒	๕.๑	๔.๘	๕.๙	๑๑.๐	๑๘.๖	๑๒.๕	๑๕.๐
อีสานตอนกลาง (กส. ขก. มค. รอ.)	๙.๐	๙.๔	๘.๙	๗.๒	๑๐.๐	๑๑.๖	๒.๘	๔.๒
อีสานตอนล่าง ๑ (นม. ขย. บร. สร.)	๖.๕	๕.๘	๖.๒	๖.๑	๙.๘	๑๓.๘	๑๗.๔	๘.๘
อีสานตอนล่าง ๒ (อบ. ศก. ยส. อจ.)	๗.๐	๖.๖	๖.๑	๖.๒	๑๓.๘	๑๓.๒	๓.๖	๕.๕

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข

ตารางที่ ๒.๑๗ : สัดส่วนสาเหตุการป่วย

หน่วย : ต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน

สาเหตุป่วย(ชื่อโรค)	๒๕๔๗	๒๕๔๘	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
โรคติดเชื้อและปรสิต	๙๗.๕	๑๐๗.๗	๑๑๒.๐	๑๑๗.๔	๑๑๗.๔	๑๑๗.๘
เนื้องอก (รวมมะเร็ง)	๘.๗	๑๑.๕	๑๑.๖	๑๓.๔	๑๕.๑	๑๗.๓
โรคระบบไหลเวียนเลือด	๙๗.๙	๑๐๙.๐	๑๔๑.๓	๑๕๔.๔	๑๗๗.๙	๑๘๓.๙
โรคระบบหายใจ	๓๔๘.๙	๓๔๖.๔	๓๙๒.๖	๓๙๑.๙	๓๙๗.๖	๔๓๕.๙
โรคระบบย่อยอาหาร	๒๑๙.๒	๒๒๓.๙	๒๔๒.๓	๒๕๒.๕	๒๖๖.๗	๒๗๓.๗
โรคระบบกล้ามเนื้อ รวมโครงร่างและเนื้อเยื่อเสริม	๑๔๕.๐	๑๔๑.๐	๑๗๒.๙	๑๘๕.๘	๒๐๑.๖	๒๒๐.๐
โรคเบาหวาน	๔.๔๒	๔.๔๘	๕.๙๖	๖.๐๖	๖.๔๒	๖.๙๑
โรคธาลัสซีเมีย	๐.๕๘	๐.๖๒	๐.๘๖	๐.๙๕	๑.๐๘	๑.๑๔

ที่มา : กระทรวงสาธารณสุข

๒.๒.๘ ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินน้อยลง ปัญหายาเสพติดกลับมาเป็นปัญหาที่สำคัญของภาค : ในปี ๒๕๕๒ สัดส่วนคดีอาชญากรรม คดีความต่อชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน และเพศเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๑ โดยเฉพาะสัดส่วนคดียาเสพติดมีเพิ่มมากขึ้นจากสัดส่วน ๑๔๑.๒ คดีต่อแสนคน เป็น ๖๐๕.๑ คดีต่อแสนคน โดยในกลุ่มจังหวัดที่มีสัดส่วนคดียาเสพติดสูง ได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) มีสัดส่วนสูงสุดที่ ๑,๓๔๗.๕ คดีต่อแสนคน รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร) และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด) มีสัดส่วนคดีที่ ๓๔๒.๘ และ ๓๒๗.๐ คดีต่อแสนคน ตามลำดับ

๒.๒.๙ สถาบันครอบครัวอ่อนแอ การหย่าร้างและแยกกันอยู่เพิ่มขึ้น : ในปี ๒๕๕๒ มีครอบครัวที่หย่าร้าง ๒๗,๕๒๗ ครอบครัว คิดเป็น ๔.๗๔ คู่ต่อพันครัวเรือน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๘ มีครอบครัวที่หย่าร้าง ๒๑,๖๕๔ ครอบครัว คิดเป็น ๔.๐๕ คู่ต่อพันครัวเรือน เนื่องจากหญิงมีแนวโน้มพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และปัจจุบันการแต่งงานไม่นิยมจดทะเบียนสมรสมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามปัญหาการหย่าร้าง ส่วนมากจะพบในเมืองหลักของภาค ได้แก่ นครราชสีมา (๔,๒๖๔ คู่) ขอนแก่น (๒,๘๐๒ คู่) และอุดรธานี (๒,๗๔๐ คู่) โดยกลุ่มจังหวัดที่พบปัญหาการหย่าร้างมากที่สุด ได้แก่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด)

ตารางที่ ๒.๑๘ : จำนวนการหย่าร้างของครัวเรือน

หน่วย : พันครัวเรือน

กลุ่มจังหวัด	๒๕๔๘		๒๕๔๙		๒๕๕๐		๒๕๕๑		๒๕๕๒	
	คู่	สัดส่วน	คู่	สัดส่วน	คู่	สัดส่วน	คู่	สัดส่วน	คู่	สัดส่วน
ประเทศ	๙๐,๖๘๘	๔.๗๗	๙๑,๑๕๕	๔.๖๕	๑๐๐,๔๒๐	๕.๐๐	๑๐๙,๐๘๔	๕.๒๙	๑๐๙,๒๗๗	๕.๑๗
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒๑,๖๕๔	๔.๐๕	๒๖,๐๗๐	๔.๗๖	๒๔,๕๑๕	๔.๓๙	๒๗,๒๐๑	๔.๗๘	๒๗,๕๒๗	๔.๗๔
อีสานตอนบน ๑ (อุด. นค. ลย. นภ. บึงกาฬ)	๔,๑๐๓	๔.๕๒	๕,๐๔๖	๕.๔๓	๔,๙๒๙	๕.๒๑	๕,๕๔๙	๕.๗๖	๕,๖๖๙	๕.๗๗
อีสานตอนบน ๒ (สน. นพ. มห.)	๒,๐๙๖	๓.๙๐	๒,๑๓๓	๓.๘๗	๒,๒๗๑	๔.๐๓	๒,๔๕๗	๔.๒๗	๒,๖๕๓	๔.๕๒
อีสานตอนกลาง (กส. ขก. มค. รอ.)	๔,๔๕๒	๓.๕๗	๖,๘๐๔	๕.๓๓	๕,๒๘๘	๔.๐๓	๖,๕๒๖	๔.๙๓	๖,๒๘๓	๔.๖๗
อีสานตอนล่าง ๑ (นม. ขย. บร. สร.)	๗,๓๗๙	๔.๓๘	๘,๐๖๒	๔.๖๗	๘,๖๑๒	๔.๘๙	๘,๕๕๙	๔.๗๖	๘,๗๒๐	๔.๗๕
อีสานตอนล่าง ๒ (อบ. ศก. ยส. อจ.)	๓,๖๒๔	๓.๗๓	๔,๐๒๕	๔.๐๔	๓,๔๕๕	๓.๔๐	๔,๑๑๐	๓.๙๗	๔,๒๐๒	๓.๙๘

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

๒.๒.๑๐ คนยากจนมีสัดส่วนลดลงทั้งในเมืองและชนบท เมื่อเทียบกับปี ๒๕๔๙ แต่ยังมีสัดส่วนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศเกือบ ๒ เท่า และสูงกว่า กรุงเทพฯ ๑๐ เท่า โดยในปี ๒๕๕๒ คนจนในภาคคิดเป็น ร้อยละ ๕๗.๘ ของคนจนทั้งประเทศ แต่ลดลงจาก ๓.๖ ล้านคนในปี ๒๕๔๙ เหลือ ๓.๐๕ ล้านคนในปี ๒๕๕๒ สัดส่วนของคนยากจนคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖๗ ของประชากรภาค ซึ่งเป็นคนจนในเขตชนบท ๒.๗ ล้านคน และคนจนในเขตเมือง ประมาณ ๒ แสนคน แม้จำนวนคนจนจะลดลง แต่สัดส่วนคนจนของภาคเมื่อเทียบกับในภาคอื่น ยังมีสัดส่วนสูงสุด โดยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ มีสัดส่วนคนจนต่อประชากร ร้อยละ ๑๗.๐๔ ซึ่งมากที่สุดของภาค โดยจังหวัดศรีสะเกษมีจำนวนคนจนมากที่สุดในกลุ่ม ๕.๔๒ แสนคน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗๕ ของคนจนในภาค รองลงมาอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ จำนวน ๐.๙๔ ล้านคน โดยมีสัดส่วนคนจนต่อประชากรร้อยละ ๑๔.๘๑ ซึ่งจังหวัดบุรีรัมย์ มีจำนวนคนจนมากที่สุดในกลุ่ม จำนวน ๓.๗๕ แสนคน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๒๙ ของภาค อย่างไรก็ตามแนวโน้มการกระจายรายได้ปรับตัวดีขึ้นเล็กน้อย โดยค่าสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ของภาคลดลงจาก ๐.๔๙๔ ในปี ๒๕๔๙ เหลือ ๐.๔๖๓ ในปี ๒๕๕๒

ตารางที่ ๒.๑๙ : จำนวนและสัดส่วนคนจนปี ๒๕๕๒ (ด้านรายจ่าย)

ภาค/กลุ่มจังหวัด	จำนวนคนจน (ล้านคน)	สัดส่วนคนจน/ประชากร (%)	สัดส่วนคนจนในภาค (%)
ประเทศ	๕.๒๘	๘.๑๒	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๓.๐๕	๑๓.๖๗	๑๐๐.๐
อีสานตอนบน ๑ (อุด. นค. ลย. นภ. บึงกาฬ)	๐.๓๓	๙.๗๓	๑๐.๘๒
อีสานตอนบน ๒ (สน. นพ. มห.)	๐.๓๕	๑๔.๗๖	๑๑.๔๘
อีสานตอนกลาง (กส. ขก. มค. รอ.)	๐.๖๒	๑๓.๖๗	๒๐.๓๔
อีสานตอนล่าง ๑ (นม. ขย. บร. สร.)	๐.๙๔	๑๔.๘๑	๓๐.๗๖
อีสานตอนล่าง ๒ (อบ. ศก. ยส. อจ.)	๐.๘๑	๑๗.๐๔	๒๖.๖๐

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

๒.๒.๑๑ จำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินและจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้น ในปี ๒๕๕๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินมากที่สุดของประเทศ โดยมีจำนวน ๔.๖๓ ล้านครัวเรือน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๘.๘ ของประเทศ และมีหนี้สินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก ๑๐๕,๐๕๕ บาท ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑๑๘,๓๐๘ บาท ในปี ๒๕๕๒ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๒.๖ จากปี ๒๕๔๙

๒.๓ การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

(๑) การพัฒนาแหล่งน้ำทำให้มีพื้นที่ชลประทานและพื้นที่รับประโยชน์เพิ่มขึ้นแต่ยังเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการใช้น้ำ ในปี ๒๕๕๒ มีพื้นที่ชลประทานและพื้นที่รับประโยชน์ทั้งสิ้น ๘.๖๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๙ ของพื้นที่การเกษตรของภาค โดยมีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น จากปี ๒๕๔๙ จำนวน ๐.๑๑ ล้านไร่ (ร้อยละ ๑.๒) โดยพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ มีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นมากที่สุด จำนวน ๓๐,๗๓๓ ไร่ ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ นครราชสีมา บุรีรัมย์ ชัยภูมิ รongลงมา คือ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน ๒๗,๐๔๕ ไร่ ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม ขอนแก่น กาฬสินธุ์ โดยมีพื้นที่ชลประทานและพื้นที่รับประโยชน์ต่อพื้นที่เกษตรมากที่สุดอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร) คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๗ รongลงมา คือกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด) คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๑ จังหวัดที่มีพื้นที่ชลประทานและพื้นที่รับประโยชน์ต่อพื้นที่เกษตรน้อยที่สุด ได้แก่จังหวัดอำนาจเจริญ (ร้อยละ ๖.๕) รongลงมา คือ จังหวัดหนองบัวลำภู (ร้อยละ ๗.๑) จังหวัดอุดรธานี (ร้อยละ ๙.๓) และจังหวัดเลย (ร้อยละ ๙.๘) ตามลำดับ ปัจจุบันความต้องการใช้น้ำในภาคมีแนวโน้มสูงขึ้น และในปี ๒๕๖๔ ความต้องการใช้น้ำจะเพิ่มเป็น ๔๘,๒๑๕ ล้าน ลบ.ม. มากกว่าปัจจุบัน ๔ เท่า (กรมทรัพยากรน้ำ, ๒๕๕๘) แม้จะสามารถพัฒนาระบบชลประทานได้อีก ๗.๑ ล้านไร่ (กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ จำนวน ๒.๑ ล้านไร่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ จำนวน ๑.๗ ล้านไร่) แต่ไม่เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำของประชากรในภาค

ตารางที่ ๒-๓๐ : พื้นที่ชลประทาน/พื้นที่รับประโยชน์และพื้นที่การเกษตรของภาค

หน่วย : ไร่, ร้อยละ

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่จังหวัด (ไร่)	พื้นที่ ขป/รับประโยชน์ (ไร่)	พื้นที่การเกษตร (ไร่)	พ.ท.ขป.ต่อพ.ท.เกษตร.	พ.ท.มีศักยภาพขป. (ไร่)
อีสานตอนบน ๑ (อุด.นค.ลย.นภ. บึงกาฬ)	๒๑,๔๖๖,๔๒๕	๑,๐๘๘,๔๒๐	๑๐,๐๘๘,๙๘๔	๑๐.๗	๗๔๗,๔๑๓
อีสานตอนบน ๒ (สน. นพ. มท.)	๑๒,๑๖๐,๔๑๕	๑,๑๔๙,๙๐๑	๕,๒๙๓,๓๘๒	๒๑.๗	๘๕๕,๓๐๗
อีสานตอนกลาง (กส. ขก. มค. รอ.)	๑๙,๖๓๙,๙๑๗	๒,๕๕๖,๐๐๔	๑๒,๗๓๕,๖๗๓	๒๐.๑	๑,๖๓๒,๑๑๖
อีสานตอนล่าง ๑ (นม. ขย. บร. สร.)	๓๒,๓๒๓,๘๗๐	๒,๓๖๗,๓๒๘	๑๘,๖๙๖,๕๒๔	๑๒.๗	๑,๗๑๑,๙๑๗
อีสานตอนล่าง ๒ (อบ. ศก. ยส. อจ.)	๑๙,๙๔๒,๓๓๖	๑,๔๙๓,๔๙๘	๑๑,๒๐๒,๖๖๖	๑๓.๓	๒,๑๒๐,๙๔๑
รวมทั้งภาค	๑๐๕,๕๓๓,๙๖๓	๘,๖๕๕,๑๕๑	๕๘,๐๑๗,๒๒๙	๑๔.๙	๗,๐๗๐,๖๙๔

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, กรมชลประทาน

(๒) ความสามารถในการกักเก็บน้ำยังต่ำทั้งที่ปริมาณน้ำท่ามีมาก : ปริมาณน้ำท่าที่ไหลผ่านภาคเฉลี่ย ๖๑,๕๑๓ ล้าน ลบ.ม. ต่อปี มาจากลุ่มน้ำโขง ๓๐,๗๖๙ ล้าน ลบ.ม. ลุ่มน้ำชี ๑๑,๒๔๔ ล้าน ลบ.ม. และ ลุ่มน้ำมูล ๑๙,๕๐๐ ล้าน ลบ.ม. โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๑๒ แห่งสามารถกักเก็บน้ำรวมกันได้ ๗,๖๑๗ ล้านลบ.ม. หรือเก็บได้เพียงร้อยละ ๑๒.๔ ของปริมาณน้ำท่ารายปี และปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำมีแนวโน้มคงที่

ตารางที่ ๒-๓๑ : ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ณ วันที่ ๑ ม.ค. ของแต่ละปี)

หน่วย : ล้าน ลบ.ม.

อ่างเก็บน้ำ	ความจุ	ปี ๒๕๔๘	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓
ห้วยหลวง	๑๑๓	๑๐๙	๙๒	๑๑๐	๑๑๘	๑๑๔	๖๔
น้ำอูน	๕๒๐	๕๖๓	๔๗๗	๔๐๗	๔๕๕	๔๒๗	๒๒๒
น้ำพอง	๑๖๕	๑๖๖	๑๔๔	๑๓๖	๑๔๘	๑๐๕	๖๗
จุฬาภรณ์	๑๘๘	๑๒๒	๑๒๘	๑๓๘	๑๔๔	๑๕๑	๑๔๑
อุบลรัตน์	๒,๒๖๔	๑,๐๑๑	๙๐๑	๑,๙๓๑	๑,๘๙๘	๑,๙๗๗	๑,๓๔๖
ลำปาว	๑,๔๓๐	๑,๕๐๘	๑,๒๗๘	๑,๒๑๒	๑,๒๓๒	๑,๐๗๒	๑,๑๓๑
ลำตะคอง	๓๒๔	๑๒๓	๑๘๖	๒๑๕	๑๘๕	๒๙๑	๑๗๙
ลำพระเพลิง	๑๑๐	๙๔	๑๑๐	๙๔	๘๑	๑๐๙	๕๗
มูลบน	๑๔๑	๕๔	๖๙	๑๓๕	๘๘	๑๔๑	๘๗
ลำแซะ	๒๗๕	๑๐๓	๑๓๖	๒๓๓	๑๘๙	๒๖๔	๒๑๑
ลำน้ำรอง	๑๒๑	๓๕	๔๕	๔๒	๔๖	๗๖	๖๗
สิรินธร	๑,๙๖๖	๑,๘๑๒	๑,๖๒๙	๑,๗๐๔	๑,๕๒๒	๑,๖๗๘	๑,๖๓๓
รวมทั้งสิ้น	๗,๖๑๗	๕,๗๐๐	๕,๑๙๕	๖,๓๕๗	๖,๑๐๖	๖,๔๐๕	๕,๒๐๕

ที่มา : กรมชลประทาน

(๓) ทรัพยากรป่าไม้เหลือเพียงร้อยละ ๑๖.๔ ของพื้นที่ทั้งหมดของภาค แม้ว่าจะมีการปลูกป่ามากขึ้น แต่เนื่องจากความต้องการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรยังคงเพิ่มขึ้น : ปี ๒๕๕๒ ภาคมีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน ๑๗.๓ ล้านไร่^๔ (ร้อยละ ๑๖.๔ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๑๖.๑ ของพื้นที่ป่าทั่วประเทศ) เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๙ จำนวน ๑.๙๗ ล้านไร่ โดยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) มีพื้นที่ป่ามากที่สุด จำนวน ๕.๕ ล้านไร่ รองลงมาคือ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ (อุดรธานี เลย หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ) จำนวน ๔.๑ ล้านไร่ ส่วนกลุ่มที่น้อยที่สุด คือ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์) จำนวน ๑.๘ ล้านไร่

ตารางที่ ๒-๓๒ : พื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่ป่าไม้ ๒๕๔๙ (ไร่)	ร้อยละ ของพื้นที่กลุ่ม	พื้นที่ป่าไม้ ๒๕๕๑ (ไร่)	ร้อยละ ของพื้นที่กลุ่ม	พื้นที่ป่าไม้ ๒๕๕๒ (ไร่)	ร้อยละ ของพื้นที่กลุ่ม	ร้อยละ ของพื้นที่ภาค
อีสานตอนบน ๑ (อด.นค.ลย.นภ. บึงกาฬ)	๓,๖๘๓,๘๐๖	๑๗.๒	๔,๑๐๔,๘๗๖	๑๙.๑	๔,๑๐๓,๔๒๐	๑๙.๑	๓.๙
อีสานตอนบน ๒ (สน. นพ. มห.)	๒,๔๔๑,๔๓๘	๒๐.๑	๒,๖๒๐,๙๙๐	๒๑.๖	๒,๖๓๐,๗๗๓	๑๙.๑	๒.๕
อีสานตอนกลาง (กส. ขก. มค. รอ.)	๑,๔๒๓,๐๙๔	๗.๒	๑,๘๐๑,๖๓๖	๙.๒	๑,๘๐๒,๙๖๓	๙.๒	๑.๗
อีสานตอนล่าง ๑ (นม. ขย. บร. สร.)	๕,๐๖๐,๓๕๐	๑๕.๗	๕,๕๖๐,๒๒๖	๑๗.๒	๕,๕๗๒,๘๘๘	๑๗.๒	๕.๓
อีสานตอนล่าง ๒ (อบ. ศก. ยส. อจ.)	๒,๗๓๔,๙๘๘	๑๓.๗	๓,๑๙๗,๔๘๖	๑๖.๐	๓,๒๐๕,๘๔๕	๑๖.๑	๓.๐
รวมทั้งภาค	๑๕,๓๔๓,๖๗๔	๑๔.๕	๑๗,๒๒๒,๒๑๔	๑๖.๓	๑๗,๓๑๕,๘๙๙	๑๖.๔	๑๖.๔
ร้อยละของพื้นที่ป่าไม้ภาค:ประเทศ	๙๙,๑๕๗,๘๖๙	๑๕.๕	๑๐๗,๒๔๑,๐๓๐	๑๖.๑	๑๐๗,๖๑๕,๑๘๐	๑๖.๑	

ที่มา : เว็บไซต์กรมป่าไม้, ๒๕๕๑ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ๒๕๕๒

๒.๓.๒ สิ่งแวดล้อม

(๑) ปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายชุมชนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น : ปี ๒๕๕๑ ขยะชุมชนในเขตเทศบาลของภาคมีทั้งสิ้น ๔,๒๖๗ ตัน/วัน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๙ จำนวน ๑,๒๙๗ ตัน/วัน ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๔ ของปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศ ปริมาณของเสียอันตรายของภาค ในปี ๒๕๕๑ มีจำนวน ๐.๑๖๘ ล้านตัน/ปี เป็นของเสียอันตรายจากชุมชน ร้อยละ ๗๒.๖ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๙ จำนวน ๐.๐๘๖ ล้านตัน/ปี หรือร้อยละ ๗๙.๕ ซึ่งของเสียอันตรายชุมชนมี

^๔ ภาพถ่ายดาวเทียม LANDSAT-5(TM), 2547

แนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีจำนวน ๐.๐๑๘ ๐.๐๒๔ และ ๐.๑๒๒ ล้านตัน/ปี ในปี ๒๕๔๙ ๒๕๕๐ และ ๒๕๕๑ แต่ของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม มีแนวโน้มลดลง จำนวน ๐.๐๖๔ ๐.๑๑๕ และ ๐.๐๔๖ ในปี ๒๕๔๙ ๒๕๕๐ และ ๒๕๕๑ ตามลำดับปัญหาขยะมูลฝอยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในเขตเทศบาลหรือเมืองใหญ่ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร รวมถึงพฤติกรรมการทิ้งขยะที่ยังไม่มีการคัดแยกขยะ โดยเมื่อเทียบปริมาณการเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๗ และปี ๒๕๕๒ พบว่า ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี มีปริมาณขยะเพิ่มจาก ๑๔๕ ตัน/วัน เป็น ๑๖๐-๑๗๐ ตัน/วัน เทศบาลนครขอนแก่น มีปริมาณขยะเพิ่มจาก ๑๕๖ ตัน/วัน เป็น ๑๘๐ ตัน/วัน เทศบาลนครนครราชสีมา มีปริมาณขยะเพิ่มจาก ๒๐๔ ตัน/วัน เป็น ๒๑๐-๒๑๕ ตัน/วัน และเทศบาลนครอุบลราชธานี เพิ่มจาก ๗๒ ตัน/วัน เป็น ๘๕-๙๕ ตัน/วัน ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ที่ใช้กำจัดขยะหลายแห่ง เริ่มไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากพื้นที่มีจำกัด และมีปริมาณขยะที่ต้องนำมาฝังกลบเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งยังไม่มีมีการคัดแยกขยะเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์เท่าที่ควร

ตารางที่ ๒-๓๓ : ปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ปี ๒๕๔๗	ปี ๒๕๔๘	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑
ปริมาณขยะมูลฝอยทั้งประเทศ (ตัน/วัน)	๑๒,๕๐๐	๑๒,๖๓๕	๑๒,๙๑๒	๑๓,๖๐๐	๑๔,๙๑๕
- ในเขตเทศบาลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒,๘๗๕	๒,๙๐๖	๒,๙๗๐	๓,๑๖๗	๔,๒๖๗
- ร้อยละของขยะของภาค/ประเทศ	๗.๒	๗.๔	๗.๔	๗.๙	๑๐.๔
ปริมาณของเสียอันตรายในภาค (ล้านตัน/ปี)	๐.๑๒๙	๐.๑๓๘	๐.๑๘๒	๐.๑๓๙	๐.๑๖๘
- อุตสาหกรรม	๐.๐๔๘	๐.๐๕๖	๐.๐๖๔	๐.๑๑๕	๐.๐๔๖
- ชุมชน	๐.๐๘๑	๐.๐๘๒	๐.๐๑๘	๐.๐๒๔	๐.๑๒๒
- ร้อยละของเสียอันตรายของภาค/ประเทศ	๗.๑	๗.๖	๔.๕	๗.๖	๕.๔

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ, ๒๕๕๒

(๒) คุณภาพแหล่งน้ำมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะลำตะคองตอนล่าง จากการสำรวจแหล่งน้ำสำคัญ ๑๐ สาย ได้แก่ ลำน้ำชี ลำปาว ลำน้ำมูล น้ำอูน น้ำสงคราม ลำชี ลำเสียว ลำน้ำเลย น้ำพอง ลำตะคอง และแหล่งน้ำนิ่ง ๑ แห่ง คือ หนองหาน มีแนวโน้มแยลง (เปลี่ยนเป็นเสื่อมโทรมลง) โดยปี ๒๕๕๑ แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี (๔ แห่ง) ร้อยละ ๓๓.๓ แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ (๗ แห่ง) ร้อยละ ๕๘.๓ โดยเฉพาะน้ำสงครามและน้ำอูน ที่มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลงตามลำดับ ส่วนปี ๒๕๕๒ แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี (๕ แห่ง) ร้อยละ ๔๑.๗ แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ (๒ แห่ง) ร้อยละ ๒๕.๐ และอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม (๔ แห่ง) ร้อยละ ๓๓.๓ โดยเฉพาะน้ำอูน น้ำสงคราม ลำน้ำเลย ที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมและลำตะคองตอนล่างยังคงเสื่อมโทรมเหมือนปี ๒๕๕๑ แต่มีแนวโน้มดีขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๐

ตารางที่ ๒-๓๔ : คุณภาพแหล่งน้ำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แหล่งน้ำ	๒๕๔๗	๒๕๔๘	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
พอง	ดี	พอใช้	พอใช้	พอใช้	ดี	พอใช้
ชี	ดี	พอใช้	พอใช้	พอใช้	พอใช้	ดี
มูล	เสื่อมโทรม	พอใช้	พอใช้	เสื่อมโทรม	ดี	ดี
สงคราม	ดี	ดี	พอใช้	พอใช้	พอใช้	เสื่อมโทรม
ลำตะคองตอนบน	เสื่อมโทรม	เสื่อมโทรม	พอใช้	พอใช้	ดี	ดี
ลำตะคองตอนล่าง	เสื่อมโทรมมาก	เสื่อมโทรมมาก	เสื่อมโทรมมาก	เสื่อมโทรมมาก	เสื่อมโทรม	เสื่อมโทรม
ลำปาว	ดี	ดี	พอใช้	พอใช้	ดี	พอใช้
เสียว	พอใช้	พอใช้	พอใช้	เสื่อมโทรม	พอใช้	ดี
แหล่งน้ำ	๒๕๔๗	๒๕๔๘	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
เลย	พอใช้	พอใช้	พอใช้	เสื่อมโทรม	พอใช้	เสื่อมโทรม
อูน	ดี	ดี	ดี	พอใช้	พอใช้	เสื่อมโทรม
ลำชี	พอใช้	เสื่อมโทรม	พอใช้	เสื่อมโทรม	พอใช้	ดี
หนองหาน	ดี	ดี	ดี	พอใช้	พอใช้	พอใช้

ที่มา : รายงานสถานการณ์มลพิษประเทศไทย (๒๕๕๒)

๒.๓.๓ สถานการณ์ภัยพิบัติ

(๑) ไฟไหม้ป่ายังเป็นปัญหาในหลายพื้นที่แต่มีแนวโน้มลดลง โดยปี ๒๕๕๑ เกิดไฟไหม้ป่าจำนวน ๑,๒๙๒ ครั้ง พื้นที่ถูกไฟไหม้ ๒๕,๐๑๓ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๒ ของพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้ทั่วประเทศ ทั้งนี้ จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้มากที่สุด ๓ ลำดับแรก ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ (๓๔๒ ครั้ง พื้นที่ ๑๐.๑๕๒ ไร่) นครราชสีมา (๙๘ ครั้ง พื้นที่ ๕,๔๕๗ ไร่) และขอนแก่น (๑๘๐ ครั้ง พื้นที่ ๒,๕๗๗ ไร่) ส่วนปี ๒๕๕๒ มีไฟไหม้ป่า ๑,๒๘๗ ครั้ง พื้นที่ ๒๑,๐๗๘ ไร่ และปี ๒๕๕๓ (ข้อมูลถึง ๑ เมษายน ๒๕๕๓) มีไฟไหม้ป่า ๑,๓๑๘ ครั้ง พื้นที่ ๑๗,๓๖๕ ไร่ ช่วงปี ๒๕๕๑-๒๕๕๓ ยังคงมีไฟไหม้ป่าแต่แนวโน้มเริ่มลดลง ทั้งนี้เนื่องมาจากการรณรงค์ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหลายหน่วยงาน ที่ให้ความสำคัญถึงอันตราย และพิชภัยซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และต่อสุขภาพ รวมทั้งมาตรการในการขอความร่วมมือและบทลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน

ตารางที่ ๒-๓๕ : สถานการณ์ภัยแล้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี ๒๕๕๑ และ ปี ๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัด	ปี ๒๕๕๑			ปี ๒๕๕๒		
	หมู่บ้าน	ครัวเรือน	งบทที่ใช้ (ล้านบาท)	หมู่บ้าน	ครัวเรือน	งบทที่ใช้ (ล้านบาท)
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ ร้อยละของภาค	๓,๙๐๓ ๑๘.๙	๔๐๐,๐๒๑ ๒๑.๐	๑๕๓.๔ ๑๔.๓	๔,๐๓๙ ๑๔.๘	๔๖๐,๐๑๖ ๑๗.๐	๑๗๕.๗ ๒๐.๓
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ ร้อยละของภาค	๒,๐๗๓ ๑๐.๑	๙๖,๔๕๘ ๕.๑	๑๙๕.๓ ๑๘.๓	๒,๕๕๒ ๙.๓	๒๙๕,๘๑๔ ๑๐.๙	๑๕๑.๑ ๑๗.๔
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ร้อยละของภาค	๖,๒๘๐ ๓๐.๕	๕๐๙,๐๖๐ ๒๖.๗	๑๗๓.๖ ๑๖.๒	๗,๒๐๓ ๒๖.๔	๗๕๖,๖๒๘ ๒๗.๙	๑๙๓.๙ ๒๒.๔
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ ร้อยละของภาค	๕,๒๘๓ ๒๕.๖	๕๔๐,๑๗๓ ๒๘.๓	๓๘๕.๔ ๓๖.๐	๗,๗๗๓ ๒๘.๕	๖๒๖,๙๙๙ ๒๓.๒	๑๙๒.๘ ๒๒.๒
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ ร้อยละของภาค	๓,๐๘๓ ๑๕.๐	๓๖๐,๐๐๙ ๑๘.๙	๑๖๒.๓ ๑๕.๒	๕,๗๕๐ ๒๑.๑	๕๖๗,๗๘๔ ๒๑.๐	๑๕๓.๓ ๑๗.๗
ภาค ต่อ/น	๒๐,๖๒๒	๑,๙๐๕,๗๒๑	๑,๐๖๙.๙	๒๗,๓๑๗	๒,๗๐๗,๒๔๑	๘๖๖.๗
ร้อยละของประเทศ	๖๖.๓	๖๔.๔	๔๙.๖	๕๘.๑	๖๐.๒	๔๑.๖
ประเทศ	๓๑,๑๑๕	๒,๙๖๐,๘๒๔	๒,๑๕๙.๒	๓๘,๑๗๐	๓,๕๓๑,๕๗๐	๑,๓๔๔.๖

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ จากข้อมูลรายจังหวัดของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(๒) สถานการณ์ภัยแล้งของภาคมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น แม้ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำของภาคจะมีแนวโน้มคงที่ แต่มีความแปรปรวนของสภาพอากาศของภาคสูง และลักษณะทางกายภาพของดินมีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำถึงต่ำมาก ไม่มีแหล่งน้ำชลประทานครอบคลุม น้ำใต้ดินไม่เพียงพอในฤดูแล้ง บ่อบาดาลขาดการบำรุงรักษา ประกอบกับมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก จึงทำให้มีพื้นที่ขาดแคลนน้ำในหลายพื้นที่โดยเฉพาะบริเวณกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์) ซึ่งภัยแล้งมีความรุนแรงมากขึ้นจากปี ๒๕๕๑ จำนวน ๓,๓๕๙ หมู่บ้าน ๕๒๕,๓๓๖ ครัวเรือน (ปี ๒๕๕๑ มีพื้นที่ประสบภัยแล้ง ๒๓,๙๕๘ หมู่บ้าน ๒,๑๘๑,๙๐๕ ครัวเรือน มีพื้นที่การเกษตรที่ได้รับความเสียหาย ๑๒๕,๘๗๓ ไร่) โดยจังหวัดอุบลราชธานี นครราชสีมา และสุรินทร์ มีพื้นที่การเกษตรเสียหายมากที่สุด ในขณะที่จังหวัดศรีสะเกษ ขอนแก่น และสุรินทร์ มีครัวเรือนที่ประสบภัยแล้งมากที่สุด ตามลำดับ

(๓) สถานการณ์น้ำท่วมมีโอกาสเกิดในพื้นที่ลุ่มน้ำและพื้นที่ที่มีความเสี่ยงจากน้ำป่าไหลหลาก : จากสภาพความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ส่งผลให้ร่องมรสุมในช่วงฤดูฝนที่เคยพัดผ่านประเทศไทยเริ่มจากตอนบนเลื่อนลงไปยังตอนล่างของประเทศ บางปีเปลี่ยนแปลงจากภาวะปกติ เช่น ปี ๒๕๕๓ ร่องมรสุมพัดผ่านตอนบนและตอนกลางของประเทศยาวนาน ทำให้ฝนตกชุกติดต่อกันในระยะเวลายาวนาน ส่งผลให้ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำหลายแห่งมีปริมาณน้ำเกินกว่าระดับความสามารถในการกักเก็บ ส่งผลให้เกิดภาวะน้ำท่วมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างรุนแรง เนื่องจากน้ำป่าไหลหลาก และระดับน้ำในลำน้ำชีและมูลสูงขึ้น พื้นที่เกษตรเสียหายประมาณ ๒.๖๗ ล้านไร่ ผลผลิตเสียหาย ๓.๑ ล้านตัน ประมง

๒ - ๑๘

๓๕,๙๕๕ ไร่ ปศุสัตว์ ๓.๖ ล้านตัว รวมทั้งบ้านเรือนประชาชน สินทรัพย์อื่นๆ และสาธารณูปโภค โดยจังหวัด ที่ได้รับความเสียหายทางด้านเกษตรกรรมมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ โดยเฉพาะนครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น บุรีรัมย์ และยโสธร คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๘๔ ๒๖.๖๑ ๑๑.๓๓ ๔.๓๓ และ ๔.๐ ของความเสียหายของภาค ตามลำดับ

ตารางที่ ๒-๓๖ : ความเสียหายจากอุทกภัยในภาคเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี ๒๕๕๓

จังหวัด	พืช		ปศุสัตว์		ประมง	
	เกษตรกร(ราย)	พื้นที่ (ไร่)	เกษตรกร (ราย)	รวม (ตัว)	เกษตรกร (ราย)	พื้นที่ (ไร่)
กาฬสินธุ์	๑,๕๑๘	๑๐,๐๙๒	๑๑๓	๒,๑๕๐	๕๖๖	๕๘๘
นครราชสีมา	๑๕๒,๔๗๖	๑,๗๗๐,๐๐๑	๑๙,๖๖๘	๓,๑๒๕,๙๕๔	๙,๕๔๐	๑๓,๙๔๙
ขอนแก่น	๒๕,๙๒๖	๒๖๘,๑๖๐	๕,๕๒๐	๒๖๒,๐๔๕	๕,๗๓๖	๓,๖๔๒
บุรีรัมย์	๑๗,๙๙๐	๓๐๖,๓๗๓	๔๕๕	๕,๙๖๕	๒,๕๖๙	๑,๙๒๑
ชัยภูมิ	๖๙,๒๖๕	๖๕๖,๗๘๐	๑๐,๓๒๕	๓๕๑,๖๔๒	๒๐,๙๓๖	๒๓,๘๒๙
สุรินทร์	๒๓,๖๖๓	๒๑๐,๑๕๔	๑,๒๙๔	๑๒,๔๘๘	๑,๔๐๔	๑,๑๒๙
ร้อยเอ็ด	๓,๖๑๔	๒๕,๕๔๙	๒,๕๑๕	๒๑,๐๓๓	๔๙๔	๓๓๙
มหาสารคาม	๑๙,๙๑๐	๘๖,๖๘๙	๘๒๔	๓,๙๑๓	๔	๑,๗๓๖
ศรีสะเกษ	๒๒,๓๕๘	๑๒๙,๙๕๗	๑๕๖	๘๘,๐๓๐	๑,๕๐๗	๖๓๑
หนองคาย	๑,๒๔๗	๑๑,๔๖๑	๒๐๗	๓๐,๖๔๑	๔๘๙	๗๖๔
หนองบัวลำภู	๑๔,๔๖๘	๒๒,๔๕๘	๖๗๗	๖,๙๘๑	๔,๑๖๑	๒,๔๘๒
อุบลราชธานี	๑๗,๘๖๓	๑๐๓,๒๐๖	๑,๒๐๐	๓๐,๔๐๐	๔๙	๕๗
รวมทั้งภาค	๓๗๐,๒๕๘	๓,๖๐๐,๘๘๐	๔๒,๙๕๔	๓,๙๔๑,๒๔๒	๔๗,๔๕๕	๕๑,๐๖๗

ที่มา: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อภาค

การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) จะต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งในส่วนที่ เกิดขึ้นจากเวทีระดับโลกและในส่วนที่เป็นปัญหาภายในประเทศ อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทั้งในส่วนที่ สามารถใช้เป็นโอกาสในการสร้างจุดแข็งของภาคในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และส่วนที่เป็นภัยคุกคามที่ต้องแก้ไขจุดอ่อนเพื่อระมัดระวังและป้องกันผลกระทบด้านลบที่จะเกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อการพัฒนาประเทศในระยะต่อไปอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งประเมินศักยภาพของประเทศและผลการพัฒนาที่ผ่านมา เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของภาคให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมสามารถพัฒนาพื้นที่ให้เจริญก้าวหน้าตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนต่อไป

๓.๑ บริบทการเปลี่ยนแปลง

๓.๑.๑ กฎกติกาใหม่ของโลกจะส่งผลทั้งทางบวกและลบต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แนวโน้มที่สินค้าและการลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วเข้ามาสู่ภูมิภาคเอเชียมากขึ้น พร้อมๆ กับการย้ายฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและการบริการจากประเทศเศรษฐกิจหลักของโลกมาสู่ภูมิภาคเอเชียทำให้การผลิตและการค้าของประเทศมีการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกมากขึ้นซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังนี้

(๑) ภาคการผลิตของภาคทุกด้านมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกมากขึ้น จำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคและลดผลกระทบทางลบจากการเปลี่ยนแปลงของโลก ด้วยการเพิ่มศักยภาพของพื้นที่จากโอกาสที่มีที่ตั้งอยู่กลางกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง และมีระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน มีโครงข่ายถนน (EWEC) และสะพานข้ามแม่น้ำโขง ๓ แห่ง (อยู่ระหว่างการก่อสร้าง ๑ แห่ง) การ

เชื่อมโยงด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นการเพิ่มโอกาสการพัฒนาแหล่งวัตถุดิบที่ขาดแคลน ขยายกิจกรรมการผลิต ขยายตลาดและช่องทางการค้าในระดับภูมิภาค จึงควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านให้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วและยั่งยืนบนพื้นฐานการมีผลประโยชน์ร่วมกัน

(๒) การผลิตทางการเกษตรของภาคจะเป็นฐานรองรับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ โดยเร่งพัฒนาจากจุดแข็งของภาคที่มีพื้นที่ทำการเกษตรมากถึง ร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งประเทศ การมีแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดของประเทศโดยเฉพาะพื้นที่บริเวณทุ่งกุลาร้องไห้และทุ่งสัมฤทธิ์ และสามารถผลิตมันสำปะหลังได้มากที่สุดของประเทศ นำไปสู่การผลิตพลังงานทดแทนได้มากขึ้นหากมีการปรับโครงสร้างการผลิตที่มุ่งสู่ความสมดุลระหว่างการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงาน พร้อมกับการเพิ่มประสิทธิภาพและความมั่นคงของเกษตรกรโดยเฉพาะรายย่อยที่มีอยู่จำนวนมาก การยกระดับมาตรฐานการผลิตสู่มาตรฐานสากลที่เน้นการปลอดภัย และ การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตเกษตรในพื้นที่เขตชลประทานให้สูงขึ้น รวมทั้งเร่งรัดการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพครอบคลุมพื้นที่อย่างทั่วถึง

(๓) อุตสาหกรรมมีแนวโน้มขยายตัวเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากขึ้น ผลต่อเนื่องจากการที่ประเทศเป็นเป้าหมายของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ รวมทั้งมีโครงข่ายการคมนาคมที่เชื่อมโยงกับภาคต่างๆ ได้สะดวกขึ้น และกำลังแรงงานที่มีจำนวนมากและค่าแรงต่ำ ทำให้อุตสาหกรรมการผลิตสินค้าเทคโนโลยีและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องขยายตัวเข้ามายังภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากขึ้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ชิ้นส่วนยานยนต์ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นเครือข่ายการผลิตเชื่อมโยงในระดับภูมิภาคและในระดับโลก จะมีส่วนช่วยเพิ่มโอกาสการจ้างงานในภาคมากขึ้น จึงควรเตรียมบุคลากรและพัฒนาพื้นที่รองรับการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมดังกล่าว อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการต้องเร่งสร้างมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัย รวมทั้งมีการดำเนินงานช่วยเหลือทางสังคม (CSR) ให้มากขึ้น เพื่อลดแรงกดดันจากการกีดกันทางการค้าที่มากับกฎกติกาใหม่ของโลก

(๔) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของภาคจะได้รับโอกาสที่ดีจากการที่เศรษฐกิจของภาคและประเทศเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก การขยายตัวด้านการท่องเที่ยวจะเป็นแหล่งการสร้างงานและรายได้ของภาคที่ทวีความสำคัญมากขึ้น แต่จำเป็นต้องเร่งพัฒนาโดยใช้จุดแข็งของภาคที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการท่องเที่ยวมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ และ ผลจากการร่วมมือในอนุภาคมีส่วนทำให้ภาคมีโอกาสพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี อารยธรรม ขอม และยุคก่อนประวัติศาสตร์ และการเชื่อมโยงท่องเที่ยวกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมแหล่งหนึ่งที่สำคัญของโลก

๓.๑.๒ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่เป็นผลจากบริบทโลกเป็นตัวเร่งให้การรวมกลุ่มประเทศอาเซียนเคลื่อนตัวสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่เต็มรูปแบบรวมทั้งการทำข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) ที่มีมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

(๑) การผลิตเกษตรเชิงพาณิชย์ที่เป็นแหล่งที่มาของรายได้ของภาคจะได้รับโอกาสจากการอยู่ใกล้กับตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่ของจีน จากการที่ประเทศจีนมีความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ อาทิ ข้าวหอมมะลิ มันเส้น และยางพาราจำนวนมากขึ้น เนื่องจากจีนมุ่งสู่อุตสาหกรรม และประชาชนมีรายได้สูงขึ้นจากการที่เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้เป็นโอกาสที่ดีของภาคที่เป็นแหล่งผลิตพืชที่สำคัญดังกล่าว

(๒) การผลิตทางการเกษตรบางประเภทจะได้ผลกระทบ โดยเฉพาะข้าว และพืชผักบางประเภท เนื่องจากประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง แนวโน้มที่เริ่มปรากฏคือสินค้าเกษตรจากจีนที่มีราคาถูก อาทิ หอมหัวใหญ่ กระเทียม จะเข้ามาแย่งตลาดผลผลิตด้านการเกษตรของภาคมากขึ้น

นอกจากนี้มีการนำเข้าสินค้าเกษตรจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ข้าวคุณภาพต่ำ ทำให้สินค้าเกษตรสำคัญของภาคคือข้าวหอมมะลิจะมีปัญหาในการรักษามาตรฐานและเอกลักษณ์มากขึ้น จำเป็นต้องปรับโครงสร้างการผลิต โดยเน้นการผลิตเชิงคุณภาพ เน้นการยกระดับมาตรฐานและการควบคุม รวมทั้งผลิตสินค้าเกษตรที่ตอบสนองต่อแบบแผนการบริโภคสมัยใหม่และหรือตลาดเฉพาะมากขึ้น

(๓) การเคลื่อนย้ายฐานการผลิตพืชเกษตรบางประเภทสู่ประเทศเพื่อนบ้าน เป็นการปรับตัวของภาคเกษตรของภาคเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน จากจุดอ่อนของภาคที่มีสภาพภูมิอากาศแห้งแล้ง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การผลิตเกษตรต้องพึ่งธรรมชาติสูง ผลผลิตการเกษตรบางชนิดไม่เพียงพอต่อการผลิตทางอุตสาหกรรมแปรรูป ขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านมีสภาพพื้นที่เหมาะสมกับการเกษตร มีต้นทุนที่ต่ำกว่าและให้ผลผลิตดีกว่า และมีความร่วมมือที่ดีต่อกันภายใต้ข้อตกลงอนุภูมิภาค ซึ่งไทยสามารถร่วมลงทุนกับ สปป.ลาว และกัมพูชาในลักษณะ Contact Farming ได้

(๔) การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาค กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-Region : GMS) และกรอบความร่วมมืออิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) ที่ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้การค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับประเทศกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงขยายตัวมากขึ้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ มีความก้าวหน้าไปมาก อาทิ เส้นทางสายตะวันออก-ตะวันตก (East-West-Economic-Corridor : EWEC) ถึงท่าเรือดานัง ในเวียดนาม สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ ๒ ที่จังหวัดมุกดาหาร ที่เปิดใช้งานมาแล้ว ๒ ปีและสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ ๓ ที่จังหวัดนครพนมที่กำลังก่อสร้างใกล้จะแล้วเสร็จ รวมถึงการที่ประเทศเวียดนามอนุญาตให้รถพ่วงมาลัยขว้างในประเทศได้ ช่วยให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีช่องทางการขนส่งสินค้าส่งออกเพิ่มขึ้น นอกจากการส่งออกที่ทำเรือน้ำลึกชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard : ESB) นอกจากนี้ หากแผนการลงทุนโครงการรถไฟรางคู่ และรถไฟความเร็วสูงประสบความสำเร็จ จะมีส่วนช่วยลดต้นทุนการขนส่งสินค้าไปยังภาคอื่นๆ และประเทศเพื่อนบ้าน และช่วยให้การค้าชายแดน การลงทุน การท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนการศึกษาและศิลปวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านดีขึ้น ซึ่งกลุ่มจังหวัดตามแนวชายแดน ได้แก่ กลุ่มจังหวัดมุกดาหาร กลุ่มจังหวัดหนองคายและกลุ่มจังหวัดอุบลราชธานี จะได้รับผลดี

๓.๑.๓ ความต้องการใช้พลังงานของโลกที่เพิ่มขึ้นทำให้ราคาน้ำมันยังทรงตัวอยู่ในระดับสูง สร้างโอกาสในการขยายการผลิตสินค้าเกษตรของภาคในการผลิตพลังงานทดแทน รวมทั้งกระแสการใช้วัสดุธรรมชาติทดแทนพลาสติก ขณะที่ต้นทุนในการผลิตการเกษตรและความเสี่ยงต่อการสูญเสียพื้นที่ป่าสูงตามไปด้วย

(๑) อุตสาหกรรมพลังงานทดแทนจะมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของภาคมากขึ้น เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายชัดเจนในการสนับสนุนการผลิตพลังงานจากพืชเพื่อทดแทนการนำเข้าน้ำมันที่มีปริมาณสูง ได้ส่งผลให้มีการขอตั้งโรงงานผลิตเอทานอล (Ethanol) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๑๘ แห่ง กำลังการผลิตรวม ๔.๘ ล้านลิตรต่อวัน วัตถุดิบที่ใช้จะเป็นมันสำปะหลังและกากน้ำตาล ซึ่งคาดว่าจะมีความต้องการมันสำปะหลังเพิ่มอีกประมาณ ๔.๘ ล้านตันต่อปี ซึ่งจำเป็นต้องเร่งปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตและขยายฐานการผลิตพืชพลังงานทดแทน (อ้อย มันสำปะหลัง) ไปยังเพื่อนบ้าน มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร และจะมีการบุกรุกทำลายป่าเพื่อใช้พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อความไม่สมดุลทางทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ

(๒) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นแหล่งผลิตยางพาราที่อยู่อันดับ ๒ ของประเทศ รองจากภาคใต้ ที่มุ่งตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นตลาดโลกโดยเฉพาะจีน เนื่องจากยางสังเคราะห์มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นจากการที่น้ำมันมีราคาสูง ทำให้ยางธรรมชาติสามารถแข่งขันได้ ส่งผลให้มีการปลูก

ยางพารามากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ (อุดรธานี หนองคาย เลย หนองบัวลำภู) และจังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ขณะเดียวกันการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่ใช้กากน้ำตาลเป็นวัตถุดิบ อาจขาดแคลนและมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นเนื่องจากการนำไปใช้ผลิตแอลกอฮอล์

๓.๑.๔ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของโลกและของประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้อัตราการพึ่งพิงสูงเกินกว่าร้อยละ ๕๐ ในทุกภาคของประเทศรวมทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การที่สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุของภาคเพิ่มมากขึ้น มีผลต่อสถานการณ์การพัฒนาภาคดังนี้

(๑) รูปแบบการผลิตทางการเกษตรเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปพึ่งพิงปัจจัยภายนอกมากขึ้น ผู้ผลิตส่วนใหญ่เริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุ ขาดแคลนแรงงานหนุ่มสาวที่จะเข้ามาทดแทน เนื่องจากเมื่อมีการศึกษาสูงขึ้นต้องการไปทำงานนอกภาคเกษตร การสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมน้อยลง จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบการทำนาเป็นนาหว่านมากขึ้น และใช้เครื่องจักรตั้งแต่การไถนา การเก็บเกี่ยว และการนวดข้าว ส่งผลให้ต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอกสูงขึ้นในขณะที่ผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรยังอยู่ในระดับต่ำ

(๒) แนวโน้มความไม่มั่นคงด้านอาหารของภาคเริ่มมีมากขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรและรูปแบบการผลิต มีการปรับเปลี่ยนการผลิตโดยใช้ที่นาไปปลูกมันสำปะหลังและยางพาราเพิ่มมากขึ้น เพื่อลดภาระการทำงานในไร่นาของแรงงานสูงอายุ ส่วนในกรณีที่ยังต้องทำนา เกษตรกรรายย่อยจำเป็นต้องใช้พันธุ์ข้าวเหมือนกันเพื่อให้เก็บเกี่ยวได้ในเวลาใกล้เคียงกัน พันธุ์ข้าวพื้นบ้านเริ่มสูญหาย มีการเผาทิ้งข้าวเพื่อให้การไถนาโดยรถไถและเครื่องจักรสมัยใหม่ทำได้เร็วขึ้น โดยเฉพาะเกษตรกรในกลุ่มจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มเลย และกลุ่มอำนาจเจริญ ส่งผลให้คุณภาพดินถูกทำลาย ชีตความสามารถในการแข่งขันลดลง และภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างสูญหาย ผลผลิตต่อไร่ต่ำ เกิดความไม่มั่นคงด้านอาหาร ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องเร่งพัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานให้มีขีดความสามารถเพิ่มขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตรให้สูงขึ้น

๓.๑.๕ การแพร่ขยายของวัฒนธรรมโลก (Global Culture) จากบริบทการเปลี่ยนแปลงที่มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมที่เริ่มแพร่กระจายเข้ามาในประเทศและภาคจากการขยายตัวของความเป็นเมืองและการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของภาคดังนี้

(๑) วิถีชีวิตแบบเมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว คนหนุ่มสาวมีค่านิยมการบริโภคตามวัฒนธรรมตะวันตก ส่งผลให้เกิดการใช้ยาเสพติด เหล้า บุหรี่ ติดการพนัน และขาดการออม รวมทั้งปัญหาเยาวชนติดเกมส์คอมพิวเตอร์ และการมั่วสุมทางเพศในแหล่งบันเทิง ทำให้เกิดภาระหนี้สินและขาดแคลนเงินลงทุน ประสิทธิภาพและคุณภาพของแรงงานลดลง นอกจากนั้นหญิงสาวในภาคมีแนวโน้มที่ต้องการสมรสกับชาวต่างชาติมากขึ้น จำเป็นต้องเร่งสร้างค่านิยม และมีมาตรการกำกับดูแลและควบคุมให้อยู่ในกรอบประเพณีที่พึงงามให้กับเยาวชนในระยะต่อไป

(๒) ความผูกพันทางสังคมจากฐานทางประเพณีและวัฒนธรรมในอดีตเริ่มอ่อนแอและลดบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน วัฒนธรรมตะวันตกทำให้แรงยึดเหนี่ยวทางประเพณีและวัฒนธรรมเดิมลดลง ชุมชนเริ่มขาดการยึดโยง ต่างคนต่างอยู่ในลักษณะปัจเจกมากขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการรื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นฐานการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนาคนให้มีความรอบรู้ สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง ควบคู่ไปกับการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

(๓) ปัญหาด้านสุขภาวะมีมากขึ้น จากแนวโน้มของโรคที่ติดมากับวิถีชีวิตแบบคนเมืองส่งผลให้คุณภาพประชากรลดลง โรคเบาหวานและโรคหัวใจมีอัตราการเพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งภัยคุกคามของโรคร้ายที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายในกลุ่มอนุภาคกลุ่มน้ำโขง ในขณะที่โรคที่เป็นปัญหากับภาคมาตลอด เช่น ธาราสีเขียว ยังมีความรุนแรง ซึ่งในแต่ละปีจะมีทารกเกิดใหม่ที่เป็นโรคธาราสีเขียวประมาณ ๑.๒ หมื่นคน และส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดตอนบนของภาค ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพของประชากร กำลังแรงงานและผลิตภาพแรงงานของภาค ซึ่งปัจจุบันต่ำอยู่แล้ว

(๔) สังคมให้ความสนใจกับการดูแลสุขภาพด้วยวิถีธรรมชาติมากขึ้นซึ่งจะช่วยให้มีโอกาสเพิ่มการผลิตและพัฒนาพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในภาค กระแสความนิยมของสังคมทั้งในประเทศไทยและของโลกที่หันมาให้ความสนใจดูแลสุขภาพด้วยวิถีตะวันออก อาทิ การอบสมุนไพร การนวดแผนไทย สปา(spa) และการรับประทานอาหารที่มีสมุนไพรเป็นส่วนประกอบได้สร้างโอกาสให้กับการผลิตทางการเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดตอนบนและตอนล่างของภาคที่มีพื้นฐานการผลิตพืชสมุนไพรและมีภูมิปัญญาเกี่ยวกับพืชสมุนไพรอยู่มาก นอกจากนี้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีศักยภาพในการพัฒนาการผลิตพืชเกษตรปลอดภัย (Hygienic Products) และเกษตรอินทรีย์ (Organic agriculture) เพื่อสนองความต้องการของตลาดในประเทศและต่างประเทศที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการเป็นครัวโลก เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ และช่วงฤดูกาลที่สามารถผลิตพืชผลได้ยาวนานในรอบปี

๓.๑.๖ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกและพลังงาน ภาวะโลกร้อนทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกสูงขึ้นส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของทุกประเทศในโลกรวมทั้งผลที่มีต่อการพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังนี้

(๑) การผลิตทางการเกษตรของภาคมีความอ่อนไหวจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความเสี่ยงสูงขึ้น จากจุดอ่อนของภาคที่การผลิตเกษตรต้องพึ่งธรรมชาติสูงเนื่องจากพื้นที่ชลประทานมีเพียง ร้อยละ ๑๔.๙ ของพื้นที่เกษตร สภาวะโลกร้อนส่งผลให้สภาพภูมิอากาศแปรปรวน เกิดฝนแล้งและน้ำท่วมบ่อยครั้ง ทำให้การผลิตของเกษตรกรในภาคมีความเสี่ยงสูง แต่พื้นที่บางส่วนยังเหมาะสมกับการเกษตรและประชากรส่วนใหญ่ยังคงทำการเกษตร ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน และป่าไม้ให้สมบูรณ์ เพื่อเป็นฐานการผลิตการเกษตรและการแปรรูป

(๒) ภัยธรรมชาติจะมีความรุนแรงมากขึ้น จากสภาพภูมิอากาศที่มีความแปรปรวนมากขึ้น มีโอกาสเกิดได้ทั้งภาวะฝนทิ้งช่วง ขาดแคลนน้ำ ภัยแล้ง และภาวะฝนตกหนัก น้ำท่วมฉับพลัน และจะมีความรุนแรงมากขึ้นและแผ่กระจายไปในวงกว้าง สร้างความเสียหายกับการผลิตภาคเกษตรอย่างมาก นอกจากนี้ในแม่น้ำโขงในช่วงฤดูแล้งปี ๒๕๕๓ ได้ลดระดับลงมากที่สุดในรอบ ๕๐ ปี เพิ่มความเสี่ยงยิ่งขึ้นจึงจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาระบบน้ำโดยด่วน โดยการเพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำภายในภาค ตลอดจนมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพการเกษตรที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ และเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำมูลและลุ่มน้ำโขง

(๓) พื้นที่ป่าไม้ของภาคยังคงถูกทำลายจากการเพิ่มพื้นที่การผลิตเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ นอกจากนั้น สภาพดินที่ไม่อุดมสมบูรณ์บางพื้นที่ยังเน้นเรื่องการขยายพื้นที่เพาะปลูก และประกอบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีโรงงานผลิตเอทานอล ๑๘ โรง ทำให้ความต้องการ อ้อย และมันสำปะหลังเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งปริมาณความต้องการและราคารายการที่สูงขึ้น จูงใจให้เกษตรกรเร่งผลิตโดยการขยายพื้นที่ปลูกโดยเฉพาะด้านตะวันตกและด้านใต้ของภาคเป็นผลให้พื้นที่ป่าไม้มีโอกาสถูกทำลายสูง ดังนั้นจึงควรเร่งแก้ไขโดยการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และการพัฒนาพันธุ์เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น

(๔) การขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วส่งผลให้ขยะและสิ่งปฏิกูลเพิ่มมากขึ้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะเมืองใหญ่ของภาค อาทิ ขอนแก่น นครราชสีมาและอุดรธานี มีการขยายตัวของชุมชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากเศรษฐกิจของเมืองเหล่านี้มีอัตราการขยายตัวสูง มีธุรกิจและการจ้างงานมาก แรงงานในชนบทจึงเข้ามาหางานทำในเมือง ส่งผลให้ขยะและสิ่งปฏิกูลเพิ่มมากขึ้น และปัจจุบันขีดความสามารถในการจัดเก็บและกำจัดยังไม่เพียงพอทำให้เกิดปัญหาขยะตกค้าง รวมทั้งปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน จากปัญหามลพิษทางอากาศ และปัญหาน้ำเสียโดยเฉพาะในเขตชุมชนเมือง

(๕) การนำเทคโนโลยีชีวภาพในการผลิตการเกษตรมาใช้มากขึ้น จะช่วยให้คุณภาพของดินและผลผลิตดีขึ้น ขณะที่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีวัสดุทำให้ภาคมีโอกาสขยายการผลิตอ้อยและมันสำปะหลัง แนวโน้มการนำเทคโนโลยีชีวภาพแบบง่ายมาใช้ในการผลิตภาคเกษตรมากขึ้น อาทิ

การใช้สาร EM มาใช้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์และใช้เป็นยาป้องกันโรคแมลง ส่งผลให้เกษตรกรใช้สารเคมีลดลง และผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น ขณะเดียวกันยังช่วยฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ งานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตวัสดุเครื่องใช้และบรรจุภัณฑ์ต่างๆ จากผลผลิตการเกษตร (Bio plastic) โดยเฉพาะวัสดุจากขานอ้อยและมันสำปะหลัง จะเป็นผลดีกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หากรัฐมีนโยบายสนับสนุนจะช่วยให้ปัญหาราคาผลผลิตและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย

๓.๒ การวิเคราะห์ความเสี่ยงและภูมิคุ้มกันต่อการพัฒนาภาค

๓.๒.๑ ความเสี่ยงของภาค เป็นที่ชัดเจนว่าภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศดังกล่าวได้ส่งผลต่อบริบทการพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในหลายมิติ และได้นำไปสู่การกำหนดประเด็นที่เป็นภัยคุกคามต่อการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

(๑) **การขาดธรรมาภิบาลของทุกภาคส่วนของสังคม** ระบบการเมืองการปกครองยังไม่สามารถจัดการปัญหาการคอร์รัปชันในทุกระดับ นอกจากนี้ยังขาดคุณธรรม และจริยธรรม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง มีความไม่เป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งมีการละเลยการปฏิบัติหน้าที่และการเลือกปฏิบัติ กลไกการบริหารงานภาครัฐไม่ได้ยึดหลักคุณธรรม และความถูกต้องตามหลักวิชาการ นำไปสู่ปัญหาการขัดแย้งในสังคม ประชาชนยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน และไม่มีช่องทางในการร้องเรียน หรือมีแต่ล่าช้าไม่ทันต่อการแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและเกิดความเลื่อมล้ำในสังคม

(๒) **ความไม่สมดุลของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เน้นการบริโภคและมีลักษณะผูกขาด** ทำให้เกิดลัทธิบริโภคนิยม ส่งผลให้ประชาชนมีการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย เกินฐานะ เกิดปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้น และนิยมความสะดวกสบาย ความสามารถในการพึ่งพาตนเองลดลง การผูกขาดของทุนยังส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการรายย่อย โดยเฉพาะการขายตัวของธุรกิจค้าปลีกข้ามชาติขนาดใหญ่ โดยไม่มีมาตรการควบคุมในระดับพื้นที่ทำให้ผู้ค้ารายย่อยในภาคไม่สามารถแข่งขันได้

(๓) **ประสิทธิภาพการผลิตของภาคเกษตรยังต้องเร่งปรับปรุง** การผลิตด้านการเกษตรของภาคมีความเสี่ยงสูง เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง จากภาระดอกเบี้ย การใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงาน การใช้ปุ๋ยและสารเคมี ในขณะที่ผลผลิตที่ได้ไม่แน่นอน ผลตอบแทนต่ำ ขาดแคลนแหล่งน้ำ เกษตรกรขาดความรู้ในด้านการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และการตลาด ส่งผลทำให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำ ไม่มีสิ่งจูงใจให้แรงงานอยู่ในภาคเกษตรและมีแนวโน้มสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินจากการขายที่ดินให้กับนายทุน เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่นิยมประกอบอาชีพเกษตรเกิดความเสี่ยงในด้านการผลิตอาหาร

(๔) **ความอ่อนแอของสถาบันหลักทางสังคม** ส่งผลให้ขาดการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและจริยธรรม วัฒนธรรมประเพณีพื้นถิ่นที่ดั่งามเสื่อมถอย อันเนื่องจากสถาบันครอบครัวอ่อนแอ และมีการหย่าร้างสูง เยาวชนถูกทอดทิ้ง ขาดการเชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในขณะที่ระบบการศึกษาในโรงเรียนอ่อนแอ คุณภาพการศึกษาอยู่ในภาวะวิกฤต ไม่ได้มาตรฐาน คุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาลดลง ขาดการเชื่อมโยงดูแลระหว่างปราชญ์ชาวบ้านและเยาวชน รวมทั้งปัญหาเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย มีปัญหาการเสพติดที่ไม่เหมาะสมจนนำไปสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด เกมคอมพิวเตอร์ และการพนัน ในทุกพื้นที่

(๕) **ความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** จากปัญหาโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ ทำให้เกิดปัญหาภัยแล้ง ในขณะที่พื้นที่ป่าลดลง จากการบุกรุกทำลายป่า มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (เช่น มันสำปะหลัง อ้อย) และการใช้สารเคมีมากขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิต ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งผลต่อระบบนิเวศน์โดยรวม ส่วนทรัพยากรน้ำขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสม ทำให้ไม่สามารถใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ประโยชน์สูงสุด

๓.๒.๒ ภูมิคุ้มกัน จากบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภัยคุกคามที่จะเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการพัฒนาภาค ได้มีการกำหนดประเด็นที่เป็นภูมิคุ้มกันที่ภาคจำเป็นต้องสร้างขึ้นหรือส่งเสริมให้มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

(๑) **ชุมชนเข้มแข็งบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** ชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปณิธานทางในการดำเนินชีวิต ประกอบสัมมาชีพ สร้างความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สร้างระบบสวัสดิการของชุมชน โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และสร้างสังคมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นทุกระดับ

(๒) **ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของภาค** ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การลงแขก ดนตรีพื้นบ้าน สถาบันทางศาสนาควรมีบทบาทส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับเยาวชน ปรับระบบการศึกษาจากระดับเริ่มต้นจนถึงระดับสูงสุดให้มีความต่อเนื่องและเหมาะสม สอดคล้องกับท้องถิ่น

(๓) **การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน** การจัดระบบอนุรักษ์ เพิ่มพื้นที่ป่าโดยการมีส่วนร่วม และกระตุ้นให้มีการปลูกไม้เศรษฐกิจในที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน โดยให้ได้รับสิทธิประโยชน์จากผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของ ส่งเสริมการบริหารจัดการในพื้นที่เกษตร และการคัดเลือกพืช ให้เหมาะสม เพื่อให้ได้มูลค่าเพิ่มต่อไร่สูงสุด

(๔) **ค่านิยมที่ถูกต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย** เช่น สร้างสังคมประชาธิปไตย และกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ส่งเสริมการใช้หลักธรรมาภิบาลในทุกระดับ พื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นแกนหลักของสังคม อาทิ การเคารพผู้ใหญ่ การรู้จักให้ การให้อภัย ฯลฯ โดยภาครัฐและการเมือง ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับภาคส่วนต่างๆ ของสังคม และปรับปรุงแบบการบริหารงานให้เป็นธรรม เสริมสร้างครอบครัวให้อบอุ่นและเป็นสุข เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชน ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้และสามารถดำรงชีวิตที่ถูกต้องและปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

๓.๓ การวิเคราะห์สถานะแวดล้อม

๓.๓.๑ การประเมินสถานะแวดล้อมของภาค ปัจจัยภายใน (จุดอ่อน และจุดแข็ง) และปัจจัยภายนอก (โอกาส และภัยคุกคาม) สามารถสรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง

(๑) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ทำการเกษตรจำนวนมาก ถึงร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่การเกษตรของประเทศ และในพื้นที่ภาคสามารถปลูกพืชได้หลากหลาย เช่น กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ และ ตอนบน ๒ สามารถปลูกพืชไร่ เช่น ข้าว ข้าวโพด อ้อย รวมทั้ง พืชสวน เช่น ยางพารา ส้ม องุ่น และพืชผัก กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สามารถปลูกพืชไร่ เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย และพืชสวน เช่น มะม่วง กล้วย ได้ดี และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ และ ๒ สามารถปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ ซึ่งมีคุณภาพดีที่สุดในประเทศ นอกจากนี้ยังมีศักยภาพด้านปศุสัตว์ โดยเฉพาะการเลี้ยงโคเนื้อโพนยางคำที่มีชื่อเสียงและคุณภาพที่ดีที่สุดในประเทศ และมีฟาร์มโคนมที่ได้มาตรฐานขั้นสูง ภาคนี้จึงเป็นแหล่งฐานการผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตรของประเทศ ที่สามารถพัฒนาต่อยอดเพิ่มมูลค่าการผลิตได้อีกมาก

(๒) แหล่งที่ตั้งของภาคอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางของอนุภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน โดยเฉพาะถนนที่เป็นโครงข่ายเชื่อมโยงทั้งภายในภาค เชื่อมโยงระหว่างภาคและประเทศเพื่อนบ้าน สามารถขนส่งสินค้าและการโดยสารได้หลายทิศทาง ทั้งในเส้นทางเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (NSEC) และตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) เอื้อต่อการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลดีต่อการค้า ไทย-ลาว และไทย-กัมพูชา และมีระบบการขนส่งทางอากาศที่สามารถเดินทางเชื่อมโยงในระดับประเทศ และในระดับนานาชาติ

(๓) มีแรงงานจำนวนมาก แม้จะมีค่าเฉลี่ยการศึกษาในระดับประถมถึงร้อยละ ๖๐.๙ แต่สามารถยกระดับให้สูงขึ้น เนื่องจากมีสถานศึกษาในระดับอาชีวะ และอุดมศึกษามากขึ้น สามารถรองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการในอนาคต

(๔) มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ ทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น แหล่งไดโนเสาร์ โบราณคดีบ้านเชียง โบราณสถานที่เชื่อมโยงอารยธรรมขอม เช่น ปราสาทหินพิมาย ปราสาทพนมรุ้ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และธรรมชาติที่สวยงาม เช่น เขาใหญ่ ภูกระดึง ภูเขี้ยว รวมทั้งการรักษาประเพณีและวัฒนธรรม การแห่ปราสาทผึ้ง ผีตาโขน บุญบั้งไฟ การแห่ช้างสุรินทร์ ที่โดดเด่นสามารถสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ยังมีสินค้าพื้นเมืองที่มีคุณภาพ และหลากหลาย โดยเฉพาะผ้าไหม ผ้าฝ้ายทอมือ ผ้าย้อมคราม ที่สามารถพัฒนาต่อยอดให้สามารถเข้าสู่ตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ

(๕) มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ด้านแร่ธาตุ เช่น แร่ทองคำ มีปริมาณสำรอง ๑ ล้านตัน แร่เกลือหิน ๑๘ ล้านล้านตัน แร่ทองแดง ๑๘.๙ ล้านตัน แร่เหล็ก ๔๖ ล้านตัน โปแตช ๒๕๐๐ ล้านตัน และก๊าซธรรมชาติ ๔๕ ล้าน ลบ.ฟุต ต่อวัน ด้านป่าไม้ มีทั้งป่าธรรมชาติ ป่าอนุรักษ์ ป่าเศรษฐกิจ และป่าชุมชน

(๖) การรวมตัวของชุมชนมีความเข้มแข็ง มีผู้นำท้องถิ่นที่สามารถยึดโยงและสร้างเครือข่ายการพัฒนาได้อย่างกว้างขวาง และมีปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นต้นแบบในด้านการทำการเกษตรแบบยั่งยืน รวมทั้งด้านศิลปวัฒนธรรมสาขาการแสดง สาขาผ้าพื้นเมือง และอื่นๆ

จุดอ่อน

(๑) พื้นที่ภาคประสบปัญหาความแห้งแล้ง ถึงร้อยละ ๒๖.๒ และพื้นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ สภาพพื้นดินเป็นดินทรายที่ไม่อุ้มน้ำ และมีแนวโน้มความแห้งแล้งรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่ป่าลดลงและเสื่อมโทรมเพราะถูกทำลายเพื่อการเกษตรและการทำธุรกิจอย่างต่อเนื่อง และระบบชลประทานยังไม่สามารถครอบคลุมพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง มีเพียงร้อยละ ๑๔.๙ ของพื้นที่เกษตรเท่านั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ยังทำการผลิตที่พึ่งพาน้ำฝน และทำนาปรังได้เพียงส่วนน้อย บางพื้นที่มีปัญหาดินเค็มทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างเต็มที่

(๒) ประชากรส่วนใหญ่ ตกอยู่ในวัฏจักรความยากจน มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. โดยเฉพาะในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เนื่องจากขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ รายได้ต่ำจึงขาดโอกาสในการศึกษา ส่งผลต่อคุณภาพแรงงานอยู่ในระดับต่ำส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ และจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายแรงงานไปยังท้องถิ่นอื่น หรือต่างประเทศ เพื่อหางานทำ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา รวมทั้งมีปัญหาด้านสุขภาวะ เนื่องจากปัญหาความยากจนและพฤติกรรมบริโภคที่นิยมบริโภคอาหารสุกๆ ดิบๆ

(๓) การบริการพื้นฐานภาครัฐ ยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะบริการด้านสุขภาพ สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรอยู่ในระดับต่ำ แรงงานส่วนใหญ่อยู่นอกระบบจึงไม่มีสิทธิในการใช้บริการจากกองทุนประกันสังคม ส่วนบริการด้านการศึกษายังต้องเร่งปรับปรุงมาตรฐานให้สูงขึ้น นอกจากนี้บริการสาธารณสุขปโภคยังเข้าไม่ถึงในบางพื้นที่ โดยเฉพาะบริการด้านน้ำสะอาด

โอกาส

(๑) การรวมตัวของประชาคมอาเซียน (Asean Community) และการทำข้อตกลงทางการค้า (FTA) กับประเทศจีน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย จะส่งผลให้การเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ เงินทุน แรงงาน และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างเสรี ส่งผลให้ความต้องการสินค้าและบริการ และความต้องการแรงงานจะขยายตัวเพิ่มขึ้น รวมทั้งความต้องการพื้นที่ในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีโอกาสขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากสามารถขนส่งสินค้าสู่ท่าเรือน้ำลึกบริเวณภาคตะวันออกเฉียงใต้สะดวก

(๒) ความร่วมมืออนุภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) และความมีอนุภาคอิรวดี เจ้าพระยาแม่โขง (ACMECS) มีความก้าวหน้าอย่างมาก ส่งผลให้เกิดความร่วมมือทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะด้านการขนส่งและคมนาคมที่มีการก่อสร้างสะพานข้ามน้ำโขงแล้ว ๒ แห่งที่มุกดาหารและหนองคาย อยู่ระหว่างการก่อสร้าง ๑ แห่ง ที่นครพนม และมีแนวโน้มที่จะก่อสร้างเพิ่มเติมในบริเวณตอนล่างของภาค นอกจากนี้แผนการลงทุนด้านรถไฟเชื่อมโยงระหว่างอนุภาคมีความก้าวหน้าเช่นกัน และมีความเป็นไปได้สูงที่จะมีการลงทุนระบบรถไฟความเร็วสูงเชื่อมโยงกับภาคกลางและภาคตะวันออก จะส่งผลดีต่อการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในอนาคต

(๓) แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ตามกรอบรัฐธรรมนูญ ฉบับ ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้ความสำคัญต่อการแก้ปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ ซึ่งประชากรที่ยากจนส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีโอกาสดังนี้ได้รับประโยชน์ทั้งด้านการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนที่ทำกิน การขาดแคลนแหล่งเงินทุน การสร้างโอกาสในการอาชีพ และแผนนโยบายของรัฐบาลทุกรัฐบาลที่ผ่านมาให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น โครงการรับจำนำข้าว โครงการประกันรายได้เกษตรกร โครงการกองทุนหมู่บ้าน สร้างโอกาสให้กับประชาชนภาคนี้อย่างมาก

(๔) นโยบายการพัฒนาพลังงานทดแทน และการส่งเสริมเทคโนโลยีชีวภาพได้รับการผลักดันจากรัฐบาล ส่งผลให้มีการเพิ่มความต้องการพืชพลังงานสูงขึ้น เช่น มันสำปะหลัง อ้อย รวมทั้งปาล์มน้ำมัน และแนวโน้มการแพร่หลายของเทคโนโลยีชีวภาพที่จะสร้างความต้องการวัตถุดิบที่มาจากพืชมากขึ้น ส่งผลดีต่อระดับราคาสินค้าเกษตรเหล่านี้ สร้างแรงจูงใจในการเพิ่มปริมาณการผลิต โดยเฉพาะการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น

(๕) ค่านิยมของสังคมโลกให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพ ประกอบกับโครงสร้างประชากรสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ความต้องการสินค้าและบริการด้านสุขภาพจะมีแนวโน้มสูงขึ้น ส่งผลดีต่อการพัฒนาสินค้าในภาคเกษตร เช่น ข้าวกล้อง พืชสมุนไพร ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความพร้อมในด้านการผลิตและมีความหลากหลายทางชีวภาพที่สามารถต่อยอดพัฒนาให้เข้าสู่ตลาดสากลได้

ภัยคุกคาม

(๑) ผลจากการทำข้อตกลงทางการค้า FTA กับประเทศจีน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย อาจมีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะสินค้าเกษตร พืชผลบางชนิดและปศุสัตว์ โดยเฉพาะโคเนื้อ ไก่เนื้อ กระเทียม และผลไม้ จะไม่สามารถแข่งขันด้านราคาและคุณภาพ เนื่องจากเทคโนโลยีการผลิต การพัฒนาพันธุ์ และต้นทุนการผลิตที่สูงกว่า นอกจากนี้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอาจได้รับผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันทางการค้าจากธุรกิจข้ามชาติที่มีโอกาสเคลื่อนย้ายเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นหากไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

(๒) ปัญหาโลกร้อนส่งผลให้เกิดสภาพภูมิอากาศแปรปรวน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะประสบปัญหาภัยแล้ง และปัญหาฝนตกชุกกว่าปกติ มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติ อาทิ เหตุการณ์ดินถล่ม น้ำป่าไหลหลาก และภาวะน้ำท่วมฉับพลัน กระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดจนทรัพยากรสินทรัพย์ทางการเกษตร และกิจกรรมทางเศรษฐกิจเสียหายและเชื่อมโยงสู่ปัญหาสังคมตามมา

(๓) ปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงาน ทั้งจากประเทศเพื่อนบ้านมาสู่ภาค และจากภาคซึ่งส่วนใหญ่เป็นสังคมชนบทที่มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มาสู่สังคมเมืองที่ต่างคนต่างอยู่ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั่งมาสูญหายไป เกิดปัญหาสังคมตามมา มีปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคระบาด ปัญหาอาชญากรทำให้ขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งปัญหาขยะและมลพิษที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น

(๔) การแพร่ระบาดของวัฒนธรรมตะวันตกสู่กลุ่มเยาวชนผ่านสื่อต่างๆ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต (internet) ทำให้มีปัญหาด้านสังคม เช่น ดิตเกมส์ เล่นการพนัน รวมทั้งสื่อลามกที่มอมเมาประชาชน ก่อให้เกิดปัญหาทางเพศ ส่งผลให้คุณภาพการศึกษาที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ มีระดับความรู้รุนแรงมากยิ่งขึ้น

๓.๓ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาวะแวดล้อมภาคระหว่างปัจจัยภายใน (จุดแข็งและจุดอ่อน) และปัจจัยภายนอก (โอกาสและภัยคุกคาม)

๓.๓.๑ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจุดแข็งที่สำคัญคือ มีพื้นที่ทำการเกษตร มากถึงร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ถือครองการเกษตรทั้งประเทศ และเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดของประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณทุ่งกุลาร้องไห้และทุ่งสัมฤทธิ์ รวมทั้งยังสามารถผลิตข้าว และมันสำปะหลังได้มากที่สุดของประเทศ มีอุตสาหกรรมอาหารและอาหารสัตว์ ที่สามารถสร้างรายได้จากการผลิตร้อยละ ๒๐.๓ ของรายได้จากการผลิตอาหารและอาหารสัตว์ของประเทศ ประกอบกับโอกาสที่มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและผลจากการทำ FTA กับจีนและญี่ปุ่น ทำให้มีความต้องการและเปิดรับสินค้าเกษตรมากขึ้น และผลจากราคาน้ำมันที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจึงมีความต้องการพืชพลังงานทดแทน โดยมีผู้ผลิตเอทานอล ขออนุญาตตั้งโรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๑๘ ราย มีกำลังการผลิต ๔.๘ ล้านลิตรต่อวัน หรือร้อยละ ๓๙.๓ ของกำลังการผลิตรวมทั้งประเทศ ส่งผลให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นฐานอุตสาหกรรมอาหารและอุตสาหกรรมเอทานอลของประเทศ โดยควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและยกระดับคุณภาพสินค้าเกษตร โดยมุ่งพัฒนาพันธุ์ที่เหมาะสมกับพืชพลังงาน การใช้ปุ๋ยชีวภาพ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกษตรกรเพาะปลูก การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยวผลผลิต ต้องทำควบคู่กันไปทุกมิติเพื่อให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง

๓.๓.๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่กลางกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง มีระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน โครงข่ายถนน (EWEC) สะพานข้ามโขง ๒ แห่ง และกำลังก่อสร้างอีก ๑ แห่ง ที่เอื้อต่อการการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงแผนการก่อสร้างโครงการรถไฟรางคู่ และโครงการรถไฟความเร็วสูงเชื่อมต่อกัน จึงเหมาะที่จะพัฒนาเมืองชายแดนที่มีมูลค่าการค้าสูงให้เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขง โดยสนับสนุนการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวเชื่อมกับเพื่อนบ้านให้มากขึ้น ด้วยการเร่งพัฒนาบริการพื้นฐานของเมืองและด่านชายแดนหนองคาย มุกดาหาร อุบลราชธานี และนครพนม ให้พร้อมกับการเป็นประตูการค้า

๓.๓.๓ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีเอกลักษณ์ต่างจากภูมิภาคอื่น ทั้งแหล่งท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ ชากไดโนเสาร์ในจังหวัดขอนแก่น ภาพสลักรัตนบุรี อารยธรรมโบราณบ้านเชียงในจังหวัดอุดรธานี อารยธรรมขอม (ปราสาทหินพิมาย ปราสาทพนมรุ้ง ปราสาทหินเมืองต่ำ ปราสาทตาเมือนธม ตาเมือนใต้ และปราสาทเขาพระวิหาร) ในกลุ่มจังหวัดนครราชสีมา และการท่องเที่ยวมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น ทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านโบราณคดี อารยธรรมขอม และยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยส่งเสริมให้กลุ่มจังหวัดนครราชสีมา เป็นศูนย์ท่องเที่ยวอารยธรรมขอม กลุ่มจังหวัดขอนแก่น อุดรธานี เป็นศูนย์ท่องเที่ยวก่อนประวัติศาสตร์ ในการฟื้นฟูสภาพแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกได้มาตรฐาน

๓.๓.๔ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสภาพพื้นดินเป็นดินทรายที่ไม่อุ้มน้ำ และมีแนวโน้มความแห้งแล้งรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมเพราะถูกทำลายเพื่อการเกษตรและการขยายของภาคธุรกิจอย่างต่อเนื่อง ระบบชลประทานมีเพียงร้อยละ ๑๔.๙ ของพื้นที่ เกษตรกรยังทำการผลิตที่พึ่งพาน้ำฝนและทำนาปรังได้เพียงส่วนน้อย บางพื้นที่มีปัญหาดินเค็มทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างเต็มที่ และยังต้องเผชิญกับสภาวะโลกร้อนที่ส่งผลให้สภาพภูมิอากาศแปรปรวน เกิดฝนแล้ง และน้ำท่วมบ่อยครั้ง ทำให้การผลิตของเกษตรกรมีความเสี่ยงสูง จึงควรให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน และป่าไม้ให้สมบูรณ์เพื่อเป็นฐานการผลิตการเกษตรและแปรรูป รวมถึงมีการบริหารจัดการน้ำที่เหมาะสมให้เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค และการเกษตร พร้อมกับพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูง และพัฒนาพันธุ์พืชที่เหมาะสมทนต่อสภาพความแห้งแล้งอันเนื่องมาจากความล่าช้าของฤดูกาล และจากปัญหาน้ำหลาก-น้ำท่วม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรในการทำการเกษตร เพื่อลดปัญหาการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการเพาะปลูก

๓.๓.๕ ประชากรส่วนใหญ่ของภาคมีฐานะยากจน เนื่องจากสภาพความแห้งแล้งจึงทำให้ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ รายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. และขาดโอกาสในการศึกษา ส่งผลต่อคุณภาพแรงงาน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือต้องย้ายไปทำงานในท้องถิ่นอื่นหรือต่างประเทศ นอกจากนี้สภาพพื้นที่รกร้างและบริการพื้นฐานยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะบริการด้านสาธารณสุขจึงมีปัญหาด้านสุขภาวะ และแรงงานส่วนใหญ่อยู่นอกระบบ และบางพื้นที่ประสบภัยคุกคามจากโรคภัยที่มาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงเพื่อเข้ามาหางานทำ และผลกระทบจากการทำ FTA ที่ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี ภาคนี้จึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีความรอบรู้ มีคุณธรรม มีสุขภาวะที่ดี สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข มีภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากควบคู่กับการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น

๔. ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกลุ่มจังหวัด

การเปลี่ยนแปลงในบริบทของโลกและของประเทศมีผลกระทบต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือค่อนข้างมาก ถึงแม้จะยังคงมีศักยภาพที่จะเป็นเป็นฐานการผลิตด้านการเกษตร ทั้งข้าว อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ข้าวโพด ยางพารา และพืชพลังงานทดแทน แต่เริ่มเห็นประเด็นภัยคุกคามและสัญญาณบ่งชี้ที่ชัดเจนขึ้นของความไม่มั่นคงของภาคเกษตรอันเนื่องมาจากแบบแผนการผลิตที่มีการพึ่งพิงปัจจัยภายนอกสูงขึ้น รวมทั้งปัญหาความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติที่มีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ส่วนความท้าทายมีประเด็นที่สำคัญ คือ จะสามารถสร้างโอกาสจากการมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) และมีพื้นที่ติดต่อเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างกว้างขวาง ให้มีประสิทธิภาพในเชิงการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการแข่งขันได้อย่างไร รวมทั้งการมีทุนวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามและแข็งแกร่ง ความเป็นแหล่งอารยธรรมและแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ที่ควรรักษาและส่งเสริมให้นำไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำเป็นต้องเน้นการสร้างโอกาสให้ฐานเศรษฐกิจให้มีความเข้มแข็งและขณะเดียวกันจะต้องสร้างภูมิคุ้มกันที่พร้อมต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยสภาพแวดล้อมจากกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ ตลอดจนภัยคุกคามจากความแปรปรวนทางภูมิอากาศจากปัญหาโลกร้อนที่รุนแรงมากขึ้น โดยกำหนดบทบาทและทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ดังนี้

๔.๑ บทบาทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) จากบริบทการเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอก การประเมินสถานการณ์ และผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของภาค สามารถนำไปสู่การกำหนดบทบาทของพื้นที่ในการพัฒนาด้านต่างๆ โดย

๔.๑.๑ มีบทบาทเป็นฐานการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานทดแทนของประเทศ โดยพื้นที่บริเวณตอนกลางและตอนล่างของภาคมีศักยภาพเหมาะสมในการปลูกข้าวคุณภาพสูง โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ บริเวณทุ่งกุลาร้องไห้และทุ่งสัมฤทธิ์ ส่วนด้านพืชพลังงานทดแทนควรให้ความสำคัญกับแหล่งผลิตที่อยู่ในบริเวณโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อลดต้นทุนการขนส่ง

๔.๑.๒ มีบทบาทเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารและเอทานอลของประเทศ จากวัตถุดิบหลักที่สามารถผลิตได้ในพื้นที่ของภาค

๔.๑.๓ มีบทบาทเป็นประตูการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงสู่อินโดจีน จากความก้าวหน้าของโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS) และโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี เจ้าพระยา แม่โขง (ACMECS) มีความก้าวหน้าทุกสาขา โดยเฉพาะการเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมและพลังงาน และการทำกรอบความตกลงว่าด้วยการขนส่งสินค้าข้ามแดน และข้อตกลงด้านอื่นๆ รวมทั้งการเปิดเสรีในกรอบอาเซียนในอนาคตจะส่งผลต่อการพัฒนาภาค โดยพื้นที่ที่มีศักยภาพ ได้แก่ หนองคาย มุกดาหาร นครพนม และอุบลราชธานี ที่สามารถยกระดับเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและการลงทุนของภาค

๔.๑.๔ มีบทบาทเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ ในพื้นที่ขอนแก่น กาฬสินธุ์ และอุดรธานี และแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอมตามเส้นทางนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และ ศรีสะเกษ แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ในพื้นที่ตอนบนของภาค

๔.๒ เป้าประสงค์ของการพัฒนาภาค

การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมุ่งเน้นสร้างศักยภาพของพื้นที่เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีสถานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง สังคมเข้มแข็ง เอื้ออาทร เป็นธรรมและพึ่งตนเองได้ นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าประสงค์ที่สำคัญ คือ

๔.๒.๑ ระบบเศรษฐกิจเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในด้านเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ ซึ่งเป็นฐานการผลิตหลักของภาคให้สูงขึ้น มูลค่าการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน สร้างโอกาสในการอาชีพ และสร้างงานและความมั่นคงด้านรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ และลดการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภาค

๔.๒.๒ คุณภาพชีวิตของประชาชนสูงขึ้น ความเหลื่อมล้ำทางสังคมลดลง มีโอกาสการเข้าถึง บริการภาครัฐ ได้รับการบริการพื้นฐานทั้งด้านการศึกษาและด้านสุขภาพ แรงงานมีทักษะ มีความรู้ และมี สุขอนามัยที่สูงขึ้น ยกระดับสู่แรงงานมีฝีมือและมีผลิตภาพการผลิตสูงขึ้น เข้าสู่สังคมฐานความรู้ มีคุณภาพ และมีคุณธรรม และมีความเป็นธรรม สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการดูแลเอื้ออาทรต่อกันทุกวัย รักษา พื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีที่ดั่งเดิมและความมั่นคงของอาชีพเกษตรกรให้เป็นภูมิคุ้มกันของภาค

๔.๒.๓ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการฟื้นฟูคืนความสมบูรณ์ของป่าไม้ แหล่งน้ำ ดิน อากาศ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ปราศจากมลพิษ และมีการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า บนพื้นฐานการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพภายใต้กรอบแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔.๓ ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากบริบทการเปลี่ยนแปลง บทบาทของภาค และการกำหนดเป้าประสงค์ดังกล่าวข้างต้น สามารถกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ -๒๕๕๙) ๔ แนวทาง คือ ๑) เพิ่มศักยภาพฐานการผลิตให้แข็งแกร่ง มีความสมดุล และมีความสามารถในการแข่งขัน ๒) พัฒนาคนให้มีคุณภาพภายใต้แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต ๓) สร้างความเป็นธรรมในสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน และ ๔) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

แนวทางที่ ๑ : เพิ่มศักยภาพฐานการผลิตให้แข็งแกร่ง มีความสมดุล และมีความสามารถในการแข่งขัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในด้านเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ ซึ่งเป็นฐานการผลิตหลักของภาค ให้สามารถสร้างมูลค่าการผลิตให้สูงขึ้นและมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สร้างการจ้างงาน และสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ลดระดับความแตกต่างของรายได้และการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่าง ภาค โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจด้านอาหาร และพลังงานและอุตสาหกรรมเกษตรที่เกี่ยวข้อง และการส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับภูมิภาค โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) **เร่งต่อยอดและใช้ประโยชน์จากความตกลงต่างๆในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับ ประเทศเพื่อนบ้าน** โดย (๑) พัฒนาเมืองและด่านชายแดน ให้เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่ม อนุภาคลุ่มน้ำโขง โดยสนับสนุนการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น ด้วยการเร่งพัฒนาบริการพื้นฐานของเมืองพร้อมทั้งระบบสาธารณสุขปึกและสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ของเมืองหลักชายแดน และด่านชายแดน บริเวณจังหวัดมุกดาหาร หนองคาย นครพนม และ อุบลราชธานี และพัฒนาเมืองสนับสนุน อุดรธานี สกลนคร ให้พร้อมสนับสนุนการเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับกลุ่มอนุภาค

ลุ่มน้ำโขงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (๒) เสริมสร้างศักยภาพจังหวัดนครพนมให้เป็นเมืองเศรษฐกิจชายแดน มีความพร้อมในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ ๓ ให้มีศักยภาพที่เอื้อต่อการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว อาทิ ด้านศุลกากร คลังสินค้า (Warehouse) สถานที่จอดรถสินค้า (Truck Terminal) (๓) พัฒนาเมืองชายแดนให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของภูมิภาค เชื่อมโยงการค้า การลงทุนการท่องเที่ยว และวัฒนธรรม (๔) เสริมสร้างศักยภาพในการรับรู้และเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและการเปิดเสรีทางการค้าในกรอบความร่วมมือต่างๆ แก่ภาคีการพัฒนาของภาคทั้งในส่วนภาครัฐกิจ ชุมชนและท้องถิ่น (๕) การจัดระเบียบช่องทางในการขนส่งสินค้าผ่านแดนให้มีความชัดเจน เช่น การรับรอง การตรวจสินค้าต่างๆ (การเปิดตู้) การตรวจสอบลักษณะ และการจัดเก็บค่าธรรมเนียม เป็นต้น (๖) พัฒนาบุคลากร โดยสนับสนุนให้จังหวัดชายแดนและจังหวัดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนมีทักษะด้านภาษาที่สามารถสื่อสารกับประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งภาษาสากลหลักในภูมิภาค (๗) พัฒนาจังหวัดชายแดน ให้มีองค์กรหรือหน่วยงานด้านวิเทศสัมพันธ์ที่สามารถทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงและพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) สร้างความมั่นคงและความสมดุลด้านการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ประโยชน์จากโครงการความร่วมมือ อีระวดี-แม่โขง-เจ้าพระยาหรือ ACMECs โดย (๑) ขยายฐานการผลิตพืชเศรษฐกิจโดยเฉพาะพืชพลังงานไปยังประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมกับสนับสนุนการเกษตรแบบข้อต่อ (Contact Farming) ที่มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมและเน้นการผลิตที่ยั่งยืน เพื่อป้องกันการขยายพื้นที่ปลูกพืชพลังงานจากการรุกพื้นที่ป่าไม้ที่มีน้อยอยู่แล้ว (๒) ส่งเสริมการผลิตพืชที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตพลังงานทดแทน โดยยังคงความสมดุลและความมั่นคงของพืชอาหารที่สามารถตอบสนองความต้องการในระบบเศรษฐกิจ จากการเร่งรัดนโยบายและมาตรการกำหนดพื้นที่เพาะปลูกพืชอาหารและพลังงานตามศักยภาพของพื้นที่ (๓) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการเผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารในการผลิต การตลาด ของพืชอาหารและพืชพลังงาน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจแก่เกษตรกร

(๓) เพิ่มศักยภาพการผลิตทางการเกษตรทั้งในและนอกเขตชลประทาน โดย (๑) พัฒนาการผลิตในพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทานเน้นการผลิตเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารของเกษตรกรรายย่อย สนับสนุนการใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม และลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ (๒) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในเขตชลประทาน และปรับโครงสร้างการผลิตกระจายการผลิตให้หลากหลายเพื่อเพิ่มโอกาสและความเข้มข้นของการใช้แรงงาน โดยผลิตพืชและสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่มสูงสอดคล้องกับความต้องการของตลาด (๓) ส่งเสริมการเพาะปลูกที่ใช้น้ำน้อย เช่น พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ องุ่น เมล็ดพันธุ์คุณภาพสูง (๔) ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดใหม่ๆ เช่น ยางพารา พืชผัก สมุนไพร ในพื้นที่ที่มีศักยภาพและเร่งพัฒนาพันธุ์พืชให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องให้ครบวงจรในห่วงโซ่การผลิตเพื่อให้เป็นแหล่งรายได้ใหม่ของภาค (๕) พัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำให้เป็นวาระแห่งชาติว่าด้วยการจัดการน้ำ รวมทั้งการพัฒนาชลประทานระบบท่อ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสภาพความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นเร็ว (๖) พัฒนาการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสร้างอำนาจต่อรองระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตกับโรงงาน (๗) ยกกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรไปสู่มาตรฐานขั้นสูง โดยเน้นการผลิตสินค้าปลอดภัย โดยใช้วิธีการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมี โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพการผลิตพืชผักไปสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานในระดับสากล เพื่อสนองความต้องการของตลาดในประเทศและต่างประเทศ (๘) พัฒนาปรับปรุงคุณภาพดิน และแก้ไขปัญหาดินเค็มให้ครอบคลุมพื้นที่ภาค

(๔) เพิ่มความมั่นคงของอาชีพเกษตรกรเพื่อรักษาภาคเกษตรและเกษตรกรรายย่อยให้อยู่ได้ โดย (๑) ส่งเสริมระบบสหกรณ์ให้เข้ามามีบทบาทนำในการพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อแก้ไขปัญหาประสิทธิภาพและผลิตภาพแรงงานต่ำ โดยรัฐควรสนับสนุนแหล่งเงินทุนและเทคโนโลยี (๒) พัฒนา

กระบวนการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตรที่สอดคล้องกับกลไกตลาดเพื่อให้ราคาสินค้าเกษตร เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ฯลฯ มีเสถียรภาพเป็นแรงจูงใจดึงดูดคนรุ่นใหม่หันมาทำอาชีพเกษตรกรรม สร้างหลักประกันให้เกษตรกรอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและไม่มีหนี้สิน โดยเน้นความต่อเนื่องของโครงการประกันรายได้เกษตรกรที่มุ่งช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยอย่างทั่วถึง ในขณะที่ไม่สร้างภาระด้านงบประมาณของภาครัฐในระยะยาว (๓) ในขณะเดียวกันควรพัฒนาระบบประกันพืชผลที่มีประสิทธิภาพมากกว่าโครงการประกันรายได้เกษตรกร เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ให้กับประชาชน โดยมีภาครัฐกิจเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทดำเนินการแทนภาครัฐ โดยยึดความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่เป็นหลัก

(๕) พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับฐานการผลิตของท้องถิ่น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปสินค้าเกษตรด้านอาหารและพลังงานทดแทนที่เชื่อมโยงกับฐานวัตถุดิบของภาค โดย (๑) ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตตลอดห่วงโซ่การผลิต อาทิ ส่งเสริมให้เกษตรกรที่ปลูกมันสำปะหลัง ทำการผลิตแบบมีสัญญา (Contact Farming) กับโรงงานผลิตพลังงานทดแทน และการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังและอ้อยด้วยการพัฒนาพันธุ์ดี เพื่อลดความกดดันความต้องการพื้นที่หรือการขยายพื้นที่เพาะปลูกที่จะมีผลกระทบต่อกรรูก้าพื้นที่ป่าไม้ (๒) ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีบทบาทนำในการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมในลักษณะ คลัสเตอร์ เช่น นครราชสีมา ขอนแก่น กาฬสินธุ์ เป็นเขตอุตสาหกรรมอาหารและพลังงานทดแทน นครราชสีมา ขอนแก่น ชัยภูมิ เป็นเขตอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องแต่งกาย นครราชสีมา ขอนแก่น เป็นเขตอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ โดยเน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การพัฒนาพื้นที่มีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน (๓) พัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ และแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานของการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสร้างนวัตกรรมในการผลิตสินค้าและบริการ และการเพิ่มมูลค่าจากศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้จังหวัดที่มีศักยภาพพัฒนาไปสู่การเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ อาทิ ขอนแก่น เป็นเมืองเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) การศึกษาและบริการทางการแพทย์ นครราชสีมาเป็นเมืองแฟชั่น อุดรธานีเป็นเมืองอาหารอีสาน เลยเป็นเมืองเครื่องดื่มาจากผลไม้ เป็นต้น

(๖) ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ให้มีบทบาทในภาคและมีความเข้มแข็งมากขึ้น เพื่อเตรียมการรองรับโอกาสและผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน โดย (๑) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจากการบ่มเพาะผู้ประกอบการ และส่งเสริมการสร้างตราสินค้า (Brand) ของสินค้าทุกระดับในภาค (๒) พัฒนาแหล่งทุนและปรับปรุงกฎระเบียบด้านการเงินให้เอื้อต่อการพัฒนาให้ความช่วยเหลือ SME ขนาดเล็กให้สามารถแข่งขันดำเนินธุรกิจได้ (๓) พัฒนาหลักสูตรการศึกษาและการฝึกอบรมในด้านการพัฒนา SME เป็นการเฉพาะ อาทิ การจัดตั้ง School of SME, การพัฒนาหลักสูตรปริญญาตรีหรือสูงกว่าในสาขาการบริหารจัดการ SME

(๗) พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย โดย (๑) ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีศักยภาพให้ได้มาตรฐานเพื่อสร้างมูลค่าการผลิตให้สูงขึ้น อาทิ กลุ่มผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าย้อมคราม ผลิตภัณฑ์ดินเผา อาหารแปรรูป และพืชสมุนไพร โดยเน้นการยกระดับคุณค่าของสินค้า (Value creation) บนพื้นฐานการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาไทยในการสร้างนวัตกรรมภายใต้แนวคิดของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) และ (๒) ส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อยกระดับการผลิตไปสู่วิสาหกิจชุมชน ที่สามารถขยายฐานการผลิต การลงทุน และสามารถขยายเครือข่ายช่องทางการตลาดให้มากขึ้น

(๘) เพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและภาคบริการ โดยใช้จุดแข็งด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยว โดย (๑) ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยนำมิติทางวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่น เช่น งานบุญบั้งไฟ ประเพณีแซนตาโดน แท้เทียนพรรษา ฯลฯ มาต่อยอดเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในแต่ละท้องถิ่น อาทิ (๒) ส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยให้บุรีรัมย์และนครราชสีมาเป็นศูนย์ท่องเที่ยวอารยธรรมขอม (ปราสาทหินพิมาย ปราสาทเขาพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ ปราสาทตาเมือนธม ตาเมือนโอด และปราสาทเขาพระวิหาร) ขอนแก่น กาฬสินธุ์และอุดรธานี เป็นศูนย์ท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ซากไดโนเสาร์ และชุมชนโบราณบ้านเชียง) (๓) พัฒนา พื้นฟูสภาพแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน และเน้นการสร้างคุณค่าของการท่องเที่ยวผ่านความหมายจากเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่น (story) โดยส่งเสริมภาคธุรกิจให้มีบทบาทในการลงทุนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถนำเสนอประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ พร้อมๆ กับการค้นหาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่สามารถสร้างความภาคภูมิใจและความรักถิ่นฐานของคนในท้องถิ่น และสามารถนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์

(๙) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดย (๑) เร่งพัฒนาระบบ logistic ในแนว EWEC โดยเฉพาะโครงข่ายเส้นทางรถไฟรางคู่ในปัจจุบันให้ถึงนครราชสีมา และขยายสู่พื้นที่จังหวัดชายแดน (กทม - นครราชสีมา - ขอนแก่น - หนองคาย) และโครงการรถไฟความเร็วสูง (๒) ขยายเส้นทางถนนหลักเพื่อเชื่อมโยงการขนส่งและคมนาคมระหว่างเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจหลักและเมืองชายแดนของภาคและของประเทศรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรม การค้า และการท่องเที่ยว โดยเร่งโครงการทางด่วนพิเศษ (Motor way) เชื่อมต่อบางปะอิน - สระบุรี- นครราชสีมา (๓) พัฒนาศูนย์กระจายสินค้าในพื้นที่จังหวัดที่เป็นประตูการค้าสู่ประเทศเพื่อนบ้านและอินโดจีน (๔) เร่งรัดการเจรจาว่าด้วยข้อตกลงการใช้เส้นทางคมนาคมผ่านแดน (Cross Border Transport Agreement) ในกรอบ GMS เพื่อสนับสนุนการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน

แนวทางที่ ๒ : พัฒนาคอนให้มีคุณภาพภายใต้แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเน้นการพัฒนาทั้งด้านการศึกษาและด้านสุขภาพ สร้างคนดีมีความรู้ มีจริยธรรม มีสุขภาพกายและจิต เสริมสร้างคุณภาพแรงงานให้มีทักษะ มีความรู้ และมีสุขอนามัย ยกระดับสู่แรงงานฝีมือและมีผลิตภาพการผลิตที่สูงขึ้น เป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคและของประเทศอย่างยั่งยืน และการอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) **พัฒนาคอนให้มีพร้อมรองรับโอกาสด้านอาชีพ** ที่มาจากการขยายตัวของการค้า และการลงทุนจากการเปิดเสรีในกรอบอาเซียน โดย (๑) สร้างโอกาสการเข้าถึงแหล่งความรู้ จากการสืบค้นรวบรวม และจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้แก้ไขปัญหาระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (๒) พัฒนาศักยภาพทักษะฝีมือแรงงานเพื่อรองรับโอกาสการขยายตัวทางอุตสาหกรรมและการค้าการลงทุนในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านและการเปิดเสรีในกรอบอาเซียน (๓) พัฒนาคอน ชุมชนและท้องถิ่น ให้สามารถรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง สามารถกลั่นกรองข้อมูล ข่าวสาร เพื่อรู้เท่าทัน สามารถปรับตัวได้อย่างทันท่วงที เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน

(๒) **พัฒนาระบบการศึกษาให้สามารถรองรับคนทุกวัย** เพื่อแก้ปัญหาการขาดโอกาสในการเรียนต่อ และปัญหาคุณภาพการศึกษาที่ต่ำ จึงควร (๑) พัฒนาระบบการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ความต้องการและภูมิปัญญาท้องถิ่น (๒) ส่งเสริมการกระจายบทบาททางการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น (๓) เพิ่มโอกาสและช่องทางการเข้าถึงบริการด้านศึกษาของประชาชน โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาการศึกษาทุกระดับ (๔) ส่งเสริมหลักสูตรการศึกษาให้เด็กรักถิ่นฐานและวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม (๕) ยกระดับการศึกษาของภาคให้เป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาค โดยเน้นการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ด้านภาษา เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านโลจิสติกส์ และการผลิตแรงงานฝีมือในทุกสาขา โดยเฉพาะแรงงานเพื่อสาขาการผลิตที่มีศักยภาพในพื้นที่ภาค อาทิตอุตสาหกรรมพลังงาน อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมเกษตร

(๓) **เพิ่มผลิตภาพแรงงานเกษตร** โดย (๑) สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การผลิตเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร โดยส่งเสริมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่และงานวิจัยของสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มคุณภาพและความหลากหลายของการผลิต (๒) สร้างความรู้และทักษะในการทำการเกษตรแบบประณีต เกษตรอินทรีย์ เพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตสินค้าเกษตรด้วยคุณภาพที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคที่เน้นอาหารที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาพและสินค้าที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (๓) พัฒนาความรู้ ทักษะฝีมือแรงงานในภาคเกษตร อาทิ การกรีดยางที่มีคุณภาพ การทำต้นพันธุ์ การทำยางแผ่น การเลี้ยงโคขุน เป็นต้น (๔) สร้างแรงจูงใจให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ รักถิ่นฐาน และคืนสู่อาชีพเกษตรกร บนพื้นฐานการศึกษาและองค์ความรู้ที่ได้สืบทอดจากปราชญ์ท้องถิ่น

(๔) **ส่งเสริมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม เพื่อปลูกฝังคนรุ่นใหม่ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม** จากปัญหาการแพร่ระบาดของวัฒนธรรมตะวันตกผ่านสื่อและช่องทางอื่น รวมทั้งกระแสบริโภคนิยมที่ทำให้คนในสังคมมีการแข่งขันกันมากขึ้น ขาดความสนใจปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม จึงควรให้ความสำคัญกับ ๑) การส่งเสริมจริยธรรมในสังคม เพื่อสร้างคนดีมีคุณธรรม ๒) เชิดชูยกย่องคนดีในสังคมให้เป็นต้นแบบแก่คนรุ่นใหม่โดยเน้นความสำเร็จในชีวิตด้านจริยธรรมมากกว่าฐานะทางเศรษฐกิจ ๓) รื้อฟื้นวัฒนธรรม และประเพณีที่ดีงาม เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสเรียนรู้เข้าใจ เข้าถึง นำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง (๔) ส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้อบอุ่น โดยเพิ่มบทบาทของชุมชนและท้องถิ่นในการสร้างแรงจูงใจให้พ่อแม่ดูแลครอบครัว และมีบทบาทเสริมในการดูแลเยาวชนให้อยู่ในกรอบจริยธรรมประเพณีที่ดีงาม

(๕) **ส่งเสริมสุขภาพของประชาชนโดยเน้นทั้งทางด้านการรักษาและการป้องกัน** จากปัญหาการอพยพแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน และปัญหาแรงงานส่วนใหญ่ไร้ฝีมือและมีรายได้ต่ำ และการขาดความรู้ด้านโภชนาการที่ดีพอ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ตกอยู่ในภาวะเจ็บป่วย รวมทั้งแรงกดดันจากปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาทางสังคมส่งผลให้มีปัญหาด้านสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ จึงจำเป็นต้องแก้ไข (๑) รมรณรงค์เรื่องการดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย การป้องกันความเครียด และการดูแลด้านโภชนาการ ด้านเคหะสถาน และด้านการสุขาภิบาลต่างๆ (๒) การดูแลเฝ้าระวังและป้องกันปัญหายาเสพติด (๓) การป้องกันปัญหาเยาวชนที่ถูกบั่นทอนจากวัฒนธรรมตะวันตกและการเข้าสู่สังคมเมืองมากขึ้น และ (๔) ส่งเสริมให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพคนทุกวัย และลด ละ เลิก อบายมุข

(๖) **พัฒนาบริการด้านสุขภาพ** จากปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนที่ยังมีอยู่ในระดับสูง จากรูปแบบการบริโภคและการขาดการดูแลสุขภาพอนามัยที่ดี ขณะเดียวกันจากศักยภาพของสถาบันการศึกษาและสถานบริการด้านสุขภาพที่มีอยู่สามารถยกระดับให้เป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ของอนุภูมิภาค เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการดูแลคนในพื้นที่อย่างเพียงพอ และสามารถขยายโอกาสทางเศรษฐกิจจากการให้บริการในวงกว้าง จึงควร (๑) เร่งพัฒนาบริการด้านการแพทย์ให้เป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาค โดยการเพิ่มสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรให้สูงขึ้น และส่งเสริมงานศึกษา วิจัย ฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางการแพทย์และสาธารณสุขในพื้นที่ให้มากขึ้น (๒) เร่งสร้างระบบป้องกันและรักษาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เทียบเคียงกับภูมิภาคอื่น และเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเปิดเสรีของอาเซียนและการเป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (๓) สร้างระบบเฝ้าระวังโรคระบาด ควบคุมการแพร่ระบาดของโรคในท้องถิ่น และโรคที่มาจากการเคลื่อนย้ายแรงงาน

แนวทางที่ ๓ : สร้างความเป็นธรรมในสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อสร้างโอกาสในการอาชีพ มีความมั่นคงด้านรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการภาครัฐ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) สร้างโอกาสและความมั่นคงในการอาชีพ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความสำเร็จของปราชญ์ชาวบ้านเป็นแรงจูงใจเพื่อสืบทอดอาชีพเกษตร โดยเป้าหมายหลัก คือ (๑) การจูงใจคนรุ่นใหม่โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่สนใจ และลูกหลานของเกษตรกรในการประกอบอาชีพการเกษตร โดยการเรียนรู้และขยายผลจากปราชญ์ชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จจากการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคเป็นแรงบันดาลใจและเป็นตัวอย่างของความสำเร็จ (๒) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นมีบทบาทเป็นมหาวิทยาลัยที่มุ่งให้บริการชุมชนและท้องถิ่น โดยผลิตบุคลากรและหลักสูตร รวมทั้งมีการศึกษาวิจัยที่ตอบสนองความต้องการและวิถีการผลิตของท้องถิ่น (๓) ส่งเสริมการขยายเครือข่ายการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรปราณีต เกษตรผสมผสานให้มากขึ้น และ (๔) ส่งเสริมและสนับสนุนทุนแก่แรงงานและเยาวชนเพื่อเข้าสู่ภาคการเกษตร

(๒) การรื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้เป็นทุนทางสังคม เพื่อเพิ่มแรงยึดเหนี่ยวของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เริ่มอ่อนแอจากผลกระทบความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจากภายนอก และการแพร่ระบาดของวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาตามกระแสโลกาภิวัตน์ โดยสนับสนุนการใช้มิติทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชน โดย (๑) ฟื้นฟูวัฒนธรรมและประเพณีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความเกี่ยวพันต่อวิถีชีวิตในภาคเกษตร โดยเฉพาะวัฒนธรรมข้าว ของเกษตรกรไทบ้านที่สืบทอดมายาวนานให้เป็นแกนหลักในการยึดโยงประชาสังคม และต่อยอดองค์ความรู้เป็นพลังสืบทอดวิถีการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน (๒) ใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนสร้างกิจกรรมต่างๆ เพื่อรื้อฟื้นประเพณีและวัฒนธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน (๓) ส่งเสริมเยาวชนเรียนรู้ด้านประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างความรักและผูกพันต่อชุมชน ลดกระแสการบริโภควัฒนธรรมตะวันตกและลดการย้ายถิ่นที่อยู่ (๔) สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เช่น การทอผ้าไหม ด้านการแพทย์ทางเลือกสมุนไพร ด้านศิลปการแสดงและอื่นๆ เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพและยึดโยงให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน และ (๕) ส่งเสริมและยกย่องคนดี เพื่อเป็นต้นแบบ และสร้างแรงจูงใจให้คนทำความดี

(๓) สร้างความเข้มแข็งทุนทางการเงินของชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงของภาคและสร้างภูมิคุ้มกัน โดย (๑) พัฒนาแหล่งเงินทุนฐานรากของชุมชนโดยเน้นการพัฒนาต่อยอดความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์เดิม (๒) ส่งเสริมเครือข่ายระบบสวัสดิการชุมชนและระบบสหกรณ์ให้เข้มแข็งครอบคลุมทั่วทั้งภาค (๓) สร้างโอกาสของประชาชนในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนโดยยกระดับกองทุนหมู่บ้านให้เป็นธนาคารชุมชนที่สามารถบริหารจัดการได้มาตรฐาน โดยการสนับสนุนองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากตัวอย่างความสำเร็จและปราชญ์ชาวบ้าน และ (๔) ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทสนับสนุนมากขึ้น (๕) ส่งเสริมการออมทุกระดับและทุกกลุ่มอาชีพ โดยให้ความรู้ด้านการจัดการการเงินส่วนบุคคลและครัวเรือน และขยายผลกองทุนสวัสดิการชุมชนหรือองค์กรการเงินฐานรากอื่นๆ ให้มีความเข้มแข็งครอบคลุมทุกพื้นที่

(๔) เพิ่มบทบาทภาครัฐและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินในพื้นที่ชุมชน เพื่อสร้างโอกาสในการอาชีพของประชาชนที่ยากไร้ หรือด้อยโอกาส โดย (๑) เร่งการแก้ไขปัญหาการขาดที่ดินทำกิน ตามแนวทางต่างๆ อาทิ การออกโฉนดชุมชน การจัดรูปที่ดิน และธนาคารที่ดิน (๒) กระตุ้นการใช้ประโยชน์จากที่ดินโดยใช้นโยบายการจัดเก็บภาษีที่ดิน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้

(๕) พัฒนาเมืองและชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่ โดย (๑) ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนทุกระดับทั้งระดับจังหวัด เทศบาล อบต. และหมู่บ้าน ให้เป็นเมืองน่าอยู่ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของประชาชน ควบคุม ดูแล สร้างเสริมสภาวะแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดี สะอาด ปลอดภัยจากมลพิษและมลภาวะต่างๆ โดยเน้นความสมดุลของเมืองในทุกมิติ ควบคู่ไปกับการจัดการด้านบริการสาธารณะต่างๆ และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมืองอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (๒) ส่งเสริมให้มีการทำแผนชุมชนครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเน้นทุกมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สอดคล้องกับกับแนวคิดการ

พัฒนาเมืองน่าอยู่ (๓) ปรับปรุงกระบวนการวางแผนการพัฒนา โดยให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันทุกระดับตั้งแต่ แผนชุมชน แผนตำบล แผนอำเภอ แผนจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ให้สามารถตอบสนองกลุ่มเป้าหมายและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ (๔) ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อการดำเนินงานโครงการตามนโยบายของรัฐบาลในระดับพื้นที่

(๖) เสริมสร้างความมั่นคงของประชาชน โดยสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม จากสถานะภาพของประชาชนที่ส่วนใหญ่ทำงานอยู่นอกระบบ และจากสภาพปัญหาทางสังคมที่มาจากการปรับตัวเข้าสู่สังคมเมืองมากขึ้น และมีการอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น เกิดปัญหาเด็กและคนชรา หรือผู้พิการ หรือผู้เจ็บป่วย ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ขาดการดูแลรักษาที่ดี และไม่มีหลักประกันทางสังคมจึงควร (๑) ขยายโอกาสในการเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคมของรัฐอย่างทั่วถึง (๒) ส่งเสริมให้ชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรอาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ มีบทบาทมากขึ้นในการดูแล ช่วยเหลือ หรือรักษาพยาบาลผู้สูงอายุและผู้ถูกทอดทิ้ง (๓) สร้างระบบเฝ้าระวังทางสังคมติดตามสถานการณ์ในพื้นที่ และสร้างเครือข่ายความช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ

แนวทางที่ ๔ : การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งในด้านป่าไม้ แหล่งน้ำ ดิน ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รักษาและพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า บนพื้นฐานการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) อนุรักษ์ ป่าไม้ และปรับปรุงพื้นที่ป่าไม้ โดย (๑) การอนุรักษ์พื้นที่ป่าเดิม ด้วยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะความร่วมมือของชุมชนโดยรอบพื้นที่ป่า (๒) ฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมโดยการปลูกป่าในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม พื้นที่ป่าชุมชน และการส่งเสริมการสร้างฝายชะลอน้ำหรือฝายชุ่มชื้น โดยส่งเสริมการดำเนินงานทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน

(๒) ส่งเสริมบทบาทของชุมชนและประชาชนในการเพิ่มพื้นที่ป่าและดูแลรักษาป่า โดย (๑) สนับสนุนการปลูกไม้ยืนต้น เช่น สัก ยางนา ในทุกพื้นที่ ทั้งพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม พื้นที่รกร้าง พื้นที่หัวไร่ปลายนา และอื่นๆ และส่งเสริมให้ระบบการเงินชุมชนสนับสนุนการปลูกไม้ยืนต้นดังกล่าว โดยรัฐจัดเงินสนับสนุนกองทุนหรือระบบสวัสดิการชุมชนโดยคิดจากจำนวนต้นไม้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของชุมชนดังกล่าว รวมทั้ง (๒) ส่งเสริมบทบาทชุมชนในการดูแลป้องกันการบุกรุกทำลายป่า การป้องกันไฟไหม้ป่า โดยเน้นส่งเสริมโครงการป่าชุมชน และโครงการธนาคารต้นไม้ (๓) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากการปลูกไม้ยืนต้นในการขายคาร์บอนเครดิต โดยพัฒนาช่องทางการซื้อขายคาร์บอนเครดิตจากพื้นที่การปลูกป่าและสวนยางพาราใหม่ในพื้นที่ภาคอีสาน

(๓) การค้นหาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ โดย (๑) ส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อม เช่น การรื้อฟื้นกิจกรรมบวชต้นไม้หรือประเพณีรักษาป่าดอนปู่ตาเพื่อรักษาป่า การทำวนเกษตรเพื่อฟื้นฟูความชุ่มชื้นของสภาพแวดล้อม (๒) การทำเกษตรอินทรีย์และเกษตรปราณีตเพื่อเป็นการฟื้นฟูดิน และยับยั้งการแพร่กระจายของดินเค็ม ควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพสินค้า (๓) เร่งแก้ไขปัญหาดินเค็มให้ครอบคลุมพื้นที่ภาค โดยการส่งเสริมและขยายผลโครงการที่ประสบความสำเร็จในช่วงที่ผ่านมา (๔) ส่งเสริมการค้นคว้า และต่อยอดการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะพืชสมุนไพร เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้มากขึ้น

(๔) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้เหมาะสม ทั่วถึง และเป็นธรรม โดย (๑) ทำการวางแผนบริหารจัดการลุ่มน้ำทั้งระบบ เพื่อการป้องกันปัญหาน้ำท่วม (๒) สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยการสืบค้น ต่อยอดและถ่ายทอดองค์ความรู้พื้นบ้านและท้องถิ่น ผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการจัดการปัญหาพื้นฐานซ้ำซาก เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม และควร

จัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเพียงพอและให้มีการนำรูปแบบ (Model) การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบผลสำเร็จ นำไปขยายผลอย่างมีประสิทธิภาพ (๓) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากร เช่น สนับสนุนบทบาทของคณะกรรมการลุ่มน้ำโขง ซี มูล ให้มีอำนาจในการเสนอแนะโครงการและจัดสรรงบประมาณ ในการพัฒนาแหล่งน้ำและแก้ไขปัญหาน้ำแล้ง น้ำท่วม โดยเชื่อมโยงกับคณะกรรมการแหล่งน้ำของตำบลหรือหมู่บ้าน และกลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชุมชนโดยเน้นความสมดุลและความยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ชุมชนโดยเน้นความสมดุลและความยั่งยืน (๔) ศึกษาพัฒนาระบบชลประทานให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และภูมิอากาศของภาคอาทิ ระบบท่อส่งน้ำเพื่อลดการสูญเสียของน้ำ เป็นต้น

(๕) พัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กที่เหมาะสมกับภูมิสังคมและสภาพทางกายภาพของพื้นที่และพัฒนาระบบชลประทาน ให้มีแหล่งกักเก็บน้ำเพียงพอกับความต้องการ ทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และการอุปโภคบริโภค ทั้งในเขตเมืองและชนบท โดย (๑) การปรับปรุงแหล่งน้ำเดิมให้มีปริมาตรกักเก็บได้เพิ่มขึ้น เน้นพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำ ๑ ตำบล ๑ อ่างเก็บน้ำและส่งเสริมการขุดบ่อน้ำขนาดเล็กในไร่นา รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำใหม่ที่มีศักยภาพตามที่กรมชลประทานระบุ อีก ๗.๑ ล้านไร่ โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำมูลที่ยังมีส่วนในการกักเก็บน้ำ (๒) การพัฒนาแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับพื้นที่ เช่น ลำน้ำชี มีความลาดชันสูงเป็นเพียงร่องน้ำ น้ำท่วมในฤดูฝน และน้ำแห้งในฤดูแล้ง ควรทำฝายหรือแก้มลิงเพื่อกักเก็บน้ำ ส่งเสริมการผันน้ำจากลำน้ำชี มูล มาใช้ รวมทั้งควรนำผลการศึกษาพัฒนาแหล่งน้ำที่มีอยู่มาปฏิบัติให้เกิดรูปธรรมที่ชัดเจน (๓) การพัฒนาแหล่งน้ำ ระบบชลประทาน และแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นาให้ทั่วถึงทุกชุมชน

(๖) ควบคุม กำกับ ดูแล คุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับมาตรฐาน ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน โดย (๑) ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทในการดูแล รักษา ควบคุม คุณภาพดิน น้ำ อากาศ ให้อยู่ในระดับมาตรฐานไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย (๒) พัฒนาระบบเฝ้าระวังและเตือนภัยที่เกิดจากความแปรปรวนของธรรมชาติ โดยเฉพาะภัยจากน้ำป่าไหลหลาก ดินถล่ม และความแห้งแล้ง พร้อมกับวางแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในพื้นที่เสี่ยงครอบคลุมทั้งภาค (๓) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะ น้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และฝุ่นละออง รวมทั้งการส่งเสริมให้ท้องถิ่นเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยให้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมในการบำบัดและกำจัดขยะ และน้ำเสีย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ (๔) ส่งเสริมให้ชุมชนรับรู้และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ การทำเหมืองแร่ทองคำ และเหมืองแร่โปแตส

๔.๔ ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด

๔.๓.๑ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ (อุดรธานี หนองคาย เลย หนองบัวลำภู บึงกาฬ)

เศรษฐกิจโดยรวมพิจารณาจากผลิตภัณฑ์กลุ่มจังหวัด ในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (๒๕๕๐-๒๕๕๒) อยู่อันดับ ๔ ของภาค โดยมีสาขาการค้าและสาขาเกษตรกรรม เป็นตัวขับเคลื่อนหลักซึ่งมีส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๑๖.๓ และ ๑๖.๖ ต่อปี ของภาคตามลำดับ มูลค่าการค้าผ่านแดนของกลุ่มจังหวัดสูงที่สุดในภาค เฉลี่ยร้อยละ ๕๓.๗ ของภาค

ศักยภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่ม ในด้านเกษตรกรรมอยู่ในระดับสูงจากสภาพพื้นที่ที่เอื้ออำนวยในการปลูกพืชหลัก ทั้งด้านพืชไร่ เช่น อ้อย ข้าว มันสำปะหลัง ผลไม้ เช่น ทุเรียน ส้ม พืชผัก เช่น มะเขือเทศ เป็นต้น นำไปสู่การแปรรูปสินค้าเกษตร ซึ่งมีโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตร อาทิ โรงสีข้าว โรงงานน้ำตาล แป้งมัน และน้ำมะเขือเทศ และเป็นกลุ่มจังหวัดที่ปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยางพารา มากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๔๙.๗ ของภาค นอกจากนี้ยังมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากรายได้จากการท่องเที่ยว อยู่อันดับที่ ๒ ของภาค ซึ่งมีทั้งการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศน์ เนื่องจากมีภูมิประเทศสวยงาม สภาพอากาศหนาวเย็นในฤดูหนาว มีอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง อาทิ ภูกระดึง ภูหลวง ภูเรือ และแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำโขง เช่น เชียงคาน นอกจากนี้ยังมีแหล่งอารยธรรมบ้านเชียง ซึ่งสามารถสร้างจุดเด่นของพื้นที่ และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ เมืองหลวงพระบางซึ่งเป็น มรดกโลก และเมืองเว้ของประเทศเวียดนามได้ รวมถึงศักยภาพในด้านการค้าและการลงทุน สามารถใช้ประโยชน์จากระบบสาธารณูปโภคโดยเฉพาะระบบการขนส่งทั้งทางบกและทางอากาศให้เป็นประตูสู่อินโดจีน โดยการพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากมีด่านที่เป็นช่องทางการค้าหลายแห่ง และด่านท่าลี่เป็นจุดสามารถนำสินค้าภายใต้โครงการ Contract Farming ที่ร่วมมือกับ สปป.ลาว และโดยเฉพาะที่จังหวัดหนองคายเป็นด่านที่มีมูลค่าการค้ามากที่สุดในภาค

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด ควรให้ความสำคัญกับ

๑) การพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และยกระดับมาตรฐานการผลิตสู่ GAP และการปรับโครงสร้างการผลิตสู่สินค้าที่ให้ผลตอบแทนสูง อาทิ ไม้ยืนต้น ไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว ฯลฯ และการขยายการปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ให้มากขึ้น รวมทั้งพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าสินค้าในห่วงโซ่การผลิต

๒) เร่งพัฒนา ยกระดับสิ่งอำนวยความสะดวกของเมืองและด่านชายแดนให้ได้มาตรฐานสากลและเป็นศูนย์กลางขนส่งทางบกและทางอากาศสู่อินโดจีน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการค้า การลงทุนในประเด็นต่างๆ

๓) พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

๔) การฟื้นฟูระบบนิเวศน์เพื่อรักษาความสมดุลธรรมชาติควบคู่กับการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว ด้วยการปรับปรุงให้มีมาตรฐาน สะดวก และความปลอดภัย และเร่งรัดการบริหารจัดการลุ่มน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและการขาดแคลนน้ำ

(๕) พัฒนาบุคลากรและหน่วยงานวิเทศสัมพันธ์ รองรับการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านภาษา การสื่อสาร และการบริหารจัดการธุรกิจเชื่อมโยงสู่อนุภูมิภาค

๔.๓.๒ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ (สกลนคร นครพนม มุกดาหาร)

เศรษฐกิจโดยรวมในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ อยู่อันดับที่ ๕ ของภาค สัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๘.๐ ของภาค สาขาการผลิตหลักคือเกษตรกรรม ในปี ๒๕๕๒ คิดเป็นร้อยละ ๘.๑ ของภาค ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สาขารองลงมาคือสาขาการค้า โดยเฉพาะมูลค่าการค้าผ่านแดน ในช่วง ๓ ปีแรก (๒๕๕๐-๒๕๕๒) ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๓๕.๕ ต่อปีเทียบกับมูลค่ารวมของภาค เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๓.๖ ต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙

ศักยภาพของกลุ่ม ในด้านการเกษตรสูง เนื่องจากมีพื้นที่อยู่ในระบบชลประทานมาก และปริมาณน้ำฝนดี และยังสามารถร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทำการเกษตรในรูปแบบ Contract Farming ทั้ง ข้าวโพด อ้อย ยูคาลิปตัส พืชผัก พืชพลังงานทดแทน และปศุสัตว์ เพื่อขยายวัตถุดิบให้กับอุตสาหกรรมแปรรูป การเกษตร รวมทั้งโคเนื้อของสหกรณ์โพธิ์ยางคำที่สามารถสร้างมาตรฐานการผลิตให้เป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้ยังมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นประตูการค้า เชื่อมโยง สปป.ลาว เวียดนาม และตะวันออกไกล สามารถส่งเสริมให้เป็นศูนย์กระจายสินค้า (Distribution Center) และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับเพื่อนบ้านได้ เนื่องจากมีสะพานข้ามแม่น้ำโขงที่มุกดาหาร และกำลังก่อสร้างที่จังหวัดนครพนม หากสำเร็จลุล่วงจะทำให้การค้าผ่านแดนยกระดับมากขึ้น สามารถเชื่อมการขนส่งสู่ท่าเรือน้ำลึกที่เมืองวินด์ และดานัง ในประเทศเวียดนาม ตามเส้นทางหมายเลข ๘ และ ๙ สะดวกขึ้น ส่วนการท่องเที่ยวมีโอกาสจากการส่งเสริมงานวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งผลิตภัณฑุ์ชุมชน เช่น ผ้าไหมครามที่ควรเร่งพัฒนามาตรฐานการออกแบบให้เข้าสู่สากลมากขึ้น

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด ควรให้ความสำคัญกับ

๑) การพัฒนาการค้าชายแดนและสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อการร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะจังหวัดนครพนม ที่ต้องดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และกิจกรรมสนับสนุนในเขตเมืองและด่านชายแดนให้มีความสะดวก รวดเร็ว เอื้อต่อการค้า การลงทุน ร่วมทั้งการสร้างความร่วมมือการผลิตสินค้าเกษตรแบบ Contact Farming กับ สปป.ลาว

๒) การพัฒนาระบบบริหารจัดการ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการค้า เช่น จัดทำเวลาทำการของด่านมุกดาหาร-สะหวันนะเขต และด่านแดนสะหวัน-ลาวบาว ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน การให้สัตยาบันภาคผนวกและพิธีสารแนบท้ายการดำเนินการความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMS Cross-Border Transport Agreement : GMS CBTA) เพื่ออำนวยความสะดวกการผ่านแดนของคนและสินค้าในอนุภูมิภาค การร่วมมือไทยและลาวพัฒนา Single Window Inspection: SWI เพื่อให้เอื้อต่อการตรวจปล่อยสินค้า ณ จุดเดียว Single Stop Inspection: SSI ที่ด่านมุกดาหาร-สะหวันนะเขต

๓) พัฒนาการท่องเที่ยว โดยเน้นท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมประเพณีเชื่อมโยงกับเพื่อนบ้าน แรงบันดาลใจและวัฒนธรรมท้องถิ่นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าการผลิตและการบริการ

๔) พัฒนาการเกษตร และอุตสาหกรรมเกษตรโดยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเน้นส่งเสริมให้พื้นที่ชลประทานเป็นพื้นที่เกษตรก้าวหน้า ผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ และผลไม้ และการขยายการปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ให้มากขึ้น ควบคู่กับการสนับสนุนการทำปศุสัตว์โดยเฉพาะโคเนื้อ

๕) พัฒนาศักยภาพในด้านภาษาและการติดต่อสื่อสารทางธุรกิจและการท่องเที่ยว เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเปิดประตูสู่อินโดจีน โดยยกระดับการศึกษา และส่งเสริม พัฒนาเปลี่ยนแปลงศิลปวัฒนธรรม

๔.๓.๓ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด)

เศรษฐกิจโดยรวมในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ อยู่อันดับ ๒ ของภาค สัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๒๙.๑ ของภาค โดยมีสาขาอุตสาหกรรม สาขาการค้า และสาขาเกษตรกรรม เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของกลุ่ม เฉลี่ยร้อยละ ๕๒.๙ ๒๔.๑ และ ๒๓.๐ ของภาคตามลำดับ

ศักยภาพของกลุ่ม สามารถพัฒนาด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้า และบริการ เนื่องจากตั้งอยู่กลางภาค และมีบริการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน โดยเฉพาะด้าน Logistic มีถนนสายหลักคือสายมิตรภาพและสาย E-W Economic Corridor พาดผ่าน มีเส้นทางรถไฟ และเส้นทางการบินเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ศักยภาพด้านการเกษตรกรรม สามารถพัฒนาคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิคุณภาพสูง เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในทุ่งกุลาร้องไห้ และอยู่ในพื้นที่ชลประทานขนาดใหญ่หลายแห่ง อาทิ ชลประทานลำปาว ที่กาฬสินธุ์ หนองหวายที่ขอนแก่น และชลประทานร้อยเอ็ด นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบที่สำคัญ คือ อ้อย และมันสำปะหลัง มีศักยภาพการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (Ethanol) เนื่องจากมีโรงงานผลิตเอทานอล ตั้งในพื้นที่นี้จำนวนมาก ส่วนด้านบริการและการค้า มีศักยภาพสูงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เนื่องจากมีสถานศึกษาระดับมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและของเอกชนที่เป็นสถาบันหลักของภาค มีบริการด้านสุขภาพ รวมทั้ง มีสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน และเป็นศูนย์ราชการของภาค มีการส่งเสริมให้เป็น ICT City รวมทั้งมีสถานประกอบการด้านโรงงานอุตสาหกรรมและด้านบริการธุรกิจสามารถส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของภาค โดยเน้นการผลิตแรงงานมีฝีมือสนองความต้องการแรงงานภายในภาคและของประเทศ ส่วนด้านการท่องเที่ยวมีแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนในกลุ่มผ้าไหมและผ้าฝ้ายที่มีชื่อเสียง สามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งรายได้จากการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและโบราณคดีได้

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด ควรให้ความสำคัญกับ

๑) การพัฒนามาตรฐานและประสิทธิภาพการผลิตด้านการเกษตร โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และลดปัญหาอุทกภัย ส่งเสริมการทำเกษตรที่เน้นการผลิตสินค้ามูลค่าสูง อาทิ เมล็ดพันธุ์พืช พันธุ์ปลา ไม้ดอก พืชผัก และให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มคุณค่า (Value Creation)

๒) เพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิ โดยยกมาตรฐานการผลิตสู่สินค้าปลอดภัย การสร้างตราสินค้า (Brand) สำหรับข้าวหอมมะลิ รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อรักษาคุณภาพและเอกลักษณ์ และข้อบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical indicator) ในพื้นที่สุวรรณภูมิ

๓) พัฒนาอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (Ethanol) อาทิ การจัดระบบ Contract Farming ที่เป็นธรรมแก่เกษตรกรและเจ้าของโรงงาน และการจัด Zoning สำหรับมันสำปะหลัง และอ้อย โรงงาน ควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร

๔) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมืองรองรับการเป็นศูนย์กลางการค้า และการลงทุน ของภาค อาทิ เขตอุตสาหกรรม ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Services) Container Yard หรือ Inland Container Depot และพัฒนาระบบ Logistic ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อขนถ่ายสินค้าสู่ภาคอื่นและสู่ประเทศเพื่อนบ้าน และการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

๕) พัฒนาศูนย์กลางด้านการศึกษาและบริการด้านสุขภาพ โดยเน้นการยกระดับไปสู่ ศูนย์กลางด้านวิชาการ การศึกษาวิจัย และการบริการ ของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และการเชื่อมโยงสู่อินโดจีน

๖) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยเน้นการท่องเที่ยวโบราณคดี ยุคก่อนประวัติศาสตร์ (ภูเวียง และภูเก้า) รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและยกระดับพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่สากล

๔.๓.๔ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์)

เศรษฐกิจโดยรวม ในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สูงที่สุดของภาค เฉลี่ยร้อยละ ๓๑.๕ ของภาค โดยมีสาขาเกษตรกรรม สาขาการค้า และสาขาอุตสาหกรรมเป็นตัวขับเคลื่อน เศรษฐกิจของกลุ่ม โดยมีสัดส่วนเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ ๓๕.๑ ๓๑.๖ และ ๒๙.๘ ของภาคตามลำดับ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง อ้อย และข้าวนาปีมากที่สุดของภาค โดยคิดเป็นร้อยละ ๖๐.๙ ๔๒.๐ และ ๓๐.๒ ตามลำดับ และที่สำคัญคือการส่งเสริมการลงทุนโดยมีเขตอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในจังหวัด นครราชสีมา ส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของกลุ่ม รวมทั้งด้านการท่องเที่ยวมีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดของภาค เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อารยธรรมขอม

ศักยภาพของกลุ่ม สามารถพัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ ด้านการเกษตรกรรม เนื่องจากมีพื้นที่เพาะปลูกกว้างใหญ่ได้ผลผลิตจำนวนมาก ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และปศุสัตว์ โดยเฉพาะ ไก่เนื้อ ไก่ไข่ โคเนื้อ จึงเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบหลักของภาคเข้าสู่อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารที่เป็นฐานการผลิตเดิม และอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (Ethanol) ที่มีการขยายโรงงานมากขึ้น การพัฒนาด้านเกษตรกรรมเน้นยกมาตรฐานคุณภาพเพื่อสร้างมูลค่า (value creation) ให้สูงขึ้น สาขาอุตสาหกรรม นอกจากอุตสาหกรรมแปรรูปแล้วยังมีศักยภาพในด้านอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ การประกอบยานยนต์ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถสนองตลาดได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากมีเส้นทางขนส่งเชื่อมลงสู่แหล่งอุตสาหกรรมและท่าเรือหลักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งมีอุตสาหกรรมใหม่และสิ่งทอที่มีชื่อเสียง เป็นแหล่งรายได้ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ซึ่งมีศักยภาพทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอารยธรรมขอม เนื่องจากมีอุทยานแห่งชาติที่สำคัญหลายแห่ง อาทิ เขาใหญ่ ผาหินงาม ฯลฯ และมีแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ อาทิ ปราสาทหินพิมาย ปราสาทเขาพนมรุ้ง ปราสาทเมืองต่ำ และปราสาทตาเมื่องทมิฬ ที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวกับแหล่งท่องเที่ยวปราสาทนครวัดของกัมพูชาได้

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด ควรให้ความสำคัญกับ

- ๑) การพัฒนาการเกษตร โดยพัฒนาระบบชลประทานให้เต็มศักยภาพ รองรับการผลิตที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ ควรเน้นไปสู่มาตรฐาน GAP หรือเกษตรอินทรีย์ หรือเกษตรปลอดภัย รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ใหม่
- ๒) พัฒนาและเตรียมการรองรับอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (Ethanol) และเร่งจัด Zoning สำหรับมันสำปะหลังและอ้อยโรงงาน ควบคู่กับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตเพื่อสร้างความสมดุลและมั่นคงด้านอาหาร
- ๓) พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว โดยสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และอารยธรรมขอม ด้วยการจัดทำเรื่องราว (Story) ให้นักท่องเที่ยว และพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้าน
- ๔) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการเติบโตของอุตสาหกรรม การค้าและบริการ เพื่อลดต้นทุนด้าน Logistic โดยเฉพาะการพัฒนาการขนส่งระบบรางให้สะดวก รวดเร็วขึ้น
- ๕) การพัฒนาคุณภาพและทักษะฝีมือแรงงานสู่สากล เพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรม และบริการในกลุ่มจังหวัด

๔.๓.๕ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ (อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ)

เศรษฐกิจโดยรวมในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ อยู่อันดับ ๓ ในสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๑๕.๙ ของภาค โดยมีสาขาเกษตรกรรม และสาขาการค้า เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของกลุ่มเฉลี่ยร้อยละ ๑๗.๒ และ ๑๘.๙ ของภาคตามลำดับ โดยกลุ่มนี้มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี เป็นอันดับ ๓ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗ ของภาค เป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิที่สำคัญของภาค ส่วนมูลค่าการค้าผ่านแดนมีสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๗ ของภาคแต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

ศักยภาพการพัฒนาของกลุ่มจังหวัด ด้านการเกษตร สามารถพัฒนาการผลิตข้าวหอมมะลิให้มีคุณภาพสูง โดยเน้นการผลิตปลอดสารพิษ การทำไม้ผล ไม้ยืนต้น การผลิตและแปรรูปสุสัต์ว์จำพวกอาหารแปรรูป และมีศักยภาพการพัฒนาให้เป็นประตูการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งลาวและกัมพูชา โดยเน้นการพัฒนาหุ้นส่วนทางธุรกิจ และสามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการผลิตและกระจายสินค้าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน และมีฐานวัฒนธรรม ประเพณีที่สามารถสร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว จากผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ผ้าไหม และงานแสดงช้าง ที่สามารถดึงดูดการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด ควรให้ความสำคัญกับ

- ๑) การพัฒนาการเกษตร โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ และการป้องกันน้ำท่วม และเน้นเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ พร้อมกับพัฒนาระบบมาตรฐาน GAP และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชากร
- ๒) การพัฒนาตลาด การค้า การลงทุน โดยสนับสนุนให้กลุ่มจังหวัดเป็นประตู (Gate Way) การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวตอนล่างของภาคเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เชื่อมโยงสู่เมืองชายแดนและด่านชายแดน และพัฒนาการบริหารจัดการและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์
- ๓) การพัฒนาการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการ เพื่อสร้างงานและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยการปรับปรุงสภาพแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีสิ่งอำนวยความสะดวกได้มาตรฐาน สะอาด ปลอดภัย และจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้าน

๖. แนวคิดโครงการ

ผลการระดมความคิดเห็นจากภาคีการพัฒนา เพื่อให้ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือนำไปสู่การปฏิบัติ และบรรลุผลตามเป้าประสงค์ จึงได้มีข้อเสนอโครงการที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคให้มีประสิทธิภาพ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ดังนี้

ทิศทางการพัฒนา	โครงการสำคัญของภาค
แนวทางที่ ๑ : เพิ่มศักยภาพฐานการผลิตให้แข็งแกร่ง มีความสมดุล และมีความสามารถในการแข่งขัน	➢ โครงการกำหนดพื้นที่เพาะปลูกพืชตามศักยภาพของพื้นที่ ➢ โครงการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อเตรียมความพร้อมในการเปิดเสรีอาเซียน
แนวทางที่ ๒ : พัฒนาคนให้มีคุณภาพภายใต้แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต	➢ โครงการยกมาตรฐานการเรียนการสอนด้วย ระบบการศึกษาทางไกล
แนวทางที่ ๓ : สร้างความเป็นธรรมในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชน	➢ โครงการเกษตรยั่งยืนเพื่อชุมชนเข้มแข็ง ➢ โครงการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนคนรุ่นใหม่กลับมาทำการเกษตร ➢ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบสวัสดิการสังคมให้องค์กรชุมชน
แนวทางที่ ๔ : การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	➢ โครงการบริหารจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำโขง ชี มูล แบบบูรณาการเพื่อการผลิตที่ยั่งยืน

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการกำหนดพื้นที่เพาะปลูกพืชตามศักยภาพของพื้นที่
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๑ : เพิ่มศักยภาพฐานการผลิตให้แข็งแกร่ง มีความสมดุล และมีความสามารถในการแข่งขัน
หลักการและเหตุผล	➢ ตามนโยบายของรัฐบาล ได้สนับสนุนและส่งเสริมด้านการเกษตร เพื่อเพิ่มศักยภาพประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรสู่มาตรฐานสากล ให้สามารถแข่งขันกับประเทศผู้ผลิต ประกอบกับแนวทางการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๑ ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลและความมั่นคงของอาหารและพลังงาน จากความต้องการด้านพลังงานที่เพิ่มสูงขึ้น จึงคาดว่าในอนาคตมีโอกาสในการแย่งชิงวัตถุดิบระหว่างการผลิตเพื่ออาหารและเพื่อพลังงาน ➢ จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในภาคอุตสาหกรรมที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การใช้ที่ดินเป็นไปในแนวทางของอุตสาหกรรมมากขึ้น เกิดปัญหาการรุกล้ำและใช้พื้นที่ป่าและพื้นที่อื่นที่ไม่เหมาะสม ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่เป็นภาคการผลิตเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจหลักๆ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และยางพารา แต่ยังมีปัญหาอุปสรรค ในเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำ การฟื้นฟูบำรุงดิน การบุกรุกป่าไม้ เพื่อปลูกมันสำปะหลัง และต้นทุนการผลิตสูง ดังนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดพื้นที่ปลูกพืชตามศักยภาพของพื้นที่
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อสร้างระบบการผลิตพืชอาหารและพลังงานที่สมดุล และที่มีประสิทธิภาพ มีความมั่นคง และมีเสถียรภาพด้านวัตถุดิบ ด้านราคา และความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน
แนวทางดำเนินงาน	➢ การวางระบบ Contract Farming ในรูปกรรมการ ๓ ฝ่าย จากเกษตรกร รัฐ และเจ้าของโรงงาน เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการร่วมกันทั้งการกำหนดราคา เป้าหมายการผลิต วิธีการจำหน่าย ➢ การกำหนดพื้นที่ปลูก (Zoning) เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละพื้นที่เกษตรกรรม
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ผลการดำเนินโครงการจะช่วยลดความขัดแย้งในการใช้ที่ดิน และมีการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้พื้นที่ปลูกพืชอาหารและพืชพลังงาน เกิดความมั่นคงของปริมาณผลผลิต และมีเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตร นอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรสู่มาตรฐานสากล สามารถสนองความต้องการของตลาดทั้งภายใน และต่างประเทศ ให้ได้มากที่สุด และเป็นการสร้างฐานการผลิตทั้งพืชพลังงาน และอาหาร ของประเทศ รวมทั้งช่วยหยุดยั้งการบุกรุกทำลายป่าเพื่อนำพื้นที่มาใช้ในการเกษตรอีกด้วย

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อเตรียมความพร้อมในการเปิดเสรีอาเซียน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๑ : เพิ่มศักยภาพฐานการผลิตให้แข็งแกร่ง มีความสมดุล และมีความสามารถในการแข่งขัน
หลักการและเหตุผล	➢ ผลการเจรจาภายใต้กรอบความร่วมมือของประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงที่ต้องการส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของภูมิภาค โดยมีความก้าวหน้าในการทำข้อตกลงต่างๆ ที่สามารถนำไปสู่การขจัดปัญหาและอุปสรรคทั้งในด้านการขนส่งและโลจิสติกส์ การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ➢ เป้าหมายการรวมตัวของประชาคมอาเซียน ในปี 2558 จะเปิดโอกาสให้มีการเคลื่อนย้ายทุน แรงงาน และเทคโนโลยีระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาค เป็นไปอย่างเสรี และรวมทั้งโอกาสของประเทศที่จะสามารถสร้างแรงดึงดูดนักลงทุนจากทั่วทุกภูมิภาคเข้ามาดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ อันเนื่องจากสภาพปัจจัยพื้นฐาน สภาพภูมิสังคม รวมทั้งตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่มีความเหมาะสมในการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของอาเซียน ➢ จากเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอยู่ในแนว EWEC มีทั้งโอกาสในการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวที่เปิดกว้างจากนักลงทุนต่างประเทศ แต่ขณะเดียวกันผู้ประกอบการในพื้นที่มีความเสี่ยงจากศักยภาพในการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่มีโอกาสสูงขึ้น จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมรองรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นดังกล่าว โดยเร่งเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ทั้งในด้านการบริหารจัดการ ประสิทธิภาพการผลิต การตลาด รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีความพร้อมในการรองรับผลกระทบจากการเปิดเสรีอาเซียน ➢ เพื่อพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ให้มีความรู้ มีทักษะในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีภูมิคุ้มกันที่ดี
แนวทางดำเนินงาน	➢ การพัฒนาความรู้ และทักษะในการปรับตัวของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งการบ่มเพาะผู้ประกอบการรายใหม่ให้มีศักยภาพในการแข่งขัน โดยใช้องค์ความรู้ นวัตกรรม และภูมิปัญญาไทย ในการต่อยอดสินค้าและบริการสู่ภูมิภาคและสากล ➢ ส่งเสริมสถาบันการศึกษา พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หลักสูตรฝึกอบรมเฉพาะทางที่สอดคล้องกับความต้องการของธุรกิจในพื้นที่ และรวมทั้งหลักสูตรการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มทักษะในด้านภาษาที่สองและสาม รวมทั้งทักษะในการติดต่อสื่อสารทางธุรกิจภายในภูมิภาค ➢ เพิ่มบทบาทสถาบันการศึกษา ทั้งระดับอาชีวะ และระดับอุดมศึกษา ให้การสนับสนุนทางวิชาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการศึกษาวิจัย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจรายย่อย
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ผลการดำเนินโครงการจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีขีดความสามารถในการแข่งขัน และมีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ➢ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีบุคลากรคุณภาพสูงที่สามารถรองรับการขยายตัวของธุรกิจในพื้นที่ เสริมศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางทางการค้า การลงทุน การบริการและการท่องเที่ยวที่มีโอกาสขยายตัวสูงในภูมิภาค

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการยกมาตรฐานการศึกษาด้วยระบบการเรียนการสอนด้วยระบบการศึกษาทางไกล
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนาค้นให้มีคุณภาพภายใต้แนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต
หลักการและเหตุผล	➢ ตามนโยบายของรัฐบาลต้องการสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนทุกระดับ แต่ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีพื้นที่กว้างครอบคลุมถึง ๑๙ จังหวัด และยังมีพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร ส่งผลให้บริการการศึกษาของรัฐมีประสิทธิภาพที่ไม่อาจทัดเทียมกับส่วนกลาง ประกอบกับประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่มีฐานะยากจนไม่สามารถเข้าถึงบริการการศึกษาของรัฐที่มีอยู่จำกัด รวมทั้งต้องเร่งเข้าสู่การทำอาชีพเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว ดังนั้น โอกาสของเยาวชนจึงด้อยกว่าท้องถิ่นอื่นที่จะสามารถเรียนต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษามัธยมศึกษา ➢ ข้อเท็จจริงที่ยืนยันได้จากสัดส่วนแรงงานของภาคจบการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมเป็นส่วนใหญ่ และภาพสะท้อนที่มาจากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของภาคที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ จึงเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเร่งแก้ปัญหา โดยการสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาของประชาชนโดยเฉพาะการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งการศึกษาให้มากขึ้น ภายใต้เงื่อนไขที่สามารถสร้างมาตรฐานการเรียนการสอนให้ทัดเทียมกับช่องทางอื่นๆ และมีต้นทุนค่าใช้จ่ายในการให้บริการต่ำ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของภาค
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อสร้างระบบการเรียนการสอนโดยใช้ระบบการศึกษาทางไกล เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้กับประชาชนทุกระดับสามารถเข้าถึงบริการการศึกษาของรัฐ โดยเน้นการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในการประกอบอาชีพ และความต้องการสาขาแรงงานในพื้นที่
แนวทางดำเนินงาน	➢ พัฒนาศูนย์การเรียนการสอนด้วยระบบการศึกษาทางไกลของภาค โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ประชาชนสามารถเข้าเรียนได้ตามความสมัครใจ ➢ พัฒนาหลักสูตรการสอนทั้งในด้านวิชาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และด้านวิชาชีพ ครอบคลุมทั้งในสาขาเกษตรกรรม และสาขาอุตสาหกรรม และสาขาบริการ ➢ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถสร้างเครือข่ายการให้บริการกระจายลงครอบคลุมพื้นที่
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ผลการดำเนินโครงการจะช่วยเพิ่มโอกาสของประชาชนในการเข้าถึงบริการการศึกษาของรัฐที่มีต้นทุนต่ำ สัดส่วนประชาชนที่จบการศึกษามากกว่าระดับประถมศึกษาชั้นมัธยมศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาโดยรวมเข้าสู่มาตรฐาน ยกกระดับคุณภาพแรงงานให้สูงขึ้น และเพิ่มคุณภาพแรงงานรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคในอนาคต

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการเกษตรยั่งยืนเพื่อชุมชนเข้มแข็ง
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ : สร้างความเป็นธรรมในสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน
หลักการและเหตุผล	➢ ในช่วงระยะหลายปีที่ผ่านมา การพัฒนาเกษตรยั่งยืนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากเกษตรกรเอง องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งภาคเอกชน ทำให้รูปแบบกระบวนการ รวมถึงกรอบความคิดการเกษตรยั่งยืน ได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวางมากขึ้น ทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรรายย่อยจนถึงความมั่นคงและความปลอดภัยในด้านอาหารสำหรับผู้บริโภค และเป็นทางออกของเกษตรกรทั่วไปและเกษตรกรรายย่อยในการสร้างอาชีพและรายได้ อันเป็นการสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมให้มีความเข้มแข็ง บนพื้นฐานของครอบครัวและชุมชนอย่างยั่งยืน ➢ องค์ความรู้ภูมิปัญญาของเกษตรกรและกลุ่มองค์กรชาวบ้านได้ถูกยกระดับ พัฒนาและนำมาปรับประยุกต์ใช้อย่างหลากหลายและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากความรู้ในระดับแปลงสาธิต จนถึงการยกระดับไปสู่การพึ่งตนเอง ทั้งในด้านปัจจัยการผลิต การจัดการผลผลิต การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ไปจนถึงการปรับเปลี่ยนเข้ามาสู่แนวทางเกษตรกรรมยั่งยืน ➢ การขยายผลประสบการณ์และองค์ความรู้การเกษตรยั่งยืนไปสู่เกษตรกรรายย่อย จึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของเกษตรกรและชุมชนให้สามารถแก้ปัญหาของตนเองและสามารถพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนได้อย่างเป็นระบบ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีการส่งเสริมและขยายผลองค์ความรู้ดังกล่าวอย่างเป็นระบบ เป็นการสร้างอาชีพ รายได้และความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไป
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในการส่งเสริมและขยายผลองค์ความรู้ด้านเกษตรยั่งยืน ➢ เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ การปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน
แนวทางดำเนินงาน	➢ การเผยแพร่องค์ความรู้และการขับเคลื่อนให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรยั่งยืนให้เกษตรกรทั่วไปและเกษตรกรรายย่อย ผ่านเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน และภาคเอกชน
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ เกษตรกร ชุมชน และองค์กรต่างๆ มีความสามารถและทักษะในการผลิตตามแนวเกษตรยั่งยืนรวมทั้งปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนกลับสู่ภาคเกษตร
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ : สร้างความเป็นธรรมในสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคตะวันออกเฉิยงเหนือ มีพื้นที่เกษตรกรรมคิดเป็น ๑ ใน ๓ ของพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศ และเป็นแหล่งรองรับแรงงานจำนวนมาก ในปี ๒๕๕๒ แรงงานภาคเกษตรของภาค มีประมาณร้อยละ ๕๖ ซึ่งลดลงจากปี ๒๕๔๕ ที่มีจำนวนร้อยละ ๕๙ เนื่องจากแรงงานบางส่วนย้ายออกจากภาคเกษตรไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ➢ แรงงานที่ยังคงอยู่ในภาคเกษตรของภาคตะวันออกเฉิยงเหนือส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย ๕๐ ปีขึ้นไป แสดงถึงความเสี่ยงของการขาดแคลนแรงงานในการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานอาจมีปัญหในอนาคต ดังนั้นเพื่อให้มีผู้สืบทอดการประกอบอาชีพเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ควรหาแนวทางส่งเสริมและจูงใจเพื่อให้เยาวชนของภาคตระหนักถึงความสำคัญและรับรู้ความเสี่ยงปัญหา ข้อจำกัด และการโอกาสในการประกอบอาชีพในภาคเกษตร เพื่อสร้างความสนใจในการทำภาคเกษตรของภาคต่อไป
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนกลับมาสืบทอดการประกอบอาชีพเกษตรกรของภาค
แนวทางดำเนินงาน	➢ การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนเพื่อการเกษตร ➢ สนับสนุนองค์ความรู้ บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก โอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพเกษตรกร ➢ การสร้างฐานความรู้และเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม ➢ การวางแผนการถ่ายทอดอาชีพเกษตรกรจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ ➢ จัดทำระบบการบริหารจัดการภาคเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ภาคเกษตรมีผู้สืบทอดทำการเกษตรอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบสวัสดิการสังคมให้องค์กรชุมชน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ : สร้างความเป็นธรรมในสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน
หลักการและเหตุผล	➢ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการจัดสวัสดิการให้กับประชาชนทุกคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีหลักประกัน และกำหนดให้การจัดสวัสดิการชุมชนเป็นวาระแห่งชาติในการสร้างหลักประกัน ความมั่นคงของชุมชนฐานราก พื้นฟูทุนทางสังคม ความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ต้องการให้ประชาชน คนไทยทุกคนมีหลักประกันทางสังคมที่มีคุณภาพทั่วถึง และยุทธศาสตร์การพัฒนากาด ตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง แผนพัฒนาฉบับที่ ๑๑ ได้กำหนดแนวทางการสร้างความเข้มแข็ง ทุนทางสังคมของชุมชนโดย ส่งเสริมเครือข่ายระบบสวัสดิการชุมชนและระบบสหกรณ์ให้เข้ม แข็งครอบคลุมทั่วทั้งภาค ➢ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ภาครัฐควรเตรียมความพร้อมของชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อรองรับ การขยายผลระบบสวัสดิการชุมชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนมี การรวมกลุ่มและพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งเพื่อสามารถดูแลตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งปัจจุบัน ชุมชนในหลายพื้นที่ยังขาดความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อดูแลสวัสดิการ ของคนในชุมชนด้วยตนเองได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพื่อ รองรับระบบสวัสดิการชุมชนที่รัฐบาลมีเป้าหมายให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ในปี ๒๕๕๙
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มและเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถรองรับ การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน ให้เป็นเครื่องมือหลักที่สามารถดูแล ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตลอดช่วงอายุ ➢ เพื่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างชุมชน ท้องถิ่น และภาครัฐในการจัดระบบสวัสดิการชุมชน ➢ สร้างความยั่งยืนของกองทุนสวัสดิการชุมชน
แนวทางดำเนินงาน	➢ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์แนวคิดและหลักการกองทุนสวัสดิการชุมชนให้ชุมชนรับทราบ ➢ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และองค์ความรู้ระหว่างชุมชนที่ประสบความสำเร็จ และ ชุมชนที่เริ่มการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม ➢ อำนวยความสะดวกในการจัดตั้งกองทุน สนับสนุนองค์ความรู้และกำกับดูแลกลุ่มชุมชนให้ เข้มแข็ง
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความพร้อมรองรับการขยายผลในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่สามารถดูแลและแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ครอบคลุมทุกชุมชน ในพื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำโขง ชี มูล แบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๔ : การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
หลักการและเหตุผล	➢ น้ำเป็นต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หากการบริหารจัดการน้ำล้มเหลวในยามวิกฤตภัยธรรมชาติ ทั้งน้ำแล้งและน้ำท่วมที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีก็จะมีผลกระทบรุนแรงมากขึ้น ทำให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงให้แก่ระบบเศรษฐกิจและสร้างความทุกข์ความเดือดร้อนให้แก่สังคม ดังเช่นที่เกิดขึ้นในปี ๒๕๕๓ ข้อเท็จจริงแล้วภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ได้ขาดแคลนน้ำจากข้อมูลอุทกวิทยา พบว่า ปริมาณน้ำท่ามีเหลือใช้ทุกลุ่มน้ำและทุกลุ่มน้ำสาขา แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ปัจจุบันปัญหาการขาดแคลนน้ำเป็นประเด็นหลัก รองลงมาเป็นปัญหาน้ำท่วมและน้ำเสีย เนื่องจากขาดการบริหารจัดการที่ดี ขาดแคลนแหล่งเก็บกักน้ำ ขาดการมีส่วนร่วมจากคนในพื้นที่ และในอดีตโครงการส่วนใหญ่จะดำเนินการจากบนลงล่าง ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เองซึ่งเป็นผู้ประสบปัญหาที่แท้จริงไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา ➢ การแก้ไขปัญหาในช่วงที่ผ่านมา ยังขาดการวิเคราะห์แก้ไขปัญหาด้านน้ำ ขาดการวิเคราะห์ศักยภาพลุ่มน้ำ ทำให้ไม่สามารถวางแผนเชิงบูรณาการอย่างเป็นระบบ ทั้งในระยะสั้นระยะปานกลาง และระยะยาวได้ และด้วยจำนวนประชากรและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นทำให้ความต้องการน้ำเพิ่มขึ้นตามไปด้วย จึงส่งผลต่อปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำส่วนที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่พอกับความต้องการในการทำการเกษตร เกิดความเสียหายแก่พืชที่เพาะปลูกในบางพื้นที่ ดังนั้นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัดแบบบูรณาการเพื่อให้มีน้ำเพียงพอแก่ความต้องการในระยะยาว จึงเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
วัตถุประสงค์	➢ พัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ตามกระบวนการ IWRM และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐
แนวทางดำเนินงาน	➢ ส่งเสริมสนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการลุ่มน้ำและลุ่มน้ำสาขา ➢ พัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ต้องใช้ในการบริหารจัดการลุ่มน้ำให้มีเอกภาพ ชัดเจน ทุกหน่วยงาน รวมถึงภาคประชาชนและนักวิชาการยอมรับ ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำแผนงบประมาณจะต้องใช้ระบบฐานข้อมูลเดียวกัน ➢ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำแผนงบประมาณแบบบูรณาการโดยผ่านองค์กรลุ่มน้ำตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยโครงการที่จะได้รับงบประมาณจะต้องอยู่ในแผนการบริหารจัดการระบบลุ่มน้ำ ยกเว้นโครงการเร่งด่วนตามนโยบายรัฐบาล ➢ ส่งเสริมสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบลุ่มน้ำ โดยอาศัยกลไกด้านงบประมาณสนับสนุนจากกรมการปกครองส่วนท้องถิ่นและระเบียบการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนงาน/โครงการที่ของงบประมาณต้องอยู่ในแผนการบริหารจัดการระบบลุ่มน้ำ ➢ สนับสนุนให้มีกองทุนการบริหารจัดการระบบลุ่มน้ำ/ลุ่มน้ำสาขา โดยจัดงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ มอบหมายสำนักงานคณะกรรมการลุ่มน้ำทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นระบบลุ่มน้ำ ➢ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดทำแผนการบริหารจัดการระบบลุ่มน้ำ/ลุ่มน้ำสาขาและมีการทบทวนแผนประจำปี ➢ จัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำกับผู้บริหารหรือตัวแทนรัฐบาล เพื่อสร้างโอกาสในการสื่อสารทางตรงระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำกับผู้กำหนดนโยบายของประเทศและเป็นการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐด้วย
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ การบริหารจัดการน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น แก้ปัญหาน้ำแล้งน้ำท่วมแบบบูรณาการและยั่งยืน

บทที่ ๓

ทิศทางการพัฒนาภาคกลาง

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์

๑.๑.๑ ที่ตั้ง

พื้นที่ภาคกลางตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๓-๑๕ องศาเหนือ และเส้นแวงที่ ๙๗-๑๐๓ องศาตะวันออก โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ
ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทิศใต้ ติดต่อกับภาคใต้

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ
ประเทศสหภาพเมียนมาร์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ
ประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาและอ่าวไทย

๑.๑.๒ ลักษณะภูมิประเทศ

ภาคกลาง ประกอบด้วย ๒๕ จังหวัด(ไม่รวมกรุงเทพฯ) มีพื้นที่รวม ๑๐๒,๓๓๖ ตารางกิโลเมตร (๖๓.๙๖ ล้านไร่) หรือ ๑ ใน ๕ ของประเทศ พื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ ๓ รองจากภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่เกิดจากการทับถมของดินตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำสาขาต่างๆพัดพามา สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง เป็นพื้นที่ที่มีการปลูกข้าวมากที่สุดของประเทศจนได้รับสมญาว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของไทย และเป็นเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุด ส่วนพื้นที่ภาคกลางด้านตะวันออก แบ่งได้เป็น ๒ ส่วนคือ ตอนบน เป็นที่ราบปราจีนบุรี และที่ราบลุ่มน้ำบางปะกง และตอนล่างเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันออก มีแม่น้ำสายสั้นๆ ซึ่งเกิดจากเทือกเขาจันทบุรีและเทือกเขาบรรทัดไหลลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำระยอง เป็นต้น ลักษณะชายฝั่งทะเลมีหาดทรายสวยงามและมีเกาะใหญ่น้อยเรียงรายเลียบตามแนวชายฝั่ง นับเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ สำหรับภาคกลางด้านตะวันตกมีลักษณะเป็นที่อกเขาและหุบเขาแต่มีความสูงไม่มากนัก เทือกเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาตะนาวศรี เทือกเขาถนนธงชัย ที่ราบลุ่มที่สำคัญในภาคนี้ คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของแม่น้ำใหญ่ ๒ สาย คือ แควน้อย และแควใหญ่ ไหลลงสู่อ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๑.๓ ลักษณะภูมิอากาศ

ภาคกลางมีภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน ทั้งนี้เพราะมีเทือกเขาล้อมรอบ ๓ ด้าน ยกเว้นด้านใต้ที่ติดกับอ่าวไทย จึงมีผลทำให้เป็นเขตอับฝน โดยเฉพาะลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นลมที่พัดพาความชุ่มชื้นมาจากทะเลอันดามัน ส่วนทางตอนบนของภาคมีลักษณะภูมิอากาศเหมือนภาคเหนือ หนาวในฤดูหนาว ร้อนแห้งแล้งในฤดูร้อน ฤดูกาลของภาคกลางแบ่งเป็น ๓ ฤดู คือ ฤดูฝน เริ่มในช่วงปลายเดือนพฤษภาคม หรือต้นเดือนมิถุนายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ประมาณ ๑,๕๐๐ มิลลิเมตรต่อปี ฤดูหนาว ภาคกลางไม่ค่อยหนาวมากนัก โดยฤดูหนาวจะเริ่มเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม ฤดูร้อน เริ่มราวเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม

๑.๑.๔ แหล่งน้ำ

(๑) **แหล่งน้ำธรรมชาติ** ภาคกลางมีลุ่มน้ำที่สำคัญ ๑๐ ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ลุ่มน้ำเพชรบุรี ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันตก ลุ่มน้ำปราจีนและลุ่มน้ำโตนเลสาบ โดยแม่น้ำที่สำคัญในภาคกลาง ได้แก่ (๑) แม่น้ำเจ้าพระยา แยกสาขาออกเป็นแม่น้ำ ๓ สาย คือ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อย และแม่น้ำลพบุรี (๒) แม่น้ำป่าสัก (๓) แม่น้ำแม่กลอง (๔) แม่น้ำเพชรบุรี (๕) แม่น้ำบางปะกง และ (๖) แม่น้ำจันทบุรี ไหลผ่านจังหวัดจันทบุรี

(๒) **เขื่อนและอ่างเก็บน้ำที่สำคัญ** ประกอบด้วย เขื่อนวชิราลงกรณ์ อ่างทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี เขื่อนศรีนครินทร์ อ่างศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี เขื่อนแก่งกระจาน อ่างแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เขื่อนปรางบุรี อ่างปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ อ่างพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี อ่างเก็บน้ำ พื้นที่ภาคตะวันออกมีแหล่งเก็บกักน้ำที่สำคัญหลายโครงการ เช่น อ่างเก็บน้ำดอกกราย อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล เป็นต้น

๑.๑.๕ สภาพดิน ป่าไม้ และทรัพยากรแร่

ดิน ดินที่พบส่วนใหญ่ในบริเวณที่ราบภาคกลางมีลักษณะเป็นดินลุ่มน้ำหรือดินตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยา ป่าสัก แม่กลอง และบางปะกง พัดพาตะกอนโคลนตมและทรายจากบริเวณที่สูงโดยรอบมาทับถมอยู่ในบริเวณแอ่งลุ่มน้ำเป็นเวลานาน และยังพัดพาตะกอนใหม่มาทับถมอยู่ตลอดเวลา จากบริเวณที่เคยเป็นที่ที่อยู่ใต้ระดับน้ำทะเลจนกลายเป็นที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากน้ำและบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงมายังเขตทุ่งราบเจ้าพระยา สภาพดินในภาคกลางมีคุณสมบัติที่แตกต่างกันดังนี้ (๑) **ดินเหนียวดำกรุงเทพ** เป็นดินที่มีเนื้อละเอียดเหมาะที่จะใช้เพาะปลูกข้าวหรือयर่องปลูกมะพร้าวได้ (๒) **ดินเหนียวอครักษ์** เป็นดินเปรี้ยวที่ควรใช้เป็นเขตที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่เพื่อทำการอุตสาหกรรม เป็นลักษณะของดินที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ ดินในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนครนายก เป็นต้น (๓) **ดินร่วนกำแพงแสน** เป็นดินบริเวณขอบของที่ราบภาคกลางใช้ปลูกพืชไร่ได้ และ (๔) **ดินเหนียวท่าจีน** พบในเขตที่ติดต่อกับทะเล หากयर่องให้สูงขึ้นสามารถปลูกมะพร้าว ผัก หรือไม้ผลอื่น ๆ หรือใช้พื้นที่เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาหรือทำนาเกลือ

ป่าไม้ ลักษณะของป่าไม้ในภาคกลางส่วนใหญ่เป็น**ป่าเบญจพรรณ** ลักษณะทั่วไปเป็นป่าโปร่ง พื้นที่ป่าไม้ไม่รกริบ โดยมีไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด ได้แก่ ไม้สัก ไม้มะค่า และยังมีป่าไม้ประเภทอื่นๆ ด้วย เช่น **ป่าดงดิบชื้น** ขึ้นอยู่ในที่ราบหรือบนภูเขาที่ระดับความสูงไม่เกิน ๖๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล เช่น จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตราด จันทบุรี ระยอง และบางส่วนของจังหวัดชลบุรี **ป่าพรุหรือป่าบึง** พบตามที่ราบลุ่มมีน้ำขังอยู่เสมอ และตามริมฝั่งทะเลที่มีโคลนเลนทั่วไป เช่น จังหวัดตราด **ป่าชายเลน** มักพบขึ้นอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำลำคลอง และบริเวณรอบเกาะที่มีสภาพเป็นดินเลน และ**ป่าชายหาด** ป่าที่ขึ้นคลุมดินหรือเนินทรายชายฝั่งทะเลที่ยกตัวจนน้ำท่วมไม่ถึง แต่ได้รับผลกระทบจากทะเล เช่น ไร่ความเค็ม และลมจากทะเล เช่น จังหวัดชลบุรี ระยอง เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์

ทรัพยากรแร่ ภาคกลางมีแร่ที่สำคัญอยู่ถึง ๑๒ ชนิด ได้แก่ ดิบุก หังสเดน พลวง แมงกานีส สังกะสี ตะกั่ว เหล็ก ฟลูออไรต์ ดินขาว รัตนชาติ ปีโตรเลียม และทองคำ โดยจังหวัดที่มีแหล่งแร่ที่หลากหลาย คือ จังหวัดกาญจนบุรีที่เป็นพื้นที่ทั้งป่าไม้และภูเขาตลอดจนเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของประเทศด้วย โดยมีอยู่ถึง ๙ ชนิด ได้แก่ ดิบุก หังสเดน พลวง แมงกานีส สังกะสี ตะกั่ว เหล็กฟลูออไรต์ และรัตนชาติ ซึ่งหากมีการพัฒนาแหล่งแร่ขึ้นมาใช้มากก็จะต้องคำนึงถึงผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมด้วย

๑.๑.๖ การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร จากข้อมูลกรมพัฒนาที่ดินปี ๒๕๕๐ พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ ไร่ละ ๕๔.๑ ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร รองลงมาไร่ละ ๓๗.๘ เป็นพื้นที่ป่าไม้ และน้ำ ส่วนที่เหลืออีกไร่ละ ๗.๑ เป็นพื้นที่ชุมชน นิคมอุตสาหกรรม/โรงงาน และสนามกอล์ฟ โดยกลุ่มจังหวัด

ภาคตะวันออกจะใช้พื้นที่เพื่อทำนิคมอุตสาหกรรม/โรงงาน และสนามกอล์ฟมากกว่าทุกกลุ่มจังหวัด โดยมีพื้นที่ที่เป็นนิคมอุตสาหกรรม/โรงงานจำนวน ๑๔๓,๔๙๖ ไร่ และสนามกอล์ฟจำนวน ๓๒,๐๗๐ ไร่ ในด้านคุณภาพของดินพบว่าดินมีความเสื่อมโทรม ดินขาดอินทรีย์วัตถุประมาณ ๑๐.๙ ไร่ นอกจากนี้ยังพบว่าพื้นที่ประมาณ ๓.๕ ล้านไร่มีปัญหาดินเปรี้ยวโดยอยู่ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก นครปฐม ปทุมธานี สระบุรี และพระนครศรีอยุธยา

๑.๒ การปกครอง

ภาคกลางมีโครงสร้างการบริหารราชการเป็นการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย ๒๕ จังหวัด ๒๐๙ อำเภอ/กิ่งอำเภอ ๑,๙๓๒ ตำบล ๑๖,๕๕๕ หมู่บ้าน และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนคร/เมือง/ตำบล รวม ๔๑๕ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๑,๖๐๐ แห่ง

๑.๓ ประชากร

จากข้อมูลจำนวนประชากรตามประกาศสำนักทะเบียนกลางของกรมการปกครอง พบว่า ปี ๒๕๕๒ ภาคกลางมีจำนวนประชากรของภาคกลางรวมทั้งสิ้น ๑๕,๗๔๒,๕๒๙ คน จำแนกเป็นชาย จำนวน ๗,๖๘๗,๒๖๒ คน และหญิง จำนวน ๘,๐๕๕,๒๖๗ คน สำหรับจังหวัดที่มีประชากรเกิน ๑ ล้านคน ได้แก่ ชลบุรี สมุทรปราการ และนนทบุรี โดยจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี มีประชากร ๑,๒๘๘,๕๙๐ คน และจังหวัดที่มีประชากรน้อยที่สุด คือ จังหวัดสมุทรสงคราม มีประชากร ๑๙๓,๖๔๗ คน

ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยของภาคกลางอยู่ที่ ๑๕๔ คนต่อตารางกิโลเมตร โดยจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุด คือ จังหวัดนนทบุรี ๑,๗๓๒ คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ จังหวัดสมุทรปราการ ๑,๑๕๙ คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นน้อยที่สุด คือ จังหวัดกาญจนบุรี ๔๓ คนต่อตารางกิโลเมตร

๑.๔ โครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะ

ถนน ส่วนใหญ่เป็นถนน ๔ ช่องทางที่ครอบคลุมการเชื่อมโยงระหว่างเมือง ระหว่างภาค และระหว่างประเทศเพื่อนบ้านมากกว่าภาคอื่นๆ โดยทางหลวงแผ่นดินสายหลัก ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) หมายเลข ๒ (ถนนมิตรภาพ) หมายเลข ๓ (ถนนสุขุมวิท) และมีการพัฒนาทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง ที่มีการควบคุมทางเข้าออกที่สมบูรณ์แบบและออกแบบไว้สำหรับความเร็วรถ ๑๒๐ - ๑๔๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง ซึ่งได้เปิดใช้ไปแล้ว ๒ สาย คือ ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายกรุงเทพฯ-ชลบุรี(สายใหม่) ระยะทาง ๘๒ กิโลเมตร และทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองหมายเลข ๙ สายวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานครด้านตะวันออก ระยะทาง ๖๔ กิโลเมตร

รถไฟ โดยศูนย์กลางอยู่ที่สถานีกรุงเทพ หรือสถานี "หัวลำโพง" ทางรถไฟทั้งหมดมี ๔,๐๔๑ กิโลเมตร โดยเป็นระบบทางคู่ช่วงสถานีกรุงเทพ-สถานีชุมทางบ้านภาชี รวม ๙๐ กิโลเมตร และเป็นระบบทางสาม ช่วงสถานีรังสิต-ชุมทางบ้านภาชี นอกนั้น จะเป็นทางเดี่ยวทั้งหมด ทางรถไฟมี ๕ สาย คือ สายเหนือ สายตะวันออกเฉียงเหนือ สายตะวันออก สายใต้ และสายแม่กลอง โครงการก่อสร้างทางรถไฟสายใหม่ที่สำคัญ ได้แก่ สาย มาบตาพุด - ระยอง ระยะทาง ๒๔ กิโลเมตร และ โครงการก่อสร้างทางคู่สายชายฝั่งทะเลตะวันออกช่วง ศรีราชา - ฉะเชิงเทรา - คลองสิบเก้า - แก่งคอย

ท่าเรือน้ำลึก ภาคกลางมีท่าเรือน้ำลึกที่สำคัญ ดังนี้

ท่าเรือแหลมฉบัง เป็นท่าเรือน้ำลึกในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ ตั้งอยู่บริเวณอำเภอศรีราชา และบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๖,๓๔๐ ไร่ ประกอบด้วยท่าเทียบเรือห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๑๓๐ กิโลเมตร รองรับเรือขนาดไม่เกิน ๓๓,๐๐๐ ตันกรอสส์ โดยการท่าเรือแห่งประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นองค์กรบริหารท่าเรือโดยรวมส่วนด้านปฏิบัติการเป็นของเอกชนหรือเรียกว่า Landlord Port โดยปี ๒๕๔๙ มีปริมาณตู้สินค้าคอนเทนเนอร์ประมาณ ๓,๙๖๓,๗๗๗ TEUS.

ท่าเรือมาบตาพุด เป็นท่าเรืออุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูงพร้อมด้วยการให้บริการรวมถึงสาธารณูปโภคนานา มีพื้นที่รวมระยะที่ ๑ และ ๒ รวมทั้งสิ้น ๒,๘๖๘ ไร่ ตั้งอยู่บริเวณตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ห่างจากกรุงเทพ ประมาณ ๒๒๐ กิโลเมตร และอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลของอ่าวไทยช่วงระหว่างอำเภอสัตหีบ กับจังหวัดระยอง มาบตาพุดเป็นท่าเรืออุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ท่าเรือศรีราชา เป็นท่าเรือน้ำลึกเอกชนแห่งแรกที่ใหญ่ที่สุด ตั้งอยู่บริเวณอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ห่างจากกรุงเทพ ประมาณ ๑๒๒ กิโลเมตร ให้บริการประเภทสินค้าเทกอง สินค้าทั่วไป และคอนเทนเนอร์ ลักษณะของพื้นที่ตั้งอยู่ในบริเวณการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายฝั่งภาคตะวันออก

ท่าเรือประจวบคีรีขันธ์ เป็นท่าเรือเอกชน ซึ่งเป็นบริษัทในเครือสหวิริยา ตั้งอยู่บริเวณ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ห่างจากกรุงเทพ ประมาณ ๓๘๐ กิโลเมตร มีวัตถุประสงค์หลักในการให้บริการขนถ่ายวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์หลักของโครงการต่างๆ ที่อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นอกจากนี้ยังให้บริการขนถ่ายสินค้าสำหรับเรือเดินทะเลและบริการท่าเรือแก่บุคคลภายนอกด้วย

สนามบิน ภาคกลางเป็นที่ตั้งของสนามบินที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่นานาชาติที่สำคัญ ดังนี้

ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ หรือ สนามบินสุวรรณภูมิ (ชื่อเดิม: สนามบินหนองงูเห่า) ตั้งอยู่ที่ถนนบางนา-ตราด ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ กำหนดให้ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิเป็นท่าอากาศยานหลักของประเทศ และจะเป็นศูนย์กลางการบินในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

ท่าอากาศยานอู่ตะเภา หรือสนามบินนานาชาติอู่ตะเภา ตั้งอยู่ที่ ตำบลพลลา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ห่างจากจังหวัดประมาณ ๓๐ กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ ๑๙๐ กิโลเมตร อู่ตะเภาเป็นสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศและเป็นสนามบินสำรองของสนามบินนานาชาติสุวรรณภูมิ

๒. สถานการณ์การพัฒนาภาค

การพัฒนาภาคกลางตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคกลางในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

ภาคกลางยังคงมีบทบาททางเศรษฐกิจที่สำคัญเป็นอันดับหนึ่งต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจในสถานการณ์ปกติมีแนวโน้มเจริญเติบโตดี แต่ยังคงขาดความมั่นคงและยั่งยืน โดยมีโครงสร้างการผลิตที่ไม่สมดุล พึ่งพิงภาคอุตสาหกรรมสูง ซึ่งอุตสาหกรรมส่วนใหญ่พึ่งพิงการส่งออก รวมทั้งพึ่งพิงทุน การนำเข้าชิ้นส่วน และเทคโนโลยีจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง ทำให้มีความเสี่ยงที่ต้องเผชิญกับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มที่รุนแรงมากขึ้น ในส่วนภาคการเกษตร มีปัญหาพื้นที่การเกษตรลดลง แนวโน้มนายทุนเข้ามามีบทบาทเป็นเจ้าของพื้นที่การเกษตรมากขึ้น และเกษตรกรกลายเป็นผู้เช่าที่ดิน ปัญหาดินเสื่อมโทรมจากการใช้สารเคมี ปัญหาการแย่งใช้น้ำระหว่างภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม รวมทั้งปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งที่ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรเกือบทุกปี ปัญหาต่างๆดังกล่าวนี้จำเป็นต้องหาแนวทางแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสถานการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญมีดังนี้

๒.๑.๑ เศรษฐกิจภาคกลางมีบทบาทสำคัญต่อประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค (GRP)ของภาคกลางมีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ และมีความสำคัญต่อประเทศเพิ่มมากขึ้น จากเดิมที่มีสัดส่วนร้อยละ ๔๖.๔ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ เมื่อสิ้นแผนฯ ๙ ในปี ๒๕๔๙ เพิ่มเป็นร้อยละ ๔๗.๗ ในปี ๒๕๕๒ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยระหว่างปี ๒๕๕๐-๕๒ อยู่ที่ร้อยละ ๒.๘ ซึ่งสูงกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๗ ของประเทศ ทั้งนี้การที่เศรษฐกิจภาคกลางมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่ำเพียงร้อยละ ๒.๘ เนื่องจากผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่ถดถอย ในช่วงปลายปี ๒๕๕๑ ต่อเนื่องปี ๒๕๕๒ ทำให้ความต้องการสินค้าในตลาดโลกลดลง

ส่งผลต่อการส่งออก ซึ่งภาคกลางเป็นแหล่งส่งออกสินค้าที่สำคัญทั้งสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวลดลงจากร้อยละ ๘.๘ ในปี ๒๕๕๐ เหลือร้อยละ ๔.๔ ในปี ๒๕๕๑ และหดตัวร้อยละ ๔.๘ ในปี ๒๕๕๒

ตารางที่ ๓-๑ : มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค/ประเทศ ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑

หน่วย : ล้านบาท

กลุ่มจังหวัด ภาค ประเทศ	GRP / GDP								Per capita ปี ๒๕๕๒ (บาท)
	๒๕๔๙		๒๕๕๐		๒๕๕๑		๒๕๕๒		
	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	
กลางบน ๑	๔๖๓,๗๘๑	๑๑.๙	๔๙๕,๐๐๑	๖.๗	๕๕๐,๒๘๗	๑๑.๒	๕๕๒,๖๔๖	๐.๔	๒๙๐,๑๐๘
กลางบน ๒	๗๓,๐๑๐	๑.๒	๗๓,๒๕๐	๐.๓	๖๘,๒๒๕	- ๖.๙	๖๔,๙๙๕	- ๔.๗	๘๗,๐๙๓
กลางล่าง ๑	๑๖๘,๔๗๕	๓.๗	๑๗๑,๐๘๕	๑.๕	๑๖๖,๙๖๓	- ๒.๔	๑๖๘,๘๐๓	๑.๑	๑๑๓,๗๑๒
กลางล่าง ๒	๒๐๙,๙๐๕	๘.๑	๒๓๐,๓๘๘	๙.๘	๒๔๔,๓๐๐	๖.๐	๒๔๘,๓๓๙	๑.๗	๒๘๑,๖๐๘
กลางตอนกลาง	๔๗๗,๐๑๑	๘.๙	๕๖๙,๙๖๕	๑๙.๕	๕๘๔,๔๑๒	๒.๕	๕๑๗,๗๘๐	- ๑๑.๔	๒๗๙,๖๑๘
ตะวันออก	๔๘๙,๒๕๕	๔.๕	๕๐๗,๖๑๖	๓.๘	๕๒๒,๘๐๖	๓.๐	๔๘๐,๘๐๖	- ๘.๐	๔๒๑,๓๓๒
ภาคกลาง	๑,๘๘๑,๔๓๗	๗.๕	๒,๐๔๗,๓๐๔	๘.๘	๒,๑๓๖,๙๙๒	๔.๔	๒,๐๓๓,๓๖๘	- ๔.๘	๒๔๘,๕๒๓
ประเทศ	๔,๐๕๔,๕๐๔	๕.๑	๔,๒๕๙,๐๒๖	๕.๐	๔,๓๖๔,๘๓๓	๒.๕	๔,๒๖๓,๑๓๙	- ๒.๓	๑๓๕,๑๔๕

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GDP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช.

๒.๑.๒ กิจกรรมทางเศรษฐกิจยังมีการกระจุกตัวเฉพาะในบางพื้นที่ โดยกระจุกตัวใน ๓ กลุ่มจังหวัดที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลัก คือ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑(นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี) ภาคกลางตอนกลาง(ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สมุทรปราการ สระแก้ว) และภาคตะวันออก(ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๒๗.๒ ๒๕.๕ และ ๒๓.๖ ของภาคกลาง ส่วนที่เหลืออีก ๓ กลุ่มจังหวัดมีสัดส่วนการผลิตรวมกันเพียงร้อยละ ๒๓.๗ ของภาค สำหรับอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยระหว่างปี ๒๕๕๐-๕๒ พบว่า กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑(นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี) มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูงที่สุด ร้อยละ ๖.๑ รองลงมาได้แก่ ภาคกลางตอนล่าง ๒ (เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาครสมุทรสงคราม) ร้อยละ ๕.๘ ส่วนกลุ่มจังหวัดที่เศรษฐกิจหดตัวได้แก่ ภาคกลางกลางตอนบน ๒ (ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง) และตะวันออก (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด) เศรษฐกิจหดตัว ร้อยละ ๓.๘ และ ๐.๔ ตามลำดับ

๒.๑.๓ ภาคกลางมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวสูงเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร แต่ยังคงมีความแตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มจังหวัดในภาค โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวของภาคกลางได้เพิ่มขึ้นจาก ๒๒๑,๐๖๒ บาท/คน/ปี ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๒๔๘,๕๒๓ บาท/คน/ปี ในปี ๒๕๕๒ โดยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก มีมูลค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มเฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุดในภาคกลาง คือ ๔๒๑,๓๓๒ บาท/คน/ปี รองลงมาคือ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มเฉลี่ยต่อหัว ๒๙๐,๑๐๘ บาท/คน/ปี และกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๒ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มเฉลี่ยต่อหัว ๒๘๑,๖๐๘ บาท เนื่องจากทั้ง ๓ กลุ่มมีสัดส่วนมูลค่าการผลิตด้านอุตสาหกรรมสูง สำหรับกลุ่มจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคกลางและของประเทศ(๑๓๕,๑๔๕ บาท/คน/ปี) มี ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๑ (๑๑๓,๗๑๒ บาท/คน/ปี) และกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๒ (๘๗,๐๙๓ บาท/คน/ปี) ซึ่งกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๒ นี้มีมูลค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มเฉลี่ยต่อหัวต่ำที่สุดในภาค และเมื่อเทียบกับกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มเฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุดในภาค พบว่าต่ำกว่าเกือบ ๕ เท่า

๒.๑.๔ อัตราเงินเฟ้อของภาคกลางติดลบในปี ๒๕๕๒ อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยของภาคกลางในช่วงปี ๒๕๔๙ -๒๕๕๒ พบว่า อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยในปี ๒๕๔๙ และปี ๒๕๕๑ คือ ร้อยละ ๔.๕ และ ๖.๒ ตามลำดับ สูงกว่าอัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยของประเทศที่กำหนดเป็นเป้าหมายในแผนฯ ๑๐ (ร้อยละ ๓.๐ - ๓.๕ ต่อปี) ซึ่งการที่อัตราเงินเฟ้อของภาคกลางในปี ๒๕๕๑ สูงถึงร้อยละ ๖.๒ เนื่องจากเป็นปีที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤต

เศรษฐกิจการเงินโลก ในขณะที่อัตราเงินเฟ้อของภาคกลางปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๕๒ พบว่าต่ำกว่าเป้าหมาย โดยอัตราเงินเฟ้ออยู่ที่ร้อยละ ๑.๙ และ -๐.๖ ตามลำดับ ซึ่งอัตราเงินเฟ้อทั่วไปของภาคกลางในปี ๒๕๕๒ ที่ติดลบนั้น เป็นผลจากมาตรการบรรเทาค่าครองชีพและการเคลื่อนไหวของราคาน้ำมันที่ปรับลดลงจากปี ๒๕๕๑ มาก โดยอัตราการเปลี่ยนแปลงดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปในรายการน้ำมันเชื้อเพลิงเทียบระหว่างปี ๒๕๕๒ กับปี ๒๕๕๑ พบว่าติดลบถึงร้อยละ ๑๒.๔

๒.๑.๕ โครงสร้างการผลิตภาคกลางพึ่งพิงสาขาอุตสาหกรรมสูงเกินกว่าครึ่งหนึ่งของมูลค่าการผลิตทั้งหมด ในปี ๒๕๕๒ สาขาการผลิตหลักได้แก่ อุตสาหกรรม โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๖๐.๙ ของการผลิตรวมของภาค ลดลงจากสัดส่วนร้อยละ ๖๒.๕ ในปี ๒๕๔๙ เล็กน้อย โดยอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และอุตสาหกรรมหลักของประเทศจะอยู่ในภาคกลางเกือบทั้งสิ้น มูลค่าการผลิตรวมถึงประมาณ ๓ ใน ๔ ของการผลิตสาขาอุตสาหกรรมทั้งประเทศ สาขาการผลิตที่สำคัญรองลงมา คือ สาขาการขนส่ง มีสัดส่วนร้อยละ ๘.๗ สาขาการค้า ร้อยละ ๖.๗ และภาคเกษตร ร้อยละ ๕.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงระหว่างปี ๒๕๔๙ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฉบับที่ ๙ กับ ปี ๒๕๕๒ พบว่า สาขาการขนส่งมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๖.๖ เป็นร้อยละ ๘.๗ และเริ่มมีบทบาทมากขึ้นแทนที่สาขาการค้า นอกจากนี้สาขาการขนส่งของภาคกลางมีสัดส่วนสูงเกือบครึ่งหนึ่งของประเทศ

ตารางที่ ๓-๒ : โครงสร้างผลิตภัณฑ์ภาค ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	๒๕๔๙		๒๕๕๐		๒๕๕๑		๒๕๕๒	
	ราคาประจำปี	ราคาคงที่	ราคาประจำปี	ราคาคงที่	ราคาประจำปี	ราคาคงที่	ราคาประจำปี	ราคาคงที่
ภาคเกษตร	๒๑๔,๒๘๕	๙๗,๕๓๗ (๕.๒ %)	๒๓๖,๘๐๑	๑๐๐,๔๓๕ (๔.๙ %)	๒๘๕,๕๕๘	๑๐๕,๖๙๙ (๔.๙ %)	๒๘๓,๙๒๑	๑๐๗,๙๑๑ (๕.๓ %)
เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ป่าไม้	๑๗๖,๙๔๙	๗๕,๓๒๐ (๔.๐ %)	๒๐๑,๗๙๑	๗๗,๗๘๐ (๓.๘ %)	๒๕๑,๖๐๕	๘๑,๙๘๑ (๓.๘ %)	๒๔๖,๑๒๐	๘๓,๑๒๖ (๔.๑ %)
ประมง	๓๗,๓๓๗	๒๒,๒๑๗ (๑.๒ %)	๓๕,๐๑๐	๒๒,๖๕๖ (๑.๑ %)	๓๓,๙๕๓	๒๓,๗๑๘ (๑.๑ %)	๓๗,๘๐๑	๒๔,๗๘๖ (๑.๒ %)
ภาคอุตสาหกรรม	๒,๑๗๒,๗๑๙	๑,๒๔๐,๒๑๘ (๖๕.๙ %)	๒,๓๘๖,๑๕๗	๑,๓๑๒,๓๖๘ (๖๔.๑ %)	๒,๕๓๐,๐๐๑	๑,๓๙๐,๒๐๘ (๖๕.๑ %)	๒,๔๑๔,๖๑๓	๑,๓๐๔,๕๒๘ (๖๔.๒ %)
เหมืองแร่เหมืองหิน	๒๐๔,๖๕๘	๖๔,๕๘๑ (๓.๔ %)	๒๑๘,๑๗๖	๖๖,๓๑๔ (๓.๒ %)	๒๔๙,๖๔๑	๖๗,๔๗๕ (๓.๒ %)	๒๒๘,๐๓๙	๖๖,๒๖๕ (๓.๓ %)
อุตสาหกรรม	๑,๙๖๘,๐๖๑	๑,๑๗๕,๖๓๘ (๖๒.๕ %)	๒,๑๖๗,๙๘๑	๑,๒๔๖,๐๕๔ (๖๐.๙ %)	๒,๒๘๐,๓๖๐	๑,๓๒๒,๗๓๓ (๖๑.๙ %)	๒,๑๘๖,๕๗๔	๑,๒๓๘,๒๖๔ (๖๐.๙ %)
ภาคบริการ	๑,๐๓๕,๖๐๕	๕๔๓,๖๘๒ (๒๙.๘ %)	๑,๑๙๒,๖๗๑	๖๓๔,๕๐๑ (๓๑.๐ %)	๑,๒๖๘,๘๘๘	๖๔๑,๐๘๕ (๓๐.๐ %)	๑,๒๔๖,๒๓๐	๖๒๐,๙๒๘ (๓๐.๕ %)
ค้าส่งค้าปลีกฯ	๒๖๒,๑๖๐	๑๓๐,๑๙๒ (๖.๙ %)	๒๘๕,๓๙๕	๑๓๘,๐๖๓ (๖.๗ %)	๓๐๘,๕๐๑	๑๔๐,๘๔๑ (๖.๖ %)	๒๙๒,๗๕๕	๑๓๕,๒๖๑ (๖.๗ %)
ขนส่งฯ	๑๔๘,๔๘๘	๑๒๓,๔๗๐ (๖.๖ %)	๒๔๑,๔๒๖	๑๙๒,๘๘๕ (๙.๔ %)	๒๔๔,๑๙๔	๑๘๙,๔๐๑ (๘.๙ %)	๒๓๔,๓๓๙	๑๗๖,๔๗๓ (๘.๗ %)
อื่นๆ	๖๒๔,๙๕๗	๒๙๐,๐๒๐ (๑๕.๔ %)	๖๖๕,๘๕๑	๓๐๓,๕๕๓ (๑๔.๘ %)	๗๑๖,๑๙๓	๓๑๐,๘๔๔ (๑๔.๕ %)	๗๑๙,๑๓๖	๓๐๙,๑๙๔ (๑๕.๒ %)
ผลิตภัณฑ์รวม	๓,๔๒๒,๖๑๐	๑,๘๘๑,๔๓๗ (๑๐๐%)	๓,๘๔๕,๖๒๙	๒,๐๔๗,๓๐๔ (๑๐๐%)	๔,๐๘๔,๔๔๗	๒,๑๓๖,๙๙๒ (๑๐๐%)	๓,๙๔๔,๗๖๔	๒,๐๓๓,๓๖๘ (๑๐๐%)

ตารางที่ ๓-๓ : โครงสร้างการผลิตรายสาขาจำแนกรายกลุ่มจังหวัด ปี ๒๕๕๒ ณ ราคาคนที่ ปี ๒๕๓๑

หน่วย : ล้านบาท / (ร้อยละ)

สาขาการผลิต	กลางบน ๑	กลางบน ๒	กลางล่าง ๑	กลางล่าง ๒	กลางตอนกลาง	ตะวันออก	ภาคกลาง
ภาคเกษตร	๑๐,๒๓๘ (๙.๕%)	๑๓,๓๙๐ (๑๒.๔%)	๒๕,๕๒๑ (๒๓.๖%)	๑๘,๘๑๒ (๑๗.๔%)	๑๖,๐๔๙ (๑๔.๙%)	๒๓,๙๐๑ (๒๒.๑%)	๑๐๗,๙๑๑ (๑๐๐%)
เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ป่าไม้	๙,๖๘๒ (๑๑.๖%)	๑๒,๙๕๑ (๑๕.๖%)	๒๔,๑๓๔ (๒๙.๐%)	๗,๓๕๐ (๘.๘%)	๑๒,๘๐๓ (๑๕.๔%)	๑๖,๒๐๕ (๑๙.๕%)	๘๓,๑๒๖ (๑๐๐%)
ประมง	๕๕๖ (๒.๒%)	๔๓๙ (๑.๘%)	๑,๓๘๖ (๕.๖%)	๑๑,๔๖๒ (๔๖.๒%)	๓,๒๔๖ (๑๓.๑%)	๗,๖๙๖ (๓๑.๑%)	๒๔,๗๘๖ (๑๐๐%)
ภาคอุตสาหกรรม	๔๒๓,๙๘๐ (๓๒.๕%)	๑๖,๕๖๔ (๑.๓%)	๕๙,๒๕๕ (๕.๕%)	๑๗๔,๘๐๑ (๑๓.๔%)	๓๒๙,๙๘๙ (๒๕.๓%)	๒๙๙,๘๘๙ (๒๓.๐%)	๑,๓๐๔,๕๒๘ (๑๐๐%)
เหมืองแร่เหมืองหิน	๓,๑๑๘ (๔.๗%)	๑,๑๘๓ (๑.๘%)	๔,๐๕๑ (๖.๑%)	๒,๒๖๘ (๓.๔%)	๔๑๕ (๐.๖%)	๕๕,๒๓๐ (๘๓.๓%)	๖๖,๒๖๕ (๑๐๐%)
อุตสาหกรรม	๔๒๐,๘๖๒ (๓๔.๐%)	๑๕,๓๘๑ (๑.๒%)	๕๕,๒๐๔ (๔.๕%)	๑๗๒,๕๓๔ (๑๓.๙%)	๓๒๙,๕๗๔ (๒๖.๖%)	๒๔๔,๖๗๐ (๑๙.๘%)	๑,๒๓๘,๒๖๔ (๑๐๐%)
ภาคบริการ	๑๑๘,๔๒๘ (๑๙.๑%)	๓๕,๐๔๑ (๕.๖%)	๘๓,๙๘๗ (๑๓.๕%)	๕๔,๗๒๖ (๔.๘%)	๑๗๑,๗๔๑ (๒๗.๗%)	๑๕๗,๐๐๕ (๒๕.๓%)	๖๒๐,๙๒๘ (๑๐๐%)
ค้าส่งค้าปลีก	๒๓,๑๙๔ (๑๗.๑%)	๙,๘๒๒ (๗.๓%)	๒๓,๘๓๑ (๑๗.๖%)	๑๓,๓๐๒ (๙.๘%)	๓๗,๑๒๖ (๒๗.๔%)	๒๗,๙๘๖ (๒๐.๗%)	๑๓๕,๒๖๑ (๑๐๐%)
ขนส่ง	๑๘,๒๖๘ (๑๐.๔%)	๔,๐๙๔ (๒.๓%)	๑๓,๐๑๓ (๗.๔%)	๘,๓๘๖ (๔.๘%)	๘๔,๒๔๔ (๔๗.๗%)	๔๘,๔๖๘ (๒๗.๕%)	๑๗๖,๔๗๓ (๑๐๐%)
อื่นๆ	๗๖,๙๖๖ (๒๔.๙%)	๒๑,๑๒๕ (๖.๘%)	๔๗,๑๔๓ (๑๕.๒%)	๓๓,๐๓๘ (๑๐.๗%)	๕๐,๓๗๐ (๑๖.๓%)	๘๐,๕๕๒ (๒๖.๑%)	๓๐๙,๑๙๔ (๑๐๐%)
ผลิตภัณฑ์รวม	๕๕๒,๖๔๖ (๒๗.๒%)	๖๔,๙๙๕ (๓.๒%)	๑๖๘,๘๐๓ (๘.๓%)	๒๔๘,๓๓๙ (๑๒.๒%)	๕๑๗,๗๘๐ (๒๕.๕%)	๕๘๐,๘๐๖ (๒๓.๖%)	๒,๐๓๓,๓๖๘ (๑๐๐%)

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GPP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช.

กลุ่มจังหวัดที่มีบทบาทการพัฒนาในภาคการผลิตหลักๆของภาคกลาง มีดังนี้ **สาขาอุตสาหกรรม** คือ ภาคกลางตอนบน ๑ ร้อยละ ๓๔.๐ ภาคกลางตอนกลาง ร้อยละ ๒๖.๖ และภาคตะวันออก ร้อยละ ๑๙.๘ **สาขาขนส่ง** คือ ภาคกลางตอนกลาง ร้อยละ ๔๗.๗ ภาคตะวันออก ร้อยละ ๒๗.๕ **สาขาการค้า** คือ ภาคกลางตอนกลาง ร้อยละ ๒๗.๔ และภาคตะวันออก ร้อยละ ๒๐.๗ ในส่วนของภาคการเกษตรคือ ภาคกลางตอนล่าง ๑ ร้อยละ ๒๓.๖ ภาคตะวันออก ร้อยละ ๒๒.๑ และภาคกลางตอนล่าง ๒ ร้อยละ ๑๗.๔

๒.๑.๖ การเติบโตสาขาอุตสาหกรรมมีอัตราการขยายตัวลดลง ภาคกลางเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมจากกรุงเทพฯ และมีการวางโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานไว้อย่างเพียงพอ ทำให้สาขาอุตสาหกรรมมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งเป็นที่ตั้งอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ ปิโตรเคมี ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น มูลค่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ประมาณ ๒.๒ ล้านล้านบาท สัดส่วนการผลิตสาขาอุตสาหกรรมสูงถึงร้อยละ ๖๐.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคกลาง และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๗๕.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของประเทศ อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การผลิตเครื่องจักรสำนักงาน การผลิตยานยนต์ การผลิตอุปกรณ์และเครื่องมือทางวิทยุ โทรทัศน์ และการสื่อสาร เครื่องจักรและอุปกรณ์ ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม และอาหาร เป็นต้น การเติบโตของสาขาอุตสาหกรรมมีแนวโน้มชะลอตัวลงจากร้อยละ ๖.๒ ในปี ๒๕๔๙ เหลือร้อยละ ๖.๐ ในปี ๒๕๕๐ และหดตัวร้อยละ ๖.๔ ในปี ๒๕๕๒ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก ทำให้อุตสาหกรรมต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศลดลง นอกจากนี้ อุตสาหกรรมของภาคส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขั้นต้นที่มีคู่แข่งทางการค้ามาก แม้ว่ามีแนวโน้มพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมขั้นกลาง-สูง แต่เป็นอุตสาหกรรมที่ต้องนำเข้าวัตถุดิบ ชิ้นส่วน พลังงาน เงินทุน และเทคโนโลยีจากต่างประเทศสูง ทำให้ได้รับผลกระทบจากภายนอกได้ง่าย และยังมีปัญหาการขาดแคลนแรงงาน คุณภาพแรงงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ปัญหาการจัดหาพื้นที่รองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เนื่องจากมักได้รับการต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการควบคุมมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่จนมี

ปัญหาการฟ้องร้องและการระงับโครงการลงทุนในบางพื้นที่ ขณะที่การเพิ่มผลผลิตภาพการผลิต (Productivity) ด้วยนวัตกรรมยังมีน้อยมาก อีกทั้งยังต้องพัฒนาระบบโลจิสติกส์ เพื่อให้การลำเลียงสินค้ามีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

๒.๑.๗ สาขาการขนส่ง คลังสินค้า และการสื่อสาร มีบทบาทต่อเศรษฐกิจของภาคเพิ่มมากขึ้น ภาคกลางได้เปรียบเรื่องทำเลที่ตั้ง และมีโครงข่ายเชื่อมโยงด้านการคมนาคมขนส่งหลักครบทั้งทางถนน ท่าเรือ รถไฟ และสนามบิน ทำให้มีศักยภาพเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งที่สำคัญของประเทศ มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาขนส่ง ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ประมาณ ๒.๓ แสนล้านบาท บทบาทสาขาขนส่งมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจภาคเพิ่มมากขึ้น จากร้อยละ ๖.๖ ในปี ๒๕๔๔ เป็นร้อยละ ๘.๗ ในปี ๒๕๕๒ และมีสัดส่วนร้อยละ ๔๒.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาขนส่งรวมทั้งประเทศ สูงกว่าพื้นที่ภาคอื่น ๆ รวมทั้งกรุงเทพฯ จังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการขนส่งสูงของภาค คือ สมุทรปราการ ซึ่งได้ประโยชน์จากการเปิดใช้สนามบินสุวรรณภูมิในช่วงปลายปี ๒๕๔๘ และชลบุรี ซึ่งเป็นแหล่งส่งออกที่สำคัญคือท่าเรือแหลมฉบัง สำหรับปัญหาการขนส่งที่สำคัญคือ การจราจรติดขัดในพื้นที่เมืองและแหล่งอุตสาหกรรม และราคาน้ำมันที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ทำให้ต้นทุนการขนส่งเพิ่มขึ้น

๒.๑.๘ สาขาการค้ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจภาคกลางลดลงเล็กน้อย แต่ยังคงมีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศรองจากกรุงเทพฯ มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการค้า ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ประมาณ ๒.๙ แสนล้านบาท บทบาทด้านการค้าต่อเศรษฐกิจภาคกลางได้ลดลงจากร้อยละ ๖.๙ ในปี ๒๕๔๔ เหลือร้อยละ ๖.๗ ในปี ๒๕๕๒ และมีสัดส่วนร้อยละ ๒๒.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์การค้าของประเทศ สูงเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพฯ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยระหว่างปี ๒๕๕๐-๕๒ ร้อยละ ๑.๔ จังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าสาขาการค้าสูงสุดในภาค คือ จังหวัดชลบุรี และสมุทรปราการ

๒.๑.๙ การค้าชายแดนขยายตัวเพิ่มขึ้น ภาคกลางมีพื้นที่ชายแดนทางตะวันตกติดต่อกับสหภาพพม่า ซึ่งมีจุดผ่านแดนที่มีศักยภาพในการพัฒนาการค้าชายแดนที่สำคัญหลายแห่ง โดยในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๑ (จังหวัดกาญจนบุรี) ได้แก่ จุดผ่านแดนชั่วคราวด่านพระเจดีย์สามองค์ บ้านอิทอง และบ้านพุน้ำร้อน และกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๒ (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) ได้แก่ จุดผ่อนปรนบ้านสิงขร สำหรับชายแดนด้านตะวันออกมีพื้นที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชา โดยมีช่องทางการค้าที่สำคัญในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลาง (จังหวัดสระแก้ว) ได้แก่ ด่านอรัญประเทศ จุดผ่อนปรนบ้านเขาดิน บ้านตาพระยา และบ้านหนองปรือ ส่วนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก (จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด) ได้แก่ จุดผ่านแดนถาวร บ้านฝักกาด และบ้านแหลม จุดผ่อนปรนบ้านซันตารี บ้านสวนส้ม และบ้านบึงชนังล่าง ในจังหวัดจันทบุรี จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก จุดผ่อนปรนการค้าช่องบ้านมะม่วง – เนินสรี้อย ในจังหวัดตราด เป็นต้น ปี ๒๕๕๒ ภาคกลางมีมูลค่าการค้าชายแดนรวมทั้งสิ้นประมาณ ๑๓๒,๖๖๔ ล้านบาท (นำเข้า ๙๐,๙๓๙ ล้านบาท ส่งออก ๔๑,๗๒๕ ล้านบาท) ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๔ ร้อยละ ๑๖.๙ การค้าชายแดนของภาคกลางขาดดุลการค้ามาตลอด เนื่องจากมีการนำเข้าก๊าซธรรมชาติจากพม่าซึ่งมีมูลค่าสูง และถ้าพิจารณามูลค่าการค้าชายแดนรายปีตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ – ๒๕๕๒ พบว่า การค้าชายแดนขยายตัวในทางบวกโดยตลอด ยกเว้นปี ๒๕๕๒ ที่หดตัวร้อยละ ๔.๑ เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชา ประกอบกับได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก

ตารางที่ ๓-๔ : การค้าผ่านด่านชายแดนภาคกลาง

หน่วย : ล้านบาท / (ร้อยละของการขยายตัว)

การค้าชายแดน	๒๕๔๔	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
ส่งออก	๓๔,๑๔๐ (๑๗.๗%)	๓๔,๔๗๙ (๑.๐%)	๔๕,๗๓๖ (๓๒.๗%)	๔๑,๗๒๕ (-๘.๘%)
นำเข้า	๗๙,๓๑๖ (๒๕.๔%)	๘๑,๕๙๒ (๒.๙%)	๙๒,๕๖๐ (๑๓.๔%)	๙๐,๙๓๙ (-๑.๘%)
มูลค่าการค้า	๑๑๓,๔๕๕ (๒๓.๐%)	๑๑๖,๐๗๑ (๒.๓%)	๑๓๘,๒๙๖ (๑๙.๑%)	๑๓๒,๖๖๔ (-๔.๑%)
ดุลการค้า	- ๔๕,๑๗๖ (๓๒.๐%)	- ๔๗,๑๑๔ (๔.๓%)	- ๕๖,๘๒๔ (-๐.๖%)	- ๔๙,๒๑๔ (๕.๑%)

ที่มา : กรมการค้าต่างประเทศ, สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว เบียร์ น้ำมันเบนซินไร้สารตะกั่ว นมข้นหวาน เครื่องดื่มบำรุงกำลัง รถยนต์เก่าใช้แล้ว น้ำตาลทราย และปูนซีเมนต์ เป็นต้น สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ โค แร่พลวง วงกบ บานประตู หน้าต่าง ไม้ไผ่ลำ เฟอร์นิเจอร์ทำด้วยไม้ กระป๋อง ไม้ค้ำบัว ขี้เลื่อย และเสื้อผ้าเก่าใช้แล้ว เป็นต้น ถึงแม้ว่าการค้าชายแดนจะเป็นการนำเข้ามากกว่าส่งออก เนื่องจากต้องพึ่งพาพลังงานและพืชเกษตรที่เป็นวัตถุดิบการผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน แต่ก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศได้อย่างมากมาย และเมื่อพิจารณาโอกาสและศักยภาพการพัฒนาในอนาคตแล้ว พบว่า โครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกทวายและนิคมอุตสาหกรรมหลังท่าเรือ และการเปิดเส้นทางเชื่อมโยงแนวเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) พม่า-ไทย-เวียดนาม โดยผ่านทางบริเวณบ้านพุน้ำร้อน จังหวัดกาญจนบุรี จะทำให้จังหวัดกาญจนบุรีและภาคกลางตอนล่าง ๑ ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาพื้นที่ชายแดนทางตะวันออกของภาค จึงต้องเตรียมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและความพร้อมด้าน Logistics อื่นๆรองรับการพัฒนาภูมิภาคอาเซียนและส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องในอนาคต

๒.๑.๑๐ ภาคเกษตรมีสัดส่วนการผลิตและอัตราการขยายตัวลดลง ภาคกลางเป็นภาคที่มีศักยภาพในการพัฒนาด้านการเกษตรโดยมีดินและน้ำอุดมสมบูรณ์ และมีระบบชลประทานที่ดีกว่าภาคอื่น ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยให้ทำการเกษตรได้หลากหลายประเภททั้งพืช ผัก ผลไม้ ประมง และปศุสัตว์ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ประมาณ ๒.๘ แสนล้านบาท สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย จากร้อยละ ๕.๒ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๕.๓ ในปี ๒๕๕๒ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรสาขาเกษตร ลำสัตว์ และป่าไม้ ที่สำคัญที่หารายได้ให้แก่ภาคสูงที่สุดในปี ๒๕๕๒ คือ ข้าว มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ ๒๘.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตร ลำสัตว์ และป่าไม้ แหล่งผลิตข้าวที่สำคัญคือ สุพรรณบุรี ชัยนาท และพระนครศรีอยุธยา รองลงมาคือ ยางพารา มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ ๘.๕ แหล่งผลิตที่สำคัญคือ ระยอง จันทบุรี และตราด สุกกร มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ ๗.๘ แหล่งผลิตที่สำคัญคือ ราชบุรี นครปฐม และฉะเชิงเทรา อ้อย มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ ๗.๘ แหล่งผลิตที่สำคัญคือ กาญจนบุรี สุพรรณบุรี และลพบุรี ผลไม้ ได้แก่ เงาะ ทุเรียน มังคุด และสับปะรด มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ ๗.๘ แหล่งผลิตผลไม้ที่สำคัญคือ ประจวบคีรีขันธ์ จันทบุรี ชลบุรี และเพชรบุรี พืชผักต่างๆ มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ ๗.๗ แหล่งผลิตที่สำคัญคือ ราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี สำหรับในด้านสาขาประมงพบว่าภาคกลางมีรายได้จากการทำประมงน้ำเค็มมากกว่าประมงน้ำจืด โดยมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ประมงน้ำเค็มร้อยละ ๘๓.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาประมง ซึ่งแหล่งประมงน้ำเค็มที่สำคัญของภาค ได้แก่ สมุทรสาคร ตราด ประจวบคีรีขันธ์ และระยอง เป็นต้น

อัตราการขยายตัวภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๗ ในปี ๒๕๔๙ เหลือร้อยละ ๓ ในปี ๒๕๕๐ และร้อยละ ๒.๑ ในปี ๒๕๕๒ เนื่องด้วยสาเหตุหลายประการ อาทิ การได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก ราคาสินค้าเกษตรผันผวนและหรือราคาตกต่ำ ราคต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น คุณภาพดินเสื่อมคุณภาพจากการใช้สารเคมี สารเคมีตกค้างในผลผลิตส่งผลกระทบต่อ การส่งออก ตลอดจนความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อผลผลิต และปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งที่มีความรุนแรงมากขึ้น จากการที่ภาคเกษตรกำลังเผชิญปัญหาต่างๆ เหล่านี้ทำให้แนวโน้มการเติบโตของเกษตรลดลง ประชาชนเปลี่ยนไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรมากขึ้น โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม แต่อย่างไรก็ตามภาคกลางยังคงเป็นแหล่งเกษตรที่สำคัญของประเทศ โดยมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรร้อยละ ๒๗.๖ ของประเทศ สูงเป็นอันดับสองรองจากภาคใต้ และภาคเกษตรนี้จะมีมีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากความต้องการอาหารและพืชพลังงานทั่วโลกมีเพิ่มขึ้น

ดังนั้นภาคเกษตรควรปรับตัวให้สามารถแข่งขันกับภาคการผลิตที่มีทุนขนาดใหญ่ซึ่งดำเนินการในรูปแบบบริษัท (Corporatization of Agriculture) โดยจะต้องมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงขึ้นอย่างมาก จะต้องมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ก้าวหน้าสมัยใหม่ เช่น ระบบ Precision Farming, การปรับกระบวนการผลิตให้เข้าตามมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practice) หรือเทคนิคและระบบการจัดการฟาร์มอย่างอื่นที่ทันสมัยและสะอาด และมีต้นทุนการผลิตที่สามารถแข่งขันได้ การดำเนินงานนี้จะช่วยให้เกษตรกรมีกำลังพอที่จะ

ลงทุนในเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และได้ผลผลิตที่สะอาด ปลอดภัยและมีต้นทุนที่แข่งขันได้ คือ การรวมกลุ่มการผลิตเพื่อให้เกิดการประหยัด และมีการบริหารจัดการในรูปแบบบริษัทที่ทันสมัย ซึ่งอาจอยู่ในรูปวิสาหกิจชุมชน หรือสหกรณ์การเกษตร หรือการรวมกลุ่มที่เหนียวแน่นในรูปแบบอื่น

๒.๑.๑๑ สัดส่วนภาคการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรลดลง โดยลดลงจากร้อยละ ๑๙.๑ ในปี ๒๕๔๙ เหลือร้อยละ ๑๘.๐ ในปี ๒๕๕๒ แต่ยังคงสูงกว่าเป้าหมายระดับประเทศของแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๐ อย่างไรก็ตามในอนาคตภาคกลางควรให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการผลิตไปสู่ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรให้มากขึ้น เพื่อสนับสนุนการเพิ่มสัดส่วนภาคการผลิตเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรในระดับประเทศ เพื่อให้โครงสร้างเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศมีความสมดุลและยั่งยืน

๒.๑.๑๒ รายได้การท่องเที่ยวในตัวในปี ๒๕๕๒ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก และปัญหาการเมืองภายในประเทศ ภาคกลางมีทรัพยากรท่องเที่ยวมากมายทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และนันทนาการ ซึ่งหลายแห่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของภาคตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒ พบว่า มีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเกือบทุกปียกเว้นปี ๒๕๕๒ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและปัญหาการเมืองภายในประเทศ โดยนักท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้นจาก ๔๕.๔ ล้านคน ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๕๐.๒ ล้านคน ในปี ๒๕๕๐ และ ๕๑.๑ ล้านคน ในปี ๒๕๕๑ จากนั้นลดลงเหลือ ๔๔.๗ ล้านคน ในปี ๒๕๕๒ สำหรับด้านรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจาก ๑๒๐,๕๓๗ ล้านบาท ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑๓๙,๗๑๕ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๐ และ ๑๔๙,๔๕๔ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๑ จากนั้นในปี ๒๕๕๒ ลดลงตามจำนวนนักท่องเที่ยวเหลือ ๑๑๖,๒๗๑ ล้านบาท ทำให้อัตราขยายตัวด้านรายได้จากการท่องเที่ยวจากที่เคยขยายตัวในอัตราร้อยละ ๑๑.๘ ในปี ๒๕๔๙ กลายเป็นติดลบร้อยละ ๒๒.๒ ในปี ๒๕๕๒

ตารางที่ ๓-๕ : จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในภาคกลาง ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)
กลางบน ๑	๗,๕๕๐,๐๙๗ (๑๖.๖%)	๘,๙๘๒ (๗.๕%)	๘,๔๘๘,๓๒๘ (๑๖.๙%)	๑๑,๐๕๕ (๗.๙%)	๗,๓๓๓,๖๑๘ (๑๔.๓%)	๑๑,๓๘๔ (๗.๖%)	๘,๒๗๐,๖๗๐ (๑๘.๕%)	๙,๑๕๘ (๗.๙%)
กลางบน ๒	๓,๖๕๘,๓๘๙ (๘.๑%)	๓,๕๐๔ (๒.๙%)	๔,๐๐๑,๙๐๕ (๘.๐%)	๓,๘๔๐ (๒.๗%)	๓,๘๗๔,๒๔๒ (๗.๖%)	๔,๑๗๘ (๒.๘%)	๒,๖๕๘,๗๗๘ (๕.๙%)	๒,๕๔๙ (๒.๒%)
กลางล่าง ๑	๘,๕๕๔,๒๗๔ (๑๘.๘%)	๑๒,๐๑๖ (๑๐.๐%)	๙,๓๒๙,๔๑๙ (๑๘.๖%)	๑๓,๓๒๐ (๙.๕%)	๙,๘๕๔,๒๙๑ (๑๙.๓%)	๑๔,๓๙๔ (๙.๖%)	๘,๘๓๓,๖๕๘ (๑๙.๘%)	๑๐,๘๗๒ (๙.๔%)
กลางล่าง ๒	๖,๙๐๑,๙๖๖ (๑๕.๒%)	๑๗,๓๕๔ (๑๔.๔%)	๗,๔๕๓,๙๕๗ (๑๔.๙%)	๑๘,๘๗๗ (๑๓.๕%)	๘,๐๔๙,๕๓๖ (๑๕.๗%)	๒๐,๒๑๖ (๑๓.๕%)	๗,๒๔๗,๘๗๖ (๑๖.๒%)	๑๙,๕๕๗ (๑๖.๘%)
กลาง ตอนกลาง	๖,๑๙๒,๑๔๔ (๑๓.๖%)	๗,๐๒๘ (๕.๘%)	๖,๘๑๐,๒๙๖ (๑๓.๖%)	๘,๕๔๗ (๖.๑%)	๘,๑๑๒,๐๔๗ (๑๕.๙%)	๙,๖๕๕ (๖.๕%)	๖,๕๕๑,๐๔๘ (๑๔.๗%)	๘,๗๘๖ (๗.๖%)
ตะวันออก	๑๒,๕๘๐,๙๒๒ (๒๗.๗%)	๗๑,๖๕๔ (๕๙.๔%)	๑๔,๑๐๘,๐๕๙ (๒๘.๑%)	๘๔,๐๗๖ (๖๐.๒%)	๑๓,๘๘๙,๙๒๕ (๒๗.๒%)	๘๙,๖๒๘ (๖๐.๐%)	๑๑,๐๘๕,๑๒๕ (๒๔.๘%)	๖๕,๓๑๘ (๕๖.๒%)
ภาคกลาง	๔๕,๔๒๗,๗๙๒ (๑๐๐.๐%)	๑๒๐,๕๓๗ (๑๐๐.๐%)	๕๐,๑๙๑,๙๖๔ (๑๐๐.๐%)	๑๓๙,๗๑๕ (๑๐๐.๐%)	๕๑,๑๑๓,๖๕๙ (๑๐๐.๐%)	๑๔๙,๔๕๔ (๑๐๐.๐%)	๔๔,๖๘๗,๑๕๕ (๑๐๐.๐%)	๑๑๖,๒๗๑ (๑๐๐.๐%)

ที่มา : ประมวลข้อมูลจากข้อมูลสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (ข้อมูลปี ๒๕๕๒ ยังเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้)

รายได้การท่องเที่ยวของภาคสูงเป็นอันดับที่ ๓ ของประเทศ รองจากกรุงเทพฯ และภาคใต้ จังหวัดที่สร้างรายได้มากที่สุดคือ ชลบุรี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๑.๑ แม้ว่าภาคกลางจะมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมายและหลากหลาย แต่ระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยต่ำกว่าพื้นที่ภาคอื่นๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เดินทางได้สะดวกสามารถไปเช้าเย็นกลับ และแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งเริ่มเสื่อมโทรมจากการขยายตัวที่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวและ

การสร้างรายได้ ทำให้ไม่มีการเตรียมความพร้อมของขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยจากการสำรวจสถานภาพแหล่งท่องเที่ยวของกรมการท่องเที่ยวพบว่า ภาคกลางมีแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วน ๒๙ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๒๑ ของทั่วประเทศ โดยจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมมากที่สุดคือ ตราด รองลงมาคือ พระนครศรีอยุธยา และปราจีนบุรี ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาพักผ่อนท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น รวมทั้งควรให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ในด้านการท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้แก่ท้องถิ่นและชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพราะกระแสความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว ตลอดจนการท่องเที่ยวแบบครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในรูปแบบ Homestay ซึ่งอยู่บนฐานของการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนจะมีแนวโน้มได้รับความสนใจมากขึ้น จำเป็นที่ท้องถิ่นและชุมชนต้องได้รับการพัฒนาองค์ความรู้และเตรียมความพร้อมในการรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าว

๒.๑.๑๓ แรงงานมากกว่าร้อยละ ๗๐ เป็นแรงงานนอกภาคการเกษตร และมีแนวโน้มเคลื่อนตัวไปสู่ภาคบริการมากขึ้น โดยสัดส่วนแรงงานนอกภาคเกษตรสูงถึงร้อยละ ๗๔.๑ ในปี ๒๕๕๒ แต่ลดลงจากร้อยละ ๗๕ ในปี ๒๕๔๙ โดยแรงงานภาคอุตสาหกรรมลดลงจากร้อยละ ๒๘.๓ เหลือร้อยละ ๒๕.๖ ในขณะที่สัดส่วนแรงงานในภาคเกษตรมีเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๕.๐ เป็นร้อยละ ๒๕.๙ และแรงงานในภาคบริการและอื่นๆเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๖.๗ เป็นร้อยละ ๔๘.๕ และเมื่อเทียบสัดส่วนแรงงานในสาขาการผลิตทั้ง ๑๖ สาขาของภาคกลางพบว่า สาขาการผลิตที่มีสัดส่วนแรงงานมากที่สุดคือ สาขาอุตสาหกรรม ร้อยละ ๒๕.๔ รองลงมาคือ สาขาเกษตรกรรม ลำไย สัตว์ ป่าไม้ ร้อยละ ๒๓.๙ และสาขาการค้า ร้อยละ ๑๖.๔ สำหรับอัตราการว่างงานพบว่า ภาคกลางมีอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ ๑.๔ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๑.๕ ในปี ๒๕๕๒

ตารางที่ ๓-๖ : การจ้างแรงงานรายสาขาของภาคกลาง

หน่วย : พันคน / (ร้อยละ)

การจ้างงาน	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
กำลังแรงงานรวม	๙,๓๔๙	๙,๕๕๕	๙,๔๖๘	๙,๓๖๔
ผู้มีงานทำ	๙,๒๐๙ (๑๐๐%)	๙,๔๑๕ (๑๐๐%)	๙,๓๓๒ (๑๐๐%)	๙,๒๑๙ (๑๐๐%)
- ภาคเกษตร	๒,๒๙๙ (๒๕.๐%)	๒,๓๓๐ (๒๔.๗%)	๒,๓๘๓ (๒๕.๕%)	๒,๓๙๒ (๒๕.๙%)
- ภาคอุตสาหกรรม	๒,๖๐๕ (๒๘.๓%)	๒,๖๔๑ (๒๘.๑%)	๒,๕๐๕ (๒๖.๘%)	๒,๓๖๐ (๒๕.๖%)
- บริการและอื่นๆ	๔,๓๐๕ (๔๖.๗%)	๔,๔๔๔ (๔๗.๒%)	๔,๔๔๔ (๔๗.๖%)	๔,๔๖๗ (๔๘.๕%)
อัตราการว่างงาน	๑.๔%	๑.๕%	๑.๔%	๑.๕%

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

๒.๑.๑๔ ภาคกลางมีผลิตภาพแรงงานและระดับการศึกษาของแรงงานเพิ่มสูงขึ้น ผลิตภาพแรงงานโดยภาพรวมเพิ่มขึ้นจาก ๒๐๔,๓๑๕ บาท/คน ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๒๒๐,๕๕๑ บาท/คน ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๙ โดยผลิตภาพแรงงานสาขาการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นมากที่สุดคือ สาขาไฟฟ้า ก๊าซ และประปา เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๘.๔ รองลงมาคือ สาขาการขนส่ง เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๕ สาขาอุตสาหกรรมที่เป็นสาขาการผลิตหลักของภาคมีผลิตภาพแรงงาน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๖.๗ ส่วนผลิตภาพแรงงานในสาขาการค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๕ สาขาเกษตร ลำไย สัตว์ ป่าไม้ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๒ ในขณะที่สาขาประมงลดลงร้อยละ ๖.๗ ส่วนระดับการศึกษาของกำลังแรงงานปรับตัวดีขึ้น โดยสัดส่วนกำลังแรงงานผู้มีงานทำที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไปมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๖.๙ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๔๘.๔ ในปี ๒๕๕๒

๒.๑.๑๕ วิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ของภาคกลางมีสัดส่วนสูงเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางมีศักยภาพในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม

(SMEs) ที่สามารถใช้เอกลักษณ์หรือจุดเด่นในพื้นที่เป็นตัวนำในการประกอบวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เนื่องจากมีองค์ประกอบค่อนข้างครบถ้วนในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการ ทั้งทุนทางธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์ และทางสังคม อาทิเช่น ลักษณะภูมิประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก และมีระบบชลประทานที่ดี ทำให้ภาคเกษตรมีความเข้มแข็ง สามารถผลิตสินค้าเกษตรได้หลากหลายที่นำไปสู่การประกอบธุรกิจการแปรรูปสินค้าในระดับ SMEs มากมาย และการที่ภาคกลางเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก จึงมีอุตสาหกรรมและการบริการในระดับ SMEs ต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก เช่น การผลิตชิ้นส่วน การรับช่วงการผลิต การขนส่งสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการขยายตัวด้านอสังหาริมทรัพย์เพื่อรองรับแรงงานย้ายถิ่นเข้ามาทำงาน เช่น อพาร์ทเมนต์ บ้านเช่า หอพัก และห้างสรรพสินค้าต่างๆ รวมทั้งยังทำให้เกิดภาคธุรกิจการค้าและบริการที่ต่อเนื่องอีกมากมาย เช่น การซ่อมบำรุง รับเหมาก่อสร้าง ธุรกิจรับส่งคนงานและรักษาความปลอดภัย สำหรับด้านการท่องเที่ยวภาคกลางมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและมีความหลากหลายทั้งทางทะเลภูเขา แม่น้ำ และโบราณสถานต่าง ๆ ธุรกิจ SMEs ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่จะเน้นการให้บริการด้านโรงแรม รีสอร์ท ร้านอาหาร และสถานบันเทิง นอกจากนี้ยังนำเอาทุนทางวัฒนธรรมในการใช้ชีวิตมาต่อยอดในด้านการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม เชิงนิเวศน์และเชิงสุขภาพ รวมทั้งต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งจะเห็นได้จากรูปแบบต่างๆ เช่น ตลาดน้ำ ตลาดโบราณ โฮมสเตย์ ทำให้ชาวบ้านหรือชุมชนมีโอกาสประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ตนเองและพัฒนาชุมชน

จำนวนวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคกลางมีมากเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในปี ๒๕๕๒ จำนวนวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวน ๗๐๙,๙๗๐ ราย คิดเป็นร้อยละ ๒๕ ของจำนวนวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งหมด(๒,๘๙๖,๑๐๖ ราย) ซึ่งจำแนกตามกลุ่มจังหวัดในภาคกลางพบว่า จำนวน SMEs ที่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑ มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และถ้าพิจารณาในระดับจังหวัดพบว่า จังหวัดชลบุรี มีผู้ประกอบการ SMEs มากที่สุด คือ จำนวน ๙๐,๔๑๔ ราย รองลงมาคือ จังหวัดนนทบุรี จำนวน ๕๑,๒๗๗ ราย สำหรับการจ้างงานในกลุ่ม SMEs พบว่า กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลาง มีการจ้างงานสูงสุดในภาคกลาง ส่วนกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอันดับ ๒ และ ๓ ตามลำดับ จังหวัดที่มีการจ้างงานสูงสุด คือ สมุทรปราการ จำนวน ๕๔๕,๙๑๘ คน รองลงมา คือ จังหวัดชลบุรี จำนวน ๓๕๘,๔๙๗ คน และจังหวัดปทุมธานี ๒๖๖,๖๘๕ คน แต่อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการธุรกิจ SMEs ในภาคกลางยังคงประสบปัญหาในการดำเนินงานที่สำคัญหลายประการ เช่น ปัญหาน้ำท่วมซึ่งมีผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจ และการขนส่งสินค้าไม่สะดวก ปัญหาด้านการเมือง วิถีชีวิตของคนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงตามกระแสนิยม รวมทั้งปัญหาการขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เป็นต้น

๒.๒ ด้านสังคม

สภาพสังคมโดยทั่วไปของภาคกลางมีลักษณะผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตชนบทแบบสังคมเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์กับสังคมเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามการเจริญเติบโตทางการค้า การขยายตัวของธุรกิจและอุตสาหกรรม โดยในช่วงที่ผ่านมาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมอาจสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ สถานการณ์ด้านความยากจนและการกระจายรายได้มีทิศทางที่ดีขึ้น สัดส่วนคนจนในภาคกลางลดลงจากร้อยละ ๓.๓ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๒.๕ ในปี ๒๕๕๒ จำนวนคนจนหรือประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนลดลงจาก ๕.๓ แสนคน เป็น ๔.๑ แสนคน ตามลำดับ ในภาพรวม ภาคกลางมีปัญหาความยากจนน้อยกว่าภาคอื่นยกเว้น กทม. เนื่องจากภาคกลางเป็นฐานการผลิตที่สำคัญ ทั้งภาคเกษตรที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ อุตสาหกรรม และบริการ สามารถรองรับกำลังแรงงานของประชากร นอกจากนี้ สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ของรายได้ในภาคกลางยังลดลงจาก ๐.๔๔๓ ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๐.๔๑๔ ในปี ๒๕๕๒ ซึ่งชี้ถึงการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์จากการพัฒนาที่ดีขึ้นเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัญหาความยากจนจะมีน้อยกว่าภาคอื่น แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายจังหวัด ยังมีอีก ๔ จังหวัดที่ปัญหาความยากจนในพื้นที่ยังอยู่ในระดับสูง กว่าเป้าหมายในช่วงแผนฯ ๑๐ ที่ต้องการลดสัดส่วนคนจนให้เหลือร้อยละ ๔ ได้แก่ สระแก้ว สุพรรณบุรี ลพบุรี และราชบุรี ตามลำดับ โดยเฉพาะจังหวัดสระแก้วที่มีสัดส่วนคนยากจนสูงเป็นลำดับต้น ๆ ของประเทศ จะต้อง จึงเป็นประเด็นที่จะต้องมีการยุทธศาสตร์และแนวทางมาตรการดำเนินการในพื้นที่นี้เป็นพิเศษ

ตารางที่ ๓-๗ : สถานการณ์ความยากจนและการกระจายรายได้ ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๕๒

	๒๕๕๙		๒๕๕๐		๒๕๕๑		๒๕๕๒	
	ประเทศ	ภาคกลาง	ประเทศ	ภาคกลาง	ประเทศ	ภาคกลาง	ประเทศ	ภาคกลาง
เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	๑,๓๘๖	๑,๔๗๖	๑,๔๔๓	๑,๕๑๕	๑,๕๗๙	๑,๖๔๕	๑,๕๘๖	๑,๖๕๒
สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	๙.๕	๓.๓	๘.๕	๓.๑	๘.๙	๓.๑	๘.๑	๒.๕
จำนวนคนจน (พันคน)	๖,๐๕๗	๕๒๕	๕,๔๒๒	๔๙๖	๕,๗๗๒	๔๘๘	๕,๒๗๙	๔๐๕
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ (Gini Coefficient)	๐.๕๑๑	๐.๔๔๓	๐.๔๙๗	๐.๔๒๒	-	-	๐.๔๘๕	๐.๔๑๔

ที่มา : สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต สศช., ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สศช.

หมายเหตุ : จำนวนคนจนหมายถึงจำนวนประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน

๒.๒.๒ สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นหนี้ลดลงแต่มูลค่าหนี้สูงขึ้น ในปี ๒๕๕๙ มีครัวเรือนในภาคกลางที่เป็นหนี้คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๔ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ครัวเรือนที่เป็นหนี้เหล่านี้มีหนี้สินเฉลี่ย ๒๑๐,๖๓๔ บาทต่อครัวเรือน สำหรับในปี ๒๕๕๒ สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นหนี้ลดลงเป็นร้อยละ ๕๓.๘ แต่หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนที่เป็นหนี้เพิ่มขึ้นเป็น ๒๖๓,๘๗๙ บาท หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๘.๔ ต่อปี โดยที่หนี้ส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ ๙๕ ในปี ๒๕๕๒) เป็นหนี้ในระบบ และบางส่วนเป็นการก่อหนี้เพื่อซื้อทรัพย์สิน เช่น บ้าน และที่ดิน เป็นต้น ในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ มูลค่ารวมของหนี้ในระบบของครัวเรือนในภาคกลางเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๙.๗ ต่อปี ขณะที่หนี้นอกระบบมีทิศทางลดลง โดยเฉพาะการกู้ยืมนอกระบบเพื่อใช้ในการทำการเกษตรและใช้ในการศึกษาลดลงมาก คาดว่าเป็นผลจากการดำเนินนโยบายปรับโครงสร้างหนี้ภาคประชาชน เพิ่มช่องทางในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ และนโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปีที่ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง แต่ประเด็นที่ต้องระมัดระวังคือหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคที่เพิ่มขึ้นมาก สะท้อนถึงกระแสบริโภคนิยม รวมทั้งจะเป็นความเสี่ยงและภาระต่อภาคครัวเรือนในระยะต่อไป

ตารางที่ ๓-๘ : ภาวะหนี้สินของครัวเรือน (๒๕๔๙ - ๒๕๕๒)

	๒๕๔๙		๒๕๕๒	
	ประเทศ	ภาคกลาง	ประเทศ	ภาคกลาง
จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้	๑๑,๖๒๖,๓๑๘	๒,๕๔๔,๐๑๗	๑๑,๙๒๒,๖๘๐	๒,๕๔๗,๖๔๘
สัดส่วนครัวเรือนที่เป็นหนี้ (%)	๖๔.๔	๕๗.๓	๖๐.๙	๕๓.๘
หนี้เฉลี่ยต่อครัวเรือนที่เป็นหนี้ (บาท)	๑๘๑,๐๑๓	๒๑๐,๖๓๔	๒๒๑,๒๐๑	๒๖๓,๘๗๙
มูลค่าหนี้ในระบบรวม (ล้านบาท)	๑,๙๕๕,๐๔๔	๔๙๓,๘๑๓	๒,๕๐๐,๕๗๐	๖๓๗,๑๘๗
เพื่อซื้อ/เช่าซื้อ บ้าน ที่ดิน	๖๙๒,๔๓๘	๒๐๔,๘๙๖	๘๘๒,๓๓๑	๒๘๑,๐๒๒
ใช้จ่ายอุปโภคบริโภค	๕๒๗,๙๗๘	๑๒๔,๘๖๙	๗๖๕,๗๐๗	๑๗๓,๑๑๔
ใช้ในการทำธุรกิจ	๓๔๓,๗๗๘	๗๔,๘๐๔	๓๙๐,๗๑๑	๙๕,๒๐๔
ใช้ในการทำการเกษตร	๒๗๓,๕๕๗	๖๙,๖๖๓	๓๕๗,๗๑๗	๗๕,๘๘๔
มูลค่าหนี้ในระบบรวม (ล้านบาท)	๑๔๙,๔๗๐	๑๓๖,๗๓๘	๔๒,๐๔๓	๓๕,๐๙๒
ใช้จ่ายอุปโภคบริโภค	๕๒,๔๗๗	๑๔,๗๖๙	๔๖,๒๓๘	๑๑,๔๐๑
ใช้ในการทำธุรกิจ	๔๑,๙๔๗	๙,๓๔๗	๓๗,๙๒๙	๙,๑๔๘
ใช้ในการทำการเกษตร	๒๔,๔๑๑	๑๐,๘๒๙	๑๕,๘๕๘	๕,๓๕๐

ที่มา : สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต สศช., ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สศช.

๒.๒.๓ ภาคกลางกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ แต่สัดส่วนผู้อยู่ในวัยแรงงานยังเพิ่มขึ้น เนื่องจากความเป็นศูนย์การผลิตทางเศรษฐกิจของภาคมีสวนดึงดูดประชากรวัยแรงงาน ทำให้อัตราพึ่งพิงลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ ๔๘.๔ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๔๗.๐ ในปี ๒๕๕๒ แต่คาดว่าในระยะ ๑๐ ปีข้างหน้า ภาคกลางจะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นมากเป็นร้อยละ ๑๗.๐ ในปี ๒๕๖๓ ขณะที่สัดส่วนวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ภาระพึ่งพิงจะเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน และการที่สัดส่วนวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงจะส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการผลิตของภาค ดังนั้น จึงต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถนะกำลังแรงงาน เพื่อให้สามารถรักษาระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและดูแลผู้อยู่ในภาวะพึ่งพิงได้ นอกจากนี้ โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป จะส่งผลกระทบต่อรูปแบบของความต้องการบริการขั้นพื้นฐานและภาระด้านสวัสดิการทางสังคม จึงต้องมีการเตรียมการเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ตารางที่ ๓-๙ : การคาดประมาณจำนวนประชากรตามกลุ่มอายุของภาคกลางปี พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๖๓

กลุ่มอายุ	๒๕๕๓		๒๕๕๕		๒๕๕๗		๒๕๕๙		๒๕๖๑*	
	พ.คน	ร้อยละ	พ.คน	ร้อยละ	พ.คน	ร้อยละ	พ.คน	ร้อยละ	พ.คน	ร้อยละ
๐-๑๔ ปี	๒,๙๗๕.๙๔	๒๐.๙	๒,๙๖๕.๑	๒๐.๔	๓,๐๕๕.๖	๒๐.๐	๓,๐๕๕.๒	๒๐.๒	๒,๖๒๘.๘	๑๕.๖
๑๕-๕๙ ปี	๙,๖๐๙.๔	๖๗.๔	๙,๙๒๕.๕	๖๘.๓	๑๐,๔๖๐.๓	๖๘.๖	๑๐,๒๘๓.๒	๖๘.๐	๑๑,๓๗๔.๙	๖๗.๔
๖๐ ปีขึ้นไป	๑,๖๗๔.๔	๑๑.๗	๑,๖๔๕.๙	๑๑.๓	๑,๗๓๒.๐	๑๑.๔	๑,๗๗๓.๓	๑๑.๗	๒,๘๖๔.๐	๑๗.๐
รวม	๑๔,๒๕๙.๒	๑๐๐.๐	๑๔,๕๓๖.๕	๑๐๐.๐	๑๕,๒๔๗.๙	๑๐๐.๐	๑๕,๑๑๑.๗	๑๐๐.๐	๑๖,๘๖๗.๗	๑๐๐.๐
การเพิ่ม/ลดลง		๔๘.๔		๔๖.๕		๔๕.๘		๔๗.๐		๔๘.๓

ที่มา : ประมวลจากตัวเลขกรมการปกครอง และการคาดประมาณประชากรประเทศไทย ปี ๒๕๕๓-๒๕๖๘ สศช.*

๒.๒.๔ ประชากรภาคกลางมีระดับการศึกษาสูงขึ้น แต่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำลง กล่าวคือ ประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปของภาคกลางมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก ๘.๗ ปี ในปี ๒๕๕๐ เป็น ๙.๐ ปี ในปี ๒๕๕๒ เช่นเดียวกับระดับประเทศที่เพิ่มขึ้น จาก ๘.๗ ปี ในปี ๒๕๕๐ เป็น ๘.๙ ปี ในปี ๒๕๕๒ ซึ่งยังคงไม่บรรลุเป้าหมายของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ ซึ่งต้องการให้คนไทยมีปีการศึกษาเฉลี่ยที่ ๑๐ ปี ในส่วนของสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนนั้นมีแนวโน้มต่ำลงทุกระดับที่มีการสอบ รวมทั้งมีคะแนนเฉลี่ย O-Net ต่ำกว่าเกณฑ์ (ร้อยละ ๕๐) โดยในปีการศึกษา ๒๕๕๒ นักเรียนระดับประถมศึกษาในภาคกลางมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๔๓.๕ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ ๓๔.๓ และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๓๔.๗ จำเป็นต้องมีการปรับหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนการสอนที่จะกระตุ้นการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียน นอกจากนี้ ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพบว่าโรงเรียนบางแห่งมีอัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาที่ลดลงโดยเฉพาะในจังหวัดที่ยากจน รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านภาษาอังกฤษที่อ่อนมาก และจากรายงานสภากาชาดเด็กและเยาวชน (Childwatch) ซึ่งเป็นการสำรวจเด็กและเยาวชนกลุ่มตัวอย่าง ได้จัดลำดับความรุนแรงของปัญหาเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่ออกกลางคัน มีจังหวัดในภาคกลางที่อยู่ใน ๑๐ อันดับแรกถึง ๕ จังหวัด เหล่านี้เป็นประเด็นที่อาจก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

๒.๒.๕ ประชาชนมีโอกาสได้รับบริการสุขภาพดีกว่าเดิม แต่มีปัญหาสุขภาพอยู่ในเกณฑ์สูงกว่าภาพรวมทั้งประเทศ โดยการะของแพทย์ ๑ คนต่อประชากรในภาคกลางลดลงเล็กน้อย จาก ๓,๐๕๘ คน ในปี ๒๕๕๓ เป็น ๒,๘๗๙ คนในปี ๒๕๕๒ แต่ปัญหาสุขภาพมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะอัตราผู้ป่วย ๕ โรคสำคัญ ตามเป้าหมายแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ คือ โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมองใหญ่ โรคเบาหวาน และโรคความดันโลหิตสูง รุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ และอัตราผู้ป่วยในภาคกลางสูงกว่าอัตราเฉลี่ยของประเทศในเกือบทุกโรคอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการบริโภค รูปแบบการใช้ชีวิต ขาดการออกกำลังกาย การประกอบอาชีพ และสภาพแวดล้อม ส่วนการเจ็บป่วยอีก ๔ โรคในปี ๒๕๕๑ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการเจ็บป่วยจากอุบัติเหตุการจราจรและขนส่งในระดับสูงเนื่องจากการเดินทางและขนส่งที่หนาแน่นตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเป็นเส้นทางผ่านไปยังภาคอื่น ๆ

ตารางที่ ๓-๑๐ : อัตราผู้ป่วยในด้วยโรคที่สำคัญ (จำนวนรายต่อประชากรแสนคน)

ชื่อโรค	๒๕๕๓		๒๕๕๕		๒๕๕๗		๒๕๕๙	
	ประเทศ	ภาคกลาง	ประเทศ	ภาคกลาง	ประเทศ	ภาคกลาง	ประเทศ	ภาคกลาง
๑ มะเร็ง	๑๒๔	๑๓๐	๑๓๑	๑๒๑	๑๓๔	๑๓๐	๑๓๓	๑๓๒
๒ หัวใจ	๕๗๖	๗๒๓	๖๕๖	๘๔๔	๗๑๗	๘๙๘	๗๕๙	๙๕๖
๓ โรคหลอดเลือดสมองใหญ่	๑๘๘	๒๔๐	๒๐๕	๒๖๒	๒๑๗	๒๗๖	๒๒๗	๒๘๕
๔ โรคเบาหวาน	๕๘๗	๖๖๙	๖๕๐	๗๖๔	๖๗๖	๗๙๔	๗๓๖	๘๔๔
๕ โรคความดันโลหิตสูง	๖๖๐	๘๓๘	๗๗๘	๙๙๘	๘๖๑	๑,๐๘๕	๙๘๒	๑,๒๑๑
๖ อุบัติเหตุจากการขนส่ง	๓๗๐	๔๒๔	๓๗๑	๔๒๔	๓๖๓	๔๐๕	๓๗๕	๔๐๕
๗ โรคภาวะจิต/เครียด	๒๒๓	๒๓๔	๒๔๒	๒๖๒	๒๔๕	๒๖๖	๒๖๕	๒๖๕
๘ โรคภูมิคุ้มกันบกพร่องจากเชื้อไวรัส(เอชไอวี)	๑๒๑	๑๕๔	๑๒๔	๑๘๘	๑๒๘	๑๔๗	๑๒๖	๑๘๘

ที่มา : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข
หมายเหตุ : ข้อมูลไม่รวม กทม.

๒.๒.๖ แนวโน้มอัตราผู้ป่วยเอดส์ภาคกลางลดลง จากอัตราผู้ป่วยเอดส์รายใหม่ลดลงจาก ๔๐.๑๔ ต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๔๙ เหลือ ๑๐.๙๖ ต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๒ - อย่างไรก็ตาม แม้จำนวนผู้ติดเชื้อใหม่จะลดลง แต่สถานการณ์ที่น่าเป็นกังวลคือ พบว่าผู้ที่ติดเชื้อจะมีอายุน้อยลงด้วย ซึ่งเป็นผลจากปัญหาเด็กและเยาวชนที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร จากหลักฐานเชิงประจักษ์ อายุของเยาวชนที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์มีแนวโน้มลดลง และเยาวชนจำนวนมากขาดความรู้ถูกต้องในการป้องกันโรคติดต่อจากเพศสัมพันธ์ เป็นประเด็นที่จะต้องมีการเฝ้าระวังและหามาตรการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อไม่ให้ปัญหาลุกลามและส่งผลกระทบต่อผลิตภาพของผู้ที่จะเป็นกำลังแรงงานในอนาคต ตลอดจนศักยภาพของประเทศโดยรวม

๒.๒.๗ อาชญากรรมเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญของภาคกลาง ในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ อัตราคดีอาชญากรรม ๓ กลุ่ม ได้แก่ คดีชีวิต ร่างกาย และเพศ คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน และคดียาเสพติด ที่เกิดขึ้นในภาคกลางสูงเป็นประมาณ ๑.๖ เท่าของอัตราเฉลี่ยทั้งประเทศ โดยปัจจัยหนึ่งเป็นเพราะหลายจังหวัดมีพื้นที่เมืองประชากรหนาแน่นตามการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและบริการ และมีประชากรแฝงจำนวนมาก ปัญหายาเสพติดรุนแรงขึ้นมาก โดยในพื้นที่ภาคกลาง ๒๕ จังหวัด และ กทม. มีสถานการณ์ภัยคุกคามด้านยาเสพติด ระดับ ๓ (รุนแรง) จำนวน ๕ จังหวัด (พระนครศรีอยุธยา ชลบุรี ระยอง สมุทรปราการ และประจวบคีรีขันธ์) และระดับ ๔ (รุนแรงมาก) ในพื้นที่ ๒ จังหวัด (กรุงเทพฯ และปทุมธานี) จำนวนคดีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก ๒๖๘.๙ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๖๑๔.๓ คดีในปี ๒๕๕๒ อีกทั้งมีการค้ากันเป็นขบวนการที่มีเครือข่ายซับซ้อน มีอิทธิพล ยากต่อการปราบปราม นับเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ทุกจังหวัดต้องดำเนินการแก้ไข

สำหรับคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ ลดลงจาก ๘๖.๓ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๕๘.๓ คดีในปี ๒๕๕๒ หรือลดลงร้อยละ ๓๒.๔ และคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินลดลงร้อยละ ๓๐.๔ จาก ๑๗๗.๙ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑๒๓.๙ คดีในปี ๒๕๕๒ เกือบทุกจังหวัดมีสถิติการรับแจ้งคดีลดลง โดยเฉพาะจังหวัดฉะเชิงเทราลดลงมากที่สุดร้อยละ ๕๕.๙ ยกเว้นจังหวัดสมุทรสงครามที่มีอัตราการรับแจ้งคดีเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๕.๐ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจำนวนคดียาเสพติดเพิ่มขึ้นมาก ทำให้คดีอาชญากรรมโดยรวมของภาคกลางเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๙.๔ และยังไม่มียังจังหวัดใดสามารถลดอาชญากรรมได้ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

๒.๒.๘ ภาคกลางเป็นตลาดใหญ่ของแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย จากรายงานของกรมการจัดหางาน ณ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๓ มีคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานในภาคกลางรวม ๕๑๑,๘๖๕ คน เป็นแรงงานที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย ๑๑๔,๕๗๗ คน ส่วนใหญ่ทำงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดชลบุรี สมุทรปราการ และปทุมธานี ขณะที่แรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายได้รับอนุญาตทำงาน ๓๙๗,๒๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๖ ของแรงงานที่เข้าเมืองผิดกฎหมายทั่วประเทศ โดยมีมากที่สุด ในจังหวัดสมุทรสาครมากกว่า ๑ แสนคน รองลงมาได้แก่ สมุทรปราการ และสมุทรสงคราม รวมทั้งจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงแดน ได้แก่ สระแก้ว จันทบุรี ตราด ระยอง กาญจนบุรี และราชบุรี แรงงานดังกล่าวนี้มีส่วนช่วยบรรเทาปัญหาการขาดแคลนคนงานในหลายกิจการ เช่น คนงานประมง คนงานก่อสร้าง เกษตรและปศุสัตว์ และอุตสาหกรรมอาหาร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายจะสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ แต่ก็เพิ่มความเสี่ยงด้านปัญหาสังคมหลายประการ อาทิ ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การค้ามนุษย์ และการระบาดของโรคอุบัติซ้ำ ตลอดจนเป็นภาระของหน่วยงานในพื้นที่ในการให้บริการพื้นฐานตามหลักมนุษยธรรม โดยเฉพาะด้านการศึกษา และสาธารณสุข ที่จะต้องเฉลี่ยใช้กับประชากรในจังหวัด จึงจำเป็นต้องมีมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการอย่างเป็นระบบ

๒.๒.๙ การเติบโตภาคอุตสาหกรรมและเมืองขาดระเบียบส่งปัญหาต่อการพัฒนาในพื้นที่ภาคกลาง

ภาคกลางในฐานะเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้เมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศมากที่สุดมีการขยายตัวของความเป็นเมืองสูงกว่าทุกภาค ข้อมูลในปี ๒๕๕๐ ภาคกลางมีอัตราความเป็นเมืองร้อยละ

๔๔.๖ ในขณะที่เฉลี่ยของประเทศอยู่ที่ร้อยละ ๓๙.๐ รองลงไปคือภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคอีสาน มีอัตราการความเป็นเมืองร้อยละ ๓๐.๗, ๒๘.๑ และ ๑๙.๙ ตามลำดับ โดยกรุงเทพและปริมณฑลมีอัตราการความเป็นเมืองสูงสุดถึงร้อยละ ๙๔.๐ แนวโน้มปกติที่อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคกลางมักจะสูงกว่าทุกภาคทำให้คาดการณ์ได้ว่าความเป็นเมืองของภาคกลางจะขยายตัวเร็วกว่าทุกภาคในอนาคตข้างหน้า ปรากฏการณ์การขยายตัวของเมืองในภาคกลางเห็นได้ชัดจากการขยายตัวของชุมชน และบ้านพักที่อยู่อาศัย การผุดขึ้นของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ (Modern trade) และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นทั้งในด้านการค้าและบริการก่อให้เกิดการจราจรเพิ่มขึ้นในเขตเมืองอย่างรวดเร็วทั้งการขนส่งผู้โดยสารซึ่งใช้รูปแบบการคมนาคมทางรถยนต์เป็นหลัก และการขนส่งสินค้าซึ่งเน้นใช้รถบรรทุกหรือรถหัวลาก รวมทั้งการลงทุนในระบบคลังสินค้า ท่าเรือ เพื่อให้บริการโลจิสติกส์แก่ธุรกิจที่กำลังเติบโต เช่นการลงทุนของภาคเอกชนในการจัดตั้งศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้า ไปทั่วพื้นที่จังหวัดภาคกลาง และท่าเรือลำน้ำในบริเวณอำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลกระทบต่อการขยายตัวของเมืองในพื้นที่ภาคกลางส่งผลกระทบที่เห็นได้ชัดในขณะนี้ คือ ปัญหาระบบขนส่งจราจรในเขตเมืองเริ่มติดขัดเป็นอุปสรรคทั้งต่อการทำธุรกิจและการเดินทางของนักท่องเที่ยว ปัญหาขยะและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมก็เริ่มปรากฏชัดและมีการร้องเรียนมากขึ้นจากชุมชนหรือนักท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบ และปัญหาการที่พื้นที่เกษตรถูกเปลี่ยนไปเป็นที่อยู่อาศัยและที่ตั้งโรงงานมากขึ้น

๒.๒.๑๐ สถาบันครอบครัวมีความสำคัญลดน้อยลง สถิติการจดทะเบียนลดลงจาก ๑๗.๔๖ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑๔.๗๑ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๕๒ ขณะที่อัตราการหย่าร้างในช่วงเดียวกันสูงขึ้นเล็กน้อยจาก ๕.๒๙ คู่ เป็น ๕.๘๒ คู่ต่อพันครัวเรือน จังหวัดที่มีอัตราการหย่าร้างอยู่ในเกณฑ์สูงโดยเปรียบเทียบได้แก่ จ.ระยอง จ.พระนครศรีอยุธยา จ. สระบุรี และ จ.สมุทรปราการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดอุตสาหกรรมหนาแน่น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนภาพสังคมและค่านิยมที่เปลี่ยนไปจากเดิม ได้แก่ การมีคนเป็นโสดมากขึ้น การมีคู่ชาย-หญิงอยู่กินด้วยกันโดยไม่จดทะเบียนมากขึ้น และเมื่อมีปัญหาก็สามารถหย่าร้างโดยยังสามารถพึ่งตนเองและได้รับการยอมรับจากสังคม แต่สภาพครอบครัวที่ไม่มั่นคงนี้อาจส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ทั้งด้านชีวิตความเป็นอยู่ และด้านจิตใจ เห็นได้จากสถิติเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้านยาเสพติด ก่ออาชญากรรมมั่วสุมและก่อปัญหาทางสังคมอื่น นั้น มีสาเหตุจากการขาดความอบอุ่น ครอบครัวแตกแยก และขาดที่พึ่ง

๒.๒.๑๑ วิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมถูกระบบจากการพัฒนาที่เปลี่ยนไปและกระแสโลก ประชาชนในภาคกลางมีพื้นฐานหลักมาจากต้นธารสองกระแสของประวัติศาสตร์คือ ด้านหนึ่งมาจากบทบาทของภาคในฐานะที่เคยเป็นที่ตั้งเมืองหลวงและศูนย์กลางเศรษฐกิจ การค้า การศาสนาและการปกครองของประเทศ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ภาคกลางมีความรุ่มรวยด้วยสิ่งก่อสร้างและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และศาสนา ซึ่งปัจจุบันแนวโน้มนโยบายแห่งรัฐถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่สามารถนำไปบริหารจัดการเพื่อสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจขึ้นในพื้นที่ อย่างไรก็ตามปัจจุบันแหล่งโบราณสถานทั้งในเชิงการปกครองและการศาสนาจำนวนมาก ที่ขาดการดูแลบูรณะอย่างเหมาะสม เกิดการชำรุดทรุดโทรม และยังไม่มีการพัฒนาเชื่อมโยงไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพหรือเต็มศักยภาพของสิ่งก่อสร้างหรือเรื่องราวเหล่านั้น โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางตอนบนเช่น พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี สระบุรี อ่างทอง ลพบุรี เว้นแต่ในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งที่เป็นที่รู้จักดี มีรายได้มั่นคงแล้ว

อีกกระแสหนึ่ง คือ พื้นฐานของวิถีชีวิตประชากรภาคกลางที่เน้นทำการเกษตรและการทำนาเป็นหลัก มีประเพณีวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการทำนา และความเป็นอยู่แบบชนบท แต่ปัจจุบันการขยายตัวของเมืองและการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสินค้าและบริการได้อย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันมากขึ้น วิธีการบริโภคสินค้าและบริการแบบคนเมืองแพร่กระจายไปถึงพื้นที่รอบนอกซึ่งมีสภาพเป็นชนบทกึ่งเมืองมากกว่าจะเป็นชนบทโดยสิ้นเชิง ในขณะเดียวกันที่ประเพณีวัฒนธรรมซึ่งเคยผูกพันอยู่กับเกษตรกรชาวนาในฐานะเป็นผู้ผลิต ก็เริ่มจางหายไปเพราะกระบวนการผลิตที่เปลี่ยนไปเป็นรูปแบบการจ้างทำมากกว่าผลิตเองมากขึ้น

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(๑) ทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นจาก ๑๗.๗๗ ล้านไร่ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑๘.๘๗ ล้านไร่ในปี ๒๕๕๒ คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕ ของพื้นที่ภาค ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ซึ่งกำหนดให้พื้นที่ป่าของประเทศต้องมีไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๓ ภาคกลางยังคงมีสัดส่วนพื้นที่ป่าต่ำกว่าเป้าหมายของประเทศ และต่ำกว่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศที่กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ โดยกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๑ มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น ๐.๖๗ ล้านไร่ มากที่สุดใน ๕ กลุ่มจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น ในขณะที่มีเพียงกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีพื้นที่ป่าไม้ลดลง คือ ๐.๐๔ ล้านไร่ ในช่วงปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

ตารางที่ ๓-๑๑ : พื้นที่ป่าภาคกลาง

กลุ่มจังหวัดภาคกลาง	พื้นที่ป่าไม้ (ไร่)				การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ (ไร่)	สัดส่วนพ.ท.ป่าไม้/พ.ท.ภาค (ร้อยละ)
	๒๕๔๘	๒๕๔๙	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙-๒๕๕๒	๒๕๕๒
ภาคกลางตอนบน ๑	๔๓๙,๖๖๙	๔๓๙,๖๕๖	๕๐๔,๑๗๐	๕๐๔,๔๗๕	๖๔,๘๐๙	๐.๗๙
ภาคกลางตอนบน ๒	๔๖๗,๕๗๕	๔๖๗,๔๘๑	๗๓๒,๗๓๙	๖๕๓,๔๕๐	๑๘๕,๙๖๙	๑.๐๒
ภาคกลางตอนกลาง	๒,๖๑๓,๘๘๑	๒,๖๐๒,๖๒๕	๒,๗๔๗,๑๕๔	๒,๗๕๙,๖๐๖	๑๕๖,๘๘๑	๔.๓๑
ภาคกลางตอนล่าง ๑	๘,๕๖๖,๕๕๐	๘,๔๙๗,๑๘๘	๙,๑๕๙,๗๒๘	๙,๑๖๙,๑๐๐	๖๗๑,๙๑๒	๑๔.๓๔
ภาคกลางตอนล่าง ๒	๓,๔๔๔,๗๕๖	๓,๔๓๗,๐๓๑	๓,๔๘๘,๑๖๒	๓,๔๙๓,๗๐๐	๕๖,๖๖๙	๕.๔๖
ภาคตะวันออก	๒,๓๔๙,๖๓๘	๒,๓๒๘,๒๖๙	๒,๒๘๐,๗๑๔	๒,๒๘๖,๖๒๕	-๔๒,๐๓๓	๓.๕๗
ภาคกลาง	๑๗,๘๘๒,๐๖๙	๑๗,๗๗๒,๒๕๐	๑๘,๙๑๒,๖๖๗	๑๘,๘๖๖,๕๘๘	๑,๐๘๔,๓๓๘	๒๙.๕๐
รวมทั้งประเทศ	๑๐๐,๖๒๕,๘๑๓	๙๙,๑๕๗,๘๗๕	๑๐๗,๒๔๑,๐๓๐	๑๐๗,๖๑๕,๑๘๐	๘,๔๕๗,๓๐๕	

ที่มา : กรมป่าไม้, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

(๒) พื้นที่ป่านุรักษ์ สถานการณ์พื้นที่ป่านุรักษ์ของภาคกลางในภาพรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปี ๒๕๕๒ ภาคกลางมีพื้นที่ป่านุรักษ์ ๑๔.๐๖ ล้านไร่ เพิ่มขึ้น ๑.๖ ล้านไร่ เมื่อเทียบกับปี ๒๕๔๙ หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๐๐ ของพื้นที่ภาค ซึ่งภาคกลางตอนล่าง ๑ มีพื้นที่ป่านุรักษ์เพิ่มขึ้นมากที่สุด ๑.๑๙ ล้านไร่ ในขณะที่ภาคกลางตอนกลางและภาคกลางตอนล่าง ๒ มีพื้นที่ป่านุรักษ์ลดลง

ตารางที่ ๓-๑๒ : พื้นที่ป่านุรักษ์

กลุ่มจังหวัดภาคกลาง	พื้นที่ป่านุรักษ์ (ไร่)				การเปลี่ยนแปลง (ไร่)	สัดส่วนพ.ท.ป่านุรักษ์/พ.ท.ภาค (ร้อยละ)
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙-๒๕๕๒	๒๕๕๒
ภาคกลางตอนบน ๑	๓๓,๖๕๐	๓๓,๖๕๐	๑๔๐,๐๗๕	๑๔๐,๔๘๘	๑๐๖,๘๓๘	๐.๒๒
ภาคกลางตอนบน ๒	๑๐๖,๑๑๓	๑๐๗,๖๑๒	๑๐๗,๒๐๐	๑๐๗,๕๓๘	๑,๔๒๕	๐.๑๗
ภาคกลางตอนกลาง	๑,๕๙๒,๗๘๑	๑,๕๙๒,๕๕๖	๑,๕๙๒,๗๘๑	๑,๕๙๗,๒๓๘	-๕,๕๔๔	๒.๔๘
ภาคกลางตอนล่าง ๑	๖,๓๒๐,๓๖๙	๕,๙๗๓,๗๙๔	๖,๓๒๐,๙๒๕	๗,๕๑๓,๔๙๔	๑,๑๙๓,๑๒๕	๑๑.๗๕
ภาคกลางตอนล่าง ๒	๓,๐๕๐,๕๘๘	๓,๐๕๐,๕๘๘	๓,๐๕๑,๑๓๘	๓,๐๕๗,๐๕๐	-๓,๕๓๘	๔.๗๖
ภาคตะวันออก	๑,๔๓๘,๓๕๐	๑,๔๓๘,๓๕๐	๑,๔๓๘,๔๓๑	๑,๖๓๕,๖๖๓	๑๙๗,๓๑๓	๒.๕๖
ภาคกลาง	๑๒,๔๖๙,๒๑๓	๑๒,๑๒๒,๔๒๒	๑๒,๖๘๓,๒๕๐	๑๔,๐๖๔,๒๔๔	๑,๕๙๕,๐๓๑	๒๑.๙๙
รวมทั้งประเทศ	๕๕,๙๑๐,๐๓๑	๖๐,๐๑๙,๙๖๓	๖๑,๔๑๗,๕๐๐	๖๔,๑๔๗,๖๘๘	๕,๒๓๗,๖๕๖	

ที่มา : กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

(๓) ป่าชายเลน ปี ๒๕๕๒ ภาคกลางมีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ ๒.๓๓ แสนไร่ โดยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกมีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖๖.๐ ของพื้นที่ป่าชายเลนภาคกลาง รองลงมา คือกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๒ และภาคกลางตอนกลาง ซึ่งมีสัดส่วนพื้นที่ป่าชายเลนร้อยละ ๒๕.๖ และ ๘.๕ ตามลำดับ สถานการณ์ป่าชายเลนของภาคกลางในช่วงระยะเวลาปี ๒๕๔๓ - ๒๕๕๒ พบว่าได้รับการฟื้นฟูและปลูกป่าชายเลนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเพียง ๔.๘๔ พันไร่เท่านั้น

ตารางที่ ๓-๑๓ : พื้นที่ป่าชายเลนภาคกลาง

กลุ่มจังหวัดภาคกลาง	พื้นที่ป่าชายเลน (ไร่)		การเปลี่ยนแปลง (ไร่)	สัดส่วนพื้นที่ป่า (ร้อยละ)
	๒๕๔๓	๒๕๕๒	๒๕๔๓-๒๕๕๒	๒๕๕๒
ภาคกลางตอนกลาง	๑๗,๔๑๒.๖	๑๙,๘๓๓.๕	๒,๔๒๐.๙	๘.๕
ภาคกลางตอนล่าง ๒	๕๖,๙๔๙.๑	๕๙,๘๐๗.๖	๒,๘๕๘.๕	๒๕.๖
ภาคตะวันออก	๑๕๔,๖๗๘.๙	๑๕๔,๒๔๑.๑	-๔๓๗.๘	๖๖.๐
ภาคกลาง	๒๒๙,๐๔๐.๖	๒๓๓,๘๘๒.๒	๔,๘๔๑.๖	
รวมทั้งประเทศ	๑,๕๗๙,๖๙๓.๘	๑,๕๒๕,๐๖๐.๑	-๕๔,๖๓๓.๗	

ที่มา : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

(๔) ทรัพยากรดิน ภาคกลางมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๖๔ ล้านไร่ โดยในช่วงปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒ มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือ ในปี ๒๕๕๒ พื้นที่ชุมชน พื้นที่อุตสาหกรรม สนามกอล์ฟ และพื้นที่เกษตรกรรม มีการใช้พื้นที่เพิ่มมากขึ้นจากปี ๒๕๕๐ จำนวน ๐.๑๐ ๐.๐๔ ๐.๐๑ และ ๐.๔๓ ล้านไร่ ตามลำดับ ซึ่งผลจากการขยายตัวของชุมชน รวมทั้งโรงงานอุตสาหกรรม ส่งผลให้พื้นที่ดินดี หรือพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรลดลง ประกอบกับรายงานปัญหาทรัพยากรดินของกรมพัฒนาที่ดินในปี ๒๕๕๐ พบว่า สภาพดินในภาคกลางยังคงมีสภาพค่อนข้างเสื่อมโทรม กล่าวคือ พื้นที่ ๓๔.๐๖ ล้านไร่ หรือ ร้อยละ ๕๓.๒ มีลักษณะและคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิต โดยเป็นพื้นที่ดินตื้น ๙.๙๖ ล้านไร่ พื้นที่ดินเปรี้ยวจัด ๕.๓๒ ล้านไร่ และพื้นที่ดินเค็ม ซึ่งพบชั้นดานเกลือ หรือดินเค็มชายทะเลอีก ๐.๖๒ ล้านไร่

ตารางที่ ๓-๑๔ : การใช้ประโยชน์ที่ดินภาคกลางรายกลุ่มจังหวัด

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่ทั้งหมด (ล้านไร่)	พื้นที่ชุมชน (ล้านไร่)		พื้นที่อุตสาหกรรม (ล้านไร่)		สนามกอล์ฟ (ล้านไร่)		พื้นที่เกษตรกรรม (ล้านไร่)		อื่นๆ (ล้านไร่)	
		๒๕๕๐	๒๕๕๒	๒๕๕๐	๒๕๕๒	๒๕๕๐	๒๕๕๒	๒๕๕๐	๒๕๕๒	๒๕๕๐	๒๕๕๒
ตอนบน ๑	๕.๑๗	๐.๕๖	๐.๕๖	๐.๐๙	๐.๐๙	๐.๐๒	๐.๐๒	๓.๔๘	๓.๔๙	๑.๐๒	๑.๐๑
ตอนบน ๒	๖.๕๔	๐.๔๙	๐.๕๒	๐.๐๓	๐.๐๓	๐.๐๐	๐.๐๐	๔.๙๐	๔.๘๘	๑.๑๒	๑.๑๐
ตอนกลาง	๑๒.๗๗	๐.๗๕	๐.๗๖	๐.๐๙	๐.๑๐	๐.๐๒	๐.๐๓	๘.๒๖	๘.๒๙	๓.๖๔	๓.๖๐
ตอนล่าง ๑	๒๐.๑๓	๐.๗๗	๐.๗๘	๐.๐๖	๐.๐๗	๐.๐๒	๐.๐๒	๘.๗๒	๘.๖๘	๑๐.๕๖	๑๐.๕๘
ตอนล่าง ๒	๘.๖๘	๐.๔๑	๐.๔๒	๐.๐๕	๐.๐๕	๐.๐๒	๐.๐๒	๓.๓๙	๓.๔๒	๔.๘๑	๔.๗๖
ตะวันออก	๑๐.๖๗	๐.๕๙	๐.๖๓	๐.๑๔	๐.๑๖	๐.๐๓	๐.๐๓	๖.๐๑	๖.๔๓	๓.๘๙	๓.๔๑
รวม	๖๓.๙๖	๓.๕๘	๓.๖๘	๐.๔๖	๐.๕๐	๐.๑๑	๐.๑๒	๓๔.๗๗	๓๕.๒๐	๒๕.๐๔	๒๔.๔๖

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

ตารางที่ ๓-๑๕ : ปัญหาของทรัพยากรดินภาคกลางรายการกลุ่มจังหวัด ปี ๒๕๕๐

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่ทั้งหมด (ล้านไร่)	ปัญหาดิน						รวม	สัดส่วนต่อพื้นที่ทั้งหมด
		ดินเค็ม	ดินเปรี้ยวจัด	ดินทราย	ดินตื้น	ดินอินทรีย์	ดินลาดชันเชิงซ้อน		
ตอนบน ๑	๕.๑๗	-	๒.๐๓	-	๐.๒๙	-	๐.๕๕	๒.๘๗	๕๕.๕๑
ตอนบน ๒	๖.๕๔	-	๐.๐๓	๐.๐๗	๑.๐๓	-	๐.๔๔	๑.๕๖	๒๓.๘๖
ตอนกลาง	๑๒.๗๗	๐.๐๓	๑.๖๖	๐.๒๖	๓.๕๐	-	๑.๗๕	๗.๒๐	๕๖.๓๙
ตอนล่าง ๑	๒๐.๑๓	๐.๑๕	๑.๒๖	๐.๔๗	๑.๙๔	-	๗.๘๔	๑๑.๖๖	๕๗.๙๔
ตอนล่าง ๒	๘.๖๘	๐.๒๐	๐.๐๙	๐.๔๔	๐.๗๘	-	๓.๗๓	๕.๒๔	๖๐.๔๒
ตะวันออก	๑๐.๖๗	๐.๒๔	๐.๒๔	๐.๗๓	๒.๔๔	-	๑.๘๓	๕.๔๗	๕๑.๓๑
รวม	๖๓.๙๖	๐.๖๒	๕.๓๒	๑.๙๘	๙.๙๖	-	๑๖.๑๔	๓๔.๐๒	๕๓.๑๘

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน

(๕) **ทรัพยากรน้ำ** ภาคกลางโดยรวมมีทรัพยากรน้ำน้อยลง เนื่องจากอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่จำนวน ๑๑ อ่าง สามารถเก็บกักน้ำได้ ๒๕,๖๕๔ ล้านลบ.ม.ในปี ๒๕๕๓ และลดลงเหลือ ๒๑,๐๙๕ ล้านลบ.ม.ในปี ๒๕๕๓ โดยที่ภาคตะวันออกยังคงประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยว และการเพิ่มขึ้นของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นมาก ในขณะที่ปริมาณการกักเก็บน้ำในอ่างเก็บน้ำหลักของภาคกลางตอนล่าง ๒ คือ อ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน และปรานบุรีมีปริมาณกักเก็บน้ำลดลงอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากในปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔

ตารางที่ ๓-๑๖ : ปริมาณการเก็บกักน้ำอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ภาคกลาง ณ วันที่ ๑ ม.ค. (๒๕๕๓-๒๕๕๔)

อ่างเก็บน้ำ	ความจุระดับน้ำสูงสุด (ล้านลบ.ม.)	ปี ๒๕๕๓		ปี ๒๕๕๔		ปี ๒๕๕๓-๒๕๕๔
		ปริมาณที่เก็บกักได้ (ล้านลบ.ม.)	สัดส่วน (ร้อยละ)	ปริมาณที่เก็บกักได้ (ล้านลบ.ม.)	สัดส่วน (ร้อยละ)	อัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณที่เก็บกักน้ำได้ (ร้อยละ)
ป่าสัก	๙๖๐.๐	๗๕๙.๐	๗๙.๑	๗๗๑.๐	๘๐.๓	๑.๖
กระเสียว	๓๖๓.๐	๒๐๔.๐	๕๖.๒	๒๔๘.๐	๖๘.๓	๒๑.๖
ศรีนครินทร์	๑๘,๘๕๐.๐	๑๕,๗๖๗.๐	๘๓.๖	๑๔,๐๗๖.๐	๗๔.๗	-๑๐.๗
วชิราลงกรณ์	๑๑,๐๐๐.๐	๗,๑๗๗.๐	๖๕.๓	๔,๖๐๗.๐	๔๑.๙	-๓๕.๘
เขื่อนขุนด่านปราการชล	๒๒๖.๐	๑๖๙.๐	๗๔.๘	๑๙๗.๐	๘๗.๒	๑๖.๖
คลองสิียด	๔๒๐.๐	๒๔๔.๐	๕๘.๑	๓๓๕.๐	๘๔.๕	๔๕.๕
บางพระ	๑๒๐.๐	๖๗.๐	๕๕.๘	๙๔.๐	๗๘.๓	๔๐.๓
หนองปลาไหล	๑๘๗.๐	๑๕๗.๐	๘๔.๐	๑๕๒.๐	๘๑.๓	-๓.๒
ประแสร์	๓๒๒.๐	๒๒๓.๐	๖๙.๓	๒๓๐.๐	๗๑.๔	๓.๑
แก่งกระจาน	๙๓๐.๐	๕๘๖.๐	๖๓.๐	๒๖๗.๐	๒๘.๗	-๕๔.๔
ปรานบุรี	๖๕๐.๐	๓๐๑.๐	๔๖.๓	๙๘.๐	๑๕.๑	-๖๗.๔
ภาคกลาง	๓๔,๐๒๘.๐	๒๕,๖๕๔.๐	๗๕.๔	๒๑,๐๙๕.๐	๖๒.๐	-๑๗.๘

ที่มา : กรมชลประทาน

๒.๓.๒ สถานการณ์สิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งของภาคกลาง ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน และก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อสภาพสิ่งแวดล้อม โดยที่ภาคกลางที่ได้รับการประกาศให้เป็นเขตควบคุมมลพิษ ตามประกาศของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จำนวน ๙ จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี (เมืองพัทยา) เพชรบุรี (อ.บ้านแหลม อ.ท่ายาง อ.ชะอำ และ อ.เมือง) ประจวบคีรีขันธ์ (อ.หัวหิน และ อ.ปราณบุรี) สระบุรี (ต.หน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ) สมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรสาคร และ นครปฐม (ทั้งจังหวัด) โดยที่ปัญหามลพิษที่สำคัญของภาคกลาง สามารถสรุปได้ดังนี้

(๑) **มลพิษทางอากาศ** พื้นที่ที่ยังคงมีปัญหามลพิษทางอากาศอย่างต่อเนื่องของภาคกลางสามารถแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มพื้นที่ คือ พื้นที่บริเวณมาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งได้รับผลกระทบจากสารอินทรีย์ระเหยง่าย และ ฝุ่น กลุ่มพื้นที่ประสบกับปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก คือจังหวัดสระบุรี ราชบุรี และสมุทรปราการ โดยมีสาระสำคัญดังนี้คือ

มาบตาพุด มีปัญหามลพิษทางอากาศจากสารอินทรีย์ระเหยง่ายบางชนิด ได้แก่ เบนซีน ไคลลอร์โอฟิน และ บิวทาไดอิน ซึ่งรัฐบาลได้เร่งรัดการแก้ไขปัญหา ด้วยการ อนุมัติโครงการเร่งด่วนเพื่อลดและจัดมลพิษ ในพื้นที่มาบตาพุดและบริเวณใกล้เคียง ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติตามมาตรา ๖๗ วรรคสอง ซึ่งประกอบไปด้วย โครงการเติมเต็มทางเทคนิคในการลดและจัดมลพิษ โครงการพัฒนากลไกการเฝ้าระวังมลพิษทางอากาศ สถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศพร้อมป้ายแสดงผลแบบ real -time และเชื่อมโยงกับหน่วยงานควบคุม โครงการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังมลพิษและการสร้างเครือข่ายชุมชนในการเฝ้าระวังมลพิษ ควบคุมไปกับการควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดเดิม ด้วยการขอความร่วมมือจากภาคเอกชนในลดการปล่อยมลพิษและเพิ่มเทคโนโลยีในการควบคุมมลพิษ การกำกับตรวจสอบการดำเนินการตาม EIA ของโรงงานในพื้นที่ และการปลูกต้นไม้เป็นระยะกันชนในเขตโรงงานระหว่างโรงงานกับชุมชน เป็นต้น รวมทั้งการทบทวนมาตรการส่งเสริมการลงทุนสำหรับอุตสาหกรรมสะอาดเท่านั้น นอกจากนี้ยังได้อนุมัติโครงการเร่งด่วนในแผนปฏิบัติการลดและจัดมลพิษ พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖ เกี่ยวกับการตรวจวัดคุณภาพน้ำ และการบำบัดน้ำเสีย โครงการกำจัดขยะชุมชนในพื้นที่เทศบาลมาบตาพุด

จังหวัดสระบุรี ราชบุรี และสมุทรปราการ ปี ๒๕๕๑ ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก ลดลงเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากที่ ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี มีปริมาณฝุ่นละอองค่าเฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมงตรวจวัดได้ ๑๓๖.๖ - ๒๘๓.๐ มคก./ลบ.ม. ลดลงจากปี ๒๕๕๐ ที่ตรวจวัดได้สูงถึง ๑๗.๓ - ๓๒.๒ มคก./ลบ.ม. เช่นเดียวกับพื้นที่ อำเภอบางพลี และ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีค่าเฉลี่ยปี ๒๕๕๑ ตรวจวัดได้ ๑๒.๒ - ๒๔๙.๕ มคก./ลบ.ม. ลดลงจากปี ๒๕๕๐ ที่ตรวจวัดได้สูงถึง ๑๐.๕ - ๔๖๑.๕ มคก./ลบ.ม. อย่างไรก็ตามพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก ๑๒.๘ - ๑๔๐.๗ มคก./ลบ.ม. ในปี ๒๕๕๐ เพิ่มขึ้นเป็น ๑๕.๖ - ๑๕๙.๐ มคก./ลบ.ม. ในปี ๒๕๕๑

(๒) **คุณภาพของแหล่งน้ำ การรักษาคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติและลุ่มน้ำ** ต่างๆ มีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ยังคงไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ แม่น้ำของภาคกลาง จำนวน ๒๐ สาย ๒๗ แหล่ง มีคุณภาพที่ดีขึ้น โดยในปี ๒๕๕๑ มีแม่น้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีและพอใช้ จำนวน ๒๐ แหล่ง หรือ ร้อยละ ๗๔.๑ ขณะที่ปี ๒๕๔๙ มีจำนวน ๑๖ แหล่ง หรือร้อยละ ๖๑.๒๕ แม้ว่าจะมีการรักษาและฟื้นฟูแม่น้ำให้มีคุณภาพดีขึ้น แต่ยังคงไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ ๘๕ สำหรับคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำภาคกลางจำนวน ๑๑ ลุ่มน้ำ ก็มีทิศทางที่ดีขึ้น โดยในปี ๒๕๕๑ มีลุ่มน้ำที่มีคุณภาพดีและพอใช้ ร้อยละ ๗๐ แต่ก็ไม่ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้เช่นกัน โดยสรุปแม่น้ำสายหลักของภาคกลางส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม โดยเฉพาะแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ตั้งแต่อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ผ่าน กรุงเทพมหานคร ถึง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ จึงเป็นที่รองรับน้ำเสียปริมาณมาก แม่น้ำท่าจีนตอนกลางและตอนล่าง ตั้งแต่ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ถึง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครที่ต้องรองรับน้ำเสียจากแหล่งชุมชนที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่มีระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนไม่เพียงพอ จึงเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้คุณภาพแม่น้ำเสื่อมโทรมลง นอกจากนี้ยังมีน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและฟาร์ม โดยเฉพาะฟาร์มเลี้ยงสุกรที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำโดยไม่มีการบำบัด

คุณภาพน้ำทะเลของภาคกลาง (ข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษ ปี ๒๕๕๑) ในบริเวณพื้นที่อ่าวไทยฝั่งตะวันออกยังมีคุณภาพน้ำทะเลในระดับดีมาก แต่พื้นที่อ่าวไทยตอนในบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดสมุทรปราการและปากแม่น้ำท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร มีคุณภาพน้ำในระดับเสื่อมโทรม ซึ่งได้รับผลกระทบมาจากแหล่งอุตสาหกรรมและชุมชนบริเวณปากแม่น้ำ โดยพบว่า มีปริมาณแบคทีเรีย ไนเตรด ฟอสเฟต และเหล็กสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำทะเล รวมทั้งปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

(๓) การกีดเซาะชายฝั่งทะเล ภาคกลางมีชายฝั่งทะเลยาว ๘๖๖ กิโลเมตร ซึ่งในปี ๒๕๕๐ มีการกีดเซาะชายฝั่งเป็นระยะทาง ๒๐๑.๘ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓ ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลทั้งหมด โดยเป็นการกีดเซาะรุนแรงระยะทาง ๖๗.๒ กิโลเมตร และกีดเซาะไม่รุนแรงระยะทาง ๑๓๔.๖ กิโลเมตร สถานการณ์การกีดเซาะชายฝั่งของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลางค่อนข้างวิกฤต คือ พื้นที่ชายฝั่งทะเลทั้งหมด ๖๐ กิโลเมตร ได้ถูกกีดเซาะรุนแรงไปแล้วถึง ๓๙ กิโลเมตร โดยเฉพาะสมุทรปราการที่พื้นที่ชายฝั่งทะเลถูกกีดเซาะรุนแรงมากที่สุดถึง ๓๐ กิโลเมตร

ตารางที่ ๓-๑๗ : การกีดเซาะชายฝั่งทะเลภาคกลาง ปี ๒๕๕๐

กลุ่มจังหวัด	ระยะทางชายฝั่ง (กม.)	ระยะทางที่ถูกกีดเซาะ					
		รุนแรง (กม.)	สัดส่วน	ไม่รุนแรง (กม.)	สัดส่วน	รวม (กม.)	สัดส่วน
ตอนกลาง	๖๐.๐	๓๙.๐	๔.๕	-	-	๓๙.๐	๔.๕
ตอนล่าง ๒	๓๒๑.๐	๗.๕	๐.๙	๙๓.๓	๑๐.๘	๑๐๐.๘	๑๑.๖
ตะวันออก	๔๘๕.๐	๒๐.๗	๒.๔	๔๑.๓	๔.๘	๖๒.๐	๗.๒
รวม	๘๖๖.๐	๖๗.๒	๗.๘	๑๓๔.๖	๑๕.๕	๒๐๑.๘	๒๓.๓

ที่มา : กรมทรัพยากรธรณี และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมายเหตุ : ๑. กีดเซาะรุนแรง หมายถึง ระยะการกีดเซาะมากกว่า ๕ เมตร/ปี

๒. กีดเซาะไม่รุนแรง หมายถึง ระยะการกีดเซาะน้อยกว่า ๕ เมตร/ปี

๒.๓.๓ สถานการณ์ภัยพิบัติ

(๑) ไฟป่า สถิติข้อมูลไฟป่าตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒ มีแนวโน้มลดลง ซึ่งในปี ๒๕๕๒ ภาคกลางมีพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกไฟไหม้ ๗,๙๔๓ ไร่ ซึ่งลดลงจากปี ๒๕๕๑ ถึงร้อยละ ๔๔.๗ โดยพื้นที่ป่าที่มีความเสียหายจากไฟไหม้มากที่สุดของภาคกลาง คือ ภาคกลางตอนล่าง ๒ ภาคกลางตอนล่าง ๑ และภาคกลางตอนกลาง ซึ่งมีพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้ ๓,๕๖๕ ไร่ ๒,๐๑๐ ไร่ และ ๑,๒๖๒ ไร่ ตามลำดับ จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้มากที่สุด ๓ ลำดับคือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และกาญจนบุรี

ตารางที่ ๓-๑๘ : สถานการณ์ไฟป่า

กลุ่มจังหวัดภาคกลาง	พื้นที่ป่าไม้ที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)			
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
ภาคกลางตอนบน ๑	๕๕	๓๕๗	๑๘๙	๒๐๓
ภาคกลางตอนบน ๒	๕๒	๒๑๑	๔๖๔	๑๗๘
ภาคกลางตอนกลาง	๑,๕๗๒	๕,๐๓๓	๓,๘๔๗	๑,๒๖๒
ภาคกลางตอนล่าง ๑	๒,๐๒๕	๓,๗๙๐	๓,๗๔๘	๒,๐๑๐
ภาคกลางตอนล่าง ๒	๘๘๕	๗,๑๙๒	๓,๘๘๘	๓,๕๖๕
ภาคตะวันออก	๖๘๖	๒,๓๙๑	๒,๒๒๐	๗๒๕
ภาคกลาง	๕,๒๗๕	๑๘,๙๗๔	๑๔,๓๕๕	๗,๙๔๓
รวมทั้งประเทศ	๕๓,๘๘๕	๑๑๗,๓๙๕	๗๐,๘๑๐	๖๑,๐๘๔

ที่มา: สำนักป้องกัน ปราบปราม และควบคุมไฟป่า กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๒) อุทกภัย ภาคกลางได้ประสบกับปัญหาอุทกภัยอย่างต่อเนื่องทุกปี เนื่องจากปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า และภาวะน้ำหลากจากภาคเหนือในฤดูฝน จากสถิติการเกิดอุทกภัยตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ - ๒๕๕๒ พบว่า มีความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัยในปี ๒๕๕๒ น้อยกว่าปี ๒๕๕๑ ในขณะที่ปี ๒๕๔๙ ได้รับความเสียหายมากที่สุด กลุ่มจังหวัดที่มีมูลค่าความเสียหายมากที่สุด คือ ภาคกลางตอนบน ๒ มีมูลค่าความเสียหายประมาณ ๒๒๑ ล้านบาท รองลงมาคือ ภาคกลางตอนล่าง ๑ ที่มีมูลค่าความเสียหาย ๒๑๒ ล้านบาท โดยจังหวัดที่มีมูลค่าความเสียหายมากที่สุด ๓ ลำดับได้แก่ จังหวัดชัยนาท จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี

ตารางที่ ๓-๑๙ : สถานการณ์อุทกภัย

กลุ่มจังหวัด	ความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัย			
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
ภาคกลางตอนบน ๑ - หมู่บ้าน - พื้นที่การเกษตร (ไร่) - มูลค่าความเสียหาย (บาท) - เงินอุดหนุนราชการ (บาท)	๒,๒๒๑ ๔๕๕,๐๒๘ ๒,๘๙๐,๗๔๓,๑๓๘ ๔๒,๓๘๕,๒๙๔	๑๓๘ ๔๑,๗๔๑ ๑๕,๑๑๑,๗๓๐ ๒๑๒,๓๗๙,๖๗๙	๑,๕๐๔ ๑๒๑,๓๐๓ ๔๔๗,๕๕๘,๒๗๘ ๕๒,๐๔๘,๙๐๑	๘๗๐ ๗,๘๐๗ ๗๐,๑๕๙,๕๗๔ ๑๐๕,๑๒๑,๒๗๗
ภาคกลางตอนบน ๒ - หมู่บ้าน - พื้นที่การเกษตร (ไร่) - มูลค่าความเสียหาย (บาท) - เงินอุดหนุนราชการ (บาท)	๑,๖๔๕ ๗๘๙,๘๕๑ ๑,๒๑๔,๘๓๕,๑๐๕ ๖๙,๗๗๐,๒๗๒	๑,๑๑๐ ๑๑๓,๑๑๙ ๑๔๘,๒๕๐,๘๕๘ ๑,๒๖๗,๐๕๕,๖๑๖	๑,๔๔๐ ๒๒๓,๗๓๘ ๒๓๖,๒๒๐,๗๗๕ ๑๑๔,๕๘๙,๐๓๗	๙๘๓ ๓๕๐,๓๖๗ ๒๒๐,๗๐๙,๙๙๑ ๑๒๖,๔๐๙,๐๘๖
ภาคกลางตอนกลาง - หมู่บ้าน - พื้นที่การเกษตร (ไร่) - มูลค่าความเสียหาย (บาท) - เงินอุดหนุนราชการ (บาท)	๙๑๖ ๒๐๐,๘๑๑ ๔๘๗,๕๐๘,๗๘๐ ๘๖,๐๒๕,๙๙๙	๔๑ ๕๐๐ ๑๒,๕๐๐,๐๐๐ ๕๐,๒๒๕,๐๘๐	๑,๓๙๖ ๒๓๔,๑๘๘ ๓๒๕,๑๖๔,๓๔๖ ๖๐,๔๕๖,๒๐๑	๕๐๕ ๑๖,๒๘๗ ๔๖,๓๕๒,๖๐๐ ๗๗,๐๗๕,๔๐๐
ภาคกลางตอนล่าง ๑ - หมู่บ้าน - พื้นที่การเกษตร (ไร่) - มูลค่าความเสียหาย (บาท) - เงินอุดหนุนราชการ (บาท)	๗๕๔ ๒๙๔,๓๐๐ ๑๗๐,๙๔๖,๗๕๐ ๘๔,๖๖๖,๔๙๖	๕๐ ๑๔,๔๗๕ ๗,๑๔๗,๙๘๐ ๗๙๑,๓๓๘,๕๙๐	๘๙๘ ๘๐,๐๓๑ ๑๓๗,๓๗๐,๘๘๐ ๑๑๔,๖๒๔,๖๙๖	๑,๑๘๒ ๑๔๓,๘๐๗ ๒๑๒,๓๘๘,๔๕๐ ๒๑๖,๓๐๐,๙๖๑
ภาคกลางตอนล่าง ๒ - หมู่บ้าน - พื้นที่การเกษตร (ไร่) - มูลค่าความเสียหาย (บาท) - เงินอุดหนุนราชการ (บาท)	๓๙ ๔,๕๒๐ ๑๗,๓๔๗,๓๐๐ ๗๕,๘๓๐,๙๐๘	๑๐๙ ๙๕๐ ๑๑,๕๕๐,๐๐๐ ๘๖,๙๙๓,๘๖๓	๖๘ ๕,๕๗๘ ๖,๒๑๒,๑๐๐ ๔๗,๒๗๙,๖๘๓	๕ ๐ ๘๗๗,๗๐๘ ๑๗,๒๗๒,๙๐๗
ภาคตะวันออก - หมู่บ้าน - พื้นที่การเกษตร (ไร่) - มูลค่าความเสียหาย (บาท) - เงินอุดหนุนราชการ (บาท)	๕๐๒ ๘๕,๔๕๕ ๕๐,๑๒๕,๓๐๘ ๗๕,๐๖๔,๐๐๐	๑๕ ๑,๓๐๕ ๖,๒๙๒,๗๙๗ ๑๔๙,๕๕๐,๖๕๕	๓๑๑ ๔๑,๙๖๓ ๔๗,๙๙๕,๕๕๙ ๒๙,๖๐๐,๗๐๐	๑๗๕ ๓๐๔,๙๕๖ ๑๘,๔๕๐,๘๓๔ ๑๐๘,๔๘๘,๓๓๕
รวมภาคกลาง - หมู่บ้าน	๖,๐๗๗	๑,๔๖๓	๕,๖๑๗	๓,๗๒๐
- พื้นที่การเกษตร (ไร่) - มูลค่าความเสียหาย (บาท) - เงินอุดหนุนราชการ (บาท)	๑,๘๒๙,๙๖๕ ๔,๘๓๑,๕๐๖,๓๘๑ ๔๓๓,๗๔๒,๙๖๙	๑๗๒,๐๙๐ ๒๐๐,๘๕๓,๓๖๕ ๒,๕๕๗,๕๔๒,๔๘๓	๗๐๖,๘๐๑ ๑,๒๐๐,๕๒๑,๙๒๘ ๔๑๘,๕๙๙,๒๑๘	๘๒๓,๒๒๔ ๕๖๘,๙๙๙,๑๕๗ ๖๕๐,๖๖๗,๙๖๖

ที่มา: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(๓) ภัยแล้ง ปี ๒๕๕๒ ภาคกลางมีพื้นที่ที่ประสบภัยแล้ง ๙ จังหวัด ได้แก่ จังหวัด ชัยนาท ประจวบคีรีขันธ์ อุดรธานี เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี และอ่างทอง สถานการณ์ภัยแล้ง ปี ๒๕๔๙ -๒๕๕๒ มีแนวโน้มสร้างความเสียหายเพิ่มมากขึ้น สาเหตุเนื่องจากภาวะโลกร้อน จากสถิติความเสียหายเบื้องต้นของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พบว่า ปี ๒๕๕๒ มีพื้นที่ที่ประสบภัย ๗,๙๔๕ หมู่บ้าน พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหาย ๔๓,๑๔๒ ไร่ มูลค่าความเสียหายเบื้องต้นประมาณ ๒๔ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วถึงร้อยละ ๒๑๖.๖ นับเป็นภาระแก่รัฐบาลในการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้ความช่วยเหลือ สำหรับการสูบน้ำ การบรรเทาทุกข์ และการปรับปรุงแหล่งน้ำในปี ๒๕๕๒ เป็นเงิน ๓๘๘.๒๕ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว ๓๐๔.๑๒ ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๓๖๑.๕ และคิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖ ของงบประมาณเพื่อช่วยเหลือภัยแล้งทั่วประเทศ โดยจังหวัดที่มีมูลค่าความเสียหายมากที่สุดของภาค คือ จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ ๓-๒๐ : สถานการณ์ภัยแล้ง

กลุ่มจังหวัด	ความเสียหายที่เกิดจากภัยแล้ง			
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
ภาคกลางตอนบน ๑				
- หมู่บ้าน	๓๒	๒๒๓	๑๗๓	๑,๑๖๒
- พื้นที่การเกษตร (ไร่)	๓,๖๕๐	๐	๑,๙๙๑	๕,๕๐๐
- ความเสียหายเบื้องต้น (บาท)	๒๓๐,๐๐๐	๐	๖๒๘,๑๗๘	๐
- งบประมาณ (บาท)	๓๑,๐๓๘,๘๒๙	๖๑๗,๔๐๕	๔,๗๒๕,๙๔๒	๔๖,๕๘๑,๑๑๐
ภาคกลางตอนบน ๒				
- หมู่บ้าน	๒๕๕	๗๙๓	๗๗๐	๑,๒๖๙
- พื้นที่การเกษตร (ไร่)	๑๐,๒๐๐	๔๔,๗๑๕	๔๐,๕๔๑	๐
- ความเสียหายเบื้องต้น (บาท)	๘,๐๐๐,๐๐๐	๖,๐๑๒,๖๔๘	๑๒๐,๐๐๐	๐
- งบประมาณ (บาท)	๖,๑๒๔,๑๗๓	๒๒,๗๘๙,๓๗๔	๔,๒๙๓,๔๘๖	๔๔,๑๗๐,๘๕๘
ภาคกลางตอนกลาง				
- หมู่บ้าน	๐	๐	๐	๒,๐๙๑
- พื้นที่การเกษตร (ไร่)	๐	๐	๐	๐
- ความเสียหายเบื้องต้น (บาท)	๐	๐	๐	๐
- งบประมาณ (บาท)	๐	๐	๐	๘๒,๐๑๕,๙๕๖
ภาคกลางตอนล่าง ๑				
- หมู่บ้าน	๖๗๙	๖๙,๘๖๗	๑,๒๙๑	๑,๕๒๕
- พื้นที่การเกษตร (ไร่)	๒๔,๗๔๙	๑๗๕,๔๕๗	๑๓๒,๐๗๔	๒๘,๕๕๓
- ความเสียหายเบื้องต้น (บาท)	๖,๒๐๐,๕๐๐	๑๐,๙๘๐,๙๖๑	๖,๘๔๐,๗๒๐	๒๓,๘๖๖,๕๓๖
- งบประมาณ (บาท)	๕๖,๒๓๓,๙๓๙	๘๖,๙๓๗,๕๖๖	๓๐,๒๕๖,๗๑๓	๘๘,๕๐๑,๐๑๔
ภาคกลางตอนล่าง ๒				
- หมู่บ้าน	๑๐๙	๔,๗๙๓	๗๖๗	๘๙๗
- พื้นที่การเกษตร (ไร่)	๐	๐	๓๙๐	๙,๑๘๙
- ความเสียหายเบื้องต้น (บาท)	๐	๐	๐	๑๖๘,๐๐๐
- งบประมาณ (บาท)	๑,๖๘๗,๔๕๒	๔,๙๗๘,๐๓๐	๔๔,๘๔๙,๙๕๘	๕๒,๘๖๗,๔๕๙
ภาคตะวันออก				
- หมู่บ้าน	๐	๐	๐	๑,๐๐๑
- พื้นที่การเกษตร (ไร่)	๐	๐	๐	๐
- ความเสียหายเบื้องต้น (บาท)	๐	๐	๐	๐
- งบประมาณ (บาท)	๐	๐	๐	๗๔,๑๐๙,๐๙๒
รวมภาคกลาง				
- หมู่บ้าน	๑,๐๗๕	๗๕,๖๗๖	๓,๐๐๑	๗,๙๔๕
- พื้นที่การเกษตร (ไร่)	๓๘,๕๙๙	๒๒๐,๑๗๒	๑๗๔,๙๙๖	๔๓,๑๔๒
- ความเสียหายเบื้องต้น (บาท)	๑๔,๔๓๐,๕๐๐	๑๖,๙๙๓,๖๐๙	๗,๕๘๘,๘๙๘	๒๔,๐๓๔,๕๓๖
- งบประมาณ (บาท)	๙๕,๐๘๔,๓๙๓	๑๑๕,๓๒๒,๓๗๕	๘๔,๑๒๖,๐๙๙	๓๘๘,๒๔๕,๔๘๘

ที่มา: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(๔) ขยะมูลฝอย ปริมาณขยะมูลฝอยในภาคกลางตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๑ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ปี ๒๕๔๙ ๒๕๕๐ และ ๒๕๕๑ มีปริมาณการทิ้งขยะมูลฝอย ๘,๓๙๖ ๘,๔๗๖ และ ๘,๗๔๕ ตัน/วัน ตามลำดับ โดยปี ๒๕๕๑ ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา 270 ตัน/วัน หรือ ร้อยละ ๓.๑๘ ซึ่งสอดคล้องกับการขยายตัวของจำนวนประชากร

(๕) กากของเสียอันตราย ปี ๒๕๕๐ ภาคกลางมีกากของเสียอันตรายประมาณ ๑.๒๖ ล้านตันส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มจังหวัดที่เป็นฐานอุตสาหกรรมของภาคกลาง ได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกมีกากของเสียอันตรายมากที่สุด คือ ประมาณ ๘.๒ แสนตัน รองลงมาคือ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑ และกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลางมีประมาณ ๒ และ ๑.๘ แสนตันตามลำดับ ซึ่งปริมาณกากของเสียที่มีจำนวนมากดังกล่าว ทำให้ไม่สามารถนำไปกำจัดอย่างถูกวิธีได้ทั้งหมด จึงมีบางส่วนได้ถูกลักลอบนำไปทิ้งในที่สาธารณะ ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา

ตารางที่ ๓-๒๑ : ปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรม ปี ๒๕๕๐

ภาค/กลุ่มจังหวัด	ปริมาณกากของเสีย(ตัน)		
	กากของเสียอันตราย	กากของเสียไม่อันตราย	รวม
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑	๒๐๘,๑๒๘	๙๒๐,๗๗๖	๑,๑๒๘,๙๐๔
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๒	๑๐,๓๘๑	๒๑,๔๐๙	๓๑,๗๙๐
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลาง	๑๗๓,๖๗๓	๑,๐๗๒,๔๑๒	๑,๒๔๖,๐๘๕
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๑	๗,๖๗๑	๕๗๘,๘๘๙	๕๘๖,๕๖๐
กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๒	๓๖,๘๔๙	๘๓๕,๗๕๒	๘๗๒,๖๐๑
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก	๘๒๒,๙๓๒	๓,๗๓๙,๙๒๘	๔,๕๖๒,๘๖๐
ภาคกลาง	๑,๒๕๙,๖๓๔	๗,๑๖๙,๑๖๖	๘,๔๒๘,๘๐๐

ที่มา: กองโรงงานอุตสาหกรรม

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ การวิเคราะห์ความเสี่ยง ภูมิคุ้มกัน และการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม

๓.๑ บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ

การเปลี่ยนแปลงระดับโลกในหลายด้านส่งผลกระทบต่อสถานการณ์การพัฒนาประเทศและกระทบต่อการพัฒนาภาคกลาง โดยบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อภาคกลาง ได้แก่

๓.๑.๑ กติกาใหม่ของโลก และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี กฎ กติกาการค้า การลงทุน และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบโดยตรงต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคกลาง เนื่องจากการขยายตัวของเศรษฐกิจโลกหลังวิกฤตเศรษฐกิจ และสภาพการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศที่มีการแข่งขันรุนแรง ส่งผลให้ประเทศต่างๆ ได้ดำเนินมาตรการปกป้องทางการค้า ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาภาคกลาง ดังต่อไปนี้

(๑) ภาคกลางต้องเร่งยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของกระบวนการผลิตด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยใช้เทคโนโลยีสะอาด เนื่องจากการถือกำเนิดขึ้นของห่วงโซ่มูลค่าใหม่ที่มีเป้าหมายหลักเพื่อการส่งออก ดังนั้นกฎ กติกาใหม่ๆ ที่เกี่ยวกับการค้าการลงทุน เช่น มาตรการกีดกันทางการค้าในรูปแบบไม่ใช้ภาษี(เช่น สารพิษตกค้างและสิ่งเจือปน) และข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อสาขาเศรษฐกิจหลักของภาค โดยเฉพาะสินค้าเพื่อผู้บริโภคจากภาคเกษตรจะต้องมีความปลอดภัยสูง ไม่มีสารพิษตกค้างหรือการปนเปื้อนของเชื้อโรคและสารที่เป็นอันตรายกับผู้บริโภค ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมจะต้องมีกระบวนการผลิตที่ถูกต้องตามเงื่อนไขของการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและเป็นมิตรกับชุมชน จะเป็นแรงกดดันให้ผู้ผลิตในภาคกลางที่เป็นทั้งแหล่งผลิตอาหารและศูนย์กลางอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกของประเทศต้องยกระดับประสิทธิภาพและคุณภาพกระบวนการผลิตโดยใช้เทคนิคและวิธีการที่ทันสมัย เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตที่สะอาดและปลอดภัยได้มาตรฐานสากล ทั้งต่อแรงงานผู้ผลิต ชุมชนรอบข้าง และผู้บริโภคที่ปลายทาง

(๒) ต้องยกระดับคุณภาพแรงงานในภาคการผลิตโดยเร่งด่วนเพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มการผลิตที่ทันสมัย ปลอดภัย และแข่งขันได้ เนื่องจากการเปิดการค้าเสรี ทำให้เกิดการแข่งขันในภูมิภาคมากขึ้น จึงเป็นแรงกดดันให้ภาคกลางซึ่งเป็นแหล่งผลิตทั้งด้านเกษตรและอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าที่สุดของประเทศต้องมีการปรับตัวตามให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยแรงงานที่มีองค์ความรู้ มีทักษะ และมีความทันสมัย ดังนั้นการสร้างและพัฒนากำลังแรงงานที่มีคุณภาพและทันสมัย จึงเป็นประเด็นการพัฒนาที่สำคัญของพื้นที่ภาคกลางในช่วงต่อไป

๓.๑.๒ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยกรอบการค้าเสรีของอาเซียนกับ จีน ญี่ปุ่น และอินเดีย และการรวมเป็นประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ซึ่งจะมีการลดภาษีตาม

กรอบการค้าเสรีอาเซียนอย่างสมบูรณ์ และมีการร่วมมือด้านการลงทุน การเปิดเสรีสาขาบริการ และการจัดทำมาตรฐานฝีมือแรงงาน เป็นต้น จะทำให้ภาคกลางเป็นศูนย์กลางการผลิตและบริการสำคัญเนื่องจากมีห่วงโซ่การผลิตเชื่อมโยงระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาค เช่น อุตสาหกรรมอาหารและแปรรูปสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมเครื่องประดับ อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน อุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี รวมทั้งธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์ที่จะเป็นตัวเชื่อมกิจกรรมทางเศรษฐกิจตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะการสร้างแรงงานในสาขาต่างๆ ให้มีความรู้และทักษะด้านการทำธุรกิจและการค้าระหว่างประเทศ

๓.๑.๓ การเข้าสู่สังคมสูงอายุของประชากร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ประชากรผู้สูงอายุจะมีจำนวนมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความความมั่นคงและสังคมของประเทศ และการพัฒนาภาคกลาง ดังต่อไปนี้

(๑) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้ภาคกลางขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรมากขึ้น
เนื่องจากคาดว่าอีก ๑๐ ปีข้างหน้าจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๗.๒ โดยโครงสร้างประชากรดังกล่าวจะส่งผลกระทบกับชุมชนชนบทซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ทั้งนี้เพราะว่าเกษตรกรในปัจจุบัน มีอายุโดยเฉลี่ย ๕๐ ปีขึ้นไป ในขณะที่แรงงานวัยหนุ่มสาวจะมุ่งหน้าเข้าทำงานตามโรงงานหรืองานธุรกิจในเมืองเป็นหลัก ทำให้เกิดแนวโน้มว่าหากสิ้นคนทำการเกษตรรุ่นปัจจุบันไปแล้ว จะขาดผู้รับช่วงทำการเกษตรต่อ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการพิจารณาแนวทางในการปรับวิถีการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรเชิงธุรกิจแบบสมัยใหม่ ด้วยการสนับสนุนการจัดการในเชิงนโยบายอย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนให้ภาคกลางเป็นแหล่งการเกษตรที่สร้างความมั่นคงทางด้านอาหารและสร้างรายได้ให้กับประเทศ

(๒) ความต้องการการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุจะมีมากขึ้น ปัจจุบันพื้นที่ภาคกลางมีผู้สูงอายุจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทั้งในระดับชุมชน จังหวัด และภาค และมีปัญหาสุขภาพที่สำคัญ ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน จึงควรให้ความสำคัญและมีความตื่นตัวในการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุมากขึ้น โดยเฉพาะการวางแผนกำหนดแนวทางการพัฒนาให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้อย่างเหมาะสมทั้งในด้านการพัฒนาอาชีพและการดูแลสุขภาพ เพื่อให้รู้สึว่าตนเองมีคุณค่าต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งมีรายได้เพียงพอในการยังชีพ มีความภาคภูมิใจในตัวเองและมีความสุข

๓.๑.๔ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกและพลังงาน ภาคกลางเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในพื้นที่ อาทิ พื้นที่ตอนบนของภาคกลางเริ่มอุณหภูมิสูงขึ้น จำนวนวันที่อุณหภูมิสูงสุดเท่ากับหรือสูงกว่า ๓๕ องศาเซลเซียสเพิ่มขึ้น ๑ - ๒ สัปดาห์ ในขณะที่พื้นที่ตอนล่างของภาคกลางมีช่วงอากาศร้อนในรอบปียาวนานขึ้น ๒ สัปดาห์ถึง ๑ เดือน ส่วนปริมาณน้ำฝนมีความผันผวนและมีแนวโน้มลดลง ระดับน้ำทะเลมีปริมาณสูงขึ้น ลมมรสุมรุนแรงมากขึ้น นอกจากนี้ ภัยแล้ง น้ำท่วม และไฟป่าเกิดบ่อยและรุนแรงขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศดังกล่าว อาจทำให้ระดับน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้นและลมมรสุมที่พัดรุนแรงมากขึ้น ส่งผลให้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เกิดการสูญเสียพื้นดินชายหาดและแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง ขณะที่อุณหภูมิ น้ำทะเล และค่าความเป็นกรด/ด่างของน้ำทะเลที่เปลี่ยนแปลงไป อาจส่งผลให้พืชและสัตว์ทะเลบางชนิดสูญพันธุ์ เกิดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาวและแหล่งปะการังถูกทำลาย โดยเฉพาะป่าชายเลนจังหวัดสมุทรสงคราม เพชรบุรี จันทบุรี และตราด นอกจากนี้จะทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในบางพื้นที่จะรุนแรงขึ้น ดังตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๘ ในภาคตะวันออกโดยเฉพาะจังหวัดระยองมีปริมาณฝนที่ลดลงและขาดช่วงทำให้แหล่งน้ำที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดในพื้นที่ขาดแคลนไปด้วย รวมทั้งจะส่งผลให้ต้นทุนการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นด้วย นำไปสู่วิกฤตน้ำและการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทำให้ภัยพิบัติและภาวะน้ำท่วมฉับพลันเกิดบ่อยครั้งและรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่เสี่ยงต่ออุทกภัยซึ่งมีการกระจายตัวอยู่ในหลายจังหวัด ได้แก่ ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา จันทบุรี นครนายก เพชรบุรี พระนครศรีอยุธยา และประจวบคีรีขันธ์

๓.๒ การวิเคราะห์ความเสี่ยง

๓.๒.๑ การปรับกฎ กติกาใหม่ของโลกจะทำให้ภาคกลางได้รับผลกระทบในทางลบจากมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี เนื่องจากประเทศต่างๆ ในโลกมีความพยายามนำเอาประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมากำหนดเป็นมาตรฐานทางการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น เช่น มาตรฐานแรงงาน มาตรฐานสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานด้านทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ดังนั้นเศรษฐกิจภาคกลางซึ่งพึ่งพาการส่งออกเป็นหลักจึงมีแนวโน้มว่าจะมีอุปสรรคมากขึ้นในอนาคต หากผู้ผลิต/ผู้ประกอบการที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐานเหล่านี้ จะสูญเสียโอกาสทางการตลาดในอนาคต

๓.๒.๒ การแข่งขันทางการค้าที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น และการย้ายฐานการผลิตภายในภูมิภาคเอเชียก็ทำได้ง่ายขึ้น ทำให้ภาคกลางมีความเสี่ยงอันเกิดจากการย้ายฐานการผลิตจากภาคกลางไปยังแหล่งที่มีแรงจูงใจในการลงทุนที่มีมากกว่า เนื่องจากการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมของภาคกลางส่วนใหญ่ เช่น คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ รถยนต์ แผงวงจรไฟฟ้า เม็ดพลาสติก เหล็ก เสื้อผ้าสำเร็จรูป เคมีภัณฑ์ เป็นต้น ยังต้องพึ่งพาวัตถุดิบ ชิ้นส่วน และเทคโนโลยีจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง ดังนั้นหากภาคกลางไม่สามารถนำเข้าวัตถุดิบหรือวัตถุดิบมีราคาสูงจนแข่งขันไม่ได้ หรือไม่สามารถปรับกระบวนการผลิตให้ทันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ อาจทำให้นักลงทุนต่างประเทศเปลี่ยนฐานการผลิตไปยังประเทศอื่นส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมของภาคกลางไม่สามารถเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนเท่าที่ควร โดยเฉพาะการเปิดประเทศของจีนแม้จะเป็นประโยชน์ต่อการเป็นตลาดส่งออกขนาดใหญ่ของไทย แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นคู่แข่งทางการค้าเพราะจีนได้ส่งสินค้าออกมาตีตลาดต่างประเทศมากขึ้น และยังมีราคาถูกกว่าสินค้าไทยเนื่องจากค่าแรงงานถูกกว่า อีกทั้งยังเป็นคู่แข่งในการเป็นฐานการผลิตอีกด้วย โดยจะเห็นได้จากการที่มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ผู้ประกอบการเป็นนักลงทุนจากต่างชาติได้ย้ายฐานการผลิตจากภาคกลางไปผลิตที่ประเทศจีน

๓.๒.๓ โครงสร้างการผลิตไม่สมดุลเนื่องจากภาคกลางพึ่งพิงภาคอุตสาหกรรมสูงซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขั้นต้นที่มีคู่แข่งทางการค้ามาก แม้จะมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมขั้นกลาง-สูง แต่เป็นอุตสาหกรรมที่ต้องนำเข้าวัตถุดิบ ชิ้นส่วน พลังงาน เงินทุน และเทคโนโลยีจากต่างประเทศสูง จึงมีความอ่อนไหวและได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกประเทศค่อนข้างมาก

๓.๒.๔ ผลกระทบจากภาคอุตสาหกรรมต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการส่งเสริมและขยายการลงทุนในพื้นที่ภาคกลาง เนื่องจากการบริหารจัดการมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยมีการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชน และ การเกษตร ลงในแหล่งน้ำธรรมชาติและน้ำทะเล ทำให้น้ำมีคุณภาพเสื่อมโทรมมีการปนเปื้อนของแบคทีเรีย โลหะหนัก ซึ่งมีผลกระทบต่อสัตว์น้ำและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน อีกทั้ง กรณีปัญหาเรื่องคุณภาพทางอากาศในแหล่งอุตสาหกรรม เช่น ฝุ่นละอองขนาดเล็ก ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ และก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับประชาชนในพื้นที่ชุมชนหลายแห่ง เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขยายการลงทุนในพื้นที่ ซึ่งในระยะยาวอาจจะลดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ภาคกลาง

๓.๒.๕ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จะทำให้ภาคกลางมีความเสี่ยงสูงที่จะสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศทางทะเล ชายฝั่ง และป่าไม้ รวมไปถึงการกัดเซาะชายฝั่ง โดยเฉพาะการสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลนซึ่งจะเป็นปัจจัยเสริมให้การกัดเซาะชายฝั่งยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น โอกาสที่จะเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ อันเกิดจากความแปรปรวนของภูมิอากาศ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง จะมีความถี่และรุนแรงมากขึ้น ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งความเสียหายต่อผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งเสี่ยงต่อการเกิดโรคอุบัติภัยใหม่ อุบัติซ้ำเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิที่สูงขึ้น ได้แก่ โรคซาร์ส ไข้หวัดนก โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๒๐๐๙ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชซึ่งจะสร้างความเสียหายแก่ผลผลิตและระบบการเพาะปลูกทางการเกษตร

ความไม่แน่นอนของสภาพภูมิอากาศและความแปรปรวนของธรรมชาติส่งผลกระทบอย่างชัดเจนให้เกิดความเสี่ยงมากยิ่งขึ้นในกระบวนการผลิตของเกษตรกร ทั้งนี้จะมีผลให้การทำเกษตรแบบระบบปิดหรือการก่อสร้างสภาพแวดล้อมที่สามารถควบคุมได้กลายเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะทำให้เกษตรกรอยู่รอดได้ในอนาคต

๓.๓ ภูมิคุ้มกัน

๓.๓.๑ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นภูมิคุ้มกันนำไปสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียว ที่มีแบบแผนการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่วิถีแห่งการผลิตและบริโภคที่มีความพอดี ประหยัด รู้คุณค่า และยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น สามารถรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้มากขึ้น โดยเฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม และนำไปสู่วิถีพึ่งตนเองและเกิดความยั่งยืนได้

๓.๓.๒ ภาคกลางจำเป็นต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้มีความเข้มแข็ง และมีความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของภาคให้มีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องและสมดุล สามารถปรับโครงสร้างการผลิตรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วมีการผลิตสินค้าและบริการที่ดีมีคุณภาพตามศักยภาพของพื้นที่และความได้เปรียบเชิงแข่งขัน ควบคู่กับการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างการมีงานทำที่มั่นคงและพัฒนาผลิตภาพแรงงานให้สูงขึ้น เพื่อให้มีรายได้สูงขึ้นพอเพียงต่อการดำรงชีวิตดังนี้คือ

(๑) การพัฒนาอุตสาหกรรม จะต้องใช้ปัจจัยการผลิตในประเทศหรือผลิตสินค้าที่ทดแทนการนำเข้าให้มากขึ้น มีการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาความสามารถทางด้านเทคโนโลยีคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์จะต้องยกระดับให้ได้มาตรฐานระดับสากล กระบวนการผลิตจะต้องปรับเพื่อลดต้นทุนส่งมอบได้เร็วขึ้น และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการจัดเตรียมระบบโครงสร้างบริการพื้นฐาน และคุณภาพแรงงาน รวมทั้งการเสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการตลาดให้เอื้อต่อการลงทุนอุตสาหกรรม และที่สำคัญคือจะต้องมีการจัดการกับปัญหาผลกระทบจากภาคอุตสาหกรรมต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนให้ชัดเจนโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนอย่างจริงจังเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาคือเป็นประโยชน์และยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายเพื่อให้ชุมชนและภาคอุตสาหกรรมอยู่ร่วมกันได้และเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

(๒) การพัฒนาการเกษตร จะต้องปรับระบบการผลิตให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีการปรับปรุงประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยผลิตให้เกิดความคุ้มค่าสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยเฉพาะ ดิน น้ำ และ การใช้ปุ๋ย การปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิตและนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าและพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร ให้สอดคล้องกับความต้องการและเป็นที่ยอมรับในด้านมาตรฐานและคุณภาพของสินค้าเกษตร

(๓) การพัฒนาการท่องเที่ยว จะต้องฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น รวมทั้งมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก คุณภาพมาตรฐานของสินค้า และการบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์และสภาพแวดล้อมที่สวยงามปราศจากมลพิษของแหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างยั่งยืน เกิดการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง ไม่เกิดผลกระทบทางลบต่อสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่

๓.๓.๓ การพัฒนาสังคม จะต้องพัฒนาคุณภาพประชากรตามกลุ่มอายุต่างๆให้มีความรู้เท่าทันโลก ประกอบอาชีพสุจริต มีสุขภาพอนามัยที่ดี ครอบครัวยุคใหม่ สภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตที่ดีไม่มีมลพิษ โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการศึกษา และสถานศึกษาให้มีคุณภาพ และการกระจายบริการสาธารณสุขชุมชนให้ครอบคลุมอย่างจริงจัง

๓.๓.๔ ภาคกลางจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ ปราศจากมลภาวะ สามารถเอื้อต่อการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน เนื่องจากปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการผลิตสินค้าและบริการ มีความเสื่อมโทรมลงมากและนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นจนอาจจะเป็นข้อจำกัดทางการพัฒนา โดยเฉพาะทรัพยากรดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ชายฝั่งทะเล แหล่งแร่ และความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งจำเป็นต้องรักษาไว้ให้คงความสมดุลของระบบนิเวศ มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เพื่อเป็นฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนในภาคกลางได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป

๓.๔ การวิเคราะห์สถานะแวดล้อม

ภาคกลางมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม ที่มีผลต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ของภาคกลาง ดังนี้

๓.๔.๑ จุดแข็ง

(๑) **ฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศอยู่ในภาคกลาง** โดยมีการลงทุนก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ภาคกลางเป็นศูนย์รวมที่ตั้งของอุตสาหกรรมโดย **อุตสาหกรรมปิโตรเคมี** มีศูนย์กลางอยู่ที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง **อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมัน** ที่อ่าวอุดม อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี และนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด **อุตสาหกรรมเหล็ก** ที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด นิคมอุตสาหกรรมชลบุรี (บ่อวิน) และเขตอุตสาหกรรมเหล็กที่บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อุตสาหกรรมยานยนต์ที่สมุทรปราการ และพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก **อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า** มีการลงทุนในจังหวัดชลบุรี-ฉะเชิงเทรา-ปราจีนบุรี-สระบุรี-พระนครศรีอยุธยา **อุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรและอาหาร** ที่จังหวัดปราจีนบุรี-สระบุรี-พระนครศรีอยุธยา-กาญจนบุรี-ราชบุรี-เพชรบุรี เป็นต้น

(๒) **การเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศ** ภาคกลางมีสภาพพื้นที่และระบบชลประทานที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม เป็นแหล่งผลิตอาหารสนองความต้องการทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยภาคตะวันออกเป็นแหล่งเพาะปลูกผลไม้ เช่น ทุเรียน เงาะ และมังคุด ส่วนภาคกลางตอนบนเป็นแหล่งผลิตข้าวและพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง และถั่วเหลือง ขณะที่ภาคตะวันตกเป็นแหล่งผลิตสับปะรด มะพร้าว และไม้ผล นอกจากนี้ภาคกลางยังเป็นแหล่งผลิต ไคโนม-โคเนื้อ สุกร และไก่ รวมทั้งยังมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่เหมาะสมแก่การทำประมงน้ำลึก และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทะเลที่สำคัญของประเทศ

(๓) **แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ** ได้แก่ พัทยา บางแสน ในจังหวัดชลบุรี อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ตลาดน้ำดำเนินสะดวกในจังหวัดราชบุรี สะพานข้ามแม่น้ำแควในจังหวัดกาญจนบุรี หาดชะอำในจังหวัดเพชรบุรี และหัวหินในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นอกจากนี้ภาคกลางยังมีพื้นที่อีกหลายแห่งที่มีสภาพภูมิอากาศและธรรมชาติที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สามารถจัดกิจกรรมได้หลายอย่างทั้งการท่องเที่ยวแบบผจญภัย ทิวไร่ และล่องแก่ง ฯลฯ

(๔) **เขตเศรษฐกิจชายแดนในการเชื่อมโยงด้านการค้า การท่องเที่ยว และการลงทุนร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน** โดยภาคกลางมีพื้นที่แนวเขตชายแดนติดกับประเทศกัมพูชาทางด้านตะวันออก (สระแก้ว-จันทบุรี-ตราด) และแนวเขตชายแดนติดกับสหภาพพม่าด้านตะวันตก (กาญจนบุรี-ราชบุรี-เพชรบุรี-ประจวบคีรีขันธ์) ซึ่งได้มีการติดต่อทำธุรกิจการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว รวมทั้งนำเข้าทรัพยากร และวัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้านมาเป็นเวลานาน ทำให้พื้นที่ชายแดนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญได้แก่ จุดผ่านแดนบ้านคลองลึก สระแก้ว จุดผ่านแดนบ้านผักกาด/บ้านแหลม จันทบุรี จุดผ่านแดนบ้านหาดเล็ก ตราด และจุดผ่านแดนบ้านพุน้ำร้อน กาญจนบุรี รวมทั้งพื้นที่เชื่อมโยงแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (GMS) คือ กาญจนบุรี-สุพรรณบุรี-อ่างทอง-พระนครศรีอยุธยา-สระบุรี-นครนายก-ปราจีนบุรี-สระแก้ว-อรัญประเทศ ที่สามารถเชื่อมโยง ๒ ฝั่งทะเลที่ทวายของสหภาพพม่ากับโฮจิมินห์ซิตี้ และท่าเรือวังเตาของเวียดนามใต้ได้

(๕) **ประตูสู่เศรษฐกิจนานาชาติ** ภาคกลางมีโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นตัวเชื่อมประเทศไทยสู่เศรษฐกิจนานาชาติ เพราะเป็นที่ตั้งของท่าเรือหลักในการนำเข้า-ส่งออกของประเทศคือท่าเรือแหลมฉบังและท่าเรือมาบตาพุด มีสนามบินนานาชาติถึง ๓ แห่งคือ สนามบินสุวรรณภูมิ สนามบินดอนเมือง และสนามบินอุตะเถา และมีโครงข่ายถนนครอบคลุมอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่โดยมีลักษณะกระจายจากกรุงเทพฯ ไปสู่ภาคต่างๆ ของประเทศ นอกจากนั้น ได้มีการพัฒนาทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง และวงแหวนรอบนอก รวมทั้งการปรับปรุงและขยายช่องจราจรทางหลวง เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่เข้าถึงกันอย่างเป็นระบบ รวมทั้งโครงข่ายทางรถไฟในพื้นที่ภาคกลางสามารถเชื่อมโยงไปทุกภาคทั้งในแนวเหนือ-ใต้ และแนวตะวันตก-ตะวันออก โดยเฉพาะการเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ฐานเศรษฐกิจบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกผ่านไปยังท่าเรือแหลมฉบัง และท่าเรือมาบตาพุด

(๖) **สังคมและวัฒนธรรม มีความหลากหลายและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ในแต่ละพื้นที่** ภาคกลางมีกลุ่มคนตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน มีวิถีการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมายาวนาน เกิดเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่เป็นเอกลักษณ์ บ่งบอกความเป็นตัวตนที่ถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นต่อไป เป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่กระจายอยู่ทั่วทั้งภาค นอกจากนี้ในแต่ละท้องถิ่นมีการใช้ภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สั่งสอน ถ่ายทอดมาให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน โดยนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพกายและจิต และการรักษาสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะที่เหมาะสมกับพื้นที่และวิถีชีวิต ทำให้คนอยู่กับธรรมชาติได้อย่างพึ่งพาและเกื้อกูลกัน

๓.๔.๒ จุดอ่อน

(๑) **โครงสร้างพื้นฐานยังขาดระบบเชื่อมโยงการขนส่งอย่างมีประสิทธิภาพ** แม้ว่าโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน รถไฟ ท่าเรือ สนามบิน ประปา โทรศัพท์ จะมีอยู่ครอบคลุมทั้งภาคและสามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจได้ในเชิงปริมาณแต่ยังขาดประสิทธิภาพและเชื่อมโยงที่เป็นระบบ ทำให้ไม่ประหยัดและมีต้นทุนสูง ดังนี้

➢ **ท่าเรือแหลมฉบังเผชิญการแข่งขันสูงจากประเทศเพื่อนบ้าน** ท่าเรือแหลมฉบังตั้งอยู่ในเส้นทางผ่านโดยตรงของสายการบินเรือมหาสมุทร ปัจจุบันท่าเรือแหลมฉบังสามารถเชื่อมโยงไปสู่พื้นที่ต่างๆ ได้โดยที่เรือและสายเรือจะวิ่งเข้ามาเพื่อรับส่งสินค้า หลังจากนั้นจึงไปเปลี่ยนถ่ายที่ท่าเรือสิงคโปร์ ซึ่งอยู่บนเส้นทางการค้าหลักโดยต้องใช้เวลา ๒ - ๓ วัน ทำให้เป็นภาระต้นทุนการขนส่งสินค้าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของโลกและประเทศเพื่อนบ้าน

➢ **ขาดระบบเชื่อมโยงการขนส่งอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้การขนส่งเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทันเวลา และมีต้นทุนที่สามารถแข่งขันได้** ภาคกลางได้มีการพัฒนาโครงข่ายถนนเป็นจำนวนมาก ในขณะที่การพัฒนาโครงข่ายรถไฟ และท่าเรือเพื่อใช้ขนส่งสินค้ายังมีน้อย ทำให้การเชื่อมโยงระหว่างรูปแบบการขนส่ง ยังขาดการเชื่อมต่อที่มีประสิทธิภาพและระบบโลจิสติกส์รองรับที่เหมาะสม ดังจะเห็นได้จากการขนส่งทางถนนโดยรถบรรทุกซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ ๘๙ ของการขนส่งทั้งหมด ทั้งที่ต้นทุนของการขนส่งโดยรถบรรทุกสูงกว่าการขนส่งรูปแบบอื่น ขณะที่การขนส่งทางรถไฟและการขนส่งโดยท่าเรือชายฝั่งและลำน้ำมีต้นทุนที่ต่ำกว่าการขนส่งโดยรถบรรทุกแต่มีสัดส่วนเพียงประมาณร้อยละ ๒ และ ๙ ตามลำดับ ส่วนการขนส่งทางอากาศมีสัดส่วนน้อยมาก (ประมาณร้อยละ ๐.๐๑)

(๒) **คุณภาพการศึกษาและผลิตภาพแรงงานค่อนข้างต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้านในแถบเอเชีย** โดยแรงงานของภาคกลางมากกว่าครึ่งหนึ่งยังคงมีระดับการศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่าแสดงว่าภาคกลางยังต้องพึ่งพาแรงงานไร้ฝีมือเป็นสัดส่วนที่สูงซึ่งจะส่งผลกระทบทางลบต่อแรงงานโดยเฉพาะในภาคการผลิตที่มีการใช้ทุน และเทคโนโลยีอย่างเข้มข้น นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนยังมุ่งเน้นด้านการพัฒนาวิชาความรู้ให้ความสำคัญกับประกาศนียบัตรหรือใบรับรองผลการศึกษามากกว่าทักษะการทำงานจริง เพราะยังขาด

ความคิดริเริ่มและการประยุกต์ความรู้พื้นฐานที่เรียนมาในการปฏิบัติงานจริง เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรของสถาบันการศึกษายังคงเน้นความรู้ทางทฤษฎีที่สถาบันการศึกษาต้องการสอนเป็นหลักมากกว่าความรู้ในการปฏิบัติจริงในวิชาชีพหรือการทำงานที่ภาคการผลิตและบริการ

(๓) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และชุมชนเมือง โดยไม่มีการดำเนินมาตรการควบคุม และบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม ดังนี้คือ

➢ **ทรัพยากรน้ำและดินเสื่อมโทรมลง** สภาพแม่น้ำสายหลัก โดยเฉพาะแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง แม่น้ำท่าจีนตอนล่างเสื่อมโทรมลง แหล่งน้ำเริ่มมีจำกัด และมีความขัดแย้งกันระหว่างภาคเกษตรอุตสาหกรรม และชุมชนเมือง โดยเฉพาะบริเวณลุ่มน้ำบางปะกง ซึ่งมีการขยายตัวของเมือง กิจกรรมด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และเกษตรกรรมอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการใช้น้ำมีปริมาณมาก ส่งผลให้เกิดการแย่งกันใช้น้ำ ขณะที่ดินเสื่อมโทรมลง จากการปล่อยน้ำเสียที่มีสารพิษตกค้างจากโรงงานอุตสาหกรรมโดยไม่มีการบำบัด รวมทั้งสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช และปุ๋ยเคมีได้กระจายตัว และซึมซับลงในดิน เมื่อมีการสะสมมากขึ้น จะทำให้ดินซึ่งเคยมีความอุดมสมบูรณ์เริ่มเสื่อมโทรม ส่งผลให้เกษตรกรได้ผลผลิตน้อยลง และผลผลิตที่ได้มีสารพิษตกค้าง

➢ **มีพื้นที่ป่าไม้ไม่ถึงร้อยละ ๓๐ ของพื้นที่ทั้งหมด** ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ โดยเฉพาะทำให้ดินขาดความชุ่มชื้น เกิดภาวะความแห้งแล้งในฤดูร้อน และน้ำท่วมในฤดูฝน เนื่องจากขาดป่าไม้ซึมน้ำ แม่น้ำภาคกลางจะมีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น ๑.๑ ล้านไร่ ในช่วงปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒ แต่ก็มีแนวโน้มที่จะเกิดภาวะภัยแล้ง และน้ำท่วมบ่อยขึ้น และรุนแรงมากขึ้น หากไม่มีการดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้อย่างจริงจัง

➢ **ความสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งลดลงอย่างมาก** สาเหตุสำคัญเนื่องจากการทำประมงเกินศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ โดยเฉพาะการใช้วิธีการหรือเครื่องมือประมงประเภทที่ทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างรุนแรง ประกอบกับระดับน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้น และพื้นที่ป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลายเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่มีแหล่งพุ่มพักสัตว์น้ำวัยอ่อน และปะทะคลื่นลมจากทะเล ส่งผลกระทบให้การกักตุนชายฝั่งมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น นอกจากนี้ยังมีการปล่อยของเสีย และน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และชุมชนลงสู่ชายฝั่ง และท้องทะเล นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมงและชายฝั่ง

➢ **การพัฒนาอุตสาหกรรมในบางพื้นที่มีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการมลพิษที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต** อาทิ ปัญหามลพิษทางอากาศจากอุตสาหกรรมในบริเวณนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กในจังหวัดสระบุรี ราชบุรี และสมุทรปราการ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการจัดการกากสารพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยมีบางส่วนได้ถูกลักลอบนำไปทิ้งในที่สาธารณะ และก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา

๓.๔.๓ โอกาส

(๑) การเปิดเสรีการค้าและการลงทุน

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีที่ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศของสินค้าและบริการอย่างเสรีมากขึ้น ทำให้ภาคกลางมีโอกาสขยายตลาดส่งออกมากขึ้นรวมทั้งการชักจูงนักลงทุนเข้ามาลงทุนในพื้นที่ภาคกลางเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีความพร้อมทั้งในด้านทำเลที่ตั้ง ระบบโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคมตลอดจนฐานเศรษฐกิจเดิมมีอยู่ในพื้นที่ ดังนี้

➢ ภาคกลางมีโอกาสสูงในการขยายการผลิตด้านอุตสาหกรรมที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมพื้นฐานที่มีอยู่ ได้แก่ เหล็ก ผลิตภัณฑ์เคมี/ปิโตรเคมี/ปิโตรเลียม เครื่องใช้ไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ วัสดุก่อสร้าง และแปรรูปการเกษตร โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีระดับกลางและระดับสูง อุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนและเทคโนโลยีมากกว่าอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมาก

อุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องในพื้นที่อุตสาหกรรมที่มีลักษณะการผลิตเป็นกลุ่มโดยมีความเชื่อมโยงและพึ่งพาสนับสนุนซึ่งกันและกันหรือมีการรับช่วงการผลิตของอุตสาหกรรมในท้องถิ่น อุตสาหกรรมที่มีข้อได้เปรียบด้านที่ตั้งโดยสามารถใช้ประโยชน์โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะโรงงานที่จะต้องย้ายสถานที่ตั้งออกจากเขตกรุงเทพฯ

➢ ภาคกลางมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภท ทั้งทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ จึงมีโอกาสูงในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนของกลุ่มประชากรผู้สูงอายุจากสหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น เป็นต้น

➢ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้าของการรวมกลุ่มในอนุภูมิภาคจาก ข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน และข้อตกลงอื่นๆ ได้แก่ Greater Mekhong Sub-Region World Trade Organization/APEC/Free Trade Agreement ทำให้ภาคกลางมี โอกาสในการเพิ่มปริมาณและมูลค่าการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและการบริการ และมีโอกาสที่จะได้ใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศเพื่อนบ้านคือสหภาพพม่าและกัมพูชา เพื่อขยาย การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และสร้างฐานการผลิตทั้งด้านเกษตรและอุตสาหกรรมตามแนวเขตพื้นที่ ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศเพื่อนบ้าน และในขณะนั้นมีการ สนับสนุนและผลักดันโครงการสำคัญระหว่างประเทศไทยกับสหภาพพม่าคือ โครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกและเขต นิคมอุตสาหกรรมทวาย ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาทั้งในด้านกายภาพและการพัฒนาพื้นที่หลังท่าที่สามารถ รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยในระยะยาว โดยเฉพาะอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เหล็กและเหล็กกล้า และยานยนต์ และมีศักยภาพที่จะเชื่อมโยงโครงข่ายการขนส่งในระดับภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการ พัฒนาเส้นทางขนส่งสินค้าเชื่อมโยงระหว่างท่าเรือน้ำลึกทวาย ท่าเรือแหลมฉบัง และประเทศอื่นในภูมิภาค ทำให้ไทยมีโอกาสเป็นศูนย์กลางการขนส่งและโลจิสติกส์ของภูมิภาค

(๒) **ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว** ทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี ช่วยสร้างโอกาสใหม่ในการเรียนรู้ในการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารและความรู้ได้อย่างกว้างขวาง สามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการ ผลิต ส่งเสริมกระบวนการการผลิตที่สะอาดช่วยประหยัดการใช้ทรัพยากร และลดปริมาณของเสียและมลพิษ ได้มากขึ้น ขณะที่การเชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับสินค้า และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ สนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและผลักดัน ให้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

(๓) **โครงสร้างประชากรที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุ**มีโอกาให้กับ การผลิตสินค้าและบริการที่สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การขยายตัวของตลาดอาหารสุขภาพ สมุนไพร และการแพทย์พื้นบ้าน สถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนระยะยาวของผู้สูงอายุ

(๔) **กระแสการรักษาสุขภาพและความนิยมธรรมชาติ**ที่ขยายตัวไปทั่วโลกช่วยให้อุณหภูมิ ความตระหนักในการดูแลสุขภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกัน ก็สร้างกระแสความนิยม บริโภคสินค้าเชิงอนุรักษ์และสินค้าสุขภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากพืช เช่น สมุนไพร จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิ ปัญญาท้องถิ่นในเรื่องพืชสมุนไพรและการดูแลสุขภาพของไทย ซึ่งจะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทาง เศรษฐกิจได้ โดยจะมีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ

๓.๔.๒ ภาวะคุกคาม

(๑) **มาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี** การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคกลาง โดยเฉพาะ อย่างยิ่งด้านการส่งออกได้รับแรงกดดันจากการกีดกันทางการค้าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่น มาตรฐานการผลิตสินค้า

มาตรฐานด้านความสะอาดและสุขอนามัย โดยมีการตั้งกฎเกณฑ์ในการรับซื้อสินค้าจากผู้ผลิตค่อนข้างมาก และมีการตรวจสอบคุณภาพอย่างเข้มงวด ส่งผลให้ผู้ประกอบการในภาคกลางต้องเร่งปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตและคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศ

(๒) ระบบคุณค่าที่ดีของสังคมไทยเสื่อมถอยลง เนื่องจากคนในสังคมไม่สามารถปรับตัว และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม มีผลทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนไป หันไปนิยมและซึมซับ วัฒนธรรมต่างชาติที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้น ให้ความสำคัญกับวัตถุนิยม เงินตรา ดำรงชีวิตเกินความพอเพียง ซึ่งมีสัญญาณความเสื่อมถอยจากการที่เด็กและเยาวชนบางส่วนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ไม่สามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ นิยมใช้อารมณ์และความรุนแรงมากกว่าเหตุผล มีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม และการจับกลุ่มมั่วสุมกระทำความผิดต่างๆ ขาดการเคารพผู้อาวุโส ขาดความกตัญญูรู้คุณ สถาบันครอบครัวอ่อนแอลง เนื่องจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมเปลี่ยนแปลงไป มุ่งทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ สามีภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้านทำให้แบ่งเวลาให้ครอบครัวมีน้อย ความสัมพันธ์การช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครอบครัวลดลง เห็นได้จากการอัตราการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้น ขณะที่คุณภาพทางการศึกษาลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถสร้างคนที่มีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกได้

๔. ทิศทางพัฒนาภาคกลางและทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด

ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ภาคกลางจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ภาคกลางจำเป็นต้องปรับตัวและกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคกลางโดยให้ความสำคัญกับการเป็นฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมชั้นนำของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศูนย์รวมการผลิตอาหารและการท่องเที่ยวของเอเชีย ศูนย์การค้าและการขนส่งสินค้าสู่อินโดจีนและนานาชาติ สังคมมีความเป็นธรรมและสมานฉันท์ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหมาะสมต่อการดำรงชีวิต ซึ่งบทบาทและทิศทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

๔.๑ บทบาทการพัฒนาภาคกลาง

๔.๑.๑ เป็นฐานเศรษฐกิจหลักของประเทศ โดยเป็นพื้นที่ศูนย์รวมที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ พื้นที่ฐานการผลิตการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ และศูนย์กลางการค้าและขนส่งเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

๔.๑.๒ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ โดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางการศึกษา และศูนย์บริการสุขภาพ

๔.๑.๓ เป็นประตูสู่เศรษฐกิจโลกและศูนย์กลางการบริการธุรกิจและการพาณิชย์นานาชาติ

๔.๒ เป้าประสงค์ของการพัฒนา

(๑) ประชาชนมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง

(๒) ประชาชนมีสุขภาพกายและจิตใจที่เข้มแข็ง ครอบครัวอบอุ่น และชุมชนเข้มแข็ง

(๓) ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพและสมดุล ผลผลิตภาพการผลิตรวมของพื้นที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง มูลค่าการผลิตโดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเกษตรเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีความมั่นคงทางด้านอาหารและพลังงาน

(๔) ภาคกลางมีสภาพแวดล้อมที่สะอาด มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เป็นฐานรองรับการประกอบอาชีพและดำรงชีพของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

๔.๓ ทิศทางการพัฒนาภาคกลาง

แนวทางที่ ๑ พัฒนารฐานการผลิตภาคเกษตรของภาคกลางให้เข้มแข็งและยั่งยืน โดยมุ่งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตโดยเน้นการใช้ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัย ทั้งที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการ และเสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกร เพื่อสร้างความมั่นคงของอาหารและพลังงาน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) พัฒนาระบบการผลิตภาคการเกษตรไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการผลักดันให้กระบวนการผลิตเข้าสู่ระบบ Good Agricultural Practice (GAP) การแปรรูปเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสินค้าสูงที่หลากหลายตอบสนองพฤติกรรมของผู้บริโภค พัฒนาขีดความสามารถของเกษตรกรให้มีความรู้และทักษะในการทำเกษตรเชิงธุรกิจ รวมถึงการบริหารจัดการและการตลาดสำหรับสินค้าเกษตร นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งน้ำตลอดจนการบริหารจัดการการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมให้สำนักงานเกษตรจังหวัด ปศุสัตว์ ประมง มหาวิทยาลัย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการตรวจรับรองกระบวนการผลิตตามมาตรฐาน GAP และ Organic Farm

(๒) รักษาพื้นที่เกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ของภาคไว้ให้เป็นแหล่งผลิตอาหารและพลังงานทดแทน โดยกำหนดแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ รวมทั้งกำหนดมาตรการคุ้มครองไม่ให้เกิดการรุกร้าของโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนเข้าสู่พื้นที่การเกษตร

(๓) ส่งเสริมการทำการเกษตรที่ยั่งยืน และส่งผลกระทบทางบวกต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม อาทิ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน และมีผลผลิตที่หลากหลายช่วยลดความเสี่ยงด้านราคาและมีมูลค่าผลผลิตสูง

(๔) สนับสนุนการวิจัยและ พัฒนาการผลิตพืชพลังงาน เพื่อลดต้นทุนและลดมลภาวะแก่ชุมชน โดยให้มีการศึกษาทางเลือกของเกษตรกรภาคกลางในการปรับระบบการผลิตไปสู่พืชพลังงาน ส่งเสริมการนำวัตถุดิบเหลือใช้จากการเกษตรมาผลิตเป็นพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือนและชุมชน ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการศึกษาความเป็นได้อย่างรอบด้าน รวมถึงความพร้อมของเกษตรกร และควรดำเนินการในลักษณะของการให้ข้อมูล ความรู้ และทางเลือกแก่เกษตรกร มากกว่าการส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนโดยตรง

(๕) สนับสนุนการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพ โดยพัฒนาและสร้างองค์ความรู้แก่เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการฟาร์มในเชิงธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ และพึ่งตนเองได้ พัฒนาเกษตรกรให้มีความเป็นมืออาชีพ สนับสนุนการเรียนรู้ของเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ และการมีกลุ่มที่ปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์จริงคอยให้คำแนะนำ รวมทั้งรักษาและคุ้มครองพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตรกรรมและสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเองหรือได้สิทธิใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ และสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคกลางเพื่อประโยชน์ในการวางแผนพัฒนา

แนวทางที่ ๒ ยกระดับคุณภาพและกระบวนการผลิตสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่มบนพื้นฐานแนวคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม รวมทั้งต่อยอดองค์ความรู้เพื่อให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตของภาคอุตสาหกรรมให้สะอาด ปลอดภัย ตลอดจนการสร้างนวัตกรรมเพื่อมุ่งสู่การเป็นอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ และอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ โดยให้ความสำคัญกับเทคนิคการผลิตที่ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การนำวัตถุดิบหรือของเสียกลับมาใช้ใหม่ และการใช้เทคโนโลยีสีเขียว (Green Technology) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี

วิจัยและนวัตกรรมทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ตลอดจนพัฒนาความสามารถของกำลังคนให้มีทักษะและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและกฎเกณฑ์ใหม่ทางการค้าที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงความเข้าใจเกี่ยวกับระบบห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain competitiveness) เป็นต้น

(๒) ส่งเสริมการพัฒนาและรักษาแหล่งท่องเที่ยว และพัฒนาภาคบริการ โดยเร่งฟื้นฟูและจัดระเบียบแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวให้พอเพียง และยกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับตลาดและชุมชน เชื่อมโยงธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อรองรับกลุ่มลูกค้านักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เน้นการสร้าง ความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยว การเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของภาคกลางมา สร้างมูลค่าเพิ่มเชิงความรู้ สติปัญญา และคุณค่าทางจิตใจให้กับนักท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ และทักษะของผู้ประกอบการและชุมชนที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นในการประกอบธุรกิจ บริการที่เชื่อมโยงกับบริการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนและท้องถิ่นเป็นผู้ที่สามารถพัฒนากิจกรรมเชิงธุรกิจ และเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างแท้จริง รวมทั้งส่งเสริมและปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์และสภาพแวดล้อมที่สวยงามปราศจากมลพิษของแหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างยิ่งยืน

(๓) สนับสนุนการยกระดับการบริหารจัดการไปสู่การสร้าง ความเชื่อมโยงและความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจที่ระดับห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain competitive advantage) โดยการพัฒนาศูนย์กลางในระดับและด้านต่างๆให้มีคุณภาพแบบมืออาชีพเพื่อสนับสนุนภาคธุรกิจ การเร่งผลักดัน ยุทธศาสตร์การพัฒนากระบวนโลจิสติกส์อย่างจริงจัง พัฒนาระบบอำนวยความสะดวกทางการค้าของภาครัฐ เพื่อสนับสนุนให้ภาคธุรกิจมีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น ควบคู่ไปกับการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเหล่านี้ เห็นความสำคัญ ข้อได้เปรียบ และประโยชน์ของการยกระดับแหล่งผลิตที่มีอยู่ในภาคกลางให้เป็นศูนย์กลางการ เชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานการผลิต (Regional Supply Chain Headquarters) ของภูมิภาคภายใต้บริบทของการรวมกลุ่มทาง เศรษฐกิจและการสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

(๔) สนับสนุนให้มีการพัฒนาสินค้าและบริการใหม่ๆ ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนพื้นฐานการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญา โดยมีการนำเทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรมเข้ามา ช่วยในการสร้างมูลค่าเพิ่ม และต่อยอดในการประยุกต์ใช้ทั้งเชิงพาณิชย์และชุมชน เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

แนวทางที่ ๓ พัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีสุขภาพแข็งแรงและสามารถช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้พึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาปรับปรุงหลักสูตร คุณภาพอาจารย์ผู้สอน และกระบวนการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพ และได้มาตรฐานสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของภาค เพื่อตอบสนองความต้องการของภาคการผลิต บริการ การตลาด และทันกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี โดยเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการ และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการปรับปรุงดังกล่าว

(๒) กระจายบริการสาธารณสุขชุมชนให้ครอบคลุมอย่างจริงจัง โดยยกระดับคุณภาพและปริมาณด้านบุคลากรทางการแพทย์ เวชภัณฑ์ และสถานพยาบาล ให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของชุมชน และพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยการสร้างกระบวนการเผยแพร่ความรู้และให้คำปรึกษาแนะนำในการดูแลสุขภาพทั้งด้านร่างกายและสุขภาพจิตใจเพื่อลดปัญหาในการทำงาน และปัญหาครอบครัวอย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงได้ง่าย

(๓) ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทจัดหาสวัสดิการ และบริการเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ รวมถึงการสร้างกิจกรรมให้ผู้สูงอายุสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น เช่น โดยการขยายผลเรื่องศูนย์ ๓ วัย/สังคมวัยวุฒิ ที่ผู้สูงอายุ วัยทำงาน และวัยเด็กอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลกัน เพื่อนำไปสู่สังคมที่เอื้ออาทร

(๔) สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการพัฒนาระบบเฝ้าระวังและเร่งรัดแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหายาเสพติด ในพื้นที่เมืองใหญ่และพื้นที่ที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

(๕) ส่งเสริมการปลูกฝังค่านิยมที่เอื้อต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยให้กับเยาวชน เพื่อสร้างให้เยาวชนเกิดภูมิคุ้มกัน สามารถจัดการกับปัญหาสังคมที่กำลังจะทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต โดยค่านิยมสำคัญที่ควรสนับสนุนได้แก่ การรักในความจริง และการพัฒนาความสามารถในการจำแนกคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมที่มีอยู่ในสังคม หลักสิทธิและเสรีภาพ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักหน้าที่ของพลเมืองและความรับผิดชอบต่อสาธารณะ หลักความมีส่วนร่วมของประชาชน หลักเสียงข้างมากและสิทธิของเสียงข้างน้อย

แนวทางที่ ๔ พัฒนาระบบเครือข่ายคมนาคมขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าที่เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจชายแดน รวมทั้งยกระดับความสามารถของผู้ประกอบการและพนักงานในการทำธุรกิจการค้าข้ามประเทศ เพื่อสนับสนุนการเปิดประตูการค้าเข้าไปครองตลาดในประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) ปรับปรุง และพัฒนาระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเสริมสร้างและขยายโอกาสทางการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

(๒) ยกระดับการให้บริการและอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดนสำคัญให้ได้มาตรฐานสากล ทั้งการให้บริการด้านศุลกากร และการตรวจคนเข้าเมือง

(๓) จัดเตรียมระบบโครงสร้างบริการพื้นฐานบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดนโดยเฉพาะพื้นที่ที่เชื่อมโยงการค้ากับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ทวาย(เมียนมาร์) และปอยเปต (กัมพูชา) ให้ได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชน เพื่อเอื้ออำนวยให้มีการติดต่อธุรกิจการค้า การท่องเที่ยว และการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้สะดวกมากขึ้น

(๔) เจรจากำหนดหลักเกณฑ์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการผ่อนคลाय กฎระเบียบ และข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคต่อการผ่านแดน การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างกัน เพื่อสร้างแรงจูงใจ และความมั่นใจแก่นักลงทุนในเขตเศรษฐกิจชายแดน และประเทศเพื่อนบ้าน

(๕) สนับสนุนให้มีการพัฒนากำลังคนด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานในพื้นที่ภาคกลางและชายแดนให้มีความสามารถในการดำเนินการและประกอบกิจการข้ามประเทศ

แนวทางที่ ๕ ปกป้อง และเร่งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ ปราศจากมลภาวะ ก่อให้เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศและเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนต่อไป โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

(๑) **บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างบูรณาการ** ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการอนุรักษ์ พื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อคงความสมดุลของระบบนิเวศ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

➢ **ฟื้นฟู และปรับปรุงดินที่มีปัญหา** ได้แก่ ดินเปรี้ยว ดินเค็ม และดินขาดสารอินทรีย์ โดยการสนับสนุนให้เกษตรกรใช้วิธีการเพาะปลูกที่เหมาะสม เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่ รวมทั้งลดการใช้สารเคมี เพื่อบำรุงรักษาดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการทำการเกษตรต่อไป ได้อย่างยั่งยืน

➢ **พัฒนา และปรับปรุงฟื้นฟูแหล่งน้ำขนาดกลางและขนาดเล็ก** เพื่อเพิ่มปริมาณเก็บกักน้ำให้เพียงพอ และทันกับความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น ควบคู่ไปกับการขยายระบบชลประทาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งน้ำ และกระจายน้ำอย่างทั่วถึง

➢ **เพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรน้ำในพื้นที่ประสบภัยแล้ง** ให้น้ำสำหรับใช้ประโยชน์ในปริมาณที่พอเพียง และสม่ำเสมอทั่วถึง โดยการผันน้ำจากพื้นที่ที่มีน้ำต้นทุนสูงมาสู่พื้นที่ที่มีน้ำน้อย หรือขาดแคลน การเสริมขีดความสามารถของแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้สามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่มขึ้น ตลอดจนการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่สาธารณะที่เหมาะสม และการขุดสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร

➢ **เร่งบูรณะฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร** โดยการปลูกป่าเพิ่มเติม และการเพิ่มมาตรการเฝ้าระวังติดตามการบุกรุกป่า โดยสนับสนุนสิทธิ และบทบาทของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนไม่ให้เสื่อมโทรมลง

➢ **คุ้มครอง และฟื้นฟูป่าชายเลน ปะการัง และหญ้าทะเล** ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการกำหนดพื้นที่ และหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ หรือข้อตกลงร่วมกันของภาคีพัฒนา ในการจัดการฟื้นฟูป่าชายเลน การเฝ้าระวังการลักลอบจับสัตว์น้ำ การคุ้มครองปะการัง หญ้าทะเล พื้นที่จับสัตว์น้ำ พื้นที่เพาะเลี้ยง และการทำประมงชายฝั่ง เพื่อป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง และไม่ให้ทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรมลงไปอีก

(๒) **ป้องกัน และควบคุมมลพิษที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน** โดยเฉพาะการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุตสาหกรรมหลักของประเทศ การลดและขจัดมลพิษทางอากาศ การกำจัดขยะ และของเสียอันตราย และการบำบัดน้ำเสีย เพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ปราศจากมลภาวะ และมีสุขภาพที่ดี

➢ **กำหนดมาตรการควบคุม และมาตรการจูงใจในการป้องกัน และควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศในเขตชุมชน และเขตอุตสาหกรรม** ให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อให้ชุมชน และอุตสาหกรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลกัน และสันติสุข

➢ **ป้องกัน และควบคุมการปล่อยมลพิษทางน้ำในเขตชุมชน และเขตอุตสาหกรรม** โดยปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชน รวมทั้งการจัดการน้ำทิ้งจากครัวเรือน และโรงงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อควบคุมและบรรเทาปัญหาน้ำเสีย โดยเฉพาะในบริเวณแม่น้ำสายหลักที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมาก เช่น แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง และแม่น้ำท่าจีนตอนกลางและตอนล่าง

➢ **เตรียมการป้องกันและควบคุมปัญหาสีน้ำแดงในแหล่งอุตสาหกรรมให้เป็นที่ยอมรับและไม่เป็นข้อกีดกันทางการค้าในระดับสากล** โดยการเพิ่มประสิทธิภาพระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบการระบายมลสารอากาศ และระบบกำจัดของเสียอันตราย เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับชุมชนการเกษตรและการท่องเที่ยว

➢ **ปรับปรุงกระบวนการรวบรวม ขนย้าย กำจัดขยะ และของเสียอันตรายให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น** โดยเฉพาะการสนับสนุนให้ภาคเอกชนที่มีศักยภาพเข้ามาลงทุนในกิจการกำจัดของเสียอันตรายให้มากขึ้น เพื่อรองรับปริมาณของเสียอันตรายที่มีจำนวนมาก ในขณะเดียวกันทำให้เกิดการแข่งขัน การให้บริการ และราคาค่าบริการ

➢ **เตรียมการป้องกัน และควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชนเมือง** โดยการแก้ไขปัญหามลพิษ การบริหารจัดการระบบบำบัดน้ำเสีย การกำจัดขยะ การลดมลภาวะทางอากาศ ตลอดจนการจัดทัศนียภาพของเมืองให้สวยงาม มีพื้นที่สีเขียว และสวนสาธารณะ

๔.๓ ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด

๔.๓.๑ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑ (นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี)

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๑ มีลักษณะเป็นพื้นที่กึ่งเกษตรกึ่งอุตสาหกรรมและเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับกรุงเทพและปริมณฑล จึงมีทั้งพื้นที่เมือง พื้นที่อยู่อาศัยและโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งธุรกิจที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว และพื้นที่เกษตรกรรม ตลอดจนมีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศเป็นที่ยอมรับว่าเป็นมรดกโลก มีระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่งค่อนข้างสมบูรณ์ และมีทรัพยากรธรรมชาติคือแม่น้ำสายหลัก ซึ่งกำลังประสบภาวะเสื่อมโทรมอย่างมาก จึงมีประเด็นการพัฒนา ดังนี้

(๑) พัฒนาพื้นที่เมืองของจังหวัด ให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่มีลักษณะสอดคล้องกับโอกาสทางเศรษฐกิจและลักษณะพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และขีดความสามารถของจังหวัด

(๒) ส่งเสริมการพัฒนาภาคเกษตรไปสู่การผลิตอาหารปลอดภัย และพัฒนาให้เกษตรกรมีความสามารถในการทำเกษตรในเชิงธุรกิจ ทั้งโดยการปรับกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานและการพัฒนาองค์กรเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ ให้มีความสามารถในการประกอบการเกษตรเชิงธุรกิจมากยิ่งขึ้น

(๓) ส่งเสริมและผลักดันให้ภาคอุตสาหกรรมมีกระบวนการผลิตที่สะอาดและมีระบบบริหารจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน

(๔) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบริการท่องเที่ยวตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเน้นการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะอาด และปลอดภัย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าควรแก่การเรียนรู้ และเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

(๕) พัฒนาและฟื้นฟูแม่น้ำสายหลักของอนุภาคเพื่อให้เป็นแหล่งกำเนิดอาชีพของประชาชนในพื้นที่

(๖) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในด้านสุขภาพส่วนบุคคล ความอบอุ่นในครอบครัว และการเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน

(๗) พัฒนาและส่งเสริมให้ภาคชุมชนและท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการจัดหาและบริหารการให้บริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ประชาชนในท้องถิ่น

๔.๓.๒ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๒ (ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง)

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๒ มีลักษณะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมทั้งนาและไร่เป็นส่วนใหญ่ และจัดได้ว่าเป็นแหล่งผลิตอาหารสำคัญของประเทศเพราะมีพื้นที่ราบกว้างและมีระบบชลประทานที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีแนวโน้มของการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้นในบางพื้นที่ทั้งอุตสาหกรรมอาหาร และพลังงาน มีระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่งค่อนข้างสมบูรณ์ และมีทรัพยากรธรรมชาติคือแม่น้ำสายหลักเป็นแหล่งที่มาของอาชีพหลักของประชาชนทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม บริการขนส่งทางน้ำ และท่องเที่ยว แต่มักได้รับผลกระทบ

จากปัญหาอุทกภัยเพราะมีพื้นที่รับน้ำมากในช่วงน้ำหลาก จังหวัดในกลุ่มนี้มีทรัพยากรที่เป็นทุนวัฒนธรรมมากทั้งแหล่งประวัติศาสตร์การสร้างชาติและแหล่งท่องเที่ยวในเชิงศาสนา จึงมีประเด็นการพัฒนา ดังนี้

(๑) พัฒนาพื้นที่เมืองของจังหวัด ให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่มีลักษณะสอดคล้องกับโอกาสทางเศรษฐกิจและลักษณะพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และขีดความสามารถของจังหวัด

(๒) ส่งเสริมการพัฒนาภาคเกษตรไปสู่การผลิตอาหารปลอดภัยและการผลิตพืชพลังงาน และพัฒนาให้เกษตรกรมีความสามารถในการทำเกษตรในเชิงธุรกิจ ทั้งโดยการปรับกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน และการพัฒนาองค์กรเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ ให้มีความสามารถในการประกอบการเกษตรเชิงธุรกิจมากยิ่งขึ้น

(๓) ส่งเสริมและผลักดันให้ภาคอุตสาหกรรมมีกระบวนการผลิตที่สะอาดและมีระบบบริหารจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน

(๔) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาบริการท่องเที่ยวตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเน้นการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะอาด และปลอดภัย การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ผูกโยงกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ทั้งด้านการปกครองและศาสนา และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวโดยการสร้างสรรค์สินค้าที่ระลึกจากรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว

(๕) พัฒนาและฟื้นฟูแม่น้ำสายหลักของอนุภาคเพื่อให้เป็นแหล่งกำเนิดอาชีพของประชาชนในพื้นที่

(๖) พัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อการแก้และบรรเทาปัญหาอุทกภัยอย่างเป็นระบบ

(๗) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในด้านสุขภาพส่วนบุคคล ความอบอุ่นในครอบครัว และการเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน

(๘) พัฒนาและส่งเสริมให้ภาคชุมชนและท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการจัดหาและบริหารการให้บริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ประชาชนในท้องถิ่น

๔.๓.๓ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๑ (นครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี)

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๑ มีศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรมการเกษตร การท่องเที่ยว และการค้าชายแดนที่ในอนาคตจะกลายเป็นประตูการค้าที่สำคัญในระดับประเทศ เนื่องจากการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงท่าเรือทวายของสหภาพพม่าผ่านทางจังหวัดกาญจนบุรี ไปเชื่อมกับแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) ไปยังประเทศกัมพูชาและเวียดนามทางชายแดนฝั่งตะวันออกของภาค ซึ่งต้องเตรียมการรองรับการพัฒนาทั้งด้านการค้า การเกษตร การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงมีทิศทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

(๑) การพัฒนาเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมการเกษตรที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยการคุ้มครองพื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ที่รัฐได้ลงทุนระบบชลประทานและบริการขั้นพื้นฐานไปแล้วจำนวนมากให้สามารถทำการเกษตรต่อไปตามศักยภาพของพื้นที่ ป้องกันการรุกร้าและการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ รวมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ให้มีความทนทานต่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งเสริมการใช้สารชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมีพร้อมทั้งมีการจัดระบบการตรวจสอบรับรองคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้า และพัฒนาการแปรรูปสินค้าเกษตรให้มีความหลากหลายและมีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด

(๒) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(Eco-Tourism) โดยรักษาสสมดุลระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับขีดความสามารถที่จะรองรับให้ได้ และสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศน์แก่นักท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรและบริการการท่องเที่ยว พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกลมกลืนกับทรัพยากร โดยยังคงรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน รักษาเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและสังคมของพื้นที่ และสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้มีความมั่นใจและความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

(๓) พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน โดยเน้นการวางแผนเตรียมการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้า อุตสาหกรรม การเกษตร และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้สอดคล้องกับนโยบายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม พัฒนามาตรฐานบริการและอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดนให้เพียงพอและได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ ส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรและผู้ประกอบการท้องถิ่น รวมทั้งการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวเพื่อเตรียมการรองรับการเข้าออกของแรงงานจากสหภาพพม่า

(๔) สร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะการสนับสนุนการพัฒนาสินค้า OTOP ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชน รวมทั้งไม่สร้างผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในชุมชน การนำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมการพัฒนาระดับผู้ประกอบการ OTOP เป็นผู้ประกอบ SMEs แบบมีอาชีพที่มีการผลิตที่มีคุณภาพมาตรฐาน มีการบริหารจัดการที่ดี และมีช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของตนเอง โดยยังคงไว้ซึ่งความเชื่อมโยงกับชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น

(๕) อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกบุกรุกทำลาย เนื่องจากพื้นที่กลุ่มจังหวัดเป็นพื้นที่ป่าและแหล่งน้ำที่สำคัญของภาค จึงควรกำหนดกฎเกณฑ์และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีระเบียบ ไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากการลงทุนขนาดใหญ่ของเอกชน หน่วยราชการ และนักลงทุนต่างประเทศ เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าและแหล่งน้ำ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และลดผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา

๔.๓.๔ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๒ (เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม)

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๒ มีศักยภาพและโอกาสการพัฒนาทั้งด้านการเกษตร (ทำนา ทำสวน ทำนาเกลือ การประมง เพาะเลี้ยงชายฝั่ง) และด้านอุตสาหกรรม โดยในปัจจุบันมีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นโดยเฉพาะจังหวัดสมุทรสาคร นอกจากนี้ยังมีศักยภาพและโอกาสการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และท่องเที่ยวทางทะเล จึงมีทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด ดังนี้

(๑) ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญการปรับปรุงกระบวนการผลิตของภาคอุตสาหกรรมให้สะอาด และปลอดภัย ตลอดจนพัฒนาระบบการบริหารจัดการของเสียและมลพิษจากการประกอบการอุตสาหกรรมให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างจิตสำนึกให้ผู้ประกอบการมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ รวมทั้งจัดหาและส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนมาใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น

(๒) สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ผูกกับศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยภาครัฐต้องส่งเสริมความร่วมมือจากภาคเอกชน ชุมชน ท้องถิ่นให้ ร่วมกันดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ประสานเข้ากับความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และสามารถรักษาระบบนิเวศท้องถิ่นไว้ได้ พร้อมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคเอกชน ท้องถิ่น ชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อย และวิสาหกิจชุมชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวใน ท้องถิ่นแบบ Homestay โดยการพัฒนาทักษะความรู้ทั้งในด้านภาษาต่างประเทศ และการประกอบธุรกิจการ ท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้และช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

(๓) การพัฒนาเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรมเกษตรที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยคุ้มครองพื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ที่รัฐได้ลงทุน ระบบชลประทานและบริการขั้นพื้นฐานไปแล้วจำนวนมากให้สามารถทำการเกษตรต่อไปตามศักยภาพของ พื้นที่ ป้องกันการรุกร้าและการนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ รวมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชพันธุ์ สัตว์ให้มีความทนทานต่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งเสริมการใช้สารชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมี พร้อมทั้งมีการจัดระบบการตรวจสอบรับรองคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้า และพัฒนาการแปรรูป สินค้าเกษตรให้มีความหลากหลายและมีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด

(๔) วางแผนและจัดระเบียบการใช้ที่ดิน โดยระบบการวางผังเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับ แนวโน้มการขยายตัวของขนาดชุมชนและอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มขยายตัวเข้ามาในพื้นที่เพิ่มขึ้น และป้องกันไม่ให้เกิดการรุกร้าของพื้นที่อุตสาหกรรมเข้าไปในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการทำเกษตร รวมทั้งเพื่อให้สามารถกำหนด ทิศทางการเจริญเติบโตของชุมชนได้อย่างเหมาะสม ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๕) จัดระเบียบแรงงานต่างด้าว เนื่องจากปัจจุบันมีแรงงานต่างด้าวมาทำงานและ อาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จนทำให้บางพื้นที่เกิดปัญหาการแย่งกันใช้บริการสาธารณะ และ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมตามมา โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร จึงควรมีการจัดระเบียบ ชุมชนแรงงานต่างด้าวในเขตเมือง พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลคนต่างด้าวเพื่อให้ง่ายต่อการจัดระเบียบ การควบคุมการเข้าออก หรือการเคลื่อนย้าย รวมถึงการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าว และให้มี การกำหนดค่าแรงของแรงงานต่างด้าวที่เหมาะสมตามมาตรฐานคุณภาพแรงงาน พร้อมทั้งส่งเสริมการลด ต้นทุนในด้านอื่นๆนอกจากค่าจ้างแรงงานให้แก่โรงงานอุตสาหกรรม

(๖) ป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษจากการกัดเซาะชายฝั่งทะเล โดยการบูรณาการองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษจากการกัดเซาะชายฝั่งทะเลอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมตามสภาพภูมิประเทศ ธรณีสัณฐานชายฝั่ง และสภาพภูมิอากาศ เพื่อไม่ให้เกิดการแก้ไขปัญหที่ไม่ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และป้องกันผลกระทบที่ทำให้เกิดการกัดเซาะในพื้นที่ข้างเคียง รวมทั้งให้ความสำคัญ กับการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลนที่นอกจากจะเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ด้านประมงแล้วยังสามารถกักเก็บกักบังกระแสน้ำลมเพื่อลดปัญหามลพิษจากการกัดเซาะชายฝั่งทะเลได้อีกด้วย

(๗) พัฒนาแหล่งน้ำทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เนื่องจากมีปัญหาน้ำขาดแคลนน้ำเพื่อ การเกษตรและการอุปโภคบริโภค ตลอดจนมีปัญหาน้ำเน่าเสียในพื้นที่ท้ายน้ำ แหล่งชุมชน และแหล่ง อุตสาหกรรม โดยการพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำและระบบการบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการและสนับสนุนให้มี การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นาในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดในการจัดหาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เพื่อสามารถเก็บน้ำ เพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคได้อย่างเพียงพอ สร้างความมั่นคงและเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตของ เกษตรกรและชุมชน ตลอดจน ส่งเสริมการใช้สารชีวภาพที่มีคุณสมบัติช่วยลดกลิ่น และบำบัดน้ำเสีย เพื่อแก้ไข ปัญหาน้ำเน่าเสียในพื้นที่ท้ายน้ำ แหล่งชุมชน และแหล่งอุตสาหกรรม

๔.๓.๕ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลาง (ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สมุทรปราการ สระแก้ว)

กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลางเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวจากกรุงเทพฯ และพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก มีระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่งค่อนข้างสมบูรณ์ สามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มจังหวัดอื่นๆ และประเทศเพื่อนบ้านได้โดยสะดวก รวดเร็ว เป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตร และปศุสัตว์ ศูนย์อุตสาหกรรมหลักหลายประเภท และแหล่งท่องเที่ยว และประตูการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาที่สำคัญ จึงมีทิศทางการพัฒนา ดังนี้

(๑) จัดระเบียบการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างมีแบบแผน เหมาะสม สอดคล้องกับการวางระบบโครงข่ายบริการพื้นฐาน และระบบขนส่งมวลชนรองรับการขยายตัวของเมืองหลวง และสนามบินสุวรรณภูมิ เพื่อให้การขยายตัวของชุมชนเมืองเป็นไปอย่างมีแบบแผน เป็นระเบียบเรียบร้อย สะดวกปลอดภัย รองรับการเป็นเมืองศูนย์กลางธุรกิจ และบริการนานาชาติ

(๒) ปรับปรุงและขยายระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง ในจุดที่เป็นคอขวดหรือเชื่อมโยงส่วนที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์ ทั้งเครือข่ายภายในกลุ่มจังหวัด และการเชื่อมโยงสู่พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้มีโครงข่ายคมนาคมที่เหมาะสมในการขนส่ง สามารถกระจายสินค้าได้สะดวก รวดเร็ว ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

(๓) ส่งเสริมกิจกรรมการเกษตรที่รักษาระบบนิเวศ และแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรมีความปลอดภัยจากสารพิษ มีคุณภาพ และมูลค่าเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค และสามารถแข่งขันได้ทั้งตลาดภายในประเทศ และต่างประเทศ

(๔) ยกกระดับคุณภาพ และมาตรฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในเวทีการค้าโลก ดำเนินการการป้องกันและควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับเป็นที่ยอมรับ ไม่เป็นข้อกีดกันทางการค้าในระดับสากล และเอื้อต่อการพัฒนาเป็นเขตอุตสาหกรรมเชิงนิเวศที่มีกระบวนการผลิตได้มาตรฐานสากล ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

(๕) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพร้อมทั้งปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้า และ บริการด้านการท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐานสากล และประทับใจนักท่องเที่ยว สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพแวดล้อม สะอาด สวยงาม สะดวก และปลอดภัย สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมมากขึ้น

(๖) อำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว รวมทั้งจัดเตรียมระบบโครงข่ายบริการพื้นฐาน บริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดนให้ได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชนเพื่อให้เป็นศูนย์กลางรองรับและกระจายสินค้าสู่อินโดจีน และจังหวัดใกล้เคียง

(๗) อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อให้สามารถรักษาคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ให้มีความหลากหลายอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ และมีการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศ

๔.๓.๖ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด)

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ และมีแนวโน้มที่จะเติบโตเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสมัยใหม่ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากมีการลงทุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จำนวนมาก เช่น ปิโตรเคมี กลั่นน้ำมัน เหล็ก ยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า และแปรรูปการเกษตร นอกจากนี้กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกยังเป็นแหล่งผลิตผลไม้ที่มีชื่อเสียง มีแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแพร่หลายในระดับนานาชาติ เช่น พัทยา บางแสน ตลอดจนเป็นเขตเศรษฐกิจชายแดนที่มีประวัติศาสตร์การติดต่อค้าขายกันอย่างยาวนาน จึงมีทิศทางการพัฒนา ดังนี้

(๑) ปรับปรุง และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด และจังหวัดใกล้เคียง อาทิ การปรับปรุง และขยายโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงการท่องเที่ยวจากพญาไผ่ จังหวัดระยอง – จันทบุรี เพื่อให้จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงในกลุ่มจังหวัด

(๒) แก้ไขปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ โดยการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต การแปรรูป และการตลาดอย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอน เพื่อให้ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ประเภทสินค้าและราคาตรงกับความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(๓) พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีการใช้เทคโนโลยีสะอาดในการผลิต คำนึงถึงผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นฐานอุตสาหกรรมหลักของประเทศ ที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องยั่งยืน และไม่เกิดความขัดแย้งกับชุมชน การเกษตร และการท่องเที่ยว

(๔) อำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว รวมทั้งจัดเตรียมระบบโครงข่ายบริการพื้นฐานบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดนให้ได้มาตรฐาน และสอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชน สนับสนุนการเป็นศูนย์การค้าชายแดนด้านตะวันออกของประเทศ

(๕) อนุรักษ์ ฟื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีส่วนร่วมของประชาชนควบคู่กับการบริหารจัดการมลภาวะ และควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ปราศจากมลภาวะ ก่อให้เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศ

(๖) ปรับปรุงประสิทธิภาพ และเพิ่มการใช้ประโยชน์โครงข่ายการคมนาคมขนส่งในพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อให้มีโครงข่ายคมนาคมขนส่งที่เหมาะสมในการขนส่ง และกระจายสินค้าไปยังท่าเรือ และกลุ่มจังหวัดใกล้เคียงได้โดยสะดวก รวดเร็ว และประหยัด สามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันกับต่างประเทศ และสนับสนุนการเป็นประตูสู่เศรษฐกิจนานาชาติ รวมทั้งดึงดูดการลงทุนมาสู่พื้นที่

๔.๓ แผนงาน/โครงการที่สำคัญของภาค

แผนงาน/โครงการสำคัญ (Flagship Projects) ของภาคกลางในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)

ทิศทางการพัฒนา	แผนงาน/โครงการสำคัญของภาค
แนวทางที่ ๑ พัฒนาฐานการผลิตภาคเกษตรของภาคกลางให้เป็นเกษตรที่ใช้ความรู้เข้มข้น (Knowledge Intensive Agriculture) โดยมุ่งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตโดยเน้นการใช้ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัย ทั้งที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการ และเสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกร เพื่อสร้างความมั่นคงของอาหารและพลังงาน	➢ แผนงานการพัฒนาภาคกลางเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย • โครงการพัฒนาผลิตผลเกษตรปลอดภัยสู่การยกระดับรายได้ของเกษตรกรแบบครบวงจร (สระบุรี) • โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยได้มาตรฐาน (บน ๒) • โครงการปรับโครงสร้างสินค้าเกษตรอินทรีย์ภาคตะวันออก • ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการเกษตรอินทรีย์ต้นแบบ(ภาคตะวันออก) • โครงการความร่วมมือพัฒนา ๘ จังหวัดภาคกลางตอนบนเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย • พัฒนาระบบการผลิตและการจัดการสินค้าเกษตรปลอดภัย (กลางล่าง) • แผนงานการส่งเสริมการผลิตพืชเพื่อให้ได้มาตรฐานปลอดภัยด้วยระบบ GAP (Good Agricultural Practice) • โครงการส่งเสริมการพัฒนาระบบเกษตรแบบปิด-กึ่งปิดสำหรับเกษตรกรรายย่อย • พัฒนาระบบการผลิตและการจัดการสินค้าเกษตรปลอดภัย (ด้านพืช) (กลางล่าง) • โครงการสนับสนุนการใช้สารชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมีในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ➢ แผนงานการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรธุรกิจเกษตรหรือสหกรณ์การเกษตร
แนวทางที่ ๒ ยกระดับคุณภาพและกระบวนการผลิตสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่มบนพื้นฐานแนวคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม รวมทั้งต่อยอดองค์ความรู้เพื่อให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน	➢ แผนงานส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านบริการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของจังหวัด/กลุ่มจังหวัด
แนวทางที่ ๓ พัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีสุขภาพแข็งแรงและสามารถช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสให้พึ่งตนเองได้มากขึ้น	➢ แผนงานการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชนมุ่งสู่การเป็นเมือง Eco City / Eco Town ที่สามารถรองรับการขยายตัวของกิจกรรมธุรกิจในอนาคต
แนวทางที่ ๔ พัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการ และอำนวยความสะดวกบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดน และเมืองชายแดนให้เชื่อมโยง และอำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน	➢ โครงการเพิ่มประสิทธิภาพโครงข่ายการขนส่งสินค้าบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดนด้านตะวันออก ➢ โครงการก่อสร้างเส้นทางรถขนส่งสินค้าเชื่อมโยงกับประเทศกัมพูชา

แนวทางที่ ๕ ปกป้อง และเร่งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	➤ แผนงานการพัฒนาและฟื้นฟูแม่น้ำสายหลักและแหล่งน้ำสำคัญของภาค • โครงการรักษ้ำพระยา/ป่าสัก (ด้านชุมชน) (บน ๑) • โครงการรักษ้ำพระยา/ป่าสัก (ระยะที่ ๒) (บน ๑) • โครงการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการน้ำในโรงงานอุตสาหกรรม (บน ๑) • โครงการควบคุมบริหารการจัดการน้ำทั้งในคลองสาธารณะเขตอุตสาหกรรม (บน ๑) • โครงการป้องกันแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำ แม่น้ำสายหลัก (บน ๒) • ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพแหล่งน้ำของแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลองและคูคลองสาขาสำหรับผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย(กลางล่าง) ➤ โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ ➤ โครงการฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร ภาคตะวันออก
--	---

ชื่อแผนงาน/โครงการสำคัญ	แผนงานการพัฒนาภาคกลางเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๑ พัฒนาระบบการผลิตภาคเกษตรภาคกลางให้ทันสมัยเพื่อสร้างความมั่นคงของอาหารและพลังงาน
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคกลางเป็นแหล่งอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ โดยมีกิจกรรมการผลิตทั้งผลผลิตจากพืชและสัตว์กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ ทั้งพืชไร่ พืชสวน ปศุสัตว์ หรือสัตว์น้ำ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ผักสวนครัว และพืชอาหารสัตว์ต่างๆ ไก่ หมู สุกร และปลา หรือผลิตภัณฑ์จากผลผลิตพืชและสัตว์เหล่านี้ ซึ่งได้หล่อเลี้ยงประชากรของประเทศรวมถึงการส่งออกเป็นรายได้อันดับต้นๆเข้าสู่ประเทศ อย่างไรก็ตามปัจจุบันแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศมีความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างเห็นได้ชัด โดยให้ความสำคัญมากขึ้นกับคุณภาพความสะอาดถูกอนามัยของอาหาร และจะต้องเป็นความสะอาดที่ได้มาตรฐานสากล ซึ่งมีผลให้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงกระบวนการผลิตอาหาร(Production process) ของภาคตั้งแต่จากฟาร์มผ่านกระบวนการแปรรูป(Manufactured) ไปจนถึงกระบวนการนำส่ง(Logistics process) ถึงผู้บริโภคสุดท้าย
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อให้ผลผลิตอาหารทั้งจากพืชและสัตว์ในพื้นที่ภาคกลางมีคุณภาพสะอาดได้มาตรฐานสากล
แนวทางดำเนินงาน	➢ ส่งเสริมและผลักดันให้แต่ละกลุ่มจังหวัด/จังหวัด มีโครงการเพื่อการปรับปรุงกระบวนการผลิตอาหารที่สะอาดปลอดภัยได้มาตรฐานสากลโดยผ่านกระบวนการตรวจรับรองตามความเหมาะสมกับเงื่อนไขและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ เช่น มาตรฐาน GAP, GMP, HACCP, มาตรฐานอาหารฮาลาล, มาตรฐานอาหารอินทรีย์ โดยอาจดำเนินการในลักษณะโครงการย่อยดังต่อไปนี้ • โครงการพัฒนาผลผลิตเกษตรปลอดภัยเพื่อยกระดับรายได้ของเกษตรกรแบบครบวงจร • โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยได้มาตรฐาน (บน ๒) • โครงการปรับโครงสร้างสินค้าเกษตรอินทรีย์ภาคตะวันออก • ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อการเกษตรอินทรีย์ต้นแบบ(ภาคตะวันออก) • โครงการความร่วมมือพัฒนา ๘ จังหวัดภาคกลางตอนบนเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย • พัฒนาระบบการผลิตและการจัดการสินค้าเกษตรปลอดภัย (กลางล่าง) • แผนงานการส่งเสริมการผลิตพืชเพื่อให้ได้มาตรฐานปลอดภัยด้วยระบบ GAP • โครงการส่งเสริมการพัฒนาระบบเกษตรแบบปิด-กึ่งปิดสำหรับเกษตรกรรายย่อย • พัฒนาระบบการผลิตและการจัดการสินค้าเกษตรปลอดภัย (ด้านพืช) (กลางล่าง) • โครงการสนับสนุนการใช้สารชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมีในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ จำนวนฟาร์มเกษตรกรหรือผู้ประกอบการได้รับการรับรองตามมาตรฐานสากลมากขึ้น ➢ ผลผลิตอาหารที่ผลิตได้จากพื้นที่ภาคกลางได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคว่าสะอาดได้มาตรฐานสากล

ชื่อแผนงาน/โครงการสำคัญ	แผนงานการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรธุรกิจเกษตรหรือสหกรณ์การเกษตร
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๑ พัฒนาศูนย์การผลิตภาคเกษตรภาคกลางให้ทันสมัยเพื่อสร้างความมั่นคงของอาหารและพลังงาน
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคกลางเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญ จนได้รับขนานนามว่าเป็นแหล่งอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ เพราะมีระบบชลประทานที่สมบูรณ์กว่าทุกภาค เกษตรกรมีพื้นฐานความรู้ดี และมีสถาบันวิชาการเกษตรจำนวนมากทำให้มีศักยภาพสูงที่จะพัฒนาไปสู่ระบบเกษตรที่ทันสมัย อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องเช่าที่ทำนาและทำเกษตรอื่น มีลักษณะเป็นรายย่อย จึงมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องของการผลิต การตลาด การเจรจาต่อรอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของลงทุนพัฒนาวิธีการเกษตรด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูง สะอาดปลอดภัย ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค สามารถส่งลูกค้าได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถแข่งขันได้ในตลาดที่มีข้อกำหนดในเรื่องคุณภาพสูง(Highly demand consumers) ซึ่งเป็นแนวโน้มของตลาดในอนาคต จากการสำรวจแนวโน้มภาคเกษตรของโลกพบว่าทางเลือกสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรภาคกลางโดยเฉพาะผู้ประกอบการระดับ SMEs จะแข่งขันได้นั้นจะต้องมีลักษณะการดำเนินงานในลักษณะร่วมดำเนินการในรูปแบบวิสาหกิจและเป็นเชิงธุรกิจที่มีระบบบริหารจัดการที่ทันสมัย (Corporatization of agriculture) ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีว่าภาครัฐจะมีความพยายาม ส่งเสริม/พัฒนาการรวมกลุ่มเกษตรกรทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (เช่นสถาบันสหกรณ์เพื่อการเกษตร หรือกลุ่มอาชีพเกษตร ต่างๆ) แต่เป็นที่เห็นได้ชัดว่ายังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากการที่ไม่มีทิศทางที่ชัดเจน ทำให้ขาดพลังและความต่อเนื่องในการผลักดันไปสู่การปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางและดำเนินการพัฒนาองค์กรธุรกิจเกษตรให้มีบทบาทเป็นตัวแทนของภาคเกษตรอย่างจริงจัง เข้มแข็ง และยั่งยืน
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเข้ามีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการขับเคลื่อนกลุ่มหรือสหกรณ์การเกษตรของตนเอง ➢ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร ในการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ
แนวทางดำเนินงาน	➢ ประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ คือ ๑) ดำเนินโครงการศึกษาเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรธุรกิจการเกษตร (Corporatization of Agriculture) เพื่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับเกษตรกรภาคกลาง และ ๒) เมื่อศึกษาแล้วเสร็จก็จะมีการแปลงผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแผนงาน/โครงการ และผลักดันเข้าสู่กระบวนการนำไปปฏิบัติตามขั้นตอนและกลไกที่เหมาะสมต่อไป
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์การเกษตร มีความสามารถในการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ เข้มแข็งมากขึ้น

ชื่อแผนงาน/โครงการสำคัญ	แผนงานส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านบริการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของจังหวัด/กลุ่มจังหวัด
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ ยกระดับคุณภาพและกระบวนการผลิตสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่มบนพื้นฐานแนวคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคกลางเป็นแหล่งศูนย์กลางการเมือง การปกครอง การค้า และการศาสนาของประเทศไทยมายาวนานจึงอุดมไปด้วยทรัพยากรประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สามารถนำมาช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนผ่านการเสนอกิจกรรม สินค้า และบริการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับความเป็นมา ศักยภาพและโอกาสของแต่ละจังหวัด อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมาการพัฒนาบริการท่องเที่ยวยังคงให้ความสำคัญน้อยกับ การนำเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์กับวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างเหมาะสมให้กับสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งนี้สาเหตุหลักมาจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐรวมทั้งประชาชนหรือชุมชนในภาคส่วนที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความรู้ความเข้าใจและทักษะที่ดีพอในเรื่องของการแปลงเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเหล่านี้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตัวสินค้าและบริการ และการบริหารจัดการตราสินค้าและบริการหลังจากนั้น จึงควรผลักดันให้มีการพัฒนาบุคลากรและระบบสนับสนุนที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้เป็นระบบต่อเนื่อง
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการและชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่
แนวทางดำเนินงาน	➢ การดำเนินงานของแผนงานสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยผู้เชี่ยวชาญ, การสนับสนุนและผลักดันให้กลุ่มจังหวัด/จังหวัดดำเนินการจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ, การดูงานจากกรณีศึกษาต่างๆ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ สินค้าและบริการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในพื้นที่ภาคกลางได้รับการสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ➢ ประชาชนและชุมชนมีกำไร(margin) จากการขายสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น

ชื่อแผนงาน/โครงการสำคัญ	แผนงานการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชนมุ่งสู่การเป็นเมือง Eco City / Eco Town ที่สามารถรองรับการขยายตัวของกิจกรรมธุรกิจในอนาคต
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ พัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน
หลักการและเหตุผล	➢ ในช่วงที่ผ่านมา การเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคกลางส่งผลให้เกิดการขยายตัวของการใช้ที่ดินในเมือง ชุมชนขนาดใหญ่ รวมถึงชุมชนโดยรอบอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถวางแผนรองรับการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างทันท่วงที ทำให้การบริหารจัดการสาธารณูปโภคสาธารณูปการต่างๆ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในเมือง ชุมชนท่องเที่ยว ชุมชนเกษตร และชุมชนอุตสาหกรรมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะมลภาวะจากขยะมูลฝอย ของเสียอันตราย มลภาวะทางอากาศ น้ำเสีย บริการขนส่งมวลชนสาธารณะไม่ทั่วถึงและขาดประสิทธิภาพ การจราจรคับคั่ง ไร้ระเบียบเกิดอุบัติเหตุและสิ้นเปลืองพลังงาน การก่อสร้างที่ไร้ทิศทางก่อให้เกิดทัศนียภาพที่อจาด ณ์ บริเวณ/สถานที่สำคัญของเมือง อีกทั้งผลจากการขยายตัวของเมืองและชุมชนในบางพื้นที่ ก็ส่งผลรุกร้าพื้นที่เกษตรกรรมอันอุดมสมบูรณ์ของภาคกลาง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นและดำเนินการในทิศทางที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๑ จึงมีการนำแนวคิดการพัฒนาเชิงนิเวศน์มาใช้ในการวางแผนพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน เน้นการพัฒนาบนพื้นฐานความมิตรกับสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของทุกภาคี จึงเห็นควรมีการดำเนินงานหลักดังนี้
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อสนับสนุนให้มีการกำหนดแนวทางและผลักดันให้เกิดกระบวนการพัฒนาเมืองในพื้นที่ภาคกลางตามแนวคิด ECO-City/ECO-Town
แนวทางดำเนินงาน	➢ ประกอบด้วยส่วนของการศึกษาเพื่อวางแผนทางหลักและส่วนที่สามารถดำเนินการไปได้เลยตามแนวคิดเป็นมิตรกับระบบนิเวศน์ ดังนี้ • สนับสนุนให้มีการจัดทำโครงการศึกษา เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบ และสรุปบทเรียน เพื่อวางกรอบแนวทางในการขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น • สนับสนุนการจัดระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมือง (Public transport in the city) เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนและกิจกรรมการท่องเที่ยวในภาคกลาง • สนับสนุนให้เกิดกระบวนการจัดการปัญหามลพิษ ขยะ น้ำเสีย ในเขตเมืองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ มีเมื่อนำร่องการพัฒนาเมืองตามแนวคิด ECO-City/ECO-Town ➢ เกิดการปรับปรุงระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมืองอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ➢ เกิดกระบวนการจัดการปัญหาเมืองโดยชุมชน

ชื่อแผนงาน/โครงการสำคัญ	โครงการเพิ่มประสิทธิภาพโครงการขนส่งสินค้าบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดนด้านตะวันออก
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๔ พัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการ และอำนวยความสะดวกบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดน
หลักการและเหตุผล	➢ ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๘ ๓๑๗ และ ๓๕๙ เป็นเส้นทางในการเดินทาง และขนส่งสินค้าสายสำคัญที่เชื่อมระหว่าง อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว – อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๘) อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว – อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๑๗) และ อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว – อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๕๙) ซึ่งเป็นเส้นทางในการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งอุตสาหกรรมต่างๆ ทั้งวัตถุดิบ และตลาด ตั้งแต่ย่านอุตสาหกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปทาง สปป.ลาว และประเทศเวียดนาม ดังนั้นจึงควรจะเป็นถนนที่มีช่องจราจรอย่างน้อย ๔ ช่องตลอดเส้นทาง แต่ในปัจจุบันยังมีบางส่วนที่มีจำนวนช่องจราจรเพียง ๓ ช่องจราจรเท่านั้น จึงควรมีการขยายหรือเบี่ยงเบนเส้นทางเพื่อให้จำนวนช่องจราจรได้มาตรฐานกับการเป็นเส้นทางสายหลัก เพื่อให้การขนส่งสินค้ามีประสิทธิภาพสูงขึ้น
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขนส่งให้มีต้นทุนลดลง และมีความสะดวกรวดเร็ว
แนวทางดำเนินงาน	➢ ก่อสร้างขยายช่องทางจราจรจาก ๒ ช่องจราจร เป็น ๔ ช่องจราจร
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ โครงการขนส่งสินค้าทางบกบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดน มีความสมบูรณ์ขึ้น สามารถอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าได้ประหยัด และรวดเร็วยิ่งขึ้น

ชื่อแผนงาน/โครงการสำคัญ	โครงการก่อสร้างเส้นทางรถขนส่งสินค้าเชื่อมโยงกับประเทศกัมพูชา
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๔ พัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการ และอำนวยความสะดวกบริเวณเขตเศรษฐกิจชายแดน
หลักการและเหตุผล	➢ ปัจจุบันทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓ บริเวณใกล้ด่านชายแดน มีปัญหาความแออัดของการจราจรสูง เนื่องจากการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว และการขนส่งสินค้า เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรออกแบบ และก่อสร้างเส้นทางเฉพาะสำหรับรถขนส่งสินค้า เพื่อให้มีความสะดวกในการขนส่ง และการบริหารจัดการให้การขนส่งสินค้า ได้รับการตรวจสอบอย่างถูกต้อง และสามารถเปิดให้บริการได้ โดยไม่ปะปนกับการให้บริการนักท่องเที่ยว
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อแก้ปัญหาความแออัดบนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓ บริเวณใกล้ด่านชายแดน ➢ เพื่อรองรับปริมาณรถบรรทุก และยานยนต์อื่นๆ ที่คาดว่าจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการขนส่งสินค้า และการท่องเที่ยว
แนวทางดำเนินงาน	➢ ศึกษาและสำรวจความต้องการด้านการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาที่ผ่านด่านอรัญประเทศ ดำเนินการออกแบบ และจัดทำโครงการเส้นทางเฉพาะสำหรับการขนส่งสินค้า โดยดำเนินการก่อสร้างเส้นทางตามแบบ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ การขนส่งสินค้าระหว่างประเทศมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และมีต้นทุนค่าขนส่ง และค่าดำเนินการลดลง

ชื่อแผนงาน/โครงการสำคัญ	แผนงานการพัฒนาและฟื้นฟูแม่น้ำสายหลักและแหล่งน้ำสำคัญของภาค
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๕ ปกป้อง และเร่งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
หลักการและเหตุผล	➢ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของประชาชนในภาคกลางส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาทั้งน้ำฝนชลประทาน และแหล่งน้ำธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม แหล่งน้ำหลายแห่งมีปัญหาคูณภาพเสื่อมโทรม ตื้นเขิน และมีมลพิษมากขึ้นจนเริ่มไม่เหมาะในการใช้อุปโภคบริโภคและเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน หรือเพื่อการเกษตรในภาค ทั้งนี้สาเหตุหลักมากจากการขยายตัวของวิชาชีพ การปล่อยน้ำเสียหรือที่มิสารเคมีเจือปนทั้งจากภาคเกษตรและอุตสาหกรรม รวมทั้งสิ่งปฏิกูลและ น้ำเสียจากชุมชนลงสู่แม่น้ำ นอกจากนี้ภาวะภูมิอากาศโลกที่แปรปรวน มีภัยธรรมชาติทั้งอุทกภัยและภัยแล้งที่รุนแรงขึ้นและเกิดอย่างต่อเนื่องส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและกิจกรรมการผลิตของประชาชนมากขึ้นทุกที ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องมีการวางแผนและพัฒนาแบบองค์รวม ครอบคลุมไปทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆกันเพื่อให้เกิดดุลยภาพการพัฒนาและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างบูรณาการ
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อฟื้นฟูแม่น้ำสายหลักของภาคให้มีคุณภาพดี ➢ เพื่อสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำสายหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน
แนวทางดำเนินงาน	➢ สนับสนุนและผลักดันให้กลุ่มจังหวัด/จังหวัดดำเนินโครงการพัฒนาในลักษณะที่ประสานสอดคล้องกัน ในพื้นที่แม่น้ำสายหลักของภาคได้แก่ เจ้าพระยา, ป่าสัก, ท่าจีน และแม่กลอง เช่น โครงการต่อไปนี้; • โครงการรักษเจ้าพระยา/ป่าสัก (ด้านชุมชน) (บน ๑) • โครงการรักษเจ้าพระยา/ป่าสัก (ระยะที่ ๒) (บน ๑) • โครงการส่งเสริมและพัฒนากิจการบริหารจัดการน้ำในโรงงานอุตสาหกรรม (บน ๑) • โครงการควบคุมบริหารจัดการน้ำทั้งในคลองสาธารณะเขตอุตสาหกรรม (บน ๑) • โครงการป้องกันแก้ไขปัญหาลุ่มน้ำ แม่น้ำสายหลัก (บน ๒) • ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพแหล่งน้ำของแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลองและคูคลองสาขาสำหรับผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย(กลางล่าง)
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ สภาพและคุณภาพน้ำของแม่น้ำสายหลักในภาคกลางมีความสะอาดเหมาะสมแก่การดำรงชีพของสัตว์น้ำ ➢ ประชาชนในภาคสามารถใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากแม่น้ำสายหลักได้อย่างยั่งยืน

ชื่อแผนงาน/โครงการสำคัญ	โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลอ่าวไทย
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๕ ปกป้อง และเร่งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
หลักการและเหตุผล	➢ ชายฝั่งทะเลมีปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งโดยเฉพาะบริเวณอ่าวไทยตอนบน ตั้งแต่ปากน้ำบางปะกง จนถึงปากแม่น้ำแม่กลอง ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ สมุทรสาครและสมุทรสงคราม ซึ่งสาเหตุเกิดจากคลื่นลมในทะเล การลดลงของพื้นที่ป่าชายเลน การลดลงของตะกอนจากแม่น้ำ รวมทั้งผลกระทบจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งและการก่อสร้างโครงการต่างๆ ตามแนวชายฝั่งทะเล ดังนั้นจากปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องหาแนวทางการป้องกันและแก้ไข
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อหารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลอ่าวไทยอย่างบูรณาการ
แนวทางดำเนินงาน	➢ ศึกษาปัญหาของการกัดเซาะชายฝั่ง ➢ ศึกษารูปแบบการป้องกันแก้ไขปัญหามีอยู่เดิม ➢ จัดเวทีประชุมเพื่อกำหนดแนวทางเบื้องต้นระหว่างหน่วยงานและระหว่างพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ➢ กำหนดรูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะอย่างบูรณาการเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ประชาชนในพื้นที่สามารถพึ่งพิงอาชีพการเพาะเลี้ยงชายฝั่งได้อย่างยั่งยืน

ชื่อแผนงาน/โครงการสำคัญ	โครงการฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร ภาคตะวันออก
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๕ ปกป้อง และเร่งฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
หลักการและเหตุผล	➢ ในปัจจุบันพื้นที่ป่าไม่เกิดความเสียหาย และลดลงอย่างมาก ด้วยปัจจัย และเงื่อนไขหลายประการทั้งด้านการเพิ่มขึ้นของประชากรที่ต้องการที่อยู่อาศัย และที่ทำกินเพิ่มขึ้น ความต้องการใช้ผลผลิตป่าไม้ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ตลอดจนข้อจำกัดในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับ จึงทำให้ช่วงที่ผ่านมามีการใช้ทรัพยากร และที่ดินป่าไม้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ และไม่สมประโยชน์ ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงในอัตราสูงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และความสมดุลของสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และที่ดินป่าไม้ที่รุนแรง และกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่สภาพป่าธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ยากที่จะกลับฟื้นตัวสมบูรณ์ดังเดิมได้โดยง่าย จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุง และบำรุงป่าต้นน้ำลำธาร
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธารที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ หรือเสื่อมโทรมให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ ➢ เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบำรุง ดูแลรักษาป่าต้นน้ำ
แนวทางดำเนินงาน	➢ สำรวจรายละเอียดในพื้นที่ เพื่อหาข้อมูลพื้นฐานต่างๆ เพื่อใช้ประกอบการกำหนดแผนการดำเนินงาน และจัดทำแผนที่ขอบเขตพื้นที่โดยสังเขป ➢ เตรียมต้นกล้าไม้ และพื้นที่สำหรับการฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร ➢ จัดทำแนวเขตเพื่อป้องกันไฟป่า รวมถึงการจัดชุดลาดตระเวนพื้นที่เพื่อป้องกันรักษาป่า และป้องกันไฟป่า ➢ ประชาสัมพันธ์ชี้แจง ทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงาน และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้ และแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ป่าต้นน้ำเสื่อมโทรม ซึ่งไม่สามารถฟื้นตัวได้ตามธรรมชาติ หรือฟื้นตัวได้แต่ช้ามาก หรือใช้เวลานาน สามารถกลับมามีสภาพดังเดิมตามธรรมชาติให้มากที่สุด เพื่อให้ป่าต้นน้ำลำธารมีศักยภาพ กักเก็บน้ำที่ดีขึ้น ช่วยให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ลดความรุนแรงของอุทกภัย รวมถึงผลผลิตของป่าเพิ่มขึ้น

บทที่ ๔

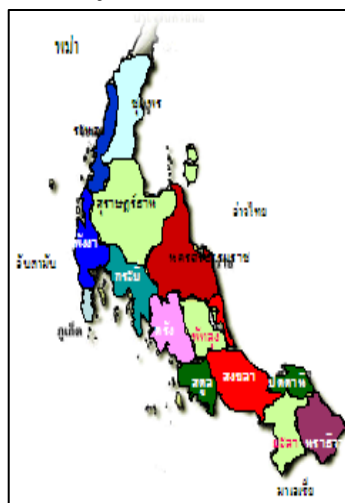
ทิศทางการพัฒนาภาคใต้

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ สภาพทางภูมิศาสตร์

๑.๑.๑ ที่ตั้ง

ภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของคาบสมุทรมลายู ตั้งอยู่ระหว่างละติจูดที่ ๕ องศาเหนือ ถึงละติจูดที่ ๑๒ องศาเหนือ และลองจิจูดที่ ๙๓ องศาตะวันออก ถึงลองจิจูดที่ ๑๐๓ องศาตะวันออก พื้นที่มีลักษณะยาวและแคบ ความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ ๗๕๐ กิโลเมตร ส่วนกว้างที่สุดอยู่บริเวณตอนกลางภาค ระยะทางประมาณ ๒๒๐ กิโลเมตร ส่วนที่แคบที่สุดคือบริเวณคอคอดกระ ทางตอนเหนือของภาค ระยะทางประมาณ ๖๔ กิโลเมตร พื้นที่ภาคใต้เปิดสู่ทะเลทั้งสองด้าน คือ ทะเลอ่าวไทยทางฝั่งตะวันออก และทะเลอันดามันทางฝั่งตะวันตก โดยสภาพทางภูมิศาสตร์ภาคใต้มีที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอยู่ไม่ไกลจากเส้นทางการเดินเรือของโลกที่ผ่านภูมิภาคแถบนี้โดยเฉพาะเส้นทางการเดินเรือที่ผ่านทางช่องแคบมะละกาทางตอนใต้ โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และสหภาพเมียนมาร์

ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย มีแนวชายแดนยาวประมาณ ๕๐๐ กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับทะเลอ่าวไทย โดยมีชายฝั่งทะเลยาว ๙๓๓ กิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับสหภาพเมียนมาร์และทะเลอันดามัน ซึ่งมีชายฝั่งทะเลยาว ๗๓๙ กิโลเมตร

๑.๑.๒ ลักษณะพื้นที่ทางกายภาพ

ภาคใต้ ประกอบด้วย ๑๔ จังหวัด มีขนาดพื้นที่รวม ๗๑,๔๖๗.๙๑ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๔๔.๑๙ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘ ของประเทศ สภาพภูมิประเทศมีแนวเทือกเขาเรียงยาวเป็นแกนในแนวเหนือ-ใต้ มีเนื้อที่เทือกเขารวมกันคิดเป็นร้อยละ ๓๓.๒ ของพื้นที่ทั้งภาค ได้แก่ **เทือกเขาภูเก็ต** มีลักษณะเป็นภูเขาที่ไม่สูงมากนักทอดตัวเป็นแนวยาวมาจากจังหวัดชุมพร-พังงา-ภูเก็ต ส่วน**เทือกเขานครศรีธรรมราช**มีลักษณะเป็นภูเขาสูงซึ่งส่วนที่สูงที่สุดสูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางกว่า ๒,๐๐๐ เมตร มีแนวภูเขาทอดยาวผ่านจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง สงขลาและสตูล เทือกเขาภูเก็ตและเทือกเขานครศรีธรรมราชจึงเป็นเส้นแบ่งภาคใต้ออกเป็นฝั่งทะเลตะวันออก และฝั่งทะเลตะวันตก โดยชายฝั่งทะเลตะวันออกมีพื้นที่ราบขนาดใหญ่และเป็นแหล่งเพาะปลูกพืชที่สำคัญของภาค ส่วนชายฝั่งทะเลตะวันตกส่วนใหญ่มีแนวภูเขาขีดยาวจึงมีที่ราบน้อย สำหรับ**เทือกเขาสันกาลาคีรี** มีแนวเทือกเขาที่เป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย เทือกเขาดังกล่าวข้างต้นยังเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำของภาคใต้ที่มีลักษณะเป็นสายสั้นๆ ความยาวไม่เกิน ๑๒๐ กิโลเมตร ไหลลงสู่ทะเลทั้งสองด้านในทุกจังหวัดของภาคใต้ ที่สำคัญๆ เช่น แม่น้ำกระบุรี แม่น้ำตรัง คลองท่าตะเภา แม่น้ำตาปี-พุมดวง แม่น้ำปากพนัง แม่น้ำสายบุรี แม่น้ำบางนรา แม่น้ำสุโขทัยโลก เป็นต้น นอกจากนี้ ภาคใต้ยังมีสภาพภูมิประเทศบางส่วนเป็นเกาะแก่งอยู่ในทะเล ที่สำคัญๆ เช่น เกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะลันตา เกาะสุรินทร์ เกาะพีพี เกาะตะรุเตา เป็นต้น

๑.๑.๓ สภาพภูมิอากาศ

ภาคใต้อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จึงมีลักษณะภูมิอากาศแตกต่างจากภาคอื่นๆของประเทศ โดยสภาพภูมิอากาศของภาคใต้เป็นแบบมรสุมเมืองร้อน มีฝนตกชุก มีความชื้นสัมพัทธ์สูง และมีฤดูกาลมีเพียง ๒ ฤดู คือ **ฤดูร้อน และฤดูฝน** อย่างไรก็ตามภาคใต้ฝั่งทะเลอ่าวไทยและฝั่งทะเลอันดามันมีสภาพภูมิอากาศที่แตกต่างกัน ดังนี้

พื้นที่บริเวณฝั่งทะเลอ่าวไทย ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดเข้าสู่ภาคใต้ระหว่างเดือนตุลาคม - มกราคมของปีถัดไป มีจำนวนวันฝนตกระหว่าง ๑๔๒ - ๑๔๗ วัน/ปี มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยระหว่าง ๑,๕๐๐ - ๓,๐๐๐ มิลลิเมตร/ปี อุณหภูมิเฉลี่ยระหว่าง ๒๖.๗ - ๒๗.๓ องศาเซลเซียส และความชื้นสัมพัทธ์ เฉลี่ย ๗๗ - ๘๒ เปอร์เซ็นต์

พื้นที่บริเวณฝั่งทะเลอันดามัน ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ที่พัดเข้าสู่ภาคใต้ ระหว่างเดือนพฤษภาคม - กันยายน มีจำนวนวันฝนตกระหว่าง ๑๖๖ - ๑๙๘ วัน/ปี มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยระหว่าง ๑,๙๕๐ - ๓,๘๐๐ มิลลิเมตร/ปี อุณหภูมิเฉลี่ยระหว่าง ๒๖.๗ - ๒๘.๑ องศาเซลเซียส และความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ย ๗๕ - ๘๒ เปอร์เซ็นต์

นอกจากนี้ ภาคใต้ยังได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ที่พัดเข้าสู่ภาคใต้ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน และมีผลให้อากาศร้อนชื้น อุณหภูมิสูงและฝนตกน้อยกว่าช่วงอื่น ๆ ของปี โดยเป็นช่วงเวลาที่พายุโซนร้อนพัดเข้าสู่ภาคใต้เป็นครั้งคราวอีกด้วย

๑.๑.๔ แหล่งน้ำที่สำคัญ

(๑) **ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก** มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น ๒๖,๕๓๒ ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ ๗ จังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี นราธิวาส และยะลา ลักษณะของลุ่มน้ำประกอบด้วย ลุ่มน้ำน้อยใหญ่วางตัวเรียงรายเกือบตลอดชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยมีลำน้ำที่สำคัญ ได้แก่ คลองท่าตะเภา คลองหลังสวน คลองท่าชนะ คลองกลาย คลองนาทวี คลองเทพา แม่น้ำสายบุรี แม่น้ำบางนรา และแม่น้ำโกลก พื้นที่ลุ่มน้ำจะอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และบางครั้งได้รับอิทธิพลจากลมพายุโซนร้อน ทำให้มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี อากาศร้อนชื้น ปริมาณน้ำท่าค่อนข้างมาก ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๕๐๐ - ๓,๐๐๐ มม./ปี ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยในลุ่มน้ำ ๒๓,๒๗๐ ล้านลบ.ม./ปี การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการชลประทานในปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น ๕๓๔ โครงการ ปริมาณกักเก็บน้ำ ๔.๙๖ ล้านลบ.ม. และมีพื้นที่ชลประทาน ๑,๗๘๐,๔๘๑ ไร่

(๒) **ลุ่มน้ำตาปี** มีพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด ๑๒,๑๓๑ ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและพื้นที่บางส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดกระบี่ ลุ่มน้ำตาปีประกอบด้วยลำน้ำหลักที่สำคัญ ๒ สาย คือ แม่น้ำตาปี และคลองพุมดวง ซึ่งไหลมาบรรจบกันที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และไหลลงอ่าวไทยที่อำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี พื้นที่ลุ่มน้ำอยู่ภายใต้อิทธิพลลมมรสุมเช่นกัน ทำให้มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๖๐๐ มม./ปี และปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย ๑๒,๕๑๓ ล้านลบ.ม./ปี การพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันมีจำนวน ๑๔๕ โครงการ มีปริมาณกักเก็บน้ำ ๕,๖๖๔.๗ ล้าน ลบ.ม. และพื้นที่ชลประทาน ๒๔๕,๙๗๐ ไร่

(๓) **ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา** มีพื้นที่ลุ่มน้ำ ๘,๔๙๕ ตร.กม. โดยมีพื้นที่ผิวน้ำทะเลสาบสงขลา ๑,๑๘๐ ตร.กม. แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ทะเลน้อย ทะเลหลวง และทะเลสาบสงขลา ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดสงขลา และพื้นที่บางส่วนของจังหวัดพัทลุงและนครศรีธรรมราช มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๘๐๐ มม./ปี และปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย ๔,๘๙๖ ล้าน ลบ.ม./ปี การพัฒนาแหล่งน้ำในปัจจุบันมีจำนวน ๑๔๕ โครงการ ปริมาณกักเก็บน้ำ ๒๖ ล้านลบ.ม. และมีพื้นที่ชลประทาน ๘๗๔,๕๕๐ ไร่

(๔) **ลุ่มน้ำปัตตานี** มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น ๔,๙๗๓ ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ ๒ จังหวัด คือ จังหวัดยะลา และปัตตานี ลักษณะของลุ่มน้ำจะเป็นแนวภูเขาสูงทางทิศใต้ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดยะลาและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของแม่น้ำปัตตานี ซึ่งไหลไปออกทะเลทางทิศเหนือ ความยาว ๒๑๐ กม. ปริมาณน้ำฝนในตอบบนของลุ่มน้ำเฉลี่ย ๑,๘๐๐ มม./ปี และตอนล่างลุ่มน้ำเฉลี่ย ๑,๕๐๐ มม./ปี และมีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย ๒,๗๓๘ ล้านลบ.ม./ปี การพัฒนาแหล่งน้ำมี ๖ โครงการพื้นที่ชลประทาน ๒๗๐,๐๐๐ ไร่

(๕) **ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก** มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวม ๒๑,๐๐๐ ตร.กม. ครอบคลุมพื้นที่ ๗ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ นครศรีธรรมราช ตรัง และสตูล ลักษณะของลุ่มน้ำประกอบด้วยลุ่มน้ำใหญ่น้อยวางตัวเรียงรายเกือบตลอดแนวชายฝั่งทะเลตะวันตก คล้ายคลึงกับลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก โดยมีลำน้ำหลัก ได้แก่ แม่น้ำกระบี่ คลองละอุ่น คลองตะกั่วป่า แม่น้ำตรัง คลองละงู และคลองปะเหลียน พื้นที่ลุ่มน้ำอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม ทำให้มีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๙๕๐-๓,๘๐๐ มม./ปี ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยในลุ่มน้ำ ๒๕,๕๔๐ ล้านลบ.ม./ปี การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการชลประทานในปัจจุบันมี ๓๕๒ โครงการ มีปริมาณกักเก็บน้ำ ๒๐.๔๕ ล้านลบ.ม. และพื้นที่ชลประทาน ๓๕๓,๔๗๒ ไร่

๑.๑.๕ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

(๑) **แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ** ได้แก่ ประเพณีชายหาด ทะเล เกาะ ถ้ำ น้ำตก และแหล่งธรรมชาติประเภทภูเขา ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ฯลฯ กระจายอยู่ทั่วทั้งภาค โดยฝั่งทะเลอันดามันด้านทิศตะวันตก มีศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญบริเวณจังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา และฝั่งทะเลอ่าวไทยด้านทิศตะวันออก มีศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(๒) **แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และศาสนสถาน** ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออก ซึ่งมีศูนย์กลางที่จังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี ที่สำคัญ ได้แก่ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร วัดสวนโมกขพลาราม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร นอกจากนี้ ยังมีแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณสถานที่สำคัญและมีคุณค่า ความหลากหลายตามความเชื่อ ความศรัทธาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ วัดช้างให้ มัสยิดกรือเซะ มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ฯลฯ

(๓) **แหล่งท่องเที่ยวประเพณี วัฒนธรรม** โดยมีประเพณีวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมหรือร่วมกิจกรรมได้อย่างมาก เช่น ประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบ ประเพณีชักพระ งานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว งานประเพณีเจ้าแม่โต๊ะโม๊ะ และมหกรรมแข่งขันนกเขาชวาเสียงอาเซียน เป็นต้น

๑.๒ การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ภาคใต้มีเนื้อที่ทั้งหมด ๔๔.๑๙ ล้านไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร ๑๙.๘๖ ล้านไร่ และพื้นที่ป่าไม้ ๑๑.๖๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๙๔ และร้อยละ ๒๖.๔๓ ของพื้นที่ทั้งภาค โดยพื้นที่ถือครองทางการเกษตรแบ่งได้เป็นพื้นที่เพาะปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ๑๕.๕๕ ล้านไร่ ส่วนใหญ่ใช้เพาะปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผลจำพวกทุเรียน มังคุด เงาะ ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่นา ๓.๐๔ ล้านไร่ นอกจากนั้นเป็นที่อยู่อาศัย พืชไร่ สวนผักและไม้ดอก พืชไร่เลี้ยงสัตว์และที่รกร้าง ๐.๘๗ ล้านไร่

๑.๓ การปกครอง

ภาคใต้แบ่งเขตการปกครองเป็น ๑๔ จังหวัด คือ ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต พังงา กระบี่ นครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ซึ่งประกอบด้วย ๑๕๑ อำเภอ ๑,๐๘๓ ตำบล ๘,๖๖๐ หมู่บ้าน และมีรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑๔ แห่ง เทศบาลนคร/เทศบาลเมือง/เทศบาลตำบล รวม ๑๘๘ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๑,๐๗๖ แห่ง

๑.๔ ประชากร

ภาคใต้มีประชากรในปี ๒๕๕๒ จำนวน ๘.๘ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๕ ของประชากรทั้งประเทศ โดยเป็นวัยเด็ก ๒.๒๔ ล้านคน วัยแรงงาน ๕.๙๖ ล้านคน และวัยสูงอายุ ๐.๙๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๔ , ๖๕.๐ และ ๑๐.๕๘ ของประชากรทั้งภาค ตามลำดับ มีความหนาแน่นของประชากรประมาณ ๑๒๔ คนต่อตารางกิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๑ นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ ๒๘ นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามรวมกันถึงประมาณร้อยละ ๘๐ ของประชากรรวม ๓ จังหวัด

๑.๕ โครงสร้างพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐานเพื่อการคมนาคมขนส่งของภาคได้รับการพัฒนาให้มีความเชื่อมโยงทั้งภายในภาค ระหว่างภาค และสามารถเชื่อมโยงสู่ต่างประเทศได้อย่างสะดวกทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ดังนี้

๑.๕.๑ การคมนาคมทางบก

(๑) ถนน มีถนนสายหลักเชื่อมแนวเหนือ-ใต้และแนวตะวันออก-ตะวันตกได้รับการพัฒนาอย่างสะดวก ดังนี้ ๑) ถนนแนวเหนือ-ใต้ มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ เชื่อมโยงจังหวัดชุมพร-ระนอง-พังงา-ภูเก็ต-กระบี่-ตรัง-พัทลุง และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑,๔๒,๔๓ เชื่อมโยงจังหวัดชุมพร-สุราษฎร์ธานี-นครศรีธรรมราช-พัทลุง-สงขลา-ปัตตานี-ยะลา-นราธิวาส ๒) ถนนแนวตะวันออก-ตะวันตก เชื่อมโยงพื้นที่ฝั่งอันดามันกับฝั่งอ่าวไทย มีทางหลวงหมายเลข ๔๔ เชื่อมโยงจังหวัดกระบี่-นครศรีธรรมราช และทางหลวงหมายเลข ๔๐๖ เชื่อมโยงจังหวัดสตูล-สงขลา

(๒) รถไฟ มีแนวเส้นทางหลักที่เชื่อมโยงกรุงเทพมหานคร-ภาคใต้ ดังนี้ ๑) เส้นทางกรุงเทพฯ-ชุมพร-สุราษฎร์ธานี-นครศรีธรรมราช-พัทลุง-สงขลา-ปัตตานี-ยะลา-นราธิวาส และเชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟประเทศมาเลเซียที่อำเภอสุไหงโกลลก จังหวัดนราธิวาส ๒) เส้นทางแยกจากชุมทางหาดใหญ่-ปาดังเบซาร์ เชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟประเทศมาเลเซียที่อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา ๓) เส้นทางแยกจากชุมทางทุ่งสง - ตรัง เชื่อมโยงการขนส่งสินค้าและประชาชนจากทางรถไฟสายหลักที่ชุมทางรถไฟทุ่งสงจังหวัดนครศรีธรรมราช ไปยังฝั่งอันดามันที่สถานีกันตังจังหวัดตรัง

๑.๕.๒ การคมนาคมทางน้ำ มีท่าเรือสำหรับการขนส่งสินค้าเชื่อมโยงกับท่าเรือแหลมฉบัง บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และเชื่อมโยงกับท่าเรือของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย โดยท่าเรือฝั่งอ่าวไทย ประกอบด้วย ๑) ท่าเรือน้ำลึกสงขลา เป็นท่าเรือระหว่างประเทศที่มีปริมาณการขนส่งสินค้าสูงสุดของภาคใต้และปัจจุบันมีปัญหาความแออัดอย่างมาก ๒) ท่าเรือขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นท่าเรือเอกชนที่ใช้สำหรับขนถ่ายแร่ปิซัมและแร่โดโลไมต์ไปประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น ส่วนท่าเรือฝั่งอันดามัน ประกอบด้วย ๑) ท่าเรือน้ำลึกภูเก็ต เป็นท่าเรือท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ๒) ท่าเรือกันตัง จ.ตรัง เป็นท่าเรือหลักในการขนถ่ายถ่านหินลิกไนต์ที่ขนส่งจากอินโดนีเซียเพื่อส่งต่อไปยังโรงงานปูนซีเมนต์ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ๓) ท่าเรือระนอง ยังมีการใช้ประโยชน์ค่อนข้างน้อย ๔) ท่าเรือท่ามะลิ จ.สตูล ปัจจุบันยังไม่มีการใช้ประโยชน์

๑.๕.๓ การคมนาคมทางอากาศ ภาคใต้มีท่าอากาศยานนานาชาติ ๔ แห่ง ประกอบด้วย ท่าอากาศยานนานาชาติหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต ท่าอากาศยานนานาชาติสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และท่าอากาศยานนานาชาติกระบี่ สำหรับท่าอากาศยานภายในประเทศ มีจำนวน ๗ แห่ง อยู่ในจังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี ตรัง นครศรีธรรมราช ปัตตานี และนราธิวาส โดยท่าอากาศยานภายในประเทศบางแห่งมีการใช้ประโยชน์น้อยมาก เช่น ท่าอากาศยานในจังหวัดชุมพรและระนอง เป็นต้น

๒. สถานการณ์การพัฒนาภาค

ภาคใต้เป็นภาคที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเป็นแหล่งอุตสาหกรรมเกษตรที่สำคัญของประเทศ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงด้านการเกษตรและการท่องเที่ยว จากการติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภาคใต้ในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ สรุปประเด็นการเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านได้ ดังนี้

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ เศรษฐกิจของภาคใต้มีขนาดค่อนข้างเล็กใกล้เคียงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ซึ่งเล็กกว่าภาคกลางเกือบ ๗ เท่า โดยในปี ๒๕๕๒ ภาคใต้มีผลิตภัณฑ์มวลรวมราคาประจำปีจำนวน ๘๖๗,๐๐๔ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๙.๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งประเทศโดยมีขนาดใกล้เคียงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือที่มีสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๕ และร้อยละ ๙.๔ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งประเทศตามลำดับซึ่งต่ำกว่าภาคกลางที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวม ๓,๙๔๔,๗๖๔ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๓.๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งประเทศ นอกจากนี้ สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคใต้ได้ลดลงอย่างต่อเนื่องจากปี ๒๕๔๔ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๓ โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดเหตุความรุนแรงมาตั้งแต่ต้นปี ๒๕๔๗ ที่ส่งผลกระทบในวงกว้างมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการหดตัวของภาวะเศรษฐกิจโลกและสถานการณ์การเมืองภายในประเทศรวมทั้งสภาพอากาศแปรปรวนทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง ทำให้ภาวะเศรษฐกิจของภาคใต้เริ่มชะลอตัวในปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๕๑ โดยมีอัตราการขยายตัวเท่ากันอยู่ที่ร้อยละ ๑.๘ ซึ่งชะลอตัวค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับปี ๒๕๔๔ ที่มีอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ ๕.๗ และหดตัวลงร้อยละ ๐.๑ ในปี ๒๕๕๒ ตามการลดลงของผลผลิตทางการเกษตรเนื่องจากสภาพอากาศแปรปรวนและผลกระทบจากวิกฤตการเงินโลกซึ่งส่งผลกระทบต่อการส่งออกของประเทศและภาค อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจของภาคใต้หดตัวน้อยกว่าเศรษฐกิจของประเทศ ที่หดตัวร้อยละ ๒.๓ และหากพิจารณาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในแต่ละกลุ่มจังหวัดในปี ๒๕๕๒ พบว่าภาคใต้ฝั่งอันดามันและภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมีเศรษฐกิจหดตัวร้อยละ ๑.๖ และ ๐.๗ ตามลำดับ ขณะที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนเป็นเพียงกลุ่มเดียวที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจถึงร้อยละ ๑.๙ เนื่องจากถึงแม้ว่ากลุ่มภาคใต้ชายแดนจะได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่โดยตรง แต่เป็นกลุ่มที่ได้รับงบประมาณจากแผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมาก จึงส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของกลุ่มภาคใต้ชายแดนขยายตัวเพิ่มขึ้น

๒.๑.๒ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคและจังหวัดเฉลี่ยต่อหัว(GRP/GPP Per Capita) ต่ำกว่าระดับประเทศและมีความแตกต่างระหว่างจังหวัดค่อนข้างมาก โดยปี ๒๕๕๒ ภาคใต้มี GRP เฉลี่ยต่อหัว ๘๓,๖๑๖ บาทต่ำกว่าระดับประเทศที่มีค่าเฉลี่ย ๑๓๕,๑๔๕ บาท โดยกลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามันมีค่าเฉลี่ยต่อหัว ๑๒๖,๕๕๔ บาท ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยต่อหัวที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มจังหวัดอื่น ๆ โดยเฉพาะจังหวัดภูเก็ตซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่อหัวสูงถึง ๒๓๖,๔๖๑ บาท ซึ่งสูงเป็นอันดับที่ ๑๐ ของประเทศ และจังหวัดตรังมีค่าเฉลี่ยต่อหัวต่ำสุด ๘๗,๕๗๕ บาท รองลงมาคือภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมีค่าเฉลี่ยต่อหัว ๘๗,๔๒๖ บาท โดยมีจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีค่าเฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุด ๑๒๓,๖๓๓ บาท และจังหวัดพัทลุงมีค่าเฉลี่ยต่อหัวต่ำสุด ๕๘,๘๑๒ บาท สำหรับกลุ่มภาคใต้ชายแดนมีผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวต่ำที่สุดคือ ๘๓,๖๐๗ บาท จังหวัดสงขลามีค่าเฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุด ๑๐๕,๗๘๒ บาท และจังหวัดปัตตานีมีค่าเฉลี่ยต่อหัวต่ำที่สุดในภาคใต้เพียง ๕๘,๐๙๒ บาทเท่านั้น

ตารางที่ ๒ - ๑ : มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคใต้/ประเทศ ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑

หน่วย : ล้านบาท

กลุ่มจังหวัด	๒๕๔๙		๒๕๕๐		๒๕๕๑		๒๕๕๒		Per Capita
	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๑๓๗,๖๕๓	๔.๙	๑๓๗,๗๒๖	๐.๑	๑๔๒,๘๘๓	๓.๗	๑๔๑,๘๘๑	-๐.๗	๘๗,๔๒๖
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๙๘,๑๓๑	๑๓.๖	๑๐๕,๐๔๕	๗.๐	๑๐๘,๐๘๖	๒.๙	๑๐๖,๓๓๒	-๑.๖	๑๒๖,๕๕๔
ภาคใต้ชายแดน	๑๒๗,๗๔๗	๑.๑	๑๒๗,๒๗๔	-๐.๔	๑๒๕,๘๔๖	-๑.๑	๑๒๘,๒๙๐	๑.๙	๘๓,๖๐๗
ภาคใต้	๓๖๓,๕๓๑ (๑๐๐)	๕.๗	๓๗๐,๐๔๕ (๑๐๐)	๑.๘	๓๗๖,๘๑๕ (๑๐๐)	๑.๘	๓๗๖,๕๐๓ (๑๐๐)	-๐.๑	๙๓,๖๒๖
ประเทศ	๔,๐๕๔,๕๐๔	๕.๑	๔,๒๕๙,๐๒๖	๕.๐	๔,๓๖๔,๘๓๓	๒.๕	๔,๒๖๓,๑๓๙	-๒.๓	๑๓๕,๑๔๕

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GDP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช.

๒.๑.๓ โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคใต้ยังคงพึ่งพาสาขาการเกษตรเป็นหลัก ภาคใต้มีส่วนโครงสร้างภาคการเกษตรสูงที่สุดเทียบกับสัดส่วนการผลิตภาคการเกษตรในภาคอื่นๆ โดยมีสัดส่วนปี ๒๕๕๒ ร้อยละ ๓๔.๑ ของ GRP ประกอบด้วย การผลิตกิจกรรม ปศุสัตว์ และป่าไม้ มีสัดส่วนมากที่สุดร้อยละ ๒๔.๐ ที่เหลือเป็นประมงร้อยละ ๑๐.๑ โดยมูลค่าการผลิต ส่วนใหญ่ของการกิจกรรมมาจากพืชเศรษฐกิจหลักคือ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล เช่นทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง ที่มีพื้นที่เพาะปลูกในปี ๒๕๕๒ ถึงร้อยละ ๘๑.๐ ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมดของภาคใต้ ขณะที่สัดส่วนการผลิตภาคเกษตรของภาคอื่นๆมีสัดส่วนต่ำกว่าร้อยละ ๒๐ ในทุกภาค โดยมีสัดส่วนการผลิตภาคการเกษตรรวมทั้งประเทศเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๙.๒ เท่านั้น อย่างไรก็ตามสัดส่วนการผลิตภาคการเกษตรปรับตัวลดลงเล็กน้อย จากร้อยละ ๓๕.๐ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๓๔.๑ ในปี ๒๕๕๒ โดยสัดส่วนการผลิตมีแนวโน้มขยับตัวสูงขึ้นในภาคบริการ โดยเฉพาะสาขาโรงแรม ภัตตาคาร สาขาตัวกลางทางการเงิน และสาขาการศึกษา

ตารางที่ ๒ - ๒ : โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคใต้ ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑

หน่วย : ล้านบาท/(ร้อยละ)

สาขาการผลิต	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
ภาคเกษตร	๑๒๗,๑๕๖ (๓๕.๐)	๑๒๓,๒๓๓ (๓๓.๓)	๑๒๘,๙๙๕ (๓๔.๒)	๑๒๘,๔๕๔ (๓๔.๑)
- เกษตรกรรม ปศุสัตว์ ป่าไม้	๙๐,๐๙๘ (๒๔.๘)	๘๗,๘๐๒ (๒๓.๗)	๙๒,๗๕๙ (๒๔.๖)	๙๐,๕๔๙ (๒๔.๐)
- ประมง	๓๗,๐๕๘ (๑๐.๒)	๓๕,๔๓๒ (๙.๖)	๓๖,๒๓๖ (๙.๖)	๓๗,๙๐๕ (๑๐.๑)
ภาคอุตสาหกรรม	๕๔,๐๘๔ (๑๔.๙)	๕๕,๙๙๖ (๑๔.๙)	๕๔,๕๓๖ (๑๔.๕)	๕๔,๖๐๕ (๑๔.๕)
- เหมืองแร่เหมืองหิน	๗,๘๔๘ (๒.๒)	๗,๙๖๕ (๒.๒)	๘,๑๓๑ (๒.๒)	๘,๕๒๐ (๒.๓)
- อุตสาหกรรม	๔๖,๒๓๖ (๑๒.๗)	๔๗,๐๓๐ (๑๒.๗)	๔๖,๔๐๔ (๑๒.๓)	๔๖,๐๘๕ (๑๒.๒)
ภาคบริการ	๑๘๒,๒๙๑ (๕๐.๑)	๑๙๑,๘๑๖ (๕๑.๘)	๑๙๓,๒๘๔ (๕๑.๓)	๑๙๓,๔๔๔ (๕๑.๔)
- ค้าส่งค้าปลีก	๔๔,๔๐๔ (๑๒.๒)	๔๖,๑๗๘ (๑๒.๕)	๔๖,๐๙๗ (๑๒.๒)	๔๓,๔๘๙ (๑๑.๖)
- ขนส่ง	๒๘,๒๕๓ (๘.๐)	๒๘,๖๒๘ (๗.๗)	๓๐,๒๔๔ (๘.๐)	๒๙,๓๖๙ (๗.๘)
- อื่นๆ	๑๐๙,๖๓๕ (๓๐.๒)	๑๑๗,๐๑๑ (๓๑.๖)	๑๑๖,๙๔๔ (๓๑.๑)	๑๒๐,๕๘๖ (๓๒.๐๒)
ผลิตภัณฑ์รวม	๓๖๓,๕๓๑ (๑๐๐)	๓๗๐,๐๔๕ (๑๐๐)	๓๗๖,๘๑๕ (๑๐๐)	๓๗๖,๕๐๓ (๑๐๐)

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GDP ของสำนักบัญชีประชาชาติ, สศช.

๒.๑.๔ ภาคการเกษตรยังมีบทบาทสำคัญในภาคใต้และเป็นแหล่งผลิตสินค้าส่งออก
ยางพารา ไม้ยางพารา และอาหารทะเลแปรรูปที่สำคัญของประเทศ โดยมีมูลค่าการผลิตภาคการเกษตร
 ราคาคงที่ปี ๒๕๓๑ จำนวน ๑๒๘,๔๕๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๒.๙ ของมูลค่าการผลิตภาค
 การเกษตรของประเทศ โดยจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๓๗.๐ ของการ
 ผลิตภาคการเกษตรในภาคใต้ รองลงมาคือกลุ่มภาคใต้ชายแดนมีสัดส่วนร้อยละ ๓๔.๓ และกลุ่มจังหวัดภาคใต้
 ฝั่งอันดามัน มีสัดส่วนร้อยละ ๒๘.๗ โดยมูลค่าภาคการเกษตรส่วนใหญ่มาจากพืชเศรษฐกิจหลัก คือ ยางพารา
 ปาล์มน้ำมัน และประมง ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละกิจกรรม ดังนี้

(๑) ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของภาคและส่งออกมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของโลก ในปี ๒๕๕๒ มีมูลค่าการผลิตจากการปลูกยางพาราในภาคใต้ประมาณ ๑๓๐,๗๘๙.๔๔ ล้านบาท ซึ่ง
 ส่งผลให้ประเทศไทยมีสัดส่วนผลผลิตและปริมาณการส่งออกถึงประมาณหนึ่งในสามของโลก โดยภาคใต้ มี
 พื้นที่ปลูกยางพารารวม ๑๑.๕๑ ล้านไร่ และเป็นพื้นที่ปลูกยางที่ให้ผลผลิตรวม ๙.๕๙ ล้านไร่สูงถึงร้อยละ
 ๘๒.๖๗ ของพื้นที่ให้ผลผลิตทั้งประเทศ มีผลผลิตรวม ๒.๕๔ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๐๘ ของผลผลิต
 รวมทั้งประเทศ ผลผลิตส่วนใหญ่มาจากพื้นที่ปลูกในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ซึ่งมีปริมาณผลผลิตรวมกัน
 ประมาณร้อยละ ๓๗.๙๕ ของผลผลิตรวมทั้งภาคใต้ รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และกลุ่ม
 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ที่มีปริมาณผลิตในสัดส่วนร้อยละ ๓๖.๙๒ และ ๒๕.๑๓ ตามลำดับ สำหรับจังหวัดที่
 มีปริมาณผลผลิตสูงในลำดับต้น ๆ ของภาค ได้แก่ สุราษฎร์ธานี สงขลา ตรัง นครศรีธรรมราช และยะลา
 ตามลำดับ ส่วนผลผลิตต่อไร่มีระดับใกล้เคียงกันในทุกพื้นที่ปลูก โดยมีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยทั้งภาคใต้ประมาณ
 ๒๖๔ กก./ไร่ ขณะที่ผลผลิตเฉลี่ยทางวิชาการสามารถผลิตได้ ๓๒๙ กก./ไร่ สำหรับการส่งออกผลผลิต
 ยางพาราของภาคใต้ ส่วนใหญ่ส่งออกผ่านท่าเรือในมาเลเซีย โดยในปี ๒๕๔๙ -ปี ๒๕๕๒ ปริมาณการส่งออก
 ผ่านด่านชายแดนปาดังเบซาร์และด่านชายแดนสะเดา มีสัดส่วนรวมกันสูงถึงร้อยละ ๕๕ ของปริมาณการ
 ส่งออกทั้งหมด และประเทศที่เป็นผู้นำเข้ายางพาราจากประเทศไทยที่สำคัญคือ จีน มาเลเซีย ญี่ปุ่น และ
 สหรัฐฯ ซึ่งมีปริมาณการนำเข้ารวมกันคิดเป็นร้อยละ ๗๕ ของปริมาณการส่งออกทั้งหมดของไทย โดยการ
 รูปแบบสินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปขั้นต้นประเภทยางแท่งมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๘๗
 รองลงมาเป็นประเภทยางแผ่นรมควัน และน้ำยางข้นและยางอื่นๆ (ยางผสม ยางสกิม ยางเครพ) คิดเป็นร้อย
 ละ ๒๕.๔๘,๒๑.๘๕ และ๑๗.๘๑ ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ - ๓ : พื้นที่และผลผลิตยางพาราของภาคใต้ในช่วงปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)		ผลผลิต (ตัน)		ผลผลิตต่อไร่ (กก.)	
	๒๕๔๙	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๒
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๓,๕๔๐,๗๔๖	๓,๗๒๒,๔๒๓	๑,๐๐๖,๒๙๖	๙๓๖,๖๗๕	๒๘๔	๒๕๒
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๒,๓๘๐,๖๑๑	๒,๓๔๖,๓๑๑	๖๗๙,๘๔๙	๖๓๗,๐๓๖	๒๘๖	๒๗๒
ภาคใต้ชายแดน	๓,๓๖๖,๕๖๘	๓,๕๒๑,๕๒๕	๙๕๒,๖๖๙	๙๖๒,๖๗๐	๒๘๓	๒๗๓
ภาคใต้	๙,๒๘๗,๙๒๕	๙,๕๙๐,๒๕๙	๒,๖๓๘,๘๑๔	๒,๕๓๖,๓๘๑	๒๘๔	๒๖๔
ประเทศ	๑๐,๘๙๖,๙๕๗	๑๑,๖๐๐,๔๔๗	๓,๐๗๑,๒๑๘	๓,๐๙๐,๒๘๐	๒๘๒	๒๖๖
สัดส่วนภาคใต้ต่อประเทศ (%)	๘๕.๙	๘๒.๖๗	๘๕.๙	๘๒.๐๘	-	-

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(๒) ปาล์มน้ำมันมีพื้นที่ปลูกเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และปลูกมากที่สุดในประเทศ
 ในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมาได้มีการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันอย่างรวดเร็ว เนื่องจากรัฐบาลได้กำหนดนโยบาย
 ส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันเพื่อนำไปผลิตไบโอดีเซล ซึ่งเป็นพลังงานทดแทนในสถานการณ์ที่ราคาน้ำมันมี
 แนวโน้มการเคลื่อนไหวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปริมาณผลผลิตปาล์มน้ำมันของประเทศไทยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ

๔ ของผลผลิตรวมทั่วโลก ซึ่งสูงเป็นอันดับ ๓ ของโลกรองจากประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย ผลผลิตดังกล่าวคิดเป็นเพียง ๑ ใน ๑๒ และ ๑ ใน ๑๐ ของผลผลิตของประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซียตามลำดับ โดยในปี ๒๕๕๒ ภาคใต้มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันรวม ๓,๔๒๑,๓๒๑ ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิตรวม ๒,๘๘๓,๓๒๗ ไร่ มีผลผลิตรวม ๗.๔๖ ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วน ๙๑ ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๙ ที่มีพื้นที่ปลูกที่ได้ผลผลิตรวม ๒,๑๙๓,๐๐๑ ไร่ และมีผลผลิตรวม ๕.๘๑ ล้านตัน ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตจากกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยและภาคใต้ฝั่งอันดามันที่มีสัดส่วนร้อยละ ๕๗.๐ และ ๓๘.๗ ของผลผลิตรวมทั้งภาคใต้ตามลำดับ สำหรับผลผลิตต่อไร่ของภาคใต้เฉลี่ยประมาณ ๒,๕๘๙ กก./ไร่ ซึ่งต่ำกว่าประเทศมาเลเซียที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ๓,๔๐๕ กก./ไร่

ตารางที่ ๒ - ๔ : พื้นที่และผลผลิตปาล์มน้ำมันของภาคใต้ ในช่วงปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)		ผลผลิต (ตัน)		ผลผลิตต่อไร่ (กก.)	
	๒๕๔๙	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๒
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๑,๑๘๑,๙๘๕	๑,๖๔๔,๑๗๑	๓,๐๔๔,๑๒๖	๔,๒๕๓,๘๓๙	๒,๕๗๕	๒,๕๘๗
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๘๘๗,๙๗๖	๑,๐๗๘,๓๒๕	๒,๔๗๘,๓๐๙	๒,๘๘๘,๒๙๓	๒,๘๐๔	๒,๖๗๘
ภาคใต้ชายแดน	๑๒๗,๐๔๐	๑๖๐,๘๓๑	๒๘๔,๑๐๕	๓๒๒,๗๕๑	๒,๒๓๖	๒,๐๐๗
ภาคใต้	๒,๑๙๓,๐๐๑	๒,๘๘๓,๓๒๗	๕,๘๐๖,๕๔๐	๗,๔๖๔,๘๘๓	๒,๖๔๘	๒,๕๘๙
ประเทศ	๒,๓๗๔,๒๐๒	๓,๑๘๘,๘๓๒	๖,๒๔๐,๗๕๓	๘,๑๖๒,๓๗๙	๒,๖๒๙	๒,๕๖๐
สัดส่วนภาคใต้ต่อประเทศ (%)	๙๒.๔	๙๐.๔๑	๙๓.๐	๙๑.๔๕	-	-

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(๓) ผลผลิตประมงขยายตัวเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๒.๓ และร้อยละ ๔.๖ ในปี ๒๕๕๑ และปี ๒๕๕๒ ตามลำดับ เทียบกับหดตัวร้อยละ ๔.๔ ในปี ๒๕๕๐ เนื่องจากการขยายตัวของความต้องการในตลาดต่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีการขยายตัวของการทำประมงชายฝั่งและประมงทะเลเชิงพาณิชย์เพิ่มขึ้น โดยมีปริมาณสัตว์น้ำขึ้นทำเทียบเรือประมงเพิ่มขึ้นจาก ๓๑๕,๒๒๖ ล้านตันในปี ๒๕๔๙ เป็น ๓๒๓,๔๐๔ ล้านตันในปี ๒๕๕๒ กลุ่มภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าการผลิตสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๔๒.๕ ของมูลค่าผลผลิตประมงทั้งหมดของภาค กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามันและภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ ๓๓.๘ และร้อยละ ๒๓.๗ ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ - ๕ : ปริมาณสัตว์น้ำที่ขึ้นเทียบท่าในภาคใต้ ในช่วงปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัด	ปริมาณสัตว์น้ำเทียบท่า (ล้านตัน)		มูลค่าสัตว์น้ำ(ล้านบาท)	
	๒๕๔๙	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๒
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๒๕,๓๐๑	๑๙,๒๙๙	๔๑๒	๑๗๙
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๗๓,๗๒๙	๘๓,๐๘๒	๔,๘๑๔	๔,๖๙๐
ภาคใต้ชายแดน	๒๑๖,๑๙๖	๒๒๑,๐๒๓	๖,๕๐๕	๖,๓๖๐
ภาคใต้	๓๑๕,๒๒๖	๓๒๓,๔๐๔	๑๑,๗๓๑	๑๐,๖๔๖
ประเทศ	๕๑๗,๙๔๙	๕๙๖,๒๐๘	๑๘,๓๔๙	๑๕,๕๑๓
สัดส่วนภาคใต้ต่อประเทศ (%)	๖๐.๘๖	๖๕.๑๘	๖๓.๙๓	๖๘.๖๓

ที่มา : องค์การสะพานปลา กรมประมง

๒.๑.๕ ฐานอุตสาหกรรมของภาคใต้มีขนาดเล็ก ขยายตัวช้า ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรขั้นต้น โดยอุตสาหกรรมหลักคืออุตสาหกรรมยางพารา รองลงมาคือ อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพารา ผลิตภัณฑ์จากไม้และเฟอร์นิเจอร์ตามลำดับ การผลิตภาคอุตสาหกรรมมีการขยายตัวค่อนข้างช้าและส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในอุตสาหกรรมประเภทเดิม อุตสาหกรรมเกิดใหม่มีน้อย โดยในปี ๒๕๕๒ มีมูลค่าการผลิตสาขาอุตสาหกรรมของภาคใต้ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑จำนวน ๔๖,๐๘๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒.๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาอุตสาหกรรมของประเทศ ซึ่งสัดส่วนลดลงเล็กน้อย

จากร้อยละ ๒.๙ ในปี ๒๕๔๙ หรือมีสัดส่วนร้อยละ ๑๒.๒ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในภาคใต้ โดยกลุ่มภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าการผลิตสาขาอุตสาหกรรมสูงที่สุดร้อยละ ๔๗.๑ ของมูลค่าสาขาอุตสาหกรรมทั้งหมดของภาค รองลงมาคือภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มีสัดส่วนร้อยละ ๓๖.๗ และภาคใต้ฝั่งอันดามันมีสัดส่วนน้อยที่สุดเพียงร้อยละ ๑๖.๒ เท่านั้น อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นขนาดกลางและขนาดเล็กใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานจึงสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตการเกษตรได้ไม่สูงมากนัก โดยอุตสาหกรรมสำคัญได้แก่ อุตสาหกรรมยางมีสัดส่วนมูลค่าการผลิตสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๗ ของมูลค่าการผลิตภาคอุตสาหกรรมในภาคใต้ ส่วนใหญ่กระจายอยู่ในกลุ่มภาคใต้ชายแดนและภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย รองลงมาคืออุตสาหกรรมอาหารและการแปรรูปอาหารทะเล มีสัดส่วนมูลค่าการผลิตร้อยละ ๓๒.๗ ผลิตมากที่สุดในกลุ่มภาคใต้ชายแดนโดยเฉพาะจังหวัดสงขลา และปัตตานี อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพาราและเฟอร์นิเจอร์ กระจายตัวอยู่ในกลุ่มภาคใต้ชายแดนและภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ส่วนอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์มมีแหล่งผลิตอยู่ที่สุราษฎร์ธานีและกระบี่ โดยโรงงานอุตสาหกรรมกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นการสกัดน้ำมันปาล์มดิบ สำหรับผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ ส่งจำหน่ายเป็นสินค้าขั้นต้นเพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าสำเร็จรูปในภาคกลาง ยกเว้นสินค้ายางพาราที่ส่งออกไปต่างประเทศผ่านทางประเทศมาเลเซียประมาณครึ่งหนึ่งของผลผลิตรวม ส่วนปาล์มน้ำมันปัจจุบันมีการแปรรูปเป็นน้ำมันบริโภค และได้รับการส่งเสริมเป็นพลังงานทดแทนไบโอดีเซล รวมทั้งเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น สบู่ บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป เป็นต้น ดังนั้น ปาล์มน้ำมันจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญในเชิงพาณิชย์อย่างชัดเจนมากขึ้นในระยะหลัง

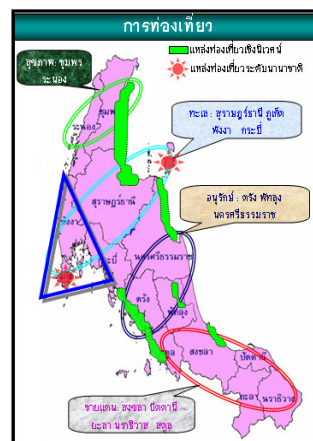
๒.๑.๖ การค้าชายแดนภาคใต้มีมูลค่าการค้าสูงที่สุดเมื่อเทียบกับมูลค่าการค้าชายแดนในภาคอื่นๆ และยังคงมีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๕๒ มูลค่าการค้าชายแดนไทย – มาเลเซีย ผ่านด่านชายแดนรวม ๗ แห่ง คือ ด่านวังประจันและด่านตำมะลังในจังหวัดสตูล ด่านปาดังเบซาร์และด่านสะเดาในจังหวัดสงขลา ด่านเบตงในจังหวัดยะลา ด่านสุโข-โก-ลก และด่านตากใบ ในจังหวัดนราธิวาส มีจำนวน ๓๘๐,๓๔๔.๒๐ ล้านบาท มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๖๐.๘ ของมูลค่าการค้าชายแดนรวมของประเทศ เป็นมูลค่าการส่งออกจำนวน ๒๒๑,๑๒๖.๘๓ ล้านบาท มูลค่าการนำเข้า ๑๕๙,๒๑๗.๓๗ ล้านบาท ซึ่งเกินดุลการค้าจำนวน ๖๑,๙๐๘.๘๖ ล้านบาท โดยมูลค่าการค้าเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๙ ที่มีมูลค่า ๓๔๑,๙๙๔.๖๔ ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑.๒๑ โดยการส่งออกมีมูลค่าลดลงร้อยละ ๘.๑๐ ขณะที่การนำเข้าเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๕๗.๐๖ ทำให้ดุลการค้าปรับตัวลดลงถึงร้อยละ ๕๕.๕๔ นอกจากนี้ในช่วงปี ๒๕๕๐-๒๕๕๒ ได้มีการเปิดด่านถาวรบริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย เพิ่มขึ้นอีก ๒ แห่ง คือ ด่านบูเกะตา ในจังหวัดนราธิวาส และด่านบ้านประกอบในจังหวัดสงขลา ที่จะช่วยเพิ่มบทบาทการค้าชายแดนระหว่างไทย-มาเลเซียมากขึ้นในอนาคต สำหรับประเภทสินค้าส่งออกที่สำคัญได้แก่ ยางธรรมชาติ งามผสมสำเร็จ และไม้ยางแปรรูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๒, ๕.๙ และ ๔.๑ ตามลำดับ ส่วนสินค้านำเข้าที่สำคัญได้แก่ เครื่องจักรและอุปกรณ์ และน้ำยางสังเคราะห์ คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘ และ ๑.๓

ตารางที่ ๒ - ๖ : มูลค่าการค้าชายแดนไทย – มาเลเซียในช่วงปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

	มูลค่าการค้า (ล้านบาท)				การเปลี่ยนแปลงในช่วงปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	
มูลค่าการค้า	๓๔๑,๙๙๔.๖๔	๓๔๙,๕๓๖.๖๗	๔๑๙,๙๕๔.๒๙	๓๘๐,๓๔๔.๒๐	๑๑.๒๑
• ส่งออก	๒๔๐,๖๑๙.๓๗	๒๒๐,๙๐๕.๐๔	๒๖๓,๐๔๔.๔๑	๒๒๑,๑๒๖.๘๓	-๘.๑๐
• นำเข้า	๑๐๑,๓๗๕.๒๗	๑๒๘,๖๓๑.๖๓	๑๕๖,๙๐๙.๘๘	๑๕๙,๒๑๗.๓๗	๕๗.๐๖
• ดุลการค้า	๑๓๙,๒๔๔.๑๐	๙๒,๒๗๓.๔๑	๑๖๖,๑๔๔.๕๓	๖๑,๙๐๘.๘๖	-๕๕.๕๔

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้

๒.๑.๗ การท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญของภาคและประเทศ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางทะเล แต่รายได้ยังคงกระจุกตัวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก โดยในปี ๒๕๕๒ ภาคได้มีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน ๑๘๒,๒๐๙ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๕.๕ หรือ ๑ ใน ๔ ของรายได้การท่องเที่ยวทั้งประเทศ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๙ ที่มีจำนวน ๑๔๗,๒๙๗ ล้านบาท อย่างไรก็ตามอัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวในปี ๒๕๕๒ หดตัวลงร้อยละ ๑.๕ เมื่อเทียบกับปี ๒๕๔๙ ปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๕๑ ที่ขยายตัวร้อยละ ๙๒.๗, ๑๖.๓ และ ๘.๑ ตามลำดับ ทั้งนี้ ปี ๒๕๔๘ เป็นปีที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์สึนามิ ทำให้ปี ๒๕๔๙ ซึ่งเริ่มเข้าสู่ภาวะปกติมีอัตราการขยายตัวสูงมากถึงร้อยละ ๙๒.๗ ส่วนปี ๒๕๕๒ เป็นช่วงที่การท่องเที่ยวได้รับผลกระทบจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก ทั้งนี้ รายได้จากการท่องเที่ยวทั้งหมดเป็นรายได้ที่มาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน ๑๓๙,๙๔๓ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๘ ของรายได้จากการท่องเที่ยวรวมของภาค หรือร้อยละ ๓๑.๐ ของรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติรวมทั้งประเทศ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๙ ที่มีจำนวน ๑๐๗,๐๙๕ ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๗.๖ ต่อปี ดังนี้

(๑) ภาคได้มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามตามธรรมชาติตั้งแต่ท้องทะเลจนถึงภูเขาสูง และมีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นหลากหลาย ที่สามารถสร้างรายได้หลักจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติมีทั้งแหล่งปะการังใต้ท้องทะเลที่มีชื่อเสียงบริเวณหมู่เกาะสุรินทร์ เกาะสิมิลัน เกาะพีพี มีหาดทราย ชายทะเลที่เป็นที่พักผ่อนตากอากาศทั้งฝั่งทะเลอ่าวไทยและฝั่งอันดามันที่มีความยาวรวมกันกว่า ๑,๖๗๒ กิโลเมตร และมีแหล่งธรรมชาติป่าเขา น้ำตก ตลอดจนมีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความหลากหลายตามประวัติศาสตร์ความเจริญรุ่งเรืองในอดีต ที่มีการผสมผสานทางอารยธรรมระหว่างพุทธ-พราหมณ์-จีน-อิสลาม ซึ่งเป็นที่นิยมและสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ สำหรับจำนวนนักท่องเที่ยวในปี ๒๕๕๒ ลดลงจากปี ๒๕๔๙ ที่มีจำนวน ๑๗.๑๑ ล้านคน มาอยู่ที่ ๑๗.๐ ล้านคน ทั้งนี้เนื่องจากการท่องเที่ยวในปี ๒๕๕๒ ได้รับผลกระทบจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลกและความกังวลเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๒๐๐๙ ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวในปี ๒๕๕๐-๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๘ ต่อปี โดยจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลบริเวณจังหวัดภูเก็ต-พังงา-กระบี่ และเกาะสมุย (สุราษฎร์ธานี) ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก อย่างไรก็ตาม ในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา เริ่มมีแนวโน้มการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลกับกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ มากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ การท่องเที่ยวผจญภัย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชน เป็นต้น

ตารางที่ ๒ - ๗ : จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในภาคใต้ ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒

พื้นที่	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๐		ปี ๒๕๕๑		ปี ๒๕๕๒	
	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	นักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๔,๗๑๙,๙๕๗	๒๖,๖๗๒	๕,๑๘๘,๗๘๔	๒๘,๑๒๐	๕,๗๘๙,๔๘๖	๓๐,๕๐๘	๕,๓๐๐,๗๐๖	๔๔,๕๒๓
	(๒๗.๖)	(๑๘.๑)	(๒๗.๖)	(๑๖.๔)	(๒๗.๗)	(๑๖.๕)	(๓๑.๒)	(๒๔.๔)
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๘,๓๗๔,๔๘๒	๑๐๔,๔๗๔	๙,๕๗๑,๔๘๑	๑๒๗,๐๓๔	๑๐,๙๖๕,๒๗๘	๑๓๗,๒๓๓	๗,๕๑๐,๔๔๙	๑๒๐,๗๑๘
	(๔๘.๙)	(๙๐.๙)	(๕๐.๘)	(๗๔.๒)	(๕๒.๔)	(๗๔.๑)	(๔๔.๒)	(๖๖.๓)
ภาคใต้ชายแดน	๔,๐๑๗,๙๓๔	๑๖,๑๕๐	๔,๐๗๔,๔๕๒	๑๖,๑๑๔	๔,๑๖๙,๒๗๕	๑๗,๓๓๐	๔,๑๙๗,๕๒๗	๑๖,๙๖๗
	(๒๓.๕)	(๑๑.๐)	(๒๑.๖)	(๙.๔)	(๑๙.๙)	(๙.๔)	(๒๔.๗)	(๙.๓)
ภาคใต้	๑๗,๑๑๒,๘๙๓	๑๔๗,๒๙๗	๑๘,๘๕๔,๗๐๗	๑๗๑,๒๗๐	๒๐,๙๕๔,๐๓๙	๑๘๕,๐๓๒	๑๒,๘๑๑,๖๘๒	๑๘๒,๒๐๙
	(๑๐๐.๐)	(๑๐๐.๐)	(๑๐๐.๐)	(๑๐๐.๐)	(๑๐๐.๐)	(๑๐๐.๐)	(๑๐๐.๐)	(๑๐๐.๐)
ประเทศ	๑๓๖,๒๔๗,๑๔๕	๗๐๕,๐๔๖	๑๔๔,๓๐๑,๓๕๗	๗๔๗,๖๒๘	๑๔๖,๗๑๑,๐๒๒	๗๙๔,๙๙๕	๑๒๔,๔๐๐,๘๘๘	๗๑๕,๙๘๕

ที่มา : ประมวลข้อมูลและจัดกลุ่มพื้นที่ โดย ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๐ ใช้ข้อมูลสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ส่วน ปี ๒๕๕๑ ใช้ข้อมูลสถิติของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

(๒) การท่องเที่ยวทางทะเลเป็นแหล่งสร้างรายได้สูงสุดและรายได้ยังคงกระจุกตัวในแหล่งท่องเที่ยวหลัก ในจำนวนนักท่องเที่ยว ๑๗.๐ ล้านคน ส่วนใหญ่มีจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลบริเวณจังหวัดภูเก็ต-พังงา-กระบี่ และเกาะสมุย (สุราษฎร์ธานี) ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก โดยมีนักท่องเที่ยวใน ๔ จังหวัดดังกล่าวรวมกันสูงถึง ๘.๗ ล้านคน สร้างรายได้การท่องเที่ยวจำนวน ๑๕๓,๕๙๙ ล้านบาท โดยเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติและรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติคิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓ และร้อยละ ๘๔.๓ ตามลำดับ ขณะที่การท่องเที่ยวในกลุ่มภาคใต้ชายแดน ซึ่งมีศูนย์กลางการท่องเที่ยวอยู่ที่จังหวัดสงขลา ยะลา และนราธิวาส โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวรวม ๓ จังหวัดเท่ากับ ๓.๓ ล้านคน เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติร้อยละ ๓๘.๖ ส่วนใหญ่เป็นชาวมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่ม-ลด ตามสถานการณ์การเกิดเหตุรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำหรับอัตราการเข้าพักของนักท่องเที่ยว ยังกระจุกตัวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลัก โดยเฉพาะในจังหวัดภูเก็ต สุราษฎร์ธานี ซึ่งมีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ยังไม่เพียงพอ รวมทั้ง การจัดการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรองยังไม่สะดวกเท่าที่ควร

๒.๑.๘ แรงงานภาคการเกษตรมีแนวโน้มเคลื่อนย้ายสู่ภาคนอกเกษตรมากขึ้นทำให้ภาคเกษตรต้องใช้แรงงานจากนอกพื้นที่และแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น โดยในปี ๒๕๔๙ มีสัดส่วนแรงงานภาคการเกษตรร้อยละ ๔๖.๗ ลดลงเหลือร้อยละ ๔๔.๙ ในปี ๒๕๕๒ ขณะที่สัดส่วนแรงงานนอกภาคเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕๓.๓ เป็นร้อยละ ๕๕.๑ และหากพิจารณาอัตราเพิ่มของแรงงานปี ๒๕๕๒ จะเห็นว่าแรงงานภาคการเกษตรมีอัตราเพิ่มจากปี ๒๕๕๑ เพียงร้อยละ ๒.๓ ขณะที่ภาคอุตสาหกรรม บริการและอื่นๆ มีอัตราเพิ่มสูงถึงร้อยละ ๙.๘ และ ๙.๓ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ภาคการเกษตรยังมีความจำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมาก โดยเฉพาะในสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน และประมง ซึ่งในปัจจุบันแรงงานส่วนใหญ่ในภาคการเกษตรเป็นแรงงานสูงอายุ ทำให้ต้องพึ่งพิงแรงงานจากนอกพื้นที่และจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แรงงานจากพม่า และกัมพูชา มากขึ้น

ตารางที่ ๒ - ๘ : การจ้างแรงงานรายสาขา

หน่วย : พันคน / (ร้อยละ)

การจ้างงาน	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
กำลังแรงงานรวม	๔,๘๗๕	๔,๙๘๐	๕,๐๖๙	๕,๑๙๔
ผู้มีงานทำ	๔,๗๙๖ (๑๐๐%)	๔,๙๔๙ (๑๐๐%)	๔,๗๗๔ (๑๐๐%)	๕,๐๙๖ (๑๐๐%)
- ภาคเกษตร	๒,๒๓๙ (๔๖.๓%)	๒,๓๖๙ (๔๗.๙%)	๒,๒๓๕ (๔๖.๖%)	๒,๒๘๖ (๔๕.๙%)
- อุตสาหกรรม	๓๘๙ (๘.๑%)	๔๑๗ (๘.๔%)	๓๗๗ (๗.๙%)	๔๑๔ (๘.๑%)
- บริการและอื่นๆ	๒,๑๖๗ (๔๕.๖%)	๒,๑๖๒ (๔๓.๗%)	๒,๑๙๑ (๔๕.๗%)	๒,๓๙๕ (๔๗.๐%)
อัตราการว่างงาน (%)	๑.๔	๑.๓	๑.๔	๑.๘

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

๒.๑.๙ โครงสร้างพื้นฐานได้รับการพัฒนาทั้งการเพิ่มปริมาณและการยกระดับมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

(๑) การพัฒนาระดับมาตรฐานเส้นทางถนนสายหลัก เป็น ๔ ช่องจราจร เพื่อเพิ่มความสะดวกและความปลอดภัยในการจราจรในเส้นทางสำคัญ ที่เชื่อมโยงระหว่างจังหวัด ประกอบด้วย สายทางพังงา-กระบี่/สายทางนครศรีธรรมราช-สงขลา และสายทางปัตตานี-ยะลา นอกจากนั้น ได้ปรับปรุงพื้นผิวถนนทั้งสายหลักและสายรองที่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม ให้สามารถใช้ประโยชน์อย่างสะดวกและปลอดภัย

แต่อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อไปยังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งให้เชื่อมต่อกันได้ทุกระบบ ทั้งถนน รถไฟ ท่าเรือ สนามบิน ให้เป็นระบบการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบที่สมบูรณ์ เพื่อสนับสนุนการขนส่งสินค้าต่างระบบ รวมทั้งการเชื่อมโยงสู่ด้านชายแดนไทย - มาเลเซีย ที่จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการขนส่งสินค้าทั้งภายในภาคและการส่งสินค้าออกไปต่างประเทศ

(๒) การเตรียมการพัฒนาท่าเรือแห่งใหม่ เพื่อรองรับปริมาณการขนส่งสินค้าที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการศึกษาความเหมาะสมเบื้องต้นในการพัฒนาท่าเรือระหว่างประเทศบริเวณ ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยและชายฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาแล้วเสร็จ และมีข้อเสนอแนะการพัฒนาท่าเรือฝั่งอ่าวไทยแห่งใหม่ที่บ้านนาทับ อ.จะนะ จ.สงขลา และท่าเรือฝั่งอันดามัน ที่บ้านปากบารา อ.ละงู จ.สตูล อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาท่าเรือดังกล่าว จำเป็นจะต้องมีการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

นอกจากนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการปรับปรุงท่าเรือท่ามะลิขึ้นใหม่ เพื่อทดแทนท่าเรือเดิมที่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม โดยท่าเรือที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ก่อสร้างแล้วเสร็จในปี ๒๕๕๐ ซึ่งสามารถให้บริการการขนส่งสินค้าด้วยตู้คอนเทนเนอร์ได้ แต่ปัจจุบันยังไม่มีการใช้ประโยชน์ รวมทั้งบริษัทเอกชนกำลังดำเนินการก่อสร้างท่าเรือสำหรับขนถ่ายสินค้าทั่วไปและตู้คอนเทนเนอร์ที่บ้านเตร็ด ต.อ่าวมะนาว อ.ขนอม จ.นครศรีธรรมราช เพื่อเชื่อมโยงการขนส่งสินค้ากับพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกอีกด้วย

(๓) การพัฒนาท่าอากาศยาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินโครงการสำคัญ ๆ ในช่วงปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒ ได้แก่ โครงการขยายขีดความสามารถท่าอากาศยานกระบี่ โครงการปรับปรุงท่าอากาศยานนราธิวาส และโครงการพัฒนาท่าอากาศยานเบตง อ.เบตง จ.ยะลา

๒.๒ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

๒.๒.๑ ประชากร แรงงาน และการมีงานทำ

(๑) ภาคใต้มีอัตราการขยายตัวของประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง โดยในปี ๒๕๔๙ มีจำนวนประชากร ๘.๖ ล้านคน เพิ่มขึ้นเป็น ๘.๘ ล้านคน ในปี ๒๕๕๒ โดยมีอัตราการเพิ่มของประชากรลดลงจากร้อยละ ๐.๙ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๐.๘ ในปี ๒๕๕๒ โดยในปี ๒๕๕๒ ภาคใต้ฝั่งอันดามันมีอัตราการขยายตัวของประชากรสูงที่สุดร้อยละ ๑๙.๐ โดยจังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวสูงสุด ได้แก่ จังหวัดภูเก็ตร้อยละ ๒.๗ รองลงมาคือกลุ่มภาคใต้ชายแดนมีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๐.๙ โดยจังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวสูงสุดได้แก่ จังหวัดสตูล นราธิวาส และยะลา มีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๑.๖, ๑.๑ และ ๑.๐ ตามลำดับ ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๐.๖ โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีอัตราการขยายตัวสูงที่สุดร้อยละ ๑.๑

(๒) โครงสร้างประชากรของภาคใต้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้แนวโน้มภาระการพึ่งพิงสูงขึ้น สืบเนื่องจากนโยบายประชากรและการวางแผนครอบครัวที่ประสบผลสำเร็จในอดีต รวมทั้งผล การพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้สัดส่วนโครงสร้างประชากรของภาคใต้มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยภาคใต้มีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในปี ๒๕๔๘ ซึ่งมีสัดส่วนของผู้สูงอายุน้อยกว่า ๑๐.๐ ของประชากรทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าอัตราส่วนประชากรวัยสูงอายุจะเพิ่มขึ้น แต่ภาคใต้ยังไม่มีปัญหาอัตราการพึ่งพิงเนื่องจากประชากรวัยเด็กยังคงลดลง ทำให้อัตราส่วนวัยแรงงานยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๖๔.๑ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๖๔.๔ และ ๖๕.๐ ในปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๕๒ ตามลำดับ และภาคใต้จะเริ่มมีปัญหาระดับการพึ่งพิงสูงขึ้นในปี ๒๕๖๘ ซึ่งเป็นปีที่สัดส่วนวัยแรงงานลดลงเหลือร้อยละ ๖๓.๙ และอัตราส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๗.๓

ตารางที่ ๒ - ๙ : สัดส่วนโครงสร้างประชากรตามช่วงอายุของภาคใต้ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒

หน่วย : ร้อยละ

ช่วงอายุ	๒๕๔๙			๒๕๕๐			๒๕๕๑			๒๕๕๒		
	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+	๐-๑๔	๑๕-๕๙	๖๐+
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๒๔.๗	๖๓.๙	๑๑.๓	๒๔.๔	๖๔.๑	๑๑.๔	๒๓.๖	๖๔.๖	๑๑.๘	๒๓.๖	๖๔.๖	๑๑.๘
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๒๕.๙	๖๕.๐	๙.๑	๒๕.๖	๖๕.๒	๙.๒	๒๔.๗	๖๕.๗	๙.๖	๒๔.๗	๖๕.๗	๙.๖
ภาคใต้ชายแดน	๒๖.๘	๖๓.๙	๙.๓	๒๖.๓	๖๔.๓	๙.๔	๒๕.๒	๖๕.๑	๙.๙	๒๕.๒	๖๕.๑	๙.๘
ภาคใต้	๒๕.๘	๖๔.๑	๑๐.๑	๒๕.๔	๖๔.๔	๑๐.๒	๒๔.๔	๖๕.๐	๑๐.๖	๒๔.๔	๖๕.๐	๑๐.๖
ประเทศ	๒๒.๔	๖๗.๐	๑๐.๖	๒๒.๐	๖๗.๒	๑๐.๘	๒๒.๐	๖๗.๕	๑๑.๕	๒๒.๐	๖๗.๕	๑๑.๕

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(๓) แรงงานส่วนใหญ่ของภาคใต้อยู่ในระบบประกันสังคม ในปี ๒๕๕๒ ภาคใต้มีจำนวนแรงงานที่ได้รับการคุ้มครองตามระบบประกันสังคมจำนวนร้อยละ ๑๒.๗ ของกำลังแรงงานรวมทั้งหมด ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๔๘ ทั้งนี้ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีสัดส่วนแรงงานที่ประกันตนสูงสุดร้อยละ ๒๑.๙ รองลงมาคือ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนร้อยละ ๑๒.๔ และกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยร้อยละ ๘.๗ สำหรับจังหวัดที่มีจำนวนแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมสูงที่สุด คือ จังหวัดภูเก็ต รองลงมาคือ สงขลา กระบี่ และสุราษฎร์ธานี ในสัดส่วนร้อยละ ๘๘.๓, ๒๑.๒, ๑๖.๘ และ ๑๖.๗ ตามลำดับ

๒.๒.๒ ความยากจนและหนี้สินครัวเรือน

(๑) สัดส่วนคนจนทางภาคใต้ลดลงอย่างต่อเนื่องและต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยสัดส่วนคนจน ลดลงจากร้อยละ ๕.๕ ในปี ๒๕๔๙ เหลือร้อยละ ๔.๔ ในปี ๒๕๕๒ ซึ่งต่ำกว่าสัดส่วนคนจนในระดับประเทศที่มีร้อยละ ๘.๑ อย่างไรก็ตามในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนมีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดและสูงกว่าระดับภาคและระดับประเทศ คือ ร้อยละ ๑๐.๖ โดยเฉพาะในจังหวัดนราธิวาสและปัตตานี มีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ ๒๒.๘ และร้อยละ ๑๙.๕ ของประชากรทั้งจังหวัด รองลงมาได้แก่ กลุ่มภาคใต้อันดามัน มีสัดส่วนคนจนประมาณร้อยละ ๑.๑ และกลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ซึ่งมีสัดส่วนคนจนค่อนข้างต่ำเหลือเพียงร้อยละ ๐.๙ เท่านั้น โดยคนจนส่วนใหญ่ได้แก่ ผู้ไม่มีที่ดินทำกิน ชาวประมงพื้นบ้าน และชาวนา อย่างไรก็ตาม การกระจายรายได้ของภาคใต้มีแนวโน้มแย่ลง โดยค่าสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ของภาคเพิ่มขึ้นจาก ๐.๔๖ ในปี ๒๕๕๐ เป็น ๐.๔๗ ในปี ๒๕๕๒

ตารางที่ ๒ - ๑๐ : จำนวนคนจน และสัดส่วนคนจนของภาคใต้ในช่วง ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัด	จำนวนคนจน (พันคน)				สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)			
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๘	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๗๗.๔	๑๕๕.๕	๕๘.๓	๓๑.๔	๒.๒	๔.๕	๑.๖	๐.๙
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๒๘.๖	๒๗.๙	๓๑.๒	๑๙.๒	๑.๕	๑.๕	๐.๒	๑.๑
ภาคใต้ชายแดน	๓๖๖.๒	๓๒๙.๕	๒๙๘.๐	๓๗๑.๒	๑๐.๘	๙.๖	๘.๖	๑๐.๗
รวมภาคใต้	๔๗๒.๒	๕๑๒.๘	๓๘๗.๔	๔๒๑.๙	๕.๕	๕.๙	๔.๔	๔.๗
รวมประเทศ	๖,๐๕๖.๗	๕,๕๒๑.๗	๕,๗๗๑.๙	๕,๒๗๘.๘	๙.๕	๘.๕	๘.๙	๘.๑
สัดส่วนภาคต่อประเทศ	๗.๘	๙.๕	๖.๗	๗.๙	-	-	-	-

ที่มา : สำนักงานพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช.

(๒) ภาวะหนี้สินครัวเรือนของภาคใต้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาก ในปี ๒๕๕๒ ภาคใต้มีจำนวนหนี้สินต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก ๑๑๔,๑๗๙ บาท ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑๒๗,๒๒๐ บาท ในปี ๒๕๕๒ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑.๔ ซึ่งเป็นมากเป็นอันดับที่ ๒ เมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ โดยที่หนี้สินระดับประเทศมีจำนวน ๑๓๔,๖๙๙ บาท ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน

จำนวน ๑๓๑,๙๐๒ บาท ๑๑๙,๗๒๖ และ ๑๑๘,๓๐๘ บาท ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมายางพารา และปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของภาคมีระดับราคาค่อนข้างสูง จึงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรมีการ จับจ่ายใช้สอยในสินค้าคงทนมากขึ้นและส่วนใหญ่เป็นการซื้อในระบบผ่อนชำระ เช่น รถยนต์ปิคอัพ และ รถจักรยานยนต์ที่มียอดจดทะเบียนใหม่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการกู้เงินเพื่อซ่อมแซม/ปลูกสร้างที่อยู่อาศัยที่เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

๒.๒.๓ คุณภาพชีวิต

(๑) ประชากรในภาคใต้มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงขึ้น แต่ยังคงมีความแตกต่างในระดับพื้นที่ค่อนข้างมาก รวมทั้งคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ โดยในปี ๒๕๕๑ ประชากรในภาคใต้มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๘.๘ ปี เพิ่มขึ้นจาก ๘.๗ ในปี ๒๕๔๘ โดยประชากรในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ๙.๐ ปี ซึ่งสูงกว่าทั้งระดับภาคและระดับประเทศ กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามันเฉลี่ย ๘.๙ ปี โดยจังหวัดระนองมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในภาคเพียง ๗.๗ ปีเท่านั้น ส่วนกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้เฉลี่ย ๘.๕ ปี โดยจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๗.๘ และ ๗.๙ ปีตามลำดับ ซึ่งน้อยที่สุดเป็นอันดับที่ ๒ และ ๓ รองจากจังหวัดระนอง ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่วัดจากผลการสอบใน ๕ วิชาหลัก (O-Net) ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย สังคมศึกษา และภาษาอังกฤษ ค่าเฉลี่ยของผลการทดสอบของภาคใต้ มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอด และอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ โดยคะแนนเฉลี่ยลดลงจาก ร้อยละ ๓๔.๗ ในปี ๒๕๔๙ เหลือร้อยละ ๓๑.๔ ในปี ๒๕๕๒ ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศที่ร้อยละ ๓๓.๖ โดยกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดร้อยละ ๒๙.๗ โดยเฉพาะจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๒๘.๓, ๒๗.๔ และ ๒๗.๐ ซึ่งเป็น ๓ ลำดับท้ายของประเทศ ตามลำดับ

(๒) ภาวะการเจ็บป่วยด้วยโรคที่ป้องกันได้ของประชากรภาคใต้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะการเจ็บป่วยด้วย ๕ โรคหลัก ได้แก่ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน หลอดเลือดสมอง โรคหัวใจ และมะเร็ง โดยมีอัตราผู้ป่วยจาก ๕ โรคหลักเพิ่มจาก ๒,๑๒๘.๗ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๒,๘๘๖.๒ คนในปี ๒๕๕๒ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่ ๒,๖๑๓.๑ คน โดยกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีอัตราผู้ป่วยสูงที่สุดที่ ๓,๕๐๕.๔ คน โดยทุกจังหวัดของกลุ่มยกเว้นกระบี่ มีอัตราผู้ป่วยสูงกว่าระดับภาคและระดับประเทศ รองลงมาคือ กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มีอัตรา ๒,๙๐๐.๐ คน และกลุ่มภาคใต้ชายแดนมีอัตรา ๒,๕๕๑.๐ คน ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศและระดับภาค โดยทุกจังหวัดยกเว้นจังหวัดนราธิวาส มีอัตราการเจ็บป่วยต่ำกว่าภาคทั้งสิ้น การเจ็บป่วยของผู้ป่วยส่วนใหญ่ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูงมากที่สุด รองลงมาคือ โรคหัวใจ เบาหวาน หลอดเลือดสมอง และมะเร็ง ตามลำดับ สาเหตุการเจ็บป่วยส่วนใหญ่เนื่องมาจากการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกหลักโภชนาการ พฤติกรรมเสี่ยงจากการดื่มสุรา สูบบุหรี่ และขาดการออกกำลังกาย ส่วนการเจ็บป่วยทางสุขภาพจิต ภาคใต้มีอัตราผู้ป่วยเพิ่มขึ้นโดยเพิ่มขึ้นจาก ๑,๖๗๘.๗ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑,๙๘๘.๔ คนในปี ๒๕๕๒ โดยกลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามันมีอัตราผู้ป่วยสูงที่สุดที่อัตรา ๒,๖๕๖.๘ คน โดยเฉพาะจังหวัดพังงาและระนอง มีอัตราผู้ป่วย ๔,๗๙๗.๙ และ ๓,๙๑๖.๒ คน ซึ่งสูงกว่าระดับภาคและระดับประเทศ กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมีอัตรา ๒,๒๐๐.๘ คน โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีอัตราผู้ป่วยสูงกว่าระดับภาคและระดับประเทศที่ ๓,๕๐๗.๑ คน ส่วนกลุ่มภาคใต้ชายแดนมีอัตราผู้ป่วย ๑,๔๒๘.๑ คน โดยจังหวัดสตูลมีอัตราผู้ป่วยสูงกว่าระดับภาคที่ ๓,๑๐๙.๘ คน โดยผู้ป่วยสุขภาพจิตในภาคใต้ส่วนใหญ่ป่วยเป็นโรควิตกกังวลมากที่สุด รองลงมาคือ โรคจิต และโรคซึมเศร้า สำหรับการเจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์ของประชากรในภาคใต้มีแนวโน้มลดลงอย่างชัดเจน โดยมีอัตราผู้ป่วยลดลงจาก ๓๐.๕ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๔๙ เหลือเพียง ๘.๕๓ คน ในปี ๒๕๕๒ ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ ๑๓.๗ คน อย่างไรก็ตาม อัตราผู้ป่วยเอดส์จะยังคงอยู่ในระดับสูงในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเมืองชายแดน โดยจังหวัดที่มีอัตราผู้ป่วยสูงกว่าระดับภาคและประเทศ คือ จังหวัดภูเก็ต ระนอง ปัตตานี และนราธิวาส ที่มีอัตรา ๖๕.๔ ๓๓.๐ ๑๑.๗ และ ๑๐.๙ ตามลำดับ

(๓) อัตราการตายของมารดาและทารกมีแนวโน้มลดลง แต่ยังอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึงแม้แนวโน้มอัตราการตายของมารดาจากการคลอดบุตรของภาคใต้มีแนวโน้มลดลงจากปี ๒๕๔๙ ซึ่งมีอัตราร้อยละ ๑๘.๐ คนต่อประชากรแสนคน เหลือ ๑๔.๑ ในปี ๒๕๕๒ แต่ก็ยังเป็นอัตราที่สูงและสูงกว่าระดับประเทศซึ่งมีอัตรา ๑๐.๘ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนมีอัตราการตายสูงที่สุดที่อัตรา ๒๐.๑ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๒ โดยเฉพาะในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี และ นราธิวาส ที่มีอัตราการตายมารดาอยู่ในระดับที่สูง ส่วนอัตราการตายของทารกมีแนวโน้มลดลงจากอัตรา ๘.๑ คนต่อการเกิดมีชีวิตคน ในปี ๒๕๔๙ ลดลงเหลือ ๗.๙ ในปี ๒๕๕๒ กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเป็นพื้นที่ที่มีอัตราการตายของทารกสูงที่สุดของภาค ในอัตรา ๑๐.๒ โดยเฉพาะจังหวัดนราธิวาสมีอัตราการตายสูงเป็นอันดับ ๑ ของภาค คือ ๑๓.๖ คน รองลงมาคือ ปัตตานี และยะลา ในอัตรา ๑๑.๑ และ ๑๐.๖ ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ - ๑๑ : อัตราการตายต่อการเกิดมีชีวิตคน และอัตราทารกตายต่อการเกิดมีชีวิตคนในภาคใต้ ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒

ภาค/กลุ่มจังหวัด	อัตราการตาย (ต่อประชากรแสนคน)				อัตราทารกตาย (ต่อประชากรพันคน)			
	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๖.๗	๑๖.๙	๑๐.๗	๔.๓	๕.๖	๘.๕	๗.๒	๖.๑
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๑๔.๑	๒๔.๑	๑๐.๓	๑๗.๕	๗.๓	๖.๒	๖.๕	๕.๙
ภาคใต้ชายแดน	๒๘.๑	๒๔.๔	๑๖.๒	๒๐.๑	๑๐.๓	๙.๘	๑๐.๗	๑๐.๒
ภาคใต้	๑๘.๐	๒๑.๘	๑๓.๑	๑๔.๑	๘.๑	๘.๒	๘.๖	๗.๙
ประเทศ	๑๑.๗	๑๒.๒	๑๑.๓	๑๐.๘	๗.๔	๗.๒	๗.๓	๗.๑

ที่มา : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข

(๔) ชีวิตครอบครัวมีความอบอุ่นน้อยลง โดยในช่วงปี ๒๕๔๙-๒๕๕๒ อัตราการหย่าร้างในภาคใต้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก ๓.๕๒ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๓.๗๕ คู่ ในปี ๒๕๕๒ ตามลำดับ โดยกลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามันมีอัตราการหย่าร้างมากที่สุดถึง ๔.๓๓ คู่ต่อพันครัวเรือน รองลงมาคือกลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน คิดเป็น ๓.๙๒ และ ๓.๑๔ ตามลำดับ โดยจังหวัดที่มีอัตราการหย่าร้างสูงสุดใน ๓ ลำดับแรก ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต สงขลา และชุมพร เท่ากับ ๕.๓๒ ๔.๖๓ และ ๔.๕๒ คู่ต่อพันครัวเรือน ตามลำดับ

(๕) สัดส่วนการเกิดคดีอาชญากรรมของภาคใต้มีแนวโน้มลดลงแต่ยังอยู่ในระดับสูง และสัดส่วนคดีอาชญากรรมคดีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปี ๒๕๕๒ ภาคใต้มีสัดส่วนการเกิดคดีอาชญากรรมจำนวน ๑๘๓.๙ คดีต่อประชากรแสนคน ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๔๙ ซึ่งมีสัดส่วน ๒๐๒.๕ คดีต่อประชากรแสนคน โดยมีสัดส่วนการเกิดคดีที่สูงกว่าระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามันมีสัดส่วนการเกิดคดีสูงสุด ๑๙๐.๗ คดี โดยจังหวัดภูเก็ตและกระบี่ มีสัดส่วนการเกิดคดีสูงกว่าระดับภาค คือ ๓๐๗.๕ และ ๒๑๐.๕ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ รองลงมาคือ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ที่มีสัดส่วนการเกิดคดี ๑๘๒.๕ และ ๑๘๑.๗ คดีต่อประชากรแสนคน โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนการเกิดคดีอาชญากรรมสูงคือ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดสงขลา ที่มีสัดส่วนการเกิดคดี ๓๐๗.๕ และ ๒๔๕.๙ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ส่วนคดีอาชญากรรมคดีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก ๑๕๗.๖ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๔๙ เป็น ๓๕๑.๖ คดีในปี ๒๕๕๒ แต่ยังไม่ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีสัดส่วน ๓๙๑.๓ คดีต่อประชากรแสนคน กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีสัดส่วนคดีสูงสุด ๔๐๗.๖ คดี โดยจังหวัดที่มีอัตราสูงกว่าระดับภาคและประเทศคือจังหวัด ภูเก็ตและระนอง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนคดีสูงสุดในภาคจำนวน ๘๐๙.๗ และ ๕๖๗.๓ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ รองลงมาคือ กลุ่มภาคใต้ชายแดน มีจำนวน ๓๔๕.๐ คดี โดยจังหวัดที่มีอัตราสูงกว่าภาคและประเทศคือจังหวัด ยะลา และกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มีสัดส่วน ๓๕๑.๖ คดี โดยมีจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีสัดส่วนสูงกว่าระดับภาคและประเทศ คือ ๕๑๐.๒ คดีต่อประชากรแสนคน

(๖) สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังเกิดความรุนแรงอย่างต่อเนื่องและมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงของประเทศ โดยในปี ๒๕๕๒ มีจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวม ๙๘๕ ครั้ง ลดลงจากปี ๒๕๔๙ ที่มีจำนวน ๑,๘๒๖ ครั้ง ผู้เสียชีวิต ๔๙๘ คน ลดลงจากปี ๒๕๔๙ ที่มีจำนวน ๖๕๘ คน ผู้บาดเจ็บ ๑,๐๕๒ คน ลดลงจากปี ๒๕๔๙ ที่มีจำนวน ๑,๐๘๖ คน ซึ่งเหตุความรุนแรงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ และเป็นเหตุกระตุ้นการพัฒนาในแทบทุกด้าน รวมทั้งเกิดเป็นภาพลักษณ์ความไม่ปลอดภัยที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุนและการท่องเที่ยวในพื้นที่อีกด้วย

ตารางที่ ๒ - ๑๒ : เหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒
จำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบ(ครั้ง)	๑,๘๒๖	๒,๒๙๕	๑,๐๕๐	๙๘๕
ผู้ได้รับบาดเจ็บ(คน)	๖๕๘	๙๔๒	๕๐๙	๔๙๘
ผู้เสียชีวิต(คน)	๑,๐๘๖	๑,๖๙๑	๑,๐๕๕	๑,๐๕๒

ที่มา : สำนักข่าวกรองแห่งชาติ (สขช.) กองทัพบก (ทบ.) กรมข่าวทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย (บก.ทท.)

รวบรวมโดย สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ สช.

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๓.๑ สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(๑) พื้นที่ป่าไม้รวมของภาคใต้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มขึ้นจาก ๑๑.๐๔ ล้านไร่ ในปี ๒๕๔๘ เป็น ๑๑.๙๖ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๒ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๑๑ ของพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศ หรือสัดส่วนร้อยละ ๒๗.๐๖ ของพื้นที่ภาคใต้ ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวยังอยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศที่กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐.๐ ของพื้นที่ทั้งหมด โดยกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ของกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖๕ กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยและภาคใต้ชายแดนมีสัดส่วนใกล้เคียงกันร้อยละ ๒๔.๗๒ และ ๒๔.๒๖ ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ - ๑๓ : พื้นที่ป่าไม้ภาคใต้ปี ๒๕๔๘-๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัดภาค	พื้นที่ป่าไม้ (ไร่)				การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ (ไร่)	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้/ ต่อพื้นที่กลุ่มจังหวัด/ภาค/ประเทศ (ร้อยละ)
	๒๕๔๘	๒๕๔๙	๒๕๕๐	๒๕๕๒	๒๕๔๘-๒๕๕๒	๒๕๕๒
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๔,๖๒๕,๗๕๐	๔,๕๗๗,๒๙๓	๔,๕๘๒,๙๓๗	๔,๙๘๕,๕๐๐	๓๕๙,๗๕๐	๒๔.๗๒
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๓,๔๑๗,๖๔๓	๓,๓๙๗,๔๖๘	๓,๓๙๗,๔๓๗	๓,๘๑๙,๘๗๕	๔๐๒,๒๓๑	๓๔.๖๕
ภาคใต้ชายแดน	๓,๐๐๑,๑๗๕	๒,๘๓๕,๑๘๑	๒,๘๓๕,๑๒๕	๓,๑๕๕,๕๔๓	๑๕๔,๓๖๘	๒๔.๒๖
ภาคใต้	๑๑,๐๔๔,๕๖๘	๑๐,๘๐๙,๙๔๓	๗,๐๐๑,๑๒๕	๑๑,๙๖๐,๙๑๘	๙๑๖,๔๕๐	๒๗.๐๗
รวมทั้งประเทศ	๑๐๐,๖๒๕,๘๑๒	๙๙,๑๕๗,๘๖๘	๙๙,๑๕๗,๘๗๕	๑๐๗,๖๑๕,๑๘๑	๖,๙๘๙,๓๖๘	

ที่มา: กรมป่าไม้ , กรมอุทยานฯ

(๒) ที่ดินไม่ถูกใช้ประโยชน์ยังมีอยู่มาก บางส่วนมีข้อจำกัดด้านคุณภาพดินและบางส่วนเป็นที่นาร้างและนาทิ้งร้าง โดยภาคใต้มีพื้นที่ดินที่มีปัญหาด้านคุณภาพ เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินทราย ดินพรุ เป็นต้น มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ ๔.๓ ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มภาคใต้ชายแดน สภาพพื้นที่โดยทั่วไปมักเป็นพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล และที่ราบลุ่มที่มีน้ำท่วมขังซ้ำซาก นอกจากนั้น ยังมีพื้นที่การเกษตร

ที่ถูกทิ้งร้าง ได้แก่ ที่นาทิ้งร้าง และนาทุ่งทิ้งร้าง รวมประมาณ ๐.๖๐ ล้านไร่ ซึ่งมากกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย คือ ๐.๓๔ ล้านไร่ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี สาเหตุที่สำคัญมาจากปัญหาคุณภาพดินเสื่อมโทรม และมีผลตอบแทนไม่คุ้มค่า

(๓) **ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งถูกใช้ประโยชน์จนเกิดความเสื่อมโทรมส่งผลกระทบต่อฐานการสร้างรายได้ของภาค** การทำประมงทะเลที่เกินกว่าศักยภาพการผลิต (Overfishing) และการทำประมงผิดกฎหมาย รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นบริเวณชายฝั่งทะเลในช่วงที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การทำนาเกลือ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การก่อสร้างสาธารณูปโภค และกิจกรรมการผลิตที่ปล่อยของเสียลงสู่ทะเล ฯลฯ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งทะเล ที่มีแนวโน้มการเกิดความเสื่อมโทรมที่รุนแรงขึ้น ทั้งที่เป็นการลดความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน แหล่งปะการัง และหญ้าทะเล การลดลงของชนิดและขนาดของสัตว์น้ำที่จับได้ เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อมูลค่าการผลิตในสาขาการประมง รวมทั้งผลกระทบต่ออาชีพและรายได้ของชาวประมงโดยเฉพาะชาวประมงพื้นบ้านที่รุนแรงขึ้นตามไปด้วย

(๔) **การพัฒนาแหล่งน้ำทำให้มีพื้นที่รับประโยชน์เพิ่มขึ้นแต่ยังเป็นสัดส่วนที่น้อย** เมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการใช้น้ำ ในปี ๒๕๕๑ ภาคใต้มีพื้นที่ชลประทานประมาณ ๒.๖๙ ล้านไร่ โดยเพิ่มขึ้นจำนวน ๐.๐๑ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๐.๓๘ จาก ๒.๖๘ ล้านไร่ ในปี ๒๕๔๙ และคิดเป็นสัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่การเกษตร คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘๘ ของพื้นที่การเกษตรที่มีพื้นที่ประมาณ ๑๙.๒๖ ล้านไร่ โดยพื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๔๗ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา สตูล รองลงมาคือ กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ได้แก่ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง และภาคใต้ฝั่งอันดามันมีพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๘ ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต (ร้อยละ ๐.๓๗) ระนอง (ร้อยละ ๑.๓๓) กระบี่ (ร้อยละ ๒.๒๙) พังงา (ร้อยละ ๓.๓๘) ตรัง (ร้อยละ ๗.๗๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ - ๑๔ พื้นที่ชลประทานและพื้นที่การเกษตรของภาค

หน่วย : ไร่

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่จังหวัด	พื้นที่ชลประทาน	พื้นที่การเกษตร	พ.ท. ขป. ต่อ พ.ท. เกษตร	พ.ท. มี ศักยภาพ ขป.
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๒๐,๑๖๗,๑๕๘	๑,๓๒๔,๗๔๐	๘,๙๔๓,๒๙๙	๑๔.๘๑	๒,๘๒๔,๘๘๐
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๑๑,๐๒๓,๗๕๒	๑๘๐,๙๑๐	๔,๒๒๓,๘๕๒	๔.๒๘	๖๓๒,๐๘๐
ภาคใต้ชายแดนภาคใต้	๑๓,๐๐๖,๐๘๒	๑,๑๘๘,๐๙๔	๖,๑๐๑,๐๓๐	๑๙.๔๗	๑,๒๙๒,๘๙๒
รวมทั้งภาค	๔๔,๑๙๖,๙๙๒	๒,๖๙๓,๗๔๔	๑๙,๒๖๘,๑๘๑	๑๓.๙๘	๔,๗๔๙,๘๕๒

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, กรมชลประทาน

๒.๓.๒ สถานการณ์สิ่งแวดล้อม

(๑) **ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นทั้งชายฝั่งทะเลอ่าวไทยและอันดามัน** โดยปัจจุบันภาคใต้มีชายฝั่งถูกกัดเซาะแล้วรวมประมาณ ๔๕๗ กิโลเมตร ในจำนวนนี้เป็นชายฝั่งที่มีปัญหาถูกกัดเซาะรุนแรงเป็นจุดวิกฤตรวม ๑๑ จังหวัด ประกอบด้วย ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี นราธิวาส ระนอง ภูเก็ต กระบี่ ตรัง สตูล มีความยาวรวมประมาณ ๒๒๔.๗๓ กิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๖๗ ของความยาวชายฝั่งของภาคใต้ ทั้งนี้การเกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการขยายตัวของกิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเล ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ เช่น การปลูกสร้างสิ่งสาธารณูปโภคและการขยายตัวของชุมชนรุกล้ำชายฝั่ง การบุกรุกทำลายป่าชายเลนที่เป็นแนวกำบัง

คลื่นลมตามธรรมชาติ เป็นต้น รวมทั้งภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางของกระแสน้ำในทะเล และการเกิดคลื่น ลมที่รุนแรงมากขึ้น

(๒) คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติของภาคใต้ส่วนใหญ่มีแนวโน้มประสบปัญหาความเสื่อมโทรมมากขึ้น โดยในปี ๒๕๔๙ แหล่งน้ำสำคัญของภาคใต้ รวม ๗ แห่ง ได้รับการประเมินคุณภาพน้ำตามเกณฑ์ BOD (Bio-Chemical Oxygen Demand) และพบว่าอยู่ในเกณฑ์ดี รวม ๕ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำชุมพร แม่น้ำปากพนัง แม่น้ำตาปี-พุมดวง แม่น้ำสายบุรี และแม่น้ำปัตตานี ส่วนอีก ๒ แห่งมีคุณภาพน้ำในระดับพอใช้ ได้แก่ แม่น้ำตรังและทะเลสาบสงขลา อย่างไรก็ตาม แหล่งน้ำบางแห่งมีแนวโน้มการประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำที่ค่อนข้างรวดเร็ว ส่งผลให้ในปี ๒๕๕๑ มีแหล่งน้ำที่มีคุณภาพน้ำในเกณฑ์ที่ดีมีเพียง ๒ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำชุมพร และแม่น้ำตาปี-พุมดวง ส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพในเกณฑ์พอใช้ มี ๒ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำตรังและแม่น้ำสายบุรี สำหรับที่เหลืออีก ๓ แห่ง ประสบปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม โดยเฉพาะทะเลสาบสงขลา และแม่น้ำปัตตานี มีคุณภาพน้ำในเกณฑ์เสื่อมโทรมมาก ทั้งนี้มีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณของเสียที่ปล่อยจากชุมชนเมืองและพื้นที่ประกอบธุรกิจในบริเวณใกล้เคียง และปัญหาความตื้นเขินของแหล่งน้ำดังกล่าว

ตารางที่ ๒ - ๑๕ : คุณภาพน้ำของแหล่งน้ำสำคัญภาคใต้ ปี ๒๕๔๙-๒๕๕๑

แม่น้ำสายสำคัญ	คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำภาคใต้			
	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๑	
	เกณฑ์ DO	เกณฑ์ BOD	เกณฑ์ DO	เกณฑ์ BOD
แม่น้ำชุมพร	ดี	ดี	พอใช้	ดี
แม่น้ำปากพนัง	พอใช้	ดี	พอใช้	เสื่อมโทรม
แม่น้ำตาปี-พุมดวง	พอใช้	ดี	พอใช้	ดี
แม่น้ำตรัง	ดี	พอใช้	ดี	พอใช้
ทะเลสาบสงขลา	พอใช้	พอใช้	พอใช้	เสื่อมโทรมมาก
แม่น้ำสายบุรี	ดี	ดี	พอใช้	พอใช้
แม่น้ำปัตตานี	ดี	ดี	พอใช้	เสื่อมโทรมมาก

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมายเหตุ คำ DO หมายถึง Dissolved Oxygen ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำ โดยหากน้ำมีค่า $DO \geq 6.0$ มก./ล. เป็นน้ำดี

คำ BOD หมายถึง Bio-Chemical Oxygen Demand ปริมาณออกซิเจนที่จุลินทรีย์ใช้ในการสลายสารอินทรีย์ในน้ำ

โดยหากน้ำมีค่า $BOD \leq 1.5$ มก./ล. เป็นน้ำดี

(๓) ปัญหาน้ำเสียและขยะส่วนใหญ่เกิดขึ้นในเมืองใหญ่และเมืองท่องเที่ยวหลักของภาค จากข้อมูลปริมาณน้ำเสียในปี ๒๕๕๒ พบว่าจังหวัดภูเก็ตและเทศบาลนครหาดใหญ่ มีปริมาณน้ำเสียต่อวัน จำนวน ๔๒,๕๕๗ ลบ.ม. และ ๔๐,๐๐๐-๑๒๐,๐๐๐ ลบ.ม. ตามลำดับ ซึ่งไม่เกินขีดความสามารถในการจัดการและบำบัดน้ำเสียชุมชนที่สามารถรองรับได้ โดยจังหวัดภูเก็ต มีขีดความสามารถกำจัดได้ที่ ๖๔,๐๐๐ ลบ.ม.และเทศบาลนครหาดใหญ่สามารถกำจัดได้ที่ ๑๓๘,๐๐๐ ลบ.ม. ส่วนเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี มีปริมาณน้ำเสีย ๒๐,๐๐๐ ลบ.ม.ต่อวัน ซึ่งเกินขีดความสามารถในการบำบัดของเทศบาลที่มีเพียง ๓,๐๐๐ ลบ.ม. และเทศบาลเมืองเกาะสมุย ระบบบำบัดน้ำเสียมีไม่ครอบคลุมทุกชุมชน สามารถบำบัดน้ำเสียได้วันละ ๑๑,๖๐๐ ลบ.ม.แต่มีปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นมากกว่า ๑๑,๖๐๐ ลบ.ม. และระบบบำบัดน้ำเสียทำงานได้ไม่เต็มประสิทธิภาพเนื่องจากขาดการบำรุงรักษา ทำให้มีน้ำเสียส่วนหนึ่งถูกปล่อยสู่สภาพแวดล้อมโดยไม่ผ่านกระบวนการบำบัด สำหรับปริมาณขยะชุมชนต่อวันของจังหวัดภูเก็ต มีประมาณ ๕๔๐ ตัน แต่สามารถกำจัดอย่างถูกหลักสุขาภิบาลโดยการเผาได้เพียง ๒๕๐ ตัน เทศบาลนคร สุราษฎร์ธานี มีขยะต่อวันประมาณ ๑๒๐-๑๔๐ ตัน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์กำจัดอย่างถูกหลักสุขาภิบาล ส่วนเทศบาลนครหาดใหญ่และเทศบาลเมืองเกาะสมุย สามารถกำจัดอย่างถูกหลักสุขาภิบาลได้ทั้งหมดคือ ๒๐๐ และ ๑๔๐ ตันต่อวัน ในขณะที่มีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นต่อวันประมาณ ๑๘๐-๒๐๐ ตัน และ ๑๒๐-๑๔๐ ตัน ตามลำดับ

(๔) คุณภาพสิ่งแวดล้อมชายหาดท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ จากข้อมูลรายงานการประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมชายหาดท่องเที่ยวล่าสุดในปี ๒๕๕๐ โดยพิจารณาจากเกณฑ์ ๔ ประการ ประกอบด้วย (๑) สิ่งแวดล้อมและมลพิษ (๒) ความสมบูรณ์ของชายหาด (๓) การจัดการและความปลอดภัย และ (๔) สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภค พบว่าชายหาดท่องเที่ยวของภาคใต้ทั้ง ๕๔ แห่ง เป็นชายหาดท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์ดีมากเพียง ๒ แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ ๓.๗ อยู่ในเกณฑ์ดี ๑๘ แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ โดยชายหาดท่องเที่ยวส่วนใหญ่จำนวน ๓๔ แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๓ มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์พอใช้

๒.๓.๓ สถานการณ์ภัยธรรมชาติ

(๑) พื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้งมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าภาคใต้จะมีปริมาณฝนตกเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ประกอบกับมีลมมรสุมพัดผ่านถึง ๒ ช่วง ส่งผลให้ปริมาณน้ำท่ามีจำนวนมาก ขณะที่ลำน้ำต่างๆ มีลักษณะเป็นสายสั้นๆ ไหลลงชายฝั่งทะเลทั้งอ่าวไทยและทะเลอันดามัน ทำให้การกักเก็บน้ำฝนในพื้นที่มีจำกัด โดยในช่วงที่ผ่านมามีการพัฒนาอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่เพียง ๒ แห่ง คือ อ่างเก็บน้ำเขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ความจุ ๕,๖๓๙ ล้านลูกบาศก์เมตร และอ่างเก็บน้ำเขื่อนบางลาง จังหวัดยะลา ความจุ ๑,๔๐๔ ล้านลูกบาศก์เมตร ดังนั้น พื้นที่ที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำธรรมชาติจึงประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งและมีแนวโน้มของพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้งในวงกว้างมากขึ้น โดยในช่วงปี ๒๕๕๒ มีหมู่บ้านที่ประสบปัญหาภัยแล้งรวม ๙๒๐ หมู่บ้าน ๓๖,๖๑๗ ครัวเรือน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๔๙ ที่มีหมู่บ้านประสบภัยแล้ง ๔๒๖ หมู่บ้าน ๒๓,๔๖๐ ครัวเรือน ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดสตูล ระนอง ตรังและชุมพร ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ -๑๖ : สถานการณ์ภัยแล้งภาคใต้ปี ๒๕๔๙ และ ปี ๒๕๕๒

กลุ่มจังหวัด	ปี ๒๕๔๙		ปี ๒๕๕๒	
	หมู่บ้าน	ครัวเรือน	หมู่บ้าน	ครัวเรือน
ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	๕๗ (๑๓.๔)	๒,๕๕๒ (๑๐.๙)	๖๖๘ (๗๒.๖)	๓๐,๕๕๗ (๘๓.๕)
ภาคใต้ฝั่งอันดามัน	๒๒๖ (๕๓.๑)	๑๗,๘๘๘ (๗๖.๒)	๒๕๒ (๒๗.๔)	๖,๐๖๐ (๑๖.๕)
ภาคใต้ชายแดน	๑๔๓ (๓๓.๖)	๓,๐๒๐ (๑๒.๙)	๐ (๐.๐)	๐ (๐.๐)
ภาคใต้	๔๒๖ (๑๐๐.๐)	๒๓,๔๖๐ (๑๐๐.๐)	๙๒๐ (๑๐๐.๐)	๓๖,๖๑๗ (๑๐๐.๐)
ประเทศ	๓๑,๑๑๕	๒,๙๖๐,๘๒๔	๔,๖๔๓	๕๐๒,๗๖๒

ที่มา : กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย(ข้อมูลรายจังหวัด)

(๒) พื้นที่ประสบอุทกภัยมีมากขึ้นและมีแนวโน้มผลกระทบที่รุนแรงมากขึ้น โดยในปี ๒๕๕๑ มีพื้นที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยจำนวน ๔,๕๒๑ หมู่บ้าน ๓๐๑,๙๔๐ ครัวเรือน สูงกว่าในปี ๒๕๔๙ ซึ่งมีพื้นที่รับได้ผลกระทบจำนวน ๒,๖๔๗ หมู่บ้าน ๑๗๒,๑๔๒ ครัวเรือน ซึ่งสถานการณ์ปัญหาอุทกภัยในบริเวณภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมักจะมีผลกระทบเป็นความเสียหายที่มีความรุนแรงมากกว่าในภาคใต้ฝั่งอันดามันเนื่องจากมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบจึงเป็นพื้นที่ทำการเกษตรที่สำคัญของภาค รวมทั้งพื้นที่ตั้งชุมชนที่หนาแน่น เช่น เมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาอุทกภัยที่รุนแรงมากที่สุดของภาคใต้ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๕๓)

ตารางที่ ๒ - ๑๗ : สัดส่วนสถานการณ์อุทกภัยภาคใต้ ปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๑

จังหวัด/กลุ่มจังหวัด	หมู่บ้าน		ครัวเรือน		จำนวนเงินที่ใช้บรรเทาปัญหา (บาท)	
	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๔๙	ปี ๒๕๕๑
กลุ่มจังหวัดฝั่งอ่าวไทย	๘๗๕	๒,๖๗๖	๕๔,๒๙๐	๑๗๓,๑๕๐	๑๘๖,๙๘๔,๔๗๘	๑,๒๖๑,๒๖๙,๘๑๒
(ร้อยละของภาค)	(๓๓.๐๖)	(๕๙.๑๙)	(๓๑.๕๔)	(๕๗.๓๕)	(๓๑.๑๘)	(๗๖.๘๗)
กลุ่มจังหวัดฝั่งอันดามัน	๑,๗๓๗	๑๐๖	๑๑๖,๕๖๓	๑๖๓๖	๓๙๓,๙๔๕,๒๒๖	๘,๐๘๘,๒๖๔
(ร้อยละของภาค)	(๖๕.๖๒)	(๒.๓๔)	(๖๗.๗๑)	(๐.๕๔)	(๖๕.๖๙)	(๐.๕๙)
กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้	๓๕	๑,๗๓๙	๑,๒๘๙	๑๒๗,๑๕๔	๑๘,๘๐๐,๗๐๐	๓๗๑,๕๑๔,๙๑๐
(ร้อยละของภาค)	(๑.๓๒)	(๓๘.๔๖)	(๐.๗๕)	(๔๒.๑๑)	(๓.๑๓)	(๒๒.๖๔)
ภาคใต้	๒,๖๔๗	๔,๕๒๑	๑๗๒,๑๔๒	๓๐๑,๙๔๐	๕๙๙,๗๓๐,๔๐๔	๑,๖๔๐,๘๗๒,๙๘๖
(ร้อยละของประเทศ)	(๑๑.๖๒)	(๑๑.๗๖)	(๑๐.๒๘)	(๑๔.๘๖)	(๖.๒๓)	(๒๑.๕๙)
ประเทศ	๒๒,๗๗๑	๓๘,๔๔๘	๑,๖๗๓,๘๒๒	๒,๐๓๑,๙๔๓	๙,๖๒๗,๕๑๘,๖๒๐	๗,๖๐๑,๗๙๖,๓๐๒

ที่มา: ศูนย์อำนวยการบรรเทาสาธารณภัย กรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ การวิเคราะห์ความเสี่ยง และภูมิคุ้มกันและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

๓.๑ บริบทการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ

๓.๑.๑ กติกาใหม่ของโลก/การรวมกลุ่มเศรษฐกิจ

วิกฤติเศรษฐกิจโลกและกระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จึงทำให้มีการกำหนดกฎ ระเบียบในการบริหารจัดการเศรษฐกิจโลก ซึ่งกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาภาคใต้ ดังนี้

(๑) สินค้าเกษตรส่งออกของภาคจะได้รับผลกระทบจากการกำหนดกติกาทางการค้าใหม่ของโลก โดยเฉพาะการกำหนดมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Non Tariff Barrier : NTBs) เช่น มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม มาตรการแรงงาน มาตรการสุขอนามัย การตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานการผลิตตามระบบ GAP, GMP, HACCP เป็นต้น ซึ่งมาตรการต่างๆ ดังกล่าวจะกระทบต่อการผลิตสินค้าเกษตรส่งออกของภาคใต้ โดยเฉพาะสินค้าผลิตผลการประมงและผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารทะเล ฯลฯ ทำให้ผู้ผลิตต้องปรับกระบวนการผลิตเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิต ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและความต้องการของประเทศคู่ค้า อย่างไรก็ตาม การปรับกระบวนการผลิตดังกล่าว ทำให้ผู้ประกอบการสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้ง ทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคภายในประเทศเข้าสู่มาตรฐานสินค้าปลอดภัยมากขึ้น

(๒) อุตสาหกรรมยางพารา ปาล์มน้ำมันและประมงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก กฎกติกาใหม่ด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งกำหนดแนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การติดฉลากคาร์บอน การติดฉลาก Eco-Labeled Sustainable Seafood Product และการเรียกเก็บภาษีคาร์บอนจากสินค้านำเข้าในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ทำให้ผู้ประกอบการด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และประมง ต้องมีการลงทุนพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งการทำประมงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงกฎ กติกา

ข้างต้น ทำให้ต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ประกอบการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาการผลิตตามเงื่อนไข เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับประเทศคู่ค้าอื่นได้

(๓) **อุตสาหกรรมหลักของภาคที่ใช้แรงงานต่างด้าวต้องปฏิบัติตามมาตรการด้านสิทธิมนุษยชน** โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการประมงที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองและไม่เอารัดเอาเปรียบแรงงานต่างด้าว ซึ่งจะส่งผลกระทบทำให้ผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดค่าจ้างแรงงานและสวัสดิการที่เป็นธรรมมากขึ้น และอาจมีผลทำให้ต้นทุนในการบริหารจัดการของสถานประกอบการเพิ่มสูงขึ้น

๓.๑.๒ การฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก การเกิดข้ออำนาจทางเศรษฐกิจใหม่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการเปิดเสรีทางการค้า ส่งผลกระทบต่อการผลิตสินค้าและบริการที่สำคัญของภาค รวมทั้งการดำรงชีวิตของประชาชน ดังนี้

(๑) **การผลิตยางพารา ผลไม้ และอาหารทะเล จะได้รับโอกาสจากการที่ประเทศจีนและอินเดียเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของโลก** โดยมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจขยายตัวในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรมีรายได้ที่สูงขึ้น ประกอบกับการมีประชากรจำนวนมากและมีที่ตั้งไม่ไกลจากประเทศไทย จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาความร่วมมือและขยายตลาดการส่งออกสินค้ายางพารา ซึ่งในปัจจุบันประเทศจีนเป็นผู้นำเข้ารายใหญ่ที่สุดของโลกจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมยานยนต์ นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสในการขยายตลาดการส่งออกผลไม้ที่สำคัญของภาค ได้แก่ ทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง รวมทั้งผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารทะเล รวมทั้งตลาดการท่องเที่ยว

(๒) **ปาล์มน้ำมันจะได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้าและการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** เนื่องจากปัจจุบันการผลิตปาล์มน้ำมันในประเทศมีต้นทุนการผลิตสูงกว่าประเทศมาเลเซียค่อนข้างมาก ทั้งนี้มีสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากการที่มาเลเซียมีผลผลิตปาล์มเฉลี่ยต่อไร่สูงกว่าประเทศไทยเกือบสองเท่า และมีรูปแบบการผลิตที่มีระบบการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) **การท่องเที่ยวและบริการจะมีโอกาสขยายตัวจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นและมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายขึ้น** โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ จากประเทศจีนและอินเดีย รวมทั้งนักท่องเที่ยวจากประเทศในกลุ่มอาเซียนที่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกมากขึ้น ซึ่งในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในภาคใต้เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงอย่างต่อเนื่อง

(๔) **ประชาชนมีโอกาสบริโภคสินค้าราคาที่มีราคาถูกลง** เนื่องจากจะมีสินค้าที่ผลิตจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายแข่งขันกับสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ โดยเฉพาะสินค้าอุปโภคบริโภคราคาถูกจากประเทศจีนที่จะเข้ามาจำหน่ายแข่งขันในตลาดภายในภาคได้อย่างเสรีมากขึ้น

(๕) **ผู้ประกอบการธุรกิจการผลิต การค้าและการบริการภายในภาคจะได้รับแรงกดดันให้มีการพัฒนาขีดความสามารถที่สูงขึ้น** เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยเฉพาะความเข้าใจเรื่องกฎ กติการะหว่างประเทศ ทั้งทางด้านการเงิน การค้า การลงทุน มาตรฐานการผลิตสินค้าและบริการ ตลอดจนความรู้และทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ฯลฯ แต่ขณะเดียวกันผู้ประกอบการที่ไม่สามารถปรับตัวได้ก็อาจมีผลกระทบรุนแรงถึงขั้นต้องเลิกกิจการจะมีผลต่อเนื่องต่อการลดลงของแหล่งจ้างงานภายในภาค

(๖) **ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นโอกาสในการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ระบบเศรษฐกิจของภาค** การมีข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศภายใต้กรอบข้อตกลง JDS ระหว่างไทย-มาเลเซีย กรอบความร่วมมือตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสามฝ่าย IMT-GT ระหว่างอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย ทำให้มีโอกาสการขยายการค้า การลงทุนจากการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถและความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจของภาคได้มากยิ่งขึ้นด้วย

๓.๑.๓ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของโลกและประเทศเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีผลต่อการพัฒนาภาค ดังนี้

(๑) กระแสความนิยมสินค้าสุขภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุเป็นโอกาสในการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวรวมทั้งสินค้าและบริการสุขภาพ จากการที่โครงสร้างประชากรของโลกและประเทศมีแนวโน้มการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้มีตลาดสำหรับสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพสุขภาพที่กว้างขวางมากขึ้น จึงเป็นโอกาสของภาคใต้ในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการเชิงสุขภาพในภาคใต้เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบ Green tourism บริการที่พักแบบ Long stay, Home Stay, บริการ Spa การดูแลผู้สูงอายุ บริการสุขภาพ การนวดแผนไทย สมุนไพรเพื่อสุขภาพซึ่งเป็นสินค้าและบริการที่มีศักยภาพของภาคใต้

(๒) ภาคการเกษตรมีความต้องการใช้แรงงานจากภายนอกภาคและเทคโนโลยีการผลิตเพื่อทดแทนแรงงานมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของภาคใต้พบว่า ปัจจุบันแรงงานภาคการเกษตรส่วนใหญ่ในระดับชุมชนจะเป็นแรงงานผู้สูงอายุ เนื่องจากประชากรวัยหนุ่มสาวจะนิยมเข้าไปเรียนหนังสือและทำงานในเมืองใหญ่และกรุงเทพฯ มากขึ้น ทำให้ภาคการเกษตรโดยเฉพาะการทำสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน และประมงต้องจ้างแรงงานจากภาคอีสานและแรงงานต่างด้าวเช่น พม่า และกัมพูชา รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะปลูกข้าวจากการทำนาดำเป็นนาหว่าน และจ้างรถไถและรถเก็บเกี่ยวแทนการใช้แรงงานคนมากขึ้น

(๓) ชุมชนมีความตื่นตัวต่อการพึ่งตนเองและเตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยหลายชุมชนมีการเตรียมความพร้อมในการจัดสวัสดิการและดูแลผู้สูงอายุมากขึ้นรวมทั้งมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอาชีพเสริมให้ผู้สูงอายุ และการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ศิลปวัฒนธรรม นวดแผนไทย สมุนไพร เป็นต้น ให้กับเยาวชนรุ่นหลังในชุมชนเพื่อพัฒนาต่อยอดสินค้าและบริการของชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดทั้งในและนอกประเทศ

๓.๑.๔ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อภาค ดังนี้

(๑) ผลิตผลจากพืชเศรษฐกิจหลักของภาคได้รับผลกระทบทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ จากแนวโน้มของระดับอุณหภูมิเฉลี่ยที่สูงขึ้นเป็นสาเหตุให้เกิดความผันผวนของสภาพอากาศและฤดูกาล รวมทั้งการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีความถี่และความรุนแรงมากขึ้น เช่น ภาวะน้ำท่วม ลมพายุที่รุนแรงมากขึ้น และภาวะภัยแล้งที่ยาวนานขึ้น ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการผลิตทางการเกษตรของภาคใต้ เช่น ปาล์มน้ำมันมีผลผลิตเล็กน้อยและให้น้ำมันน้อยลง ผลไม้มีคุณภาพลดลง เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรลดลง นอกจากนี้ยังทำให้เกิดโรคระบาดในพืชเศรษฐกิจหลัก เช่น โรคเชื้อราในต้นยางพารา เป็นต้น

(๒) การกัดเซาะชายฝั่งมีความรุนแรงมากขึ้น ลมมรสุมและคลื่นลมที่รุนแรงมากขึ้นทำให้เกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่ค่อนข้างรุนแรงตลอดแนวทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน ซึ่งหลายชุมชนในภาคใต้ได้มีการร่วมกันจัดทำเขื่อนป้องกันกัดเซาะชายฝั่ง รวมทั้งการรวมกลุ่มเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน โดยเฉพาะป่าชายเลนในชุมชนมากขึ้น เพื่อลดปัญหาภาวะโลกร้อน การกัดเซาะชายฝั่ง และเพื่อเป็นแหล่งอาหารและสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับคนในชุมชน

(๓) การแพร่ระบาดของโรค การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยังก่อให้เกิดโรคระบาดในลักษณะโรคอุบัติซ้ำ เช่น โรคชิคุนกุนยาหรือโรคปวดข้อยูงลาย และการปรากฏโรคระบาดที่เคยมีรายงานว่าสามารถควบคุมได้แล้วในอดีต เช่น โรคมาลาเรีย โรคเท้าช้าง เป็นต้น

(๔) ผลผลิตการประมงลดลง ทั้งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงระดับอุณหภูมิของน้ำซึ่งมีผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำและแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำในทะเล รวมทั้งคลื่นลมมรสุมที่รุนแรงส่งผลให้ระยะเวลาทำประมงลดลงและกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยเฉพาะป่าชายเลนที่เป็นแหล่งเพาะฟักและอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ตลอดจนภาวะภัยแล้งที่ยาวนานขึ้นส่งผลให้ทรัพยากรประมงลดลง

๓.๑.๕ ทิศทางราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้มีการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันและยางพาราในพื้นที่นาข้าว และพื้นที่อนุรักษ์ เนื่องจากแนวโน้มความต้องการใช้พลังงานที่เพิ่มขึ้นทำให้ราคาพลังงานจากฟอสซิลเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้รัฐบาลเห็นความสำคัญในการพัฒนาพลังงานทางเลือก โดยเฉพาะนโยบายส่งเสริมการผลิตไบโอดีเซลจากปาล์มน้ำมันเป็นพลังงานทดแทน ประกอบกับแนวโน้มความต้องการยางพาราในตลาดโลกที่สูงขึ้นและทำให้ระดับราคาผลผลิตยางพุ่งสูงขึ้นอย่างมาก จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทางการเกษตรจากพื้นที่ปลูกข้าวและไม้ผล รวมทั้งการบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์เพื่อใช้เพาะปลูกปาล์มน้ำมันและยางพาราซึ่งให้ผลตอบแทนสูงกว่า

๓.๑.๖ กระแสการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติส่งผลให้ประชาชนมีการอุปโภคบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยและมีภาระหนี้สินมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันประชาชนในภาคใต้มีแนวโน้มรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติทั้งวัฒนธรรมตะวันตกและเอเชีย เช่น ญี่ปุ่นและเกาหลี มาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น เช่น การนิยมบริโภคอาหารญี่ปุ่น เกาหลี อาหารฟาสต์ฟู้ด และการจับจ่ายใช้สอยในห้างสรรพสินค้า การแต่งกายตามแบบญี่ปุ่นและเกาหลี การใช้โทรศัพท์มือถือ กล้องถ่ายรูป คอมพิวเตอร์ การติดเกมส์ของวัยรุ่น รวมทั้งการซื้อรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และสิ่งอำนวยความสะดวกตามการโฆษณา ประกอบกับการกู้เงินจากสถาบันการเงินทำได้ง่ายและมีหลายรูปแบบ ทำให้ครัวเรือนมีหนี้สินมากขึ้นโดยเฉพาะในภาคใต้มีอัตราเพิ่มของหนี้สินสูงกว่าทุกภาค

๓.๑.๗ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีผลดีต่อการเพิ่มขีดความสามารถการผลิตของภาค เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ ฯลฯ จะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทั้งในภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการจำหน่าย เช่น ภาคการเกษตรสามารถใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์เพื่อเพิ่มผลผลิตและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดจำหน่ายผลผลิต รวมทั้งภาคอุตสาหกรรมและบริการสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพสินค้าและบริการ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามอาจมีผลกระทบเชิงลบจากปัญหาความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกัน

๓.๒ การวิเคราะห์ความเสี่ยงและภูมิคุ้มกัน

๓.๒.๑ ประเด็นความเสี่ยงต่อการพัฒนาภาค

(๑) กระบวนการบริหารภาครัฐอ่อนแอ มีสาเหตุมาจาก

(๑.๑) ขาดการบูรณาการและการเชื่อมโยงของแผนการพัฒนาในทุกระดับ ทั้งส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น ทำให้การใช้งบประมาณไม่มีประสิทธิภาพและเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่มีการใช้ประโยชน์หรือใช้ประโยชน์น้อย เช่น ท่าเรือ สนามบิน และสิ่งก่อสร้างประเภทอาคารต่าง ๆ เป็นต้น

(๑.๒) การคอร์รัปชันของระบบการเมืองและระบบราชการในทุกระดับ และมีแนวโน้มที่มีระดับความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบและการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

(๑.๓) ขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการบุกรุกครอบครองพื้นที่สาธารณะและพื้นที่อนุรักษ์ เช่น การครอบครองพื้นที่ชายหาดสาธารณะ การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้-ป่าชายเลน-ลำคลอง และทะเลสาบสงขลา เป็นต้น รวมทั้งการทำประมงผิดกฎหมาย เช่น การทำประมงอวนรุน อวนลาก ในเขตหวงห้าม เป็นต้น

(๑.๔) ภาครัฐยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข

(๒) ฐานการผลิตและการสร้างรายได้ของภาคใต้ยังเป็นขั้นปฐม ใช้เทคโนโลยีต่ำ ได้แก่

(๒.๑) ฐานการผลิตหลักด้านการเกษตรพึ่งพากิจกรรมการผลิตหลักเพียงไม่กี่ชนิด ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และประมง ทำให้รายได้หลักของภาคประชาชนมีความเสี่ยงตามการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีต่ำ จึงมีผลิตภาพและประสิทธิภาพต่ำ ทำให้มีความเสี่ยงต่อการแข่งขันในระบบการค้าเสรี

(๒.๒) การผลิตภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นโรงงานแปรรูปผลิตผลการเกษตรที่มีขนาดกลางและเล็ก ใช้เทคโนโลยีขั้นปฐม จึงสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตได้น้อย ทำให้การพัฒนาขีดความสามารถการแข่งขันเพื่อเพิ่มบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภาคใต้ได้ค่อนข้างล่าช้า สำหรับอุตสาหกรรมระดับครัวเรือนและวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านคุณภาพและมาตรฐานผลผลิต รวมทั้งปัญหาพื้นฐานด้านบริหารจัดการและเงินทุนหมุนเวียน จึงไม่สามารถมีบทบาทเป็นแหล่งสร้างงานและรายได้ที่สำคัญของประชาชน

(๒.๓) แหล่งท่องเที่ยวหลักของภาคประสบปัญหาความเสื่อมโทรมจากกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะปัญหาขยะและน้ำเสียในพื้นที่ศูนย์กลางการท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ ภูเก็ต เกาะสมุย เกาะพีพี นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ เช่น การเกิดปะการังฟอกขาวในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล เป็นต้น ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะเป็นข้อจำกัดของการส่งเสริมท่องเที่ยวของภาคในอนาคต

(๒.๔) การพึ่งพิงแรงงานจากภายนอกภาคและแรงงานต่างด้าวที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในสาขาการเกษตร อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งจะมีความเสี่ยงจากปัญหาความมั่นคง ปัญหาอาชญากรรม และการแพร่ระบาดของโรค รวมทั้งความเสี่ยงจากแรงงานอพยพคืนถิ่นอันเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจในบ้านเกิดที่ดีขึ้น เช่น กรณีแรงงานสวนยางพาราจากภาคตะวันออกเฉียงเหนืออพยพไปกรีดยางในท้องถิ่นตนเอง หรือแรงงานต่างด้าวอพยพกลับเมื่อประเทศบ้านเกิดมีความเจริญมากขึ้น เป็นต้น

(๔) ประชาชนดำเนินชีวิตตามกระแสวัตถุนิยมมากขึ้น และมีความสัมพันธ์เชิงสังคมที่เสื่อมคลายลง ได้แก่

(๔.๑) วิธีการดำเนินชีวิตของคนในภาคโดยเฉพาะในชุมชนเมืองมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัตถุนิยมมากขึ้น ทำให้มีแนวโน้มการมีพฤติกรรมในลักษณะการเอาตัวเอียง และการทุจริตคอร์รัปชันที่รุนแรงขึ้น รวมทั้งมีพฤติกรรมการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยนำไปสู่ปัญหาหนี้สินเพิ่มมากขึ้น และจะมีผลต่อเนื่องไปสู่ปัญหาการก่อคดีอาชญากรรม และปัญหาสังคมอื่นๆที่เพิ่มสูงขึ้นด้วย

(๔.๒) สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังมีเหตุความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ และมีผลต่อเนื่องไปสู่ความหวาดระแวงกันของประชาชนต่างศาสนาที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาการแตกความสามัคคีของคนในสังคม รวมทั้งมีความเสี่ยงที่จะกลายเป็นปัญหาความมั่นคงของประเทศอีกด้วย

(๔.๓) ปัญหายาเสพติดที่มีผลกระทบในวงกว้างและมีความรุนแรงมากขึ้นทั้งการเป็นช่องทางการขนส่งและเป็นแหล่งแพร่กระจายของยาเสพติดโดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ชายแดนและเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยว ซึ่งมีผลต่อความสงบสุขของสังคมและคุณภาพชีวิตประชาชน และปัญหาความมั่นคง โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

(๕) การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น ทั้งป่าบก ป่าชายเลน ดิน แหล่งน้ำ ชายฝั่ง ทำให้เสียสมดุลของระบบนิเวศ ก่อให้เกิดปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม ดินถล่ม น้ำป่าไหลหลาก และการกัดเซาะชายฝั่ง ที่มีพื้นที่ได้รับผลกระทบในวงกว้างมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีผลกระทบที่เป็นความเสียหายทั้งชีวิต ทรัพย์สิน ผลผลิตทางการเกษตร และการท่องเที่ยวของภาค

๓.๒.๒ การสร้างภูมิคุ้มกันของภาค

(๑) การจัดทำและใช้แผนการพัฒนาในระดับต่างๆ ที่เชื่อมโยงกันเป็นเครื่องมือการขับเคลื่อนงานการพัฒนาสู่ปฏิบัติ และหลักการบูรณาการการพัฒนาที่ยึดพื้นที่ การกิจและการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

(๒) การเสริมสร้างบทบาทของประชาชนและกระบวนการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การคิดวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา การดำเนินโครงการพัฒนา และการติดตามประเมินผล รวมทั้งการร่วมกันดูแล คุ้มครองพื้นที่อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่สาธารณะ การดูแลความปลอดภัยของชุมชน ฯลฯ

(๓) การยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่สงบสุขและปลอดภัย

(๔) การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying capacity) เพื่อรักษาความสมดุลและความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว

(๕) การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเพื่อทดแทนแรงงานและเพิ่มผลผลิตการผลิตในภาคการเกษตร รวมทั้งให้ความสำคัญกับการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าตามห่วงโซ่การผลิตอย่างครบวงจร

๓.๓ การวิเคราะห์สถานะแวดล้อม

การพัฒนาภาคใต้ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๑ ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ จำเป็นต้องขับเคลื่อนการพัฒนาโดยอาศัยศักยภาพและโอกาสที่มีอยู่ควบคู่กับการแก้ปัญหา จุดอ่อนและข้อจำกัดของภาค โดยมีประเด็นสถานะแวดล้อมที่สำคัญของภาค ดังนี้

๓.๓.๑ ศักยภาพและโอกาส

(๑) ศักยภาพ

(๑.๑) ภาคใต้ที่ตั้งอยู่ในจุดกึ่งกลางระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีประเทศจีนเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและเอเชียใต้ที่มีอินเดียเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและมีลักษณะทางกายภาพเปิดสู่ทะเลทั้ง ๒ ด้าน จึงมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นประตูการค้าขนส่งทางทะเลเชื่อมโยงสู่ภูมิภาคต่างๆ ทั้งด้านฝั่งทะเลอันดามันและทะเลอ่าวไทย นอกจากนั้น ภาคใต้ยังมีทำเลที่ตั้งที่สามารถเชื่อมโยงทางบกแนวเหนือ-ใต้ โดยทางเหนือเชื่อมสู่จีนตอนใต้และประเทศในกลุ่มอินโดจีน แนวใต้เชื่อมสู่ประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ได้ ซึ่งสามารถพัฒนาด้านการค้า การลงทุนกับประเทศต่างๆ ได้ โดยเฉพาะประเทศจีนซึ่งพัฒนาสู่การเป็นประเทศเศรษฐกิจใหม่

(๑.๒) ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของภาคใต้มีความเหมาะสมต่อการผลิตด้านการเกษตรที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และผลิตผลประมง

(๑.๓) มีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งสวยงามตามธรรมชาติจำนวนมากและมีความหลากหลายทั้งแหล่งธรรมชาติบนบกและในทะเล รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และศาสนา ทำให้ภาคใต้มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงที่หลากหลาย เช่น เกาะภูเก็ต เกาะพีพี เกาะสมุย เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงระดับโลก วัดมหาธาตุวรวิหาร พระธาตุไชยา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและประวัติศาสตร์ที่สำคัญของภาค เป็นต้น

(๑.๔) จังหวัดภาคใต้ชายแดนมีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีวัฒนธรรมและสังคมเชื่อมโยงกับประชากรในประเทศมุสลิมที่จะสามารถใช้เป็นสื่อในการสร้างความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระหว่างกันได้

(๑.๕) พื้นที่ทางตอนใต้มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ มาเลเซียมีโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกันอย่างสะดวก และมีข้อตกลงความร่วมมือเศรษฐกิจระหว่างกัน ภายใต้กรอบข้อตกลง โครงการ JDS ระหว่างไทย-มาเลเซีย และโครงการ IMT-GT ระหว่างไทย-มาเลเซีย-อินโดนีเซีย ที่จะช่วยผสมผสานจุดเด่น จุดด้อยและเชื่อมโยงการพัฒนาเพื่อกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ความร่วมมือได้

(๒) โอกาส

(๒.๑) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศและข้อตกลง FTA ไทย-จีน ไทย-ญี่ปุ่น และไทย-อินเดีย สร้างโอกาสด้านการตลาดให้แก่สินค้าเกษตรจำพวกยางพารา ไม้ผล และกุ้ง รวมทั้งกิจกรรมบริการ เช่น Home Stay , Spa ธุรกิจบริการ การดูแลผู้สูงอายุ และบริการด้านสุขภาพ มากขึ้น

(๒.๒) กระแสนิยมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงสุขภาพเป็นโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ๆ รวมทั้งการพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชน โดยเฉพาะการผลิตสินค้าที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สินค้า OTOP ฯลฯ

(๒.๓) นโยบายการพัฒนาประเทศเป็นครัวโลกและการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลเพื่อการส่งออก เป็นโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งระดับอุตสาหกรรมชุมชน SMEs และอุตสาหกรรมโรงงาน

(๒.๔) สถานการณ์ด้านราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และนโยบายการพัฒนาพลังงานทดแทนจะเป็นโอกาสในการพัฒนาการผลิตปาล์มน้ำมันและการแปรรูปแบบครบวงจรมากขึ้น นอกจากนั้นการที่น้ำมันมีราคาสูงจะส่งผลให้มีความต้องการยางพารามากขึ้นด้วย เนื่องจากยางเทียมที่เป็นผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมน้ำมันมีต้นทุนสูงขึ้น

(๒.๕) การเปิดเสรีทางการค้าและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะมีโอกาสในการขยายตลาดสินค้าและบริการของภาคใต้ได้มากขึ้น และมีโอกาสในการเชื่อมโยงการผลิตระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อลดต้นทุนการผลิตให้สามารถแข่งขันกันประเทศภายนอกกลุ่มได้อีกด้วย รวมทั้งมีโอกาสนในการพัฒนาระบบการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ที่สามารถใช้ประโยชน์จากศักยภาพของภาคใต้เพื่อรองรับการขนส่งสินค้า และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้นด้วย

๓.๓.๒ จุดอ่อนและข้อจำกัด

(๑) จุดอ่อน

(๑.๑) สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีเหตุความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งมีผลต่อความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และมีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติที่มีผลความเสียหายรุนแรง เช่น สึนามิ อุทกภัย และวาตภัย เป็นต้น

(๑.๒) ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตประสพภาวะเสื่อมโทรม โดยเฉพาะทรัพยากรประมงที่อยู่ในภาวะวิกฤติ และมีผลกระทบต่อเนื่องต่ออุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเลที่ประสบปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบ นอกจากนี้ยังมีปัญหาคุณภาพดิน เช่น ดินเปรี้ยว ดินเค็ม ทำให้มีข้อจำกัดต่อการใช้ประโยชน์ รวมทั้งปัญหาน้ำเน่าเสียในแหล่งน้ำที่สำคัญของภาค และปัญหาขยะในเมืองและแหล่งท่องเที่ยวหลักของภาค

(๑.๓) ฐานการผลิตแคบ พึ่งพาภาคเกษตรที่ขึ้นอยู่กับการผลิตสินค้าเพียงไม่กี่ชนิด ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผลและประมง ซึ่งรูปแบบการผลิตยังคงเป็นแบบดั้งเดิม ใช้เทคโนโลยีต่ำ จึงมีผลิตภาพการผลิตต่ำ และขาดการพัฒนาการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ส่วนใหญ่จึงเป็นการจำหน่ายเป็นสินค้าขั้นปฐมและสินค้าแปรรูปขั้นต้น ซึ่งมีมูลค่าต่ำ

(๑.๔) มีปัญหาคุณภาพชีวิตของคนในบางพื้นที่ โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีปัญหาทั้งปัญหาความยากจน ปัญหาด้านการศึกษา สุขภาพ และปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบ

(๑.๕) มีปัญหาความมั่นคงและการระบาดของโรคติดต่อจากแรงงานต่างด้าว และปัญหายาเสพติดในเมืองชายแดนและเมืองท่องเที่ยวหลักของภาค

(๑.๖) โครงสร้างพื้นฐานหลักไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ประโยชน์ เช่น ท่าเรือขนส่งสินค้าระหว่างประเทศเพื่อรองรับการส่งสินค้าออกของภาค ขณะที่โครงสร้างพื้นฐานบางแห่งยังถูกใช้ไม่เต็มศักยภาพ เช่น สนามบิน ภายในประเทศ ท่าเรือชายฝั่ง ฯลฯ

(๒) ข้อจำกัด

(๒.๑) แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานทั้งในภาคการเกษตร เช่น สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน การทำประมงมีผลกระทบด้านความมั่นคง การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ และยาเสพติด

(๒.๒) กฎระเบียบการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การเปิดเสรีทางการค้า และมาตรการการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของประเทศผู้ซื้อสินค้า ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจเพื่อการปรับกระบวนการผลิต การจัดการด้านการตลาด และด้านอื่นๆ อย่างเท่าทัน

(๒.๓) การเข้มงวดในการให้สิทธิทำประมงในน่านน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย พม่า อินโดนีเซีย ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมประมงและการขาดแคลนวัตถุดิบเพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเลของภาค

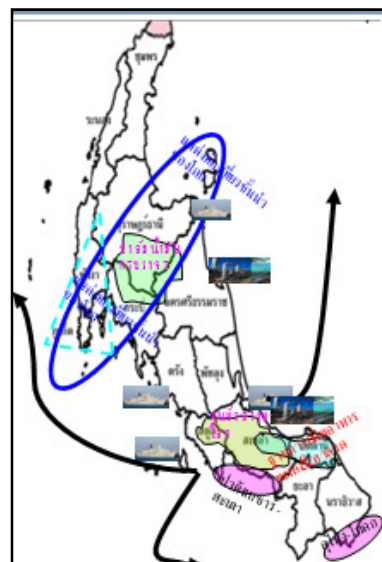
๔. ทิศทางการพัฒนาภาคใต้และทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด

จากบริบทการเปลี่ยนแปลงโลก มีผลกระทบต่อการพัฒนาภาคใต้ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ จากภาวะโลกร้อน ที่ส่งผลกระทบต่อสาขาเกษตรซึ่งเป็นการผลิตหลักของภาค ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล ข้าว และ ประมง รวมทั้งภาคการท่องเที่ยว ทำให้ภาคใต้ต้องให้

ความสำคัญกับการสร้างภูมิกันเพื่อรองรับผลกระทบและภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งใช้ประโยชน์จากโอกาสและจุดแข็งที่เป็นศักยภาพของภาค โดยกำหนดบทบาท และทิศทางการพัฒนาภาคได้ ดังนี้

๔.๑ บทบาทการพัฒนาภาคใต้

๔.๑.๑ เป็นฐานการผลิตยางพารา ปาล์มน้ำมันครบวงจร เนื่องจากภาคใต้มีผลผลิตยางพาราถึงร้อยละ ๘๖ ของประเทศ จึงควรส่งเสริมการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าแบบครบวงจร เพื่อให้ภาคใต้เป็นศูนย์กลางยางพาราโลก โดยมีฐานการผลิตสำคัญอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนและกลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และมีผลผลิตปาล์มน้ำมันสูงถึงร้อยละ ๙๓ ของประเทศ โดยมีฐานการผลิตสำคัญในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งทะเลอ่าวไทยและภาคใต้ฝั่งอันดามัน

๔.๑.๒ เป็นฐานการผลิตอาหารทะเลแปรรูป ภาคใต้มีความได้เปรียบด้านทรัพยากรและทักษะอาชีพด้านการประมง โดยมีกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นฐานอุตสาหกรรมการประมงที่สำคัญของภาค ประกอบกับผู้ผลิตอาหารทะเลแปรรูปมีศักยภาพและได้รับการยอมรับจากประเทศผู้นำเข้าสินค้าอาหารทะเล นอกจากนี้ยังมีความได้เปรียบจากการมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยจังหวัดชายแดนภาคใต้มีวัฒนธรรมสังคมที่เชื่อมโยงกับประเทศมุสลิมจึงมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งผลิตอาหารฮาลาลเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของตลาดประเทศมุสลิมได้

๔.๑.๓ เป็นฐานการท่องเที่ยวทางทะเลชั้นนำระดับโลก ภาคใต้มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางทะเลที่เป็นที่มียอดนิยมติดอันดับโลก โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมระดับนานาชาติ ได้แก่ ภูเก็ต พังงา กระบี่ และกลุ่มจังหวัดชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมระดับนานาชาติ ได้แก่ เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๔.๑.๔ เป็นประตูการค้าและการขนส่งเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านด้านใต้และนานาชาติ ภาคใต้มีพื้นที่เปิดสู่ทะเลทั้ง ๒ ด้าน จึงมีศักยภาพในการพัฒนาท่าเรือและเส้นทางคมนาคมขนส่งทางทะเลเพื่อเชื่อมโยงการค้าการคมนาคมขนส่งสู่ภูมิภาคต่างๆ เช่น อินเดีย จีน เกาหลี ญี่ปุ่น เป็นต้น รวมทั้งการมีพื้นที่ตอนใต้ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและมีการพัฒนาด่านชายแดนเป็นช่องทางเชื่อมโยงการค้า การขนส่งและการท่องเที่ยวกับประเทศประเทศมาเลเซียและสามารถเชื่อมสู่สิงคโปร์ได้อย่างสะดวก

๔.๒ ทิศทางการพัฒนาภาคใต้

๔.๒.๑ เป้าประสงค์ของการพัฒนา

(๑) ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐอย่างเท่าเทียมกัน มีสุขภาพที่ดี ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ครอบครัวยุบย่น และมีความยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม

(๒) ชุมชนมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความสามัคคีและเอื้ออาทร เป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของภาค

(๓) ฐานเศรษฐกิจหลักของภาคมีการเติบโตอย่างมั่นคงและมีเสถียรภาพ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตหลักตามห่วงโซ่การผลิตแบบครบวงจร และประชาชนมีรายได้จากฐานอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น

(๔) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์ ปันฟู และบริหารจัดการอย่างสมดุลเพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งมีขีดความสามารถในการรองรับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น

๔.๒.๒ ทิศทางการพัฒนาภาค

แนวทางที่ ๑ พัฒนาคุณภาพคน ความอบอุ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชนสู่สังคมสันติสุข เพื่อยกระดับคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาวะที่ดี ลดปัญหาการเจ็บป่วยจากโรคที่ป้องกันได้ และการตายของมารดาและทารก มีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนและสังคมเข้มแข็งมีสันติสุข โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

(๑) พัฒนาศักยภาพและคุณภาพคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ โดย

(๑.๑) พัฒนาความรู้เด็กวัยเรียน โดยการพัฒนาศักยภาพบริการการศึกษาให้ได้มาตรฐาน เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาให้สูงขึ้นในทุกระดับ โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพครูผู้สอน การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรครูและปัญหาครูผู้สอนไม่มีความรู้โดยตรงในวิชาที่สอน โดยเฉพาะในวิชาหลักคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ รวมทั้งการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน และการจัดให้มีแหล่งค้นคว้าหาความรู้ในสถานศึกษาให้เพียงพอ ส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

(๑.๒) ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตแก่คนทุกวัย โดย

(๑.๒.๑) เสริมสร้างนิสัยการใฝ่รู้แก่คนทุกเพศทุกวัย โดยการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้าความรู้จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพคนสนับสนุนการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้

(๑.๒.๒) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในระบบโรงเรียนให้ทันสมัย เพียงพอ และให้บริการได้อย่างสะดวก เช่น ศูนย์การเรียนรู้ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ อุทยานการเรียนรู้ สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

(๑.๒.๓) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ให้เข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีความรู้ที่จะอยู่ในท้องถิ่นตนเอง มีความภูมิใจและไม่อพยพทิ้งถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ชุมชน โดยเฉพาะศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เช่น ความรู้ด้านแพทย์พื้นบ้านและสมุนไพร หัตถกรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาต่อยอดด้วยการผสมผสานกับวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ที่ทันสมัย สามารถนำไปใช้ด้านการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างแพร่หลาย

(๒) ส่งเสริมการดูแลสุขภาพส่วนบุคคลและการสร้างภูมิคุ้มกันโรค โดย

(๒.๑) ส่งเสริมการออกกำลังกายและการกินอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ ที่เหมาะสมกับช่วงวัยและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในภาค โดยการรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการออกกำลังกาย และการกินอาหารที่ครบถ้วน เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย พร้อมทั้งการสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีสถานที่และอุปกรณ์สำหรับการออกกำลังกายในชุมชน และจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

(๒.๒) ส่งเสริมการป้องกันการเจ็บป่วยจากโรคที่ป้องกันได้ โดยส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสุขภาวะเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการเป็นโรค เช่น พฤติกรรมการบริโภคที่ไม่ถูกต้อง รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพระบบการให้บริการด้านสาธารณสุข ทั้งการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุม และรักษาโรค เพื่อลดการเจ็บป่วยและการตายด้วยโรคที่ป้องกันได้ โรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ เช่น ไข้เลือดออก ไข้ฉุนๆ ยา ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ฯลฯ

(๒.๓) พัฒนาสตรีวัยเจริญพันธุ์และคู่สมรสให้มีความพร้อมในการตั้งครรภ์และเลี้ยงดูบุตรได้อย่างมีคุณภาพ โดยการเพิ่มประสิทธิภาพงานบริการสาธารณสุขมูลฐานด้านอนามัยแม่และเด็ก โดยเฉพาะการให้ความรู้แก่สตรีวัยเจริญพันธุ์และคู่สมรส เพื่อลดปัญหาอัตราการตายของมารดาและทารกแรกเกิด รวมทั้งปัญหาการขาดสารอาหารในวัยเด็ก โดยเฉพาะใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

(๓) พัฒนาศักยภาพผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีพด้วยการพึ่งพาตนเองได้ โดยการช่วยเหลือให้สามารถเริ่มต้นในการประกอบอาชีพตามความเหมาะสมเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ เช่น จัดหาที่ดินให้แก่ผู้ไม่มีที่ดินทำกินที่ต้องการทำการเกษตร และการสนับสนุนความรู้และเครื่องมือที่จำเป็นแก่ผู้ที่ต้องการประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร

(๔) ส่งเสริมการมีครอบครัวอบอุ่นเพื่อเป็นพื้นฐานการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม โดยเน้นการสร้างความรู้ถึงคุณค่าของบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว และการส่งเสริมกิจกรรมเสริมสร้างความใกล้ชิดเพื่อเป็นพลังยึดเหนี่ยวของคนในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง เช่น กิจกรรมการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เกี่ยวกับการทำบุญร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวและญาติพี่น้อง เป็นต้น

(๕) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดย

(๕.๑) ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง โดยส่งเสริมกระบวนการทำงานและเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนผ่านการจัดทำแผนชุมชน และการบริหารจัดการกิจกรรมของชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน การจัดสวัสดิการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและความร่วมมือกับภาคีอื่นให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาชุมชนน่ายุ่อย่างจริงจังทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล จังหวัด เพื่อเป็นรากฐานการสร้างความปลอดภัยและความสมานฉันท์ของสังคมโดยรวม

(๕.๒) เสริมสร้างบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชน โดยส่งเสริมระบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลและการเชื่อมโยงแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับแผนพัฒนาชุมชน เพื่อให้การพัฒนาตอบสนองต่อการแก้ปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

(๖) เสริมสร้างความสงบสุขของสังคม โดย

(๖.๑) แก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างครบวงจร ทั้งการปราบปรามผู้ผลิตและผู้จำหน่ายอย่างจริงจัง การเฝ้าระวังป้องกันการแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยา และการสร้างภูมิคุ้มกันทั้งระดับบุคคล ชุมชน และสังคม

(๖.๒) เร่งแก้ไขปัญหาคาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามแนวทางสันติวิธีและการตระหนักในคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยการสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การพัฒนาอาชีพเพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตให้ทัดเทียมกับพื้นที่อื่น การอำนวยความสะดวกอย่างเป็นธรรมอย่างเสมอภาคแก่คนทุกกลุ่ม การปลูกฝังการยอมรับและเคารพสิทธิซึ่งกันและกันรวมทั้งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนความแตกต่างทางความเชื่อและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

แนวทางที่ ๒ พัฒนาความเข้มแข็งของฐานการผลิตหลักและขยายฐานการสร้างรายได้ใหม่ๆ ให้แก่ภาค เพื่อให้สาขาการผลิตหลักโดยเฉพาะภาคการเกษตร อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืนของภาค และขยายฐานเศรษฐกิจใหม่เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรจากการส่งเสริมการผลิตพืชและสัตว์เศรษฐกิจใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

(๑) พัฒนาศักยภาพและประสิทธิภาพการผลิตภาคการเกษตร

(๑.๑) พัฒนาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรพื้นฐานด้านการเกษตรให้เต็มศักยภาพ โดย

(๑.๑.๑) ส่งเสริมการพัฒนาที่ดินรกร้างว่างเปล่าเพื่อใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ตามความเหมาะสมเพื่อสร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ให้แก่ภาค ได้แก่ พื้นที่นาร้าง นาทุ่งร้าง และที่ดินที่มีคุณภาพดินไม่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร เช่น ดินตื้น ดินเปรี้ยว ดินเค็ม เป็นต้น

(๑.๑.๒) พัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทาน เพื่อเพิ่มศักยภาพแก่พื้นที่การเกษตร โดยเฉพาะในพื้นที่นาที่เป็นแหล่งปลูกข้าวหลักของภาค บริเวณลุ่มน้ำปากพนัง และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่การเกษตรที่มีปัญหาการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง

(๑.๒) พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตการเกษตร โดย

- **ยางพารา** เน้นการเพิ่มผลผลิตโดยส่งเสริมการวิจัยพัฒนาพันธุ์และการยืดอายุการให้ผลผลิตยาง การจัดให้มีแหล่งรักษาพันธุ์ยางพาราพื้นเมืองเพื่อผลิตต้นกล้าที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวผลผลิตแทนการใช้แรงงาน และการบำรุงรักษาต้นยางเพื่อให้มีเนื้อไม้ที่มีคุณภาพ

- **ปาล์มน้ำมัน** เน้นการเพิ่มผลผลิตโดยส่งเสริมการวิจัยพัฒนาสายพันธุ์ปาล์ม การพัฒนาการจัดการสวนปาล์ม การพัฒนาเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวผลผลิต การพัฒนาการใช้ประโยชน์ต้นปาล์ม

- **ไม้ผล** (ลองกอง มังคุดทุเรียน) โดยการพัฒนาคุณภาพผลผลิตเพื่อยกระดับราคาและรายได้ของเกษตรกร และโดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการผลิตผลไม้ที่มีศักยภาพในการส่งออกให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด เช่น มาตรฐาน GAP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

- **ข้าว** โดยการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทานในพื้นที่นาให้ทั่วถึง พร้อมทั้งรักษาพื้นที่นาที่มีศักยภาพในการผลิตข้าว โดยเฉพาะบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและลุ่มน้ำปากพนัง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้กับภาค

- **การประมง** โดยการควบคุมการทำประมงทะเลให้สอดคล้องกับศักยภาพการผลิตของทรัพยากร ควบคุมไปกับการปราบปรามการทำประมงผิดกฎหมายอย่างเข้มงวด รวมทั้งการส่งเสริมระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ได้มาตรฐาน GMP และมาตรฐานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

- **พัฒนาการผลิตพืชและสัตว์เศรษฐกิจใหม่ๆ** โดยเฉพาะการผลิตสินค้าที่มีศักยภาพด้านการตลาด และมีความเหมาะสมกับสภาพดิน ฟ้า อากาศ ของภาคใต้ เช่น การผลิตพืชสมุนไพรที่เป็นพืชท้องถิ่น ผักปลอดสารพิษ การผลิตรังนกนางแอ่นซึ่งเป็นสินค้าพิเศษที่มีมูลค่าสูง เป็นต้น

(๑.๓) พัฒนาขีดความสามารถและความมั่นคงด้านอาชีพของเกษตรกร โดย

(๑.๓.๑) พัฒนาศักยภาพเกษตรกร โดยการส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาการด้านการผลิตและการตลาดสมัยใหม่ เพื่อให้สามารถพัฒนาการผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งการเรียนรู้และปรับใช้ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเพื่อลดต้นทุนการผลิต เช่น การผลิตปุ๋ยจากวัสดุในท้องถิ่น การแปรรูป และการตลาด เป็นต้น

(๑.๓.๒) พัฒนาสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ เช่น การรวมกลุ่มเกษตรกร การส่งเสริมระบบสหกรณ์ การส่งเสริมการบริหารจัดการกองทุนชุมชน เพื่อเป็นแหล่งทุนสำหรับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๑.๓.๓) พัฒนาความมั่นคงด้านอาชีพแก่เกษตรกรรายย่อยที่ทำการเกษตรเพื่อยังชีพ โดยส่งเสริมการนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและตัวอย่างความสำเร็จของเกษตรกรต้นแบบในรูปแบบต่าง ๆ ในภาคใต้ เช่น การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ เกษตรผสมผสาน เป็นต้น มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การทำงาน และเป็นทางเลือกการพัฒนาอาชีพการเกษตรตามความเหมาะสมของพื้นที่และความสนใจของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในท้องถิ่นของตนเอง และไม่อพยพทิ้งถิ่น

(๒) พัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์หลัก โดย

(๒.๑) ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับฐานวัตถุดิบผลิตผลการเกษตรและมีระบบการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปตามห่วงโซ่การผลิตแบบครบวงจร เพื่อเพิ่มมูลค่าเกิดขึ้นภายในภาคให้มากที่สุด เพื่อเพื่อยกระดับการผลิตจากผลิตภัณฑ์แปรรูปขั้นต้นสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง เช่น การผลิตผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป (Final Product) อาทิ ยางล้อรถยนต์/รถจักรยานยนต์ เป็นต้น ควบคู่ไปกับการพัฒนางานวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มรูปแบบใหม่ๆ เช่น การสกัดสารโปรตีนจากน้ำยางเพื่อใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์เวชสำอางค์ เป็นต้น

(๒.๒) ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมครัวเรือน วิสาหกิจชุมชน และการผลิตสินค้า OTOP โดยการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ในชุมชนที่มีศักยภาพเพื่อสร้างงานสร้างรายได้แก่ประชาชนเพิ่มมากขึ้น

(๓) พัฒนาการท่องเที่ยวให้สามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืน โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักของภาคบริเวณ ภูเก็ต พังงา กระบี่ เกาะสมุย เป็นแหล่งท่องเที่ยวชั้นนำของโลกบนพื้นฐานความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying capacity) และการส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ที่จะให้เกิดความยั่งยืนและสอดคล้องกับกระแสโลก เช่น การท่องเที่ยวและบริการเชิงสุขภาพ (wellness) รวมทั้ง สปา และการแพทย์แผนไทย การท่องเที่ยววิถีชุมชน เป็นต้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาธุรกิจบริการการท่องเที่ยวตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มความสามารถในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่ภาคใต้ได้มากขึ้น ดังนี้

(๓.๑) พัฒนา ภูเก็ต-พังงา-กระบี่ ให้มีบริการที่ได้มาตรฐานโลกและส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น ธุรกิจ MICE เป็นต้น เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

(๓.๒) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ให้เชื่อมโยงกับแหล่งพักผ่อนตากอากาศ Royal coast ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และเพชรบุรี ให้มีชื่อเสียงในระดับโลก

(๓.๓) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศาสนาและวัฒนธรรม และเมืองชายแดนไทย – มาเลเซีย

แนวทางที่ ๓ พัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและการเชื่อมโยงสู่นานาชาติ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและความร่วมมือทางการค้า การลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติ และมีความพร้อมเพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการค้าและการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

(๑) ใช้ประโยชน์จากความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจภาคใต้ โดยการเร่งดำเนินการตามข้อตกลงภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างไทย-มาเลเซีย (JDS) และกรอบความร่วมมือเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT) เพื่อกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมเศรษฐกิจด้านการค้า การท่องเที่ยว การบริการ และลงทุน ที่จะเป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้ใหม่ๆ

ขึ้นในภาค รวมทั้งการใช้เวทีความร่วมมือในการเจรจาหาข้อตกลงการปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบให้มีความสะดวกต่อการเชื่อมโยงเศรษฐกิจจะหว่างกัน

(๒) การพัฒนาด้านชายแดน เมืองชายแดนและเขตเศรษฐกิจชายแดนไทย - มาเลเซีย โดยพัฒนาบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการรองรับการค้า การขนส่ง และการท่องเที่ยวให้เพียงพอและได้มาตรฐาน การจัดระเบียบการใช้พื้นที่บริเวณด้านชายแดนให้เหมาะสมต่อการเป็นประตูเข้า-ออกของประเทศ การพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อเป็นศูนย์กลางการค้า การลงทุนบริเวณชายแดน เช่น การพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนสะเดา-บูกิตกายูฮิตัมเชื่อมโยงกับเขตการพัฒนาเศรษฐกิจของมาเลเซีย เป็นต้น รวมทั้งพัฒนาชุมชนชายแดนให้เป็นเมืองน่าอยู่น่าเที่ยว มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม และมีระบบสาธารณูปโภคที่เพียงพอและคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวบริเวณชายแดน ตลอดจนการพัฒนาบทบาทของเมืองให้เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่สงขลา - หาดใหญ่ - สะเดา

(๓) การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงสู่นานาชาติ โดยการเพิ่มขีดความสามารถระบบการคมนาคมขนส่งที่สำคัญต่อการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ด้วยการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงด้านชายแดนกับพื้นที่เศรษฐกิจตอนในที่สะดวกและได้มาตรฐาน สอดคล้องกับปริมาณความต้องการ เช่น รถไฟรางคู่ ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (Motor Way) เส้นทางสะเดา - หาดใหญ่ การปรับปรุงสนามบินนานาชาติ รวมทั้งการพัฒนาการเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งฝั่งทะเลอ่าวไทยและทะเลอันดามัน (landbridge) บริเวณสงขลา - สตูล เช่น การสร้างท่าเรือแห่งใหม่ในจังหวัดสตูล และจังหวัดสงขลา เป็นต้น

(๔) การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน และการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการส่งเสริมการพัฒนาเพื่อยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันของผู้ประกอบการด้านการผลิต การค้า และการบริการ รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรด้านทักษะภาษาต่างประเทศ และทักษะฝีมือแรงงานให้ได้มาตรฐานในระดับสากล

แนวทางที่ ๔ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ และรักษาความหลากหลายทางชีวภาพให้เป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน สามารถจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน และมีความพร้อมในการรองรับภัยพิบัติและผลกระทบต่างๆที่จะเกิดขึ้นจากภาวะโลกร้อนที่นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

(๑) คัดครองพื้นที่ป่า พื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมโดยเฉพาะพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ป่าชายเลน เพื่อรักษาสมดุลเชิงนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพให้เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน และเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติควรปรับปรุงกฎหมายระเบียบ และข้อบังคับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแก้ไขปัญหาการบุกรุกครอบครองที่ดินสาธารณะประโยชน์ และพื้นที่อนุรักษ์อย่างจริงจัง

(๒) ฟื้นฟูและจัดระเบียบการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเลให้สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying capacity) โดยการควบคุมกิจกรรมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศ เช่น การก่อสร้างสิ่งสาธารณูปโภค การขยายตัวของชุมชน เป็นต้น รวมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางชายฝั่งทะเล โดยเน้นการดำเนินการเชิงบูรณาการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งทะเลที่มีปัญหาในชั้นวิกฤติ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส การควบคุมการทำประมง

ผิปกฎหมายอย่างจริงจัง รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังดูแลรักษาและจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

(๓) **เร่งแก้ไขปัญหา และเพิ่มประสิทธิภาพการเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาคูณภาพน้ำเสื่อมโทรมในแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของประชาชน** โดยการเร่งฟื้นฟูคุณภาพน้ำในทะเลสาบสงขลาและลุ่มน้ำสำคัญที่มีปัญหาคูณภาพน้ำเสื่อมโทรมค่อนข้างรุนแรง เช่น อ่าวปัตตานี แม่น้ำปากพนัง ด้วยการสนับสนุนให้มีระบบบำบัดน้ำเสียของชุมชนโดยรอบ ควบคู่ไปกับการสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีความรู้และมีเครื่องมือแบบง่ายในการตรวจวัดคุณภาพน้ำอย่างต่อเนื่อง เพื่อบรรเทาผลกระทบเฉพาะหน้าและสามารถแก้ไขปัญหาตามความจำเป็นเร่งด่วน รวมทั้งพัฒนาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการในพื้นที่ขาดแคลนน้ำ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ประสบปัญหาภัยแล้งซ้ำซากในจังหวัดสตูล ระนอง ตรัง และชุมพร

(๔) **แก้ไขปัญหาขยะและน้ำเสียในชุมชนศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวหลักของภาค** เช่น เกาะภูเก็ต เกาะพีพี เกาะสมุย เกาะหลีเป๊ะ เมืองหาดใหญ่ เมืองสุราษฎร์ธานี เป็นต้น โดยการสนับสนุนให้มีระบบกำจัดขยะและระบบบำบัดน้ำเสียอย่างเพียงพอและบริหารจัดการตามหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pay Principle : PPP) เพื่อเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการรณรงค์ส่งเสริมการลดปริมาณขยะและน้ำเสียตั้งแต่ต้นทาง เช่น การรณรงค์ไม่ให้มีการใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟมในแหล่งท่องเที่ยวของภาค โดยเฉพาะเกาะต่างๆ และการหาแนวทางการใช้ประโยชน์ตามหลักการ Reduce, Reuse, Recycle เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

(๕) **สนับสนุนการวางแผนป้องกันและจัดให้มีระบบเตือนภัยพิบัติจากธรรมชาติทุกประเภทในทุกพื้นที่ชุมชนที่มีความเสี่ยง** โดยจัดทำแผนรองรับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ครอบคลุมตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ขณะเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ให้สอดคล้องกับภัยแต่ละประเภท รวมทั้งแผนการอพยพประชาชนหากเกิดภัย โดยเน้นการสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนมีอาสาสมัครและเครื่องมือในการแจ้งเตือนภัยในชุมชนที่เป็นพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม น้ำท่วม วาตภัย โดยมีการติดตั้งระบบเตือนภัยสึนามิทั้งในทะเลอันดามันและอ่าวไทย และควรให้ความสำคัญกับการป้องกันโดยวิธีธรรมชาติ เช่น การเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อเป็นแนวป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและภัยจากสึนามิ เป็นต้น นอกจากนี้ ควรมีการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติ ในการช่วยเหลือตนเองและการช่วยชีวิตผู้บาดเจ็บในเบื้องต้น

(๖) **ส่งเสริมการพัฒนาและการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกอย่างจริงจัง** โดยเฉพาะในท้องถิ่น/ชุมชน เพื่อลดปัญหาล้างแวดล้อมและเพิ่มศักยภาพความมั่นคงและยั่งยืน โดยกำหนดแผนการปฏิบัติให้ชัดเจน เช่น การส่งเสริมการผลิตก๊าซชีวภาพจากเศษวัสดุเหลือใช้จากการเกษตร เพื่อใช้ในครัวเรือน ชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ การพัฒนาพลังงานจากธรรมชาติที่มีศักยภาพในภาคใต้ เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม เป็นต้น เพื่อลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาพลังงานจากฟอสซิลและลดปริมาณการปล่อยของเสียที่เป็นสาเหตุของ “ภาวะเรือนกระจก” และ “ภาวะโลกร้อน” ควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์พลังงานและการแก้ไขปัญหา “ภาวะโลกร้อน” แก่คนทุกกลุ่มอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๕.๔ ทิศทางการพัฒนากลุ่มจังหวัด

๕.๔.๑ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยประกอบด้วย ๔ จังหวัด คือ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง มีบทบาทการเป็นแหล่งผลิตพืชผลเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปหลายชนิดที่สำคัญของภาค โดยจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นแหล่งผลิตข้าว และปศุสัตว์ โดยเฉพาะบริเวณลุ่มน้ำปากพนังและลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของภาค พื้นที่จังหวัดชุมพรและสุราษฎร์ธานี เป็นแหล่งผลิตปาล์มน้ำมันและอุตสาหกรรมแปรรูปปาล์มน้ำมันขั้นต้น จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช

เป็นแหล่งผลิตยางพาราและอุตสาหกรรมแปรรูปยางพารา ไม้ยางพารา และตลาดกลางผัก ผลไม้ จังหวัด นครศรีธรรมราช และจังหวัดชุมพรเป็นแหล่งผลิตและส่งออกไม้ผลคุณภาพสูง กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายทั้งทางทะเลที่มีชื่อเสียงระดับโลกที่เกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะเต่า หมู่เกาะอ่างทอง และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศาสนา และวัฒนธรรม และเป็นแหล่งผลิตพลังงานปิโตรเลียมที่สำคัญของภาคที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สำหรับบริการพื้นฐานที่สำคัญ มีเส้นทางรถไฟและถนน ๔ ช่องจราจรเชื่อมโยงทุก จังหวัด มีสนามบิน ๔ แห่ง โดยเป็นสนามบินนานาชาติ ๑ แห่งที่เกาะสมุย มีแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่เขื่อน รัชชประภา ความจุ ๕,๖๓๘ ล้านลบ.ม. มีสถาบันศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สามารถพัฒนางานวิจัยและองค์ ความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่ได้ โดยมีทิศทางการพัฒนาดังนี้

(๑) พัฒนา ชุมพร – สุราษฎร์ธานี – นครศรีธรรมราช เป็นฐานอุตสาหกรรมแปรรูป การเกษตร โดยส่งเสริมจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันแบบครบวงจร ชุมพรเป็น ศูนย์กลางอุตสาหกรรมแปรรูปผลไม้ และสุราษฎร์ธานี-นครศรีธรรมราช เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมแปรรูปยางและ ไม้ยางพารา

(๒) พัฒนาแหล่งปลูกข้าวบริเวณลุ่มน้ำปากพนังและทะเลสาบสงขลาเป็นอู่ข้าว อู่ น้ำของภาค โดยการพัฒนาชลประทานอย่างทั่วถึง รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตการปลูก ข้าวในแหล่งปลูกข้าวหลักของภาคเพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านอาหารให้แก่ภาค

(๓) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลบริเวณ ชุมพร – สุราษฎร์ธานี – นครศรีธรรมราช เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนตากอากาศระดับนานาชาติตามแนวเพชรบุรี – ประจวบคีรีขันธ์ (Royal coast) โดยเฉพาะการพัฒนาเกาะสมุยและเกาะพะงันให้มีบริการที่ได้ มาตรฐานสากลโดยคำนึงความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ (Carrying capacity) เพื่อรักษาความสมดุล ของสภาพแวดล้อม ควบคู่ไปกับการพัฒนาเชื่อมโยงกับศูนย์กลางการท่องเที่ยวทะเลฝั่งอันดามัน รวมทั้งพัฒนา แหล่งสวยงามตามธรรมชาติบนบกและแหล่งวัฒนธรรม/โบราณสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

๕.๔.๒ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันประกอบด้วย ๕ จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลระดับโลกที่ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง โดยมีจังหวัดภูเก็ตเป็น ศูนย์กลางการท่องเที่ยวฝั่งอันดามัน ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ได้แก่ เกาะภูเก็ต เกาะพีพี หมู่เกาะสิมิลัน หมู่เกาะสุรินทร์ เกาะลันตา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมที่มีศักยภาพที่กระจายอยู่ในทุกจังหวัด โดยเฉพาะแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติในจังหวัดระนอง ส่วนการ ผลิตภาคการเกษตรมีจังหวัดกระบี่เป็นแหล่งปลูกปาล์มน้ำมันและอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์มขั้นต้น มีบริการ พื้นฐานสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลระดับโลก คือ มีสนามบินนานาชาติ ๒ แห่งที่ กระบี่และภูเก็ต มีท่าเทียบเรือท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และท่าเรือยอร์ช มีสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตร การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นการเฉพาะ โดยมีทิศทางการพัฒนา ดังนี้

(๑) รักษาชื่อเสียง “ศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเลระดับโลกภูเก็ต – พังงา – กระบี่” ให้สามารถสร้างรายได้อย่างยั่งยืน โดยมีภูเก็ตเป็นศูนย์กลางของธุรกิจการท่องเที่ยว การศึกษา และ แหล่งพัฒนาเทคโนโลยี ด้วยการพัฒนาบริการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณภูเก็ต-พังงา-กระบี่- ตรัง ให้เพียงพอและได้มาตรฐาน เช่น ระบบแจ้งเตือนภัยและช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่ประสบภัยทางทะเลที่ได้ มาตรฐานสากล ระบบการดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว รวมทั้งแก้ไขปัญหา ขยะและน้ำเสียอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

(๒) พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย โดยการพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานบริการพื้นฐานด้าน ICT เพื่อรองรับกิจกรรมที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรม Software การพัฒนาภูเก็ตเป็น

medical hub ตลอดจนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวกลุ่ม MICE และ Marina ในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มความหลากหลายให้นักท่องเที่ยว เช่น เทศกาลกินเจ วัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม (บาบา-ยะหยา) เป็นต้น รวมทั้งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักของพื้นที่เพื่อเพิ่มความหลากหลายของฐานการท่องเที่ยว และกระจายรายได้ให้มากขึ้น

(๓) พัฒนาระบบ – สร้างให้มีบทบาทที่สมดุลทั้งด้านการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร โดยสร้างเป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราและกระบี่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปปาล์มน้ำมันในพื้นที่ทะเลอันดามัน

๕.๔.๓ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ประกอบด้วย ๕ จังหวัด คือ สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา นราธิวาส มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซียและติดทะเลทั้งฝั่งอันดามันและอ่าวไทย มีบทบาทเป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปยางพารา ไม้ยางพารา และอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเลที่สำคัญของภาค มีแหล่งท่องเที่ยวเมืองชายแดนรองรับนักท่องเที่ยวจากประเทศ มาเลเซียและสิงคโปร์ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เช่น ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว มัสยิดกรือเซะ และเมืองโบราณในอำเภอยะรัง รวมทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ บริเวณหมู่เกาะตะรุเตา-อาดังราวี-หลีเป๊ะ ในจังหวัดสตูล และป่าฮาลา-บาลาในจังหวัดยะลา-นราธิวาสที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์ที่สุดของประเทศ มีวัฒนธรรมสังคมที่เชื่อมโยงกับประเทศมุสลิม มีโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงสู่ต่างประเทศทั้งทางบกทางน้ำลึกสงขลา สนามบินนานาชาติหาดใหญ่ ถนน รถไฟ รวมทั้งด่านพรมแดนที่เป็นช่องทางการค้า การท่องเที่ยว และการคมนาคมขนส่งกับประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย โดยมีสงขลาเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจ บริการ การคมนาคมขนส่ง และมีสถาบันการศึกษาที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาค อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาความไม่สงบ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและการพัฒนาโดยรวมของพื้นที่ โดยมีทิศทางการพัฒนาดังนี้

(๑) คำนึงความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกเป็นธรรมเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐ และสร้างภูมิคุ้มกันแก่คนกลุ่มเสี่ยง โดยการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ การปรับความคิดความเชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการก่อความไม่สงบ การส่งเสริมให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา

(๒) การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนและการสร้างสังคมสันติสุข โดยการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาชีพและรายได้แก่ผู้มีรายได้น้อย การบูรณาการการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่กับการสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขมูลฐานเพื่อส่งเสริมสุขภาวะโดยเฉพาะการลดอัตราการตายของแม่และเด็ก การแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างครบวงจร รวมทั้งการปลูกฝังการยอมรับและเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนความแตกต่างทางความเชื่อและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

(๓) เพิ่มประสิทธิภาพและผลิตภาพการเกษตร ควบคู่ไปกับการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพบริเวณพื้นที่ ปัตตานี – ยะลา – นราธิวาส ทั้ง ยางพารา ปาล์มน้ำมันทุเรียน ลองกอง การประมง รวมทั้งการพัฒนาความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (ECER) ของมาเลเซีย

(๔) พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจสงขลา – สตูล เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติเพื่อรองรับการลงทุนและการจ้างงานใหม่ๆ โดยพัฒนาสงขลา – หาดใหญ่เป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา วิจัยและพัฒนาด้านการผลิตและการแปรรูปการเกษตร รวมทั้งพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ

ตามแนว สงขลา – หาดใหญ่ – สะเดา เป็นเขตเศรษฐกิจชายแดนเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจตอนเหนือ (NCER) ของมาเลเซีย

๕.๕ โครงการที่สำคัญของภาค

ภายใต้ทิศทางการพัฒนาภาคใต้ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีตัวอย่างแนวคิดโครงการสำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาในประเด็นสำคัญๆ ดังนี้

ทิศทางการพัฒนา	โครงการสำคัญของภาค
แนวทางที่ ๑	
พัฒนาคุณภาพคน ความอบอุ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชนสู่สังคมสันติสุข	➢ โครงการชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยเสถียร
แนวทางที่ ๒	
พัฒนาความเข้มแข็งของฐานการผลิตหลักและขยายฐานการสร้างรายได้ใหม่ๆ ให้แก่ภาค	➢ โครงการเพิ่มผลผลิตข้าวในพื้นที่ชลประทาน ➢ โครงการวิจัยพัฒนาสายพันธุ์ยางพาราและเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวผลผลิต ➢ โครงการวิจัยยืดอายุการให้ผลผลิตของต้นยางพารา (การปลูกถ่ายเปลือกต้นยางที่หมดอายุ) ➢ โครงการวิจัยพัฒนาสายพันธุ์ปาล์มน้ำมันและเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวผลผลิต ➢ โครงการวิจัยเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจจนางแอน ➢ โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ (Carrying capacity) ของแหล่งท่องเที่ยวหลักของภาค ➢ โครงการศึกษาวิจัยการแปรรูปผลผลิตยาง ปาล์ม ผลไม้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง เช่น ผลิตภัณฑ์ยา ผลิตภัณฑ์เวชสำอาง เป็นต้น
แนวทางที่ ๓	
พัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและการเชื่อมโยงสู่นานาชาติ	➢ โครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษ (Motor way) สายชายแดนสะเดา-หาดใหญ่ ➢ โครงการรถไฟรางคู่เชื่อมชายแดนไทย – มาเลเซีย ➢ โครงการพัฒนาท่าเรือแห่งใหม่
แนวทางที่ ๔	
การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน	➢ โครงการกำจัดขยะในแหล่งท่องเที่ยวและเมืองศูนย์กลางของภาค ➢ โครงการปรับปรุงคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำที่สำคัญของภาค ➢ โครงการจัดทำระบบป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยของภาคอย่างยั่งยืน

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๑ พัฒนาคุณภาพคน ความอบอุ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน สู่สังคมสันติสุข
หลักการและเหตุผล	➢ การเกิดคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของภาคใต้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในจังหวัดที่เป็นเมืองชายแดนและแหล่งท่องเที่ยวหลักของภาคใต้ เช่น สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และสงขลา ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของภาค และส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างกว้างขวาง และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ภาคใต้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหา เพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของภาคต่อไป
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสังคม ชุมชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ➢ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวและชุมชน
แนวทางการดำเนินงาน	➢ สร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนและครอบครัว โดยการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักเกี่ยวกับยาเสพติด ➢ สนับสนุนการสร้างชุมชนและครอบครัวเข้มแข็ง เพื่อการเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหา ยาเสพติดร่วมกันอย่างเป็นระบบ ➢ รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ และจัดกิจกรรมชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกในการป้องกันยาเสพติด ➢ สนับสนุนการใช้มาตรการของชุมชนเพื่อการเฝ้าระวังและป้องกันยาเสพติดเข้าสู่ชุมชน ➢ พัฒนาและบำบัดผู้ติดยาเสพติดให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ สังคม ชุมชน และสถาบันครอบครัว มีความเข้มแข็ง สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ครอบครัว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการเพิ่มผลผลิตข้าวในพื้นที่ชลประทาน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนาความเข้มแข็งของฐานการผลิตหลักและขยายฐานการสร้างรายได้ใหม่ๆ ให้แก่ภาค
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคใต้มีพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมในการทำนา จำนวน 1,878,536 ไร่ โดยพื้นที่ที่มีศักยภาพส่วนใหญ่อยู่ในที่ราบลุ่มรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลุ่มน้ำปากพนัง และลุ่มน้ำปัตตานี ซึ่งเป็นอู่น้ำ อู่น้ำ ที่สำคัญของภาคใต้ การทำนาส่วนใหญ่เป็นการทำนาที่อาศัยน้ำฝนทำให้สามารถทำนาได้ปีละ 1 ครั้ง และมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ ประกอบกับผลกระทบจากสภาพอากาศที่แปรปรวนทำให้พื้นที่นาข้าวในภาคใต้ได้รับความเสียหายจากอุทกภัยบ่อยครั้ง ส่งผลให้เกษตรกรจำนวนมากมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่นาข้าวเป็นสวนยางพาราและปาล์มน้ำมันซึ่งให้ผลตอบแทนสูงกว่า ดังนั้นเพื่อเป็นการรักษาพื้นที่นาที่มีศักยภาพ และความมั่นคงด้านอาหารของภาค จึงจำเป็นต้องขยายเขตพื้นที่ชลประทานให้ครอบคลุมพื้นที่การทำนาอย่างทั่วถึงเพื่อให้เกษตรกรสามารถทำนาได้มากกว่าปีละ 1 ครั้ง สามารถเพิ่มผลผลิต และรายได้ให้กับเกษตรกร รวมทั้งควรส่งเสริมให้เกษตรกรในเขตพื้นที่ชลประทานทำนามากกว่าปีละ 1 ครั้ง เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้กับเกษตรกร
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวให้มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงขึ้น ➢ เพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร และเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของภาค ➢ เพื่อส่งเสริมให้มีการปลูกข้าวอย่างจริงจังในพื้นที่นาที่มีศักยภาพ
แนวทางดำเนินงาน	➢ ส่งเสริมการขยายระบบชลประทานให้ทั่วถึง และครอบคลุมพื้นที่ที่มีศักยภาพในการทำนา ➢ ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวมากกว่าปีละ 1 ครั้งในพื้นที่นาที่มีศักยภาพและมีระบบชลประทานเข้าถึงเพื่อเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ➢ ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวพื้นเมืองคุณภาพดีเป็นสินค้าประจำภาค เช่น ข้าวสังข์หยด ข้าวเหลืองประทิว ฯลฯ รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า และรายได้ให้แก่เกษตรกร ➢ ส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียนหลังการทำนา เช่น ปลูกผัก พริก พืชตระกูลถั่ว ฯลฯ เพื่อเสริมรายได้ให้กับเกษตรกร
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ผลการดำเนินโครงการจะช่วยลดความขัดแย้งในการใช้ที่ดิน และมีการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้ที่ดินเพื่อการปลูกพืชอาหารและพืชพลังงาน รวมทั้งทำให้มีผลผลิตพืชอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภคในภาค เกิดความมั่นคงด้านอาหารของภาค และสามารถรักษาเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตรที่สำคัญของภาค

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการวิจัยพัฒนาสายพันธุ์ยางพาราและเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวผลผลิต
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนาความเข้มแข็งของฐานการผลิตหลักและขยายฐานการสร้างรายได้ใหม่ๆ ให้แก่ภาค
หลักการและเหตุผล	➢ ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคใต้ จากราคายางพาราที่ปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามความต้องการของตลาดโลก ส่งผลให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราเพิ่มมากขึ้นในหลายพื้นที่ของภาคและประเทศ แต่ปัจจุบันเกษตรกรภาคใต้ส่วนใหญ่นิยมเพาะปลูกยางพันธุ์ RRIM ๖๐๐ เนื่องจากสามารถหาซื้อต้นพันธุ์ได้ง่ายและเป็นพันธุ์พัฒนาของประเทศไทยที่ปลูกกันทั่วไปในภาคใต้มายาวนาน เกษตรกรจึงมีความรู้และประสบการณ์ในการเพาะปลูกเป็นอย่างดี แต่ปัจจุบันพบว่าสายพันธุ์ยางดังกล่าวมีการผสมในสายพันธุ์เดียวกันอาจส่งผลกระทบต่อการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ที่ลดลง แม้สถาบันวิจัยยางได้มีการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ยางมาอย่างต่อเนื่อง แต่พันธุ์พัฒนาหลายพันธุ์เกษตรกรไม่นิยมนำไปปลูกทดแทนสวนยางเดิม เนื่องจากพันธุ์ยางวิจัยบางสายพันธุ์ยังมีข้อจำกัด เช่น พันธุ์ RRH 118 และ BPM1 เป็นสายพันธุ์เพื่อผลผลิตเนื้อไม้ หรือ BMP 24 , RRIC 101 เป็นพันธุ์ผลผลิตน้ำยางเพียงอย่างเดียว เป็นต้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเร่งวิจัยพัฒนาพันธุ์ยางใหม่ที่ให้ผลผลิตดีทั้งน้ำยางและเนื้อไม้เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกร และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผลผลิตยางพารา นอกจากการพัฒนาพันธุ์ดีแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิจัยเทคโนโลยีการกรีดยางที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวเพื่อให้เกษตรกรมีวิธีการเก็บเกี่ยวที่ดีและดูแลรักษาสวนยางพาราที่ถูกต้อง เช่น การเปิดกรีดวิธีการกรีดยางที่ได้ให้น้ำยางมากและเปลือกเสียหายน้อย ระบบการกรีดยางที่ลดต้นทุนแรงงาน เป็นต้น
วัตถุประสงค์	➢ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ยางพาราที่ให้ผลผลิตสูง เนื้อไม้มีคุณภาพ และยืดระยะเวลาการให้น้ำยาง ➢ วิจัยนวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านการเก็บเกี่ยวยางพาราที่ให้ผลผลิตสูง ลดต้นทุนการเก็บเกี่ยวและยืดอายุการใช้งานของต้นยางพาราให้ยาวนานขึ้น
แนวทางดำเนินงาน	➢ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ยางที่มีคุณภาพ สามารถให้น้ำยางเฉลี่ยต่อไร่สูง ➢ วิจัยพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวต้นยางต่ำโดยการลดการใช้แรงงานคนเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานกรีดยางในภาคใต้ ➢ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการกรีดยางพาราเพื่อให้สามารถยืดระยะเวลาการให้น้ำยางของต้นยางให้ยาวนานขึ้น พัฒนาพันธุ์ยางที่ให้ผลผลิตสูงและมีอายุการกรีดยางได้นาน และต้นยางมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางภาคอุตสาหกรรมได้หลังหมดอายุการกรีดยาง ➢ ส่งเสริมให้มีการกระจายการเพาะปลูกและรักษาพันธุ์ต้นยางพื้นเมืองเพื่อใช้ผลิตต้นกล้ายางที่มีคุณภาพให้มากขึ้น
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการมีผลผลิตยางพาราเพิ่มขึ้น สามารถเป็นแหล่งผลิตต้นกล้ายางพาราพันธุ์ดี ที่ให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูง

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการส่งเสริมการศึกษาการยืดอายุการให้ผลผลิตของต้นยางพารา (การปลูกถ่ายเปลือกต้นยางที่หมดอายุ)
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนาความเข้มแข็งของฐานการผลิตหลักและขยายฐานการสร้างรายได้ใหม่ๆให้แก่ภาค
หลักการและเหตุผล	➢ ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจของภาคและเป็นแหล่งรายได้ของเกษตรกร เนื่องจากต้นยางมีอายุการใช้งานที่ค่อนข้างจำกัดหลังจากหน้ายางถูกกรีตหมดไม่สามารถให้น้ำยางได้ เกษตรกรต้องโค่นต้นยางเพื่อปลูกทดแทนใหม่ ทำให้เกษตรกรขาดรายได้ในช่วงการปลูกทดแทน ดังนั้นเพื่อช่วยให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงและยาวนานขึ้นจึงควรส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งทำการศึกษาวิจัยการใช้เทคโนโลยีการการปลูกถ่ายเปลือกต้นยางที่หมดอายุให้สามารถกรีตได้ยาวนานขึ้น และสร้างรายได้ให้เกษตรกรได้มากขึ้น
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อให้ต้นยางพารามีอายุการกรีตยาวนานขึ้น ➢ เพื่อให้เกษตรกรมีผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้น
แนวทางการดำเนินงาน	➢ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการการปลูกถ่ายเปลือกต้นยางที่หมดอายุ เพื่อให้สามารถยืดระยะเวลาการให้น้ำยางของต้นยางให้นานขึ้น ➢ นำผลการวิจัยมาถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เกษตรกร
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการมีผลผลิตยางพาราเพิ่มขึ้น สามารถเป็นแหล่งผลิตต้นกล้ายางพาราพันธุ์ดี ที่ให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูง

ชื่อ โครงการ สำคัญ	โครงการวิจัยพัฒนาสายพันธุ์ปาล์มน้ำมันและเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวผลผลิต
ทิศ ทางการ พัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนาความเข้มแข็งของฐานการผลิตหลักและขยายฐานการสร้างรายได้ใหม่ๆให้แก่ภาค
หลักการ และ เหตุผล	➢ ปาล์มน้ำมันเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีแหล่งผลิตหลักอยู่ในภาคใต้ โดยมีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันรวม ๓,๔๒๑,๓๒๑ ไร่ พื้นที่ให้ผลผลิตรวม ๒,๘๘๓,๓๒๗ ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๙๑ ของผลผลิตรวมทั้งประเทศ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเนื่องจากความต้องการพืชพลังงานเพื่อนำไปผลิตพลังงานทดแทนแทนน้ำมันฟอสซิลที่มีราคาสูง ซึ่งปัจจุบันการผลิตปาล์มน้ำมันในภาคใต้ส่วนใหญ่ยังมีผลผลิตภาพการผลิตต่ำโดยให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพียงร้อยละ ๒,๕๘๙ กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่ประเทศมาเลเซียที่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงถึง ๓,๔๐๕ กิโลกรัมต่อไร่ ประกอบกับสายพันธุ์ปาล์มที่เกษตรกรนิยมปลูกจะต้องสั่งซื้อจากต้นพันธุ์ที่จำหน่ายโดยบริษัทเอกชนที่มีต้นพันธุ์ราคาสูงและไม่สามารถเพาะพันธุ์ได้เอง เช่น พันธุ์ลูกผสมเทเนอร์่า ทำให้เกษตรกรมีทางเลือกน้อยในขณะที่ปาล์มพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูงยังไม่กระจายไปสู่กลุ่มเกษตรกรรายย่อย ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดในการเลือกสายพันธุ์ปาล์มในการเพาะปลูก ประกอบกับปาล์มน้ำมันที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีลำต้นสูงต้องใช้ต้นทุนแรงงานในการเก็บเกี่ยวมาก รวมทั้งระยะเวลาในการให้ผลผลิตสั้นกว่าของประเทศมาเลเซีย คือ ประมาณ ๒๕ ปีเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้การผลิตปาล์มน้ำมันมีประสิทธิภาพและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านการผลิตปาล์มน้ำมันของภาคใต้ จึงมีความจำเป็นต้องเร่งพัฒนาพันธุ์ปาล์มและเทคโนโลยีด้านการเก็บเกี่ยว โดยการส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยพัฒนาสายพันธุ์ปาล์มที่ให้ผลผลิตสูงและลดต้นทุนในการเก็บเกี่ยว ทั้งนี้เพื่อให้มีปริมาณผลผลิตปาล์มน้ำมันที่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคในประเทศและสามารถตอบสนองต่อความต้องการพืชพลังงานที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตภาพการผลิตปาล์มน้ำมันโดยการวิจัยพัฒนาพันธุ์ปาล์มน้ำมันที่ให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงขึ้น และสามารถลดต้นทุนการผลิตด้วยเทคโนโลยีในการเก็บเกี่ยว ➢ ขยายพื้นที่การผลิตปาล์มพันธุ์ดีในภาคใต้ เพื่อให้มีปริมาณผลผลิตเพียงพอกับความต้องการใช้ในประเทศและส่งออกเป็นสินค้าสำคัญของประเทศ
แนวทาง ดำเนินงาน	➢ พัฒนาสถาบันเฉพาะทางที่เป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิตปาล์ม ➢ ส่งเสริมการวิจัย พัฒนาพันธุ์ปาล์มที่มีคุณภาพให้ผลผลิตสูง และผลิตเมล็ดพันธุ์ดีให้เพียงพอับความต้องการ เพื่อลดต้นทุนในการผลิต เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อรองรับการเปิดเสรีการค้า การลงทุน และการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมทั้งส่งเสริมการวิจัยเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยวที่มีประสิทธิภาพสามารถลดต้นทุนได้ ➢ กำหนดเขตส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมัน และขยายพื้นที่ปลูกปาล์มพันธุ์ดี
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ มีการผลิตปาล์มพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตน้ำมันปาล์มเพิ่มขึ้น ➢ ลดต้นทุนในการเก็บเกี่ยวและเกษตรกรมีการเกี่ยวปาล์มน้ำมันที่ถูกต้องและทำให้ปาล์มน้ำมันมีมีเปอร์เซ็นต์สูงขึ้น ➢ ปาล์มน้ำมันสร้างรายได้ให้ภาคใต้มากขึ้น

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ (Carrying capacity) ของแหล่งท่องเที่ยวหลักของภาค
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนาความเข้มแข็งของฐานการผลิตหลักและขยายฐานการสร้างรายได้ใหม่ๆให้แก่ภาค
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคได้มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามตามธรรมชาติตั้งแต่ท้องทะเลจนถึงภูเขาสูง และมีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย สามารถสร้างรายได้หลักจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ แต่พบว่าการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวทางทะเลซึ่งกระจุกตัวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลัก จังหวัดภูเก็ต – พังงา-กระบี่ และเกาะสมุย (สุราษฎร์ธานี) ทำให้แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่กระจายอยู่ในทุกจังหวัดของภาคแต่ยังขาดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเดิมของภาค ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติส่วนใหญ่ของภาคยังขาดการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวมีระยะเวลาในการพำนักยาวนานขึ้น
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีคุณภาพชั้นนำระดับโลกให้เป็นแหล่งสร้างรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืนของภาค ➢ เพื่อเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเดิมกับแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพ
แนวทางการดำเนินงาน	➢ ส่งเสริมการฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเดิมโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหลักของภาค ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนของภาค ➢ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพในภาคเพื่อสร้างความหลากหลายให้กับแหล่งเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ➢ พัฒนาและส่งเสริมการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทางทะเลฝั่งอ่าวไทยในจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราชกับหัวหิน ชะอำ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวตากอากาศที่มีชื่อเสียงของประเทศ ➢ ส่งเสริมการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา และการท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ ซึ่งรวมถึงการประชุมสัมมนา และการฝึกอบรม
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ สามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืนจากแหล่งท่องเที่ยวเดิมและเพิ่มรายได้ และการจ้างงานจากแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพ

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการศึกษาวิจัยการแปรรูปผลผลิตยาง ปาล์มน้ำมัน ผลไม้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง เช่น ผลิตภัณฑ์ยา ผลิตภัณฑ์เวชสำอาง เป็นต้น
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๒ พัฒนความเข้มแข็งของฐานการผลิตหลักและขยายฐานการสร้างรายได้ใหม่ๆให้แก่ภาค
หลักการและเหตุผล	➢ ภาคใต้เป็นแหล่งผลิตพืชสำคัญได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และผลไม้ ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจสำคัญขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตและราคา แต่เนื่องจากสินค้าเกษตรจะต้องอาศัยปัจจัยด้านสภาพอากาศและให้ผลผลิตเป็นฤดูกาล มีข้อจำกัดในการเก็บรักษา ทำให้ไม่สามารถควบคุมปริมาณผลผลิต ประกอบกับผลผลิตส่วนใหญ่ส่งออกเป็นวัตถุดิบไปจำหน่ายต่างประเทศ และไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ ทำให้เกษตรกรให้ภาคใต้ได้รับผลกระทบจากความผันผวนของราคา บ่อยครั้งที่เกษตรกรต้องร่วมกันเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงให้ความช่วยเหลือ ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาคความผันผวนของราคาและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพืชเศรษฐกิจของภาค จึงมีความจำเป็นต้องเร่งดำเนินการศึกษาวิจัยการแปรรูปผลผลิตยาง ปาล์มน้ำมัน และผลไม้ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง เช่น ผลิตภัณฑ์ยา ผลิตภัณฑ์เวชสำอาง เป็นต้น
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตยางพารา ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ ➢ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร และ เพิ่มการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจภาคจากผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง
แนวทางดำเนินงาน	➢ ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งวิจัยและพัฒนาการแปรรูปผลผลิตยาง ปาล์มน้ำมัน ผลไม้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง เช่น ผลิตภัณฑ์ยา ผลิตภัณฑ์เวชสำอาง ➢ ส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกร SMEs และเอกชน นำผลการวิจัยไปใช้ในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง เพื่อตอบสนองต่อกลุ่มผู้บริโภค
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ได้ผลงานวิจัยด้านการแปรรูปผลผลิตยาง ปาล์มน้ำมัน ผลไม้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง เช่น ผลิตภัณฑ์ยา ผลิตภัณฑ์เวชสำอาง ที่สามารถนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ได้ ➢ สร้างรายได้ให้กับกลุ่มเกษตรกร และประกอบการ

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษ (Motor way) สายชายแดนสะเดา – หาดใหญ่
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ พัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและการเชื่อมโยงสู่นานาชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ เส้นทางสายชายแดนสะเดา – หาดใหญ่ มีความสำคัญโดยเป็นเส้นทางคมนาคมหลักเชื่อมการขนส่งสินค้าระหว่างไทย – มาเลเซีย และเชื่อมต่อไปยังสิงคโปร์ รวมทั้งการเดินทางของนักท่องเที่ยว โดยมีปริมาณขนส่งสินค้าผ่านพื้นที่ดังกล่าวกว่า 300,000 ตู้คอนเทนเนอร์ในแต่ละวัน และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยคาดว่า ปี 2555 จะเพิ่มขึ้นถึง 500,000 ตู้คอนเทนเนอร์ ในขณะที่ทางหลวงหมายเลข 4 ซึ่งเป็นเส้นทางหลักเชื่อมโยงเมืองหาดใหญ่ – สะเดา มีเขตทางค่อนข้างแคบไม่สามารถขยายพื้นผิวจราจรให้สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของปริมาณการจราจร และการเติบโตของเมืองได้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเส้นทางเพิ่มเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการขนส่งสินค้าและการเดินทางผ่านแดนเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับการค้าชายแดนของภาค เป็นการสนับสนุนการพัฒนาด่านชายแดนไทย – มาเลเซีย โดยเฉพาะบริเวณชายแดนสะเดา โดยเป็นเส้นทางหลักในการขนส่งสินค้าจากแหล่งผลิตสู่ประตูการส่งออกบริเวณชายแดน และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับเมืองหลักสำคัญในพื้นที่ ได้แก่ สะเดา และหาดใหญ่
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อพัฒนาเส้นทางและโครงข่ายคมนาคมขนส่ง สนับสนุนการเชื่อมโยงระหว่างด่านชายแดน รวมทั้งชุมชนชายแดนกับพื้นที่เศรษฐกิจและชุมชนเมืองหลัก
แนวทางดำเนินงาน	➢ พัฒนาเส้นทางคมนาคมสายใหม่ โดยก่อสร้างเป็นทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (Motor Way) เชื่อมโยงชายแดนสะเดาและเมืองหาดใหญ่
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ มีเส้นทางคมนาคมสายหลักสายใหม่ที่มีประสิทธิภาพรองรับปริมาณการขนส่งสินค้าและการเดินทางเชื่อมโยงระหว่างชายแดนสะเดา อำเภอสะเดา – อำเภอหาดใหญ่

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการรถไฟรางคู่เชื่อมชายแดนไทย – มาเลเซีย
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ พัฒนาคือความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและการเชื่อมโยงสู่นานาชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ ด้านชายแดนปาดังเบซาร์ เป็นด้านชายแดนไทย-มาเลเซียที่มีบทบาทสำคัญทั้งในระดับภาคและระดับประเทศ โดยเป็นประตูเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าคอนเทนเนอร์และการเดินทางโดยรถไฟ
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่งและระบบโลจิสติกส์บริเวณด้านชายแดนปาดังเบซาร์ให้เป็นประตูเศรษฐกิจของภาคได้อย่างสมบูรณ์ โดยเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ที่จะเป็นศูนย์กลางการขนส่งระหว่างประเทศด้วยตู้คอนเทนเนอร์ทางรถไฟ เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจหลัก เช่น หาดใหญ่ ผ่านด้านชายแดนไปยังท่าเรือปัตเตอร์เวอร์ธในมาเลเซีย และท่าเรือสิงคโปร์ ➢ เพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนฝั่งประเทศไทยให้เชื่อมโยงและพัฒนาไปพร้อมกันกับการพัฒนาพื้นที่ของมาเลเซีย
แนวทางดำเนินงาน	➢ พัฒนาระบบการขนส่งทางรถไฟเชื่อมชายแดนไทย – มาเลเซีย ผ่านด้านชายแดนปาดังเบซาร์ ให้ได้มาตรฐานและสามารถรองรับปริมาณการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศได้อย่างเพียงพอ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ มีระบบขนส่งทางรถไฟที่ได้มาตรฐานรองรับปริมาณการขนส่งระหว่างภาคใต้เชื่อมโยงกับมาเลเซียและสิงคโปร์ได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการพัฒนาท่าเรือแห่งใหม่
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๓ พัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและการเชื่อมโยงสู่นานาชาติ
หลักการและเหตุผล	➢ ท่าเรือฝั่งอ่าวไทย ได้แก่ ท่าเรือสงขลา มีสภาพแออัดเนื่องจากมีปริมาณสินค้าเต็มขีดความสามารถของท่าเรือ และมีข้อจำกัดของร่องน้ำที่มีปัญหาการตตะกอนในร่องน้ำ รวมทั้งการขยายพื้นที่ท่าเรือไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากปัญหาด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ฝั่งอันดามันเป็นพื้นที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับต่างประเทศ เนื่องจากมีศักยภาพที่จะพัฒนาท่าเรือน้ำลึกที่สามารถรองรับเรือขนส่งขนาดใหญ่เพื่อลดต้นทุนในการขนส่งสินค้า รวมทั้งสามารถพัฒนาสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงท่าเรือทั้งสองฝั่ง โดยสร้างโครงข่ายคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพ เช่น ถนน รถไฟ การขนส่งสินค้าทางท่อ ที่จะทำให้พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาคได้
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อพัฒนาท่าเรือแห่งใหม่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยและอันดามัน และพัฒนาเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์การคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงเข้ากับเส้นทางการเดินเรือของโลกได้ในระยะยาว
แนวทางดำเนินงาน	➢ พัฒนาการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกแห่งใหม่ในพื้นที่ชายทะเลฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน รวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างท่าเรือทั้งสองแห่ง
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ มีท่าเรือน้ำลึกแห่งใหม่ในพื้นที่ชายทะเลฝั่งอ่าวไทยและอันดามันเพื่อรองรับปริมาณการขนส่งทางน้ำเชื่อมโยงกับต่างประเทศได้อย่างเพียงพอ ลดการพึ่งพาท่าเรือต่างประเทศและสามารถพัฒนาให้ภาคใต้ตอนล่างสามารถเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์แห่งใหม่ของประเทศและภูมิภาค

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการกำจัดขยะในแหล่งท่องเที่ยวและเมืองศูนย์กลางของภาค
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๔ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน
หลักการและเหตุผล	➢ ปัญหาขยะในแหล่งท่องเที่ยวหลักและเมืองศูนย์กลางความเจริญในภาคใต้ นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เช่น เตาเผาขยะของเทศบาลเมืองภูเก็ตปัจจุบันไม่สามารถรองรับปริมาณขยะทั้งจังหวัด ชีตความสามารถที่จำกัดของระบบฝังกลบขยะของเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ชีตความสามารถที่จำกัดของเตาเผาขยะเทศบาลเมืองเกาะสมุย ค่าใช้จ่ายที่สูงในการขนย้ายขยะจากแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเกาะต่างๆ ไปกำจัดบนฝั่งแผ่นดินใหญ่ เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาการปนเปื้อนในแหล่งท่องเที่ยวและเมืองศูนย์กลางของภาคได้ กระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนและบรรยากาศในการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องหาแนวทางและวิธีการในการกำจัดขยะในแหล่งท่องเที่ยวและเมืองศูนย์กลางที่สำคัญของภาคเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อนักท่องเที่ยว
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อสำรวจศึกษาปริมาณขยะในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตในแหล่งท่องเที่ยวหลักและเมืองศูนย์กลางความเจริญในภาคใต้ ➢ เพื่อศึกษาชีตความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการขยะในแหล่งท่องเที่ยวหลักและเมืองศูนย์กลางความเจริญและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ➢ เพื่อค้นหาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาขยะดังกล่าวอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ
แนวทางดำเนินงาน	➢ ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางในการกำจัดขยะมูลฝอย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาขยะอย่างยั่งยืน
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการปรับปรุงคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำที่สำคัญของภาค
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๔ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน
หลักการและเหตุผล	➢ คุณภาพน้ำในลุ่มน้ำต่างๆของภาคใต้มีแนวโน้มเสื่อมโทรมมากขึ้น โดยในปี ๒๕๔๙ แหล่งน้ำสำคัญของภาคใต้ รวม ๗ แห่ง มีค่า BOD อยู่ในเกณฑ์ดี รวม ๕ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำชุมพร แม่น้ำปากพนัง แม่น้ำตาปี-พุมดวง แม่น้ำสายบุรี และแม่น้ำปัตตานี ส่วนอีก ๒ แห่งมีคุณภาพน้ำในระดับพอใช้ ได้แก่ แม่น้ำตรังและทะเลสาบสงขลา แต่แหล่งน้ำบางแห่งมีแนวโน้มเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำที่ค่อนข้างรวดเร็ว ส่งผลให้ในปี ๒๕๕๑ มีแหล่งน้ำที่คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดีเพียง ๒ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำชุมพร และแม่น้ำตาปี-พุมดวง ส่วนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพในเกณฑ์พอใช้ มี ๒ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำตรังและแม่น้ำสายบุรี สำหรับที่เหลืออีก ๓ แห่ง ประสบปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม โดยเฉพาะทะเลสาบสงขลาและแม่น้ำปัตตานี มีคุณภาพน้ำในเกณฑ์เสื่อมโทรมมาก ทั้งนี้เพราะการเพิ่มขึ้นของปริมาณของเสียที่ปล่อยจากชุมชนเมืองและพื้นที่ประกอบธุรกิจในบริเวณใกล้เคียงและปัญหาความตื้นเขินของแหล่งน้ำ ดังนั้นการปรับปรุงคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำที่สำคัญของภาคใต้จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดีและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำสำคัญของภาคใต้ ➢ เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการในการฟื้นฟูคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำสำคัญของภาคใต้เพื่อให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
แนวทางดำเนินงาน	➢ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหาแนวทางในการแก้ปัญหาและฟื้นฟูคุณภาพน้ำในลุ่มน้ำสำคัญของภาค โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น และสามารถใช้น้ำจากแหล่งน้ำได้อย่างยั่งยืน

ชื่อโครงการสำคัญ	โครงการจัดทำระบบป้องกันและแก้ไขปัญหากล้วยพิบัติของภาคอย่างยั่งยืน
ทิศทางการพัฒนา	แนวทางที่ ๔ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน
หลักการและเหตุผล	➢ ปัจจุบันปัญหาน้ำท่วมและดินถล่มในภาคใต้ นับวันจะรุนแรงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความถี่มากขึ้น อีกทั้งมีแนวโน้มว่าไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าเนื่องจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ สร้างความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน สาธารณูปโภค และพื้นที่การเกษตรอย่างมหาศาล ดังนั้นการศึกษาเพื่อจัดทำระบบป้องกันและแก้ไขปัญหากล้วยพิบัติและดินถล่มในพื้นที่ภาคใต้ อย่างยั่งยืนจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11
วัตถุประสงค์	➢ เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหากล้วยพิบัติในพื้นที่ภาคใต้ เช่น อุทกภัย ดินถล่ม สึนามิ ฯลฯ ➢ เพื่อศึกษาโครงสร้าง องค์กรที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมของภาคีต่างๆ ในการจัดการปัญหากล้วยพิบัติในพื้นที่ภาคใต้ ➢ เพื่อให้มีแผนป้องกันภัยและแก้ไขปัญหากล้วยพิบัติแบบบูรณาการในพื้นที่ภาคใต้ ที่สามารถลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน
แนวทางดำเนินงาน	➢ ศึกษาปัญหาและสาเหตุของการเกิดกล้วยพิบัติในพื้นที่ภาคใต้ รวมทั้งจัดทำข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหากล้วยพิบัติของภาคใต้ ➢ จัดทำแผนป้องกันภัยและแก้ไขปัญหากล้วยพิบัติแบบบูรณาการในพื้นที่ภาคใต้ เช่น แผนบริหารจัดการน้ำ แผนป้องกันดินถล่ม แผนป้องกันอุทกภัย เป็นต้น เพื่อเตรียมพร้อมในการรองรับผลกระทบจากเหตุกล้วยพิบัติต่างๆ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	➢ มีแผนป้องกันและแก้ไขปัญหากล้วยพิบัติและมีความพร้อมในการรองรับขณะเกิดและหลังการเกิดกล้วยพิบัติเพื่อลดปัญหาการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน